

Voimassaoloaika
01.06.2025 lukien toistaiseksi

Kumoa
MIG-2019-833

Kohderyhmä
Maahanmuuttoviraston käsittelijät

Säädösperusta
Laki Maahanmuuttovirastosta 2 §
(621/2020)

Ohje ulkomaalaisen maasta poistamisesta - Maastapoistamisohje

Maahanmuuttovirasto antaa päivitetyn ohjeen ulkomaalaisen maasta poistamista koskevasta menettelystä. Ohjeen tarkoituksena on antaa suuntaviivat ulkomaalaislain yhdenmukaiselle soveltamiselle. Ohjeen tavoitteena on tukea maastapoistamispäätösten tehokkuutta, yhdenmukaista lainsoveltamista ja menettelyä sekä oikeusturvan toteutumista maastapoistamismenettelyssä.

Jokaisen maastapoistamisharkinnan kohteena olevan ulkomaalaisen asia käsitellään yksilöllisesti. Ohje ei yksittäistapauksessa ole ratkaisijaa sitova, sillä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla. Jos ohje on yksittäisessä tapauksessa ristiriidassa ulkomaalaislain, tutkija- ja opiskelijalain, kausityölain, erityisosaajalain, hallintolain, perustuslain, muiden velvoittavien normien tai kansainvälisten velvoitteiden kanssa, ohjetta ei tule soveltaa. Hallinto-oikeuden (HAO) päätökset antavat suuntaa ja apua kokonaisharkintaa vaativissa tilanteissa, mutta ne eivät ole sitovuudeltaan korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) antamien ennakkopäätösten kaltaisia. Ohjeen voimaantulon yhteydessä kumotaan maastapoistamisohje (MIG-2019-833).

Ohjeessa on otettu huomioon kesäkuun 2025 aikana voimaantulevat lakimuutokset. Nämä muutokset koskevat kansainväliseen suojeluun liittyvien karkottamispäätösten täytäntöönpanokelpoisuuden yhdenmukaistamista suhteessa käännättämispäätösten täytäntöönpanoon. Ohjetta tulee tältä osin soveltaa lakimuutosten voimaantulon jälkeen.

Prosessinomistaja

Olli Koskipirtti

Erityisasiantuntija

Mikko Kuikka

Liitteet	Asiakirjalla ei ole liitteitä
Jakelu	Viestintäyksikkö Asiakkuuspalveluiden yksikkö Viraston johto Lupa- ja kansalaisuusosasto Kansainvälisen suojelun osasto Valvontaosasto Vastaanottopalveluiden osasto
Tiedoksi	Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ELY-keskukset Helsingin hallinto-oikeus Hämeenlinnan hallinto-oikeus Itä-Suomen hallinto-oikeus Korkein hallinto-oikeus Keskusrikospoliisi Oikeuskanslerinvirasto Opetus- ja kulttuuriministeriö Pakolaisneuvonta Pohjois-Suomen hallinto-oikeus Poliisihallitus Rajavartiolaitos Sisäministeriö/maahanmuutto-osasto Sisäministeriö/poliisiosasto Sosiaali- ja terveysministeriö Suojelupoliisi Turun hallinto-oikeus Työ- ja elinkeinoministeriö TE-toimistot Ulkoministeriö/KPA-20 Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto Vaasan hallinto-oikeus

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	11
Sammanfattning.....	12
Käsitteet ja lyhenteet.....	13
Symbolit.....	20
Versioluettelo.....	21
1 Vastuu ja toimivalta paluuasioissa	22
1.1 Maahanmuuttoviraston toimivalta	22
1.1.1 Maasta poistaminen ja maahantulokielto	22
1.1.2 Vaatimus siirtyä toiseen EU-jäsenvaltioon.....	23
1.1.3 Matkustusasiakirjan haltuunotto ja maasta poistaminen	26
1.2 Poliisin ja rajatarkastusviranomaisen toimivalta sekä niiden tekemän maastapoistamisesityksen sisällöstä	27
1.2.1 Maasta poistaminen ja maahantulokielto	27
1.2.2 Karkottamisesityksen sisältö	28
1.2.3 Käännyttämisesityksen sisältö	29
1.2.4 Pääsyn epäämisesityksen sisältö	31
2 Kolmannen maan kansalaisen maasta poistaminen	32
2.1 Paluudirektiivin vastainen oleskelu	32
2.2 Palauttaminen.....	35
2.3 Pääsyn epääminen.....	35
2.3.1 Yleistä	35
2.3.2 Pääsyn epäämisen perusteet	35
2.3.3 Maahantulon edellytykset	36
2.3.4 Maahantulon edellytyksistä poikkeaminen	36
2.3.5 Prosessuaaliset oikeudet	37
2.3.6 Viranomaisten velvollisuudet	37
2.4 Käännyttäminen (ulkomaalaislain 9 luku)	38
2.4.1 Käännyttämisen perusteet	39
2.4.2 Päätöksenteko käännyttämisasiassa	50
2.5 Maasta karkottamisen perusteet (ulkomaalaislain 9 luku)	52
2.5.1 Maasta karkottamisen perusteet	53
2.5.2 Pakolaisen maasta karkottaminen	57
2.5.3 Päätöksenteko karkottamisasiassa	59
2.5.4 Oleskeluluvan raukeaminen.....	61
2.6 Kokonaisharkinta	63

2.6.1	Kokonaisharkinnassa huomioitavat seikat.....	66
2.6.2	Rikosperusteisessa maasta poistamisessa huomioitavat erityiset seikat.....	73
2.7	Vapaaehtoinen paluu.....	81
2.7.1	Vapaaehtoisen paluun ensisijaisuus	81
2.7.2	Vapaaehtoiselle paluulle määrätyn ajan pituuksista	82
2.7.3	Hakemus vapaaehtoiselle paluulle määrätyn ajan pidentämisestä.....	83
2.7.4	Avustus vapaaehtoiseen paluuseen - kansainvälistä suojelua hakenut kolmannen maan kansalainen.....	83
2.8	Kausityöntekijät	84
2.8.1	Yleistä.....	84
2.8.2	Kausityöntekijät ja maastapoistamismenettely	84
2.8.3	Kausityöntekijää koskevan maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano	85
2.8.4	Kausityöntekijää koskevan maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanon kieltäminen.....	86
2.9	Tutkijan ja opiskelijan liikkuminen Euroopan unionin sisällä - Liikkumisen vastustaminen ja maasta poistaminen	86
2.10	Ihmiskaupan uhrin.....	87
2.11	Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa ja maastapoistaminen	88
2.12	Euroopan unionin sinisen kortin haltijan maahan palaaminen ja oleskelu	90
2.12.1	Yleistä.....	90
2.12.2	Lyhytaikainen liikkuminen	90
2.12.3	Pitkäaikainen liikkuminen	90
2.12.4	Pitkäaikaista liikkumista koskeva hakemus ja sen hylkääminen.....	91
2.12.5	EU:n sinisen kortin myöntäneen jäsenvaltion takaisinvelvollisuus.....	91
2.13	Yksi maastapoistamispäätös pääsääntönä ja siitä poikkeaminen	93
2.13.1	Yksi maastapoistamispäätös pääsääntönä	93
2.13.2	Moninkertaiset maastapoistamispäätökset.....	93
2.14	Kielteinen oleskelulupa- ja oleskeluluvan peruuttamispäätös sekä maasta poistaminen	97
2.14.1	Maastapoistamisharkinta ensimmäisen ja jatko-oleskelulupahakemuksen yhteydessä	97
2.14.2	Maastapoistamisharkinta oleskeluluvan peruuttamisen yhteydessä	98
2.14.3	Uusi työnantaja ja aiemmin annettu kielteinen päätös	99
2.14.4	Työnantajan moitittavan menettelyn huomioiminen maastapoistamisharkinnassa	99
2.14.5	Useampi kuin yksi hakemus vireillä samanaikaisesti	99
2.15	Kielteinen oleskelulupapäätös ja maasta poistaminen - viisumivapauden ja voimassaolevan viisumin huomioon ottaminen	100

2.16	Luvan myöntäminen ja aikaisempi maastapoistamispäätös	101
2.17	Viisumin mitätöiminen ja kumoaminen	102
2.18	Euroopan unionin ja Turkin välisen assosiaatiosopimuksen huomioiminen maastapoistamisasiassa.....	104
2.18.1	Assosiaatiosopimus ja lisäpöytäkirja	104
2.18.2	Assosiaationeuvoston päätös 1/80	104
2.18.3	Assosiaationeuvoston päätös 1/80 oikeuskäytännössä	105
2.19	Kansainvälisissä rikostuomioistuimissa tuomittujen henkilöiden maasta poistaminen 106	
3	Maahantulokielto (ulkomaalaislain 9 luku).....	106
3.1	Yleistä	106
3.2	Maahantulokiellon määrääminen Suomessa oleskelevälle ulkomaalaiselle	107
3.2.1	Maahantulokiellon määrääminen ja kokonaisharkinta (146 §)	107
3.2.2	Toimivaltaisen viranomaisen velvoite määrätä maahantulokielto ja siitä poikkeaminen yksittäistapauksessa	108
3.2.3	Ihmiskaupan uhrina oleskeluluvan saaneet ja maahantulokielto	112
3.2.4	Harkinnanvarainen maahantulokielto maastapoistamispäätöksen yhteydessä. 112	
3.2.5	Maahantulokiellon määrääminen erillisellä päätöksellä - vapaaehtoisen paluun aikaa ei ole noudatettu tai peruste maahantulokieltoon määräämiseen on tullut esiin vasta maastapoistamispäätöksen jälkeen.....	114
3.3	Maahantulokiellon määrääminen oleskeluluvan peruuttamisen ja oleskelulupahakemuksen yhteydessä sekä erillisellä päätöksellä - ulkomaalainen oleskelee Suomen ulkopuolella	115
3.3.1	Maahantulokiellon määrääminen oleskeluluvan peruuttamisen yhteydessä	115
3.3.2	Maahantulokiellon määrääminen erillisellä päätöksellä - ulkomaalainen välttänyt maahantulokieltoon määräämisen poistuttuaan omaehtoisesti maasta ennen maastapoistamispäätöstä.....	117
3.3.3	Maahantulokiellon määrääminen oleskelulupahakemuksen yhteydessä	119
3.4	Maahantulokiellon kesto ja alkamisajankohta	119
3.4.1	Maahantulokiellon kesto.....	119
3.4.2	Maahantulokiellon alkamisajankohta	120
3.5	Kokonaisharkinta - maahantulokiellon pituudessa huomioitavat seikat	120
3.5.1	Ohjeellisia maahantulokiellon pituuksia käännättämisen ja maahan pääsyn epäämisen yhteydessä	123
3.5.2	Maahantulokiellon määrääminen karkottamisasiassa	129
3.6	Maahantulokiellon perusteet – UMA-järjestelmään tehtävät merkinnät	130
4	Maasta poistumisen estyminen	131
4.1	Maasta poistumisen estyminen oleskelulupaperusteena (51 §)	131
4.2	Ulkomaalaislain 51 §:ssä tarkoitetun luvan hakemisesta	135

5 Schengen-säännöt.....	137
5.1 Schengenin säännöstö ja Schengenin rajasäännöstö	137
5.2 Schengenin tietojärjestelmään tehtävät kuulutukset maasta poistamista ja maahantulokielloa koskevissa asioissa	138
5.2.1 Palauttamista koskevat kuulutukset.....	139
5.2.2 Maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevat kuulutukset (maahantulokieltokuulutukset)	140
5.3 Schengen-neuvottelu	141
5.3.1 Neuvottelulomakkeet	143
6 Maasta poistaminen ja vapaa liikkuvuus (ulkomaalaislain 10 luku).....	144
6.1 EU:n vapaa liikkuvuus ja kolmannesta maasta olevat perheenjäsenet	144
6.1.1 Unionin kansalainen ja unionin kansalaiseen rinnastettava henkilö	145
6.1.2 Unionin kansalaisen perheenjäsen	146
6.1.3 Oleskeluoikeuksista ja niiden merkityksestä maastapoistamisasiassa.....	146
6.2 Vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluvan ulkomaalaisen käännättäminen	148
6.2.1 Maahantulon edellytykset eivät täyty	149
6.2.2 Suomen sosiaalihuoltojärjestelmän kohtuuton rasittaminen	153
6.2.3 Ei täytä oleskeluoikeuden rekisteröinnin tai oleskelukortin myöntämisen edellytyksiä lyhytaikaisen oleskelun päättymisen jälkeen	154
6.2.4 Aikaisempi maahantulokiello	155
6.3 Vapaan liikkuvuuden piirin kuuluvan ulkomaalaisen maasta karkottaminen	156
6.3.1 Karkottamisperusteet.....	156
6.4 Suoja maasta poistamista vastaan.....	160
6.4.1 Maasta poistaminen sekä pysyvä oleskeluoikeus ja pysyvä oleskelukortti.....	161
6.4.2 Maasta poistaminen sekä pysyvä oleskeluoikeus ja 10 vuoden laillinen oleskelu	162
6.4.3 Vankeusrangaistuksen ja maahantulokiellon vaikutus oleskeluajan laskemiseen	162
6.4.4 Alaikäisen unionin kansalaisen maasta poistaminen	163
6.4.5 Yleiseen turvallisuuteen liittyvät pakottavat syyt.....	164
6.4.6 Työntekijän ja työnhakijan maasta poistaminen	165
6.5 Vapaaseen liikkuvuuteen liittyvän maasta poistamisen kokonaisharkinta.....	165
6.6 Brexit ja maasta poistaminen	166
6.6.1 Yleistä.....	166
6.6.2 Erosopimuksen mukainen oleskeluoikeus ja pysyvä oleskeluoikeus	166
6.6.3 Erosopimuksen mukaisen oleskeluaseman menettäminen	167
6.6.4 Päätöksenteko	168
6.7 Pohjoismaan kansalaisen maasta poistaminen	168
7 Maahantulokiello (ulkomaalaislain 10 luku).....	169

7.1	Maahantulokiellon määrääminen unionin tai Pohjoismaan kansalaiselle sekä hänen perheenjäsenelleen	169
7.2	Maahantulokiellon määrääminen ja Brexit	170
8	Maahantulokiellon peruuttaminen	170
8.1	Maahantulokiellon peruuttaminen kokonaan tai osittain	170
8.1.1	Kolmannen maan kansalaiselle määrätyn maahantulokiellon peruuttamisesta	170
8.1.2	Unionin kansalaiselle tai hänen perheenjäsenelle määrätyn maahantulokiellon peruuttamisesta	171
8.1.3	Rikospöytäkirjan maahantulokiellon peruuttamisesta	171
8.1.4	Toisen Schengen-valtion myöntämä lupa	171
8.2	Hakemus maahantulokiellon peruuttamiseksi	172
8.2.1	Maahantulokiellon osittainen peruuttaminen ja hakijan osallistuminen rikosoikeudenkäyntiin	172
8.2.2	Maahantulokiellon peruuttaminen ja hakijan muu henkilökohtainen syy	173
8.2.3	Maahantulokiellon peruuttamisesta koskeva hakemus käytännössä	173
8.2.4	Koko Euroopan unionia ja Schengen-aluetta koskeva aiemmin määrätty maahantulokielto ja vapaa liikkuvuus (kolmannen maan kansalainen)	175
8.3	Suomen määräämä maahantulokielto ja oleskelulupahakemus	175
8.4	Maahantulokiellon peruuttaminen ja oikeuskäytäntö	176
9	Palautuskielto	179
9.1	Palautuskielto periaatteena	179
9.2	Palautuskiellon arviointi käytännössä	181
9.3	Palautuskielto kansallisessa ja kansainvälisessä oikeuskäytännössä	184
9.3.1	Palautuskielto ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö	184
9.3.2	Palautuskielto ja Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö	186
9.3.3	Palautuskielto ja korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntö	187
10	Pakenemisen vaara	191
11	Yleinen järjestys ja yleinen turvallisuus	195
11.1	Yleisen järjestyksen ja yleisen turvallisuuden vaarantaminen	195
11.2	Yleisen järjestyksen ja yleisen turvallisuuden sisällöstä	195
11.3	Yleisen järjestyksen vaarantaminen itsenäisenä käsitteenä	197
11.3.1	Euroopan unionin tuomioistuin: Z.Zh ja I.O. (C-554/13, EU:C:2015:377) "vaaraksi yleiselle järjestykselle"	199
12	Kansallisen turvallisuuden vaarantaminen	201
13	Kuuleminen maastapoistamisasiassa	202
13.1	Oikeus tulla kuulluksi	202
13.2	Kuulemisen toteuttaminen	204
13.3	Perheenjäsenen kuuleminen	205

13.3.1	Puolison kuuleminen	205
13.3.2	Lapsen kuuleminen	206
13.4	Kuuleminen poliisin tai rajatarkastusviranomaisen esityksen johdosta ja siihen liittyvät erityispiirteet	206
13.5	Kuuleminen ja oleskelulupahakemus	208
13.6	Kuuleminen ja uusi selvitys	209
13.7	Yhdenvertaisuusvaltuutetun kuuleminen	210
14	Päätösten perusteluvelvollisuus ja kieli	211
14.1	Viranomaisen selvittämisvelvollisuus	211
14.2	Oikeus saada perusteltu päätös	211
14.3	Maastapoistamismenettelyssä käytettävä kieli	212
14.3.1	Maastapoistamisasian käsittelyvaiheessa käytettävä kieli	212
14.3.2	Päätöksen kieli	213
14.3.3	Päätöksen tulkitseminen tai kääntäminen	214
15	Maastapoistamispäätöksen tiedoksianto	214
15.1	Oikeus saada päätös tiedoksi ja tiedoksiantotavat	214
15.1.1	Tavallinen tiedoksianto	214
15.1.2	Todisteellinen tiedoksianto	215
15.1.3	Sijaistiedoksianto	216
15.1.4	Yleistiedoksianto	217
15.2	Tiedoksianto maastapoistettavalle	217
15.3	Tiedoksianto maastapoistettavan perheenjäsenelle	220
15.4	Velvollisuus tehdä yhteistyötä	221
15.5	Tiedottaminen yhdenvertaisuusvaltuutetulle	222
16	Maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano	223
16.1	Karkottamis- ja käännyttämispäätöksen täytäntöönpano muussa kuin kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa	223
16.1.1	Karkottamispäätöksen täytäntöönpano	223
16.1.2	Käännyttämispäätöksen täytäntöönpano	224
16.1.3	Maasta karkottamis- ja käännyttämispäätösten yhteiset säännökset	224
16.2	Käännyttämis- ja karkottamispäätöksen täytäntöönpano kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa	224
16.2.1	Maasta poistamisen täytäntöönpano sekä hakemuksen peruuttaminen, hakemuksen tutkimatta jättäminen, ilmeisen perusteeton hakemus ja nopeutettu menettely	225
16.3	Unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan sekä perheenjäsenensä maasta poistamisen täytäntöönpano	228
16.4	Suostumus täytäntöönpanoon	230

16.5	Maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä koskeva hakemus	231
16.6	Omaehtoinen maasta poistuminen ennen täytäntöönpanokelpoista maastapoistamispäätöstä	231
16.6.1	Oleskeluoikeudesta maastapoistamispäätöksen antamisen jälkeen	231
16.6.2	Omaehtoinen maasta poistuminen ja maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanokelpoisuus	232
16.7	Maastapoistettavan terveydentilan huomioiminen	235
17	Muutoksenhaku maastapoistamisasiassa	236
17.1	Valitus	236
17.2	Toimivaltainen hallinto-oikeus	236
17.3	Toimivaltainen hallinto-oikeus kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa	237
17.4	Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen	237
17.5	Valitusoikeus	239
17.6	Päätöksen valituskelpoisuus ja valitusmenettely	240
17.7	Muutoksenhaku ja Brexit	240
18	Takaisinottosopimukset	241
18.1	Yleistä	241
18.2	Suomen kahdenväliset takaisinottosopimukset	241
18.2.1	Takaisinottosopimukset ja -velvollisuudet käytännössä: Suomen ja Viron välinen takaisinottosopimus sekä EU-valtioiden takaisinottovelvollisuus	241
18.2.2	Muut takaisinottosopimukset	243
18.3	EU-takaisinottosopimukset	244
18.4	Takaisinottopyynnön tekeminen	245
19	Vastuunmäärittämisasetus - Dublin III asetus	245
19.1	Vastuunmäärittämisasetuksen soveltaminen laittomasti maassa oleskelevaan henkilöön	245
19.2	Vastuussa olevan jäsenvaltion määrittäminen	246
19.3	Vastuunmäärittämisasetuksen soveltaminen – henkilö hakenut oleskelulupaa muun kuin kansainvälisen suojelun perusteella	249
19.4	Vastuunmäärittämisasetuksen 27 artiklan mukaisten oikeussuojakeinojen vaikutus siirtopäätöksiin	249
19.5	Vastuunmäärittämisasetukseen perustuva siirtäminen (ns. Dublin käännyttäminen) 251	
19.6	Määräajat säilössä otetun laittomasti maassa oleskelevan henkilön kohdalla	252
20	Rikoksentekijän luovuttaminen ja vankeusrangaistukseen tuomitun siirtäminen	253
20.1	Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen	253
20.1.1	Yleistä	253
20.1.2	Luovuttamismenettelystä	253

20.2	Vankeusrangaistukseen tuomitun siirtäminen	254
20.2.1	Yleistä	254
20.2.2	Siirtämismenettelystä	254
20.2.3	Siirtäminen suostumuksesta riippumatta	255
21	Ulkomaalaislaissa säädetyt turvaamistoimet	255
21.1	Turvaamistoimien yleiset edellytykset	255
21.2	Ilmoittautumisvelvollisuus	256
21.3	Muut velvollisuudet	256
21.4	Vakuuden asettaminen	256
21.5	Asumisvelvollisuus	256
21.5.1	Asumisvelvollisuuden määrittäminen	257
21.5.2	Asumisvelvollisuuden määrittäminen lapselle	257
21.6	Säilöön ottaminen	258
21.6.1	Säilöön ottamisen edellytykset	258
21.6.2	Lapsen säilöön ottaminen	258
21.6.3	Säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittaminen ja tuomioistuinkäsittely paluudirektiivissä tarkoitetussa hätätilanteessa	259
21.6.4	Säilöön ottamisesta päättäminen	259
22	Työnantajien yhteisvastuu palkatessa laittomasti maassa oleskelevia työntekijöitä ..	260
22.1	Yleistä	260
22.2	Palauttamiskustannukset	260

Tiivistelmä

Tässä ohjeessa (Ohje ulkomaalaisen maasta poistamisesta – maastapoistamisohje) käsitellään maasta poistamista ja maahantulokieltoon määräämistä koskevan asian vireille tuloa, selvittämistä ja päätöksentekoa sekä edellä mainittujen päätösten tiedoksiantoa ja täytäntöönpanokelpoisuutta. Ohjeessa käsitellään lisäksi viisumin kumoamista ja mitätöintiä koskevan asian sekä maahantulokiellon peruuttamista sekä vapaaehtoisen paluun ajan pidentämistä koskevien hakemusten selvittämistä ja päätöksentekoa sekä toisen Euroopan unionin jäsenvaltion alueelle siirtymistä koskevan vaatimuksen esittämistä Maahanmuuttovirastossa.

Maasta poistamista koskevan asian ratkaisee joko Maahanmuuttovirasto, poliisi tai rajatarkastusviranomainen. Ohjeen alussa käydään läpi maastapoistamisasioiden toimivaltaan liittyviä lähtökohtia. Tässä yhteydessä esitellään maastapoistamisasioiden toimivaltaiset viranomaiset ja näiden viranomaisten toimivallan rajat.

Ohje etenee kolmannen maan kansalaisen maasta poistamiseen ja maahantulokieltoon määräämiseen tai sen peruuttamiseen liittyviin teemoihin (ulkomaalaislain 9 luvun säännökset) sekä vastaaviin teemoihin vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluvien ulkomaalaisten osalta (ulkomaalaislain 10 luvun säännökset). Palautuskieltoa koskevassa luvussa käsitellään palautuskieltoa periaatteena, käytännössä ja oikeuskäytännössä. Lisäksi esitellään erillisinä teemoina maastapoistamisasioissa käytetyt olennaiset käsitteet pakenemisen vaara, yleinen järjestys, yleinen turvallisuus ja kansallinen turvallisuus.

Viranomaismenettelyä koskeva ohjeistus on kuulemista, päätösten perusteluvollisuutta, käytettävää kieltä, tiedoksiantoa ja täytäntöönpanoa käsittelevissä luvuissa. Tämän jälkeen ohjeessa käsitellään maahanmuuttohallinnon asiakkaan jälkikäteistä oikeusturvaa eli muutoksenhakua maastapoistamisasiassa. Lisäksi ohjeessa käsitellään takaisinottosopimukset, vastuunmäärittämisasetuksen mukaiset ns. Dublin-siirrot, rikoksenteijän luovuttamismenettely ja vankeusrangaistukseen tuomitun siirtäminen.

Lopuksi ohjeessa käydään läpi ulkomaalaislaissa säädetyt turvaamistoimet sekä työnantajien vastuu niissä tilanteissa, kun työnantaja palkkaa laittomasti maassa oleskelevan työntekijän.

Sammanfattning

Denna anvisning (Anvisning om avlägsnande av en utlänning ur landet – avlägsnandeanvisning) beskriver hur ärenden som gäller avlägsnande ur landet och meddelande av inreseförbud inleds, utreds och avgörs samt delgivning och verkställbarhet av beslut om avlägsnande ur landet och meddelande av inreseförbud. I anvisningen beskrivs också hur ärenden som gäller återkallande eller upphävande av visering och ansökningar om återkallande av inreseförbud eller förlängning av tidsfristen för frivillig återresa utreds och avgörs vid Migrationsverket, samt hur man vid Migrationsverket ställer ett krav på att en utlänning beger sig till en annan medlemsstats territorium.

Ärenden som gäller avlägsnande ur landet avgörs av Migrationsverket, polisen eller gränskontrollmyndigheterna. I början av anvisningen behandlas utgångspunkter för behörigheter i anknytning till ärenden som gäller avlägsnande ur landet. I detta sammanhang presenteras de behöriga myndigheterna i ärenden som gäller avlägsnande ur landet samt dessa myndigheters behörighetsområden.

Därefter behandlas teman som gäller avlägsnande av en tredjelandsmedborgare ur landet och meddelande och återkallande av inreseförbud för en tredjelandsmedborgare (bestämmelserna i 9 kap. i utlänningslagen) samt motsvarande teman när det gäller utlännningar som omfattas av tillämpningsområdet för fri rörlighet (bestämmelserna i 10 kap. i utlänningslagen). I avsnittet om förbud mot tillbakasändring behandlas tillbakasändring som princip, i praktiken och i rättspraxis. Som separata teman behandlas också risk för avvikande, allmän ordning, allmän säkerhet och nationell säkerhet, som är väsentliga begrepp i ärenden som gäller avlägsnande ur landet.

Anvisningar om myndighetsförfarande ges i avsnitten om hörande, skyldighet att motivera beslut, vilket språk som ska användas samt delgivning och verkställbarhet av beslut. Därefter beskriver anvisningen kundens rättssäkerhet i efterhand, dvs. sökande av ändring i ärenden som gäller avlägsnande ur landet. I anvisningen behandlas också återtagandeavtal, s.k. Dublinöverföringar enligt Dublinförordningen, utlämning för brott och överföring av personer som dömts till fängelsestraff.

I slutet av anvisningen beskrivs de säkringsåtgärder som föreskrivs i utlänningslagen samt arbetsgivarens ansvar i situationer där arbetsgivaren anställer en arbetstagare som vistas olagligt i landet.

Käsitteet ja lyhenteet

Käsitteet

Karkotettu	Ulkomaalainen, jonka maasta karkottamiseksi on annettu päätös.
Kolmannen maan kansalainen	Muun maan kansalainen kuin unionin kansalainen ja häneen rinnastettava.
Kansainvälinen suojelu	Pakolaisasema ja toissijainen suojeluasema.
Kansainvälistä suojelua koskeva hakemus	Hakemus, joka jätetään Suomen rajalla tai alueella kansainvälisen suojelun saamiseksi. Synonyyminä tässä ohjeessa käytetään termiä turvapaikkahakemus.
Käännytetty	Ulkomaalaista, jonka käännättämiseksi on annettu päätös.
Laiton oleskelu	Sellaisen kolmannen maan kansalaisen maassa oleskelu, joka ei täytä tai ei enää täytä Schengenin rajasäännöstyössä säädettyjä maahantulon edellytyksiä tai ulkomaalailaissa säädettyjä maahantulon tai maassa oleskelun edellytyksiä.
Pakolainen	Ulkomaalainen, joka täyttää Pakolaissopimuksen 1 artiklan vaatimukset.
Pakolaisasema	Asema, joka on myönnetty pakolaiseksi tunnustetulle ulkomaalaiselle.
Palauttaminen	Maastapoistamismenettely, jonka aikana pääsyn epäämisen-, käännättämisen- tai karkottamispäätöksen saanut kolmannen maan kansalainen joko poistuu maasta vapaaehtoisesti tai hänet poistetaan kolmanteen maahan.
Perheenjäsen	Ulkomaalaislain mukainen perheenjäsen on määritetty ulkomaalaislain oleskelua koskevien yleisten säännösten 37 §:ssä. Lain mukaan perheenjäseneksi katsotaan Suomessa asuvan henkilön aviopuoliso sekä alle 18-vuotias naimaton lapsi, jonka huoltaja on Suomessa asuva henkilö tai tämän aviopuoliso. Jos Suomessa asuva henkilö on alaikäinen lapsi, perheenjäsen on hänen huoltajansa. Aviopuolisoksi tai aviopuolisoon rinnastettavaksi perheenjäseneksi katsotaan myös samaa sukupuolta oleva henkilö, jos parisuhde on kansallisesti rekisteröity. Myös kasvattilapsi voidaan tietyin edellytyksin katsoa pykälän mukaiseksi perheenjäseneksi.

Perheenkokoaja	Suomessa oleskeleva henkilö, jonka Suomessa oleskelun perusteella haetaan oleskelulupaa ulkomailla olevalle perheenjäsenelle perhesiteen perusteella.
Pohjoismaan kansalainen	Ulkomaalainen, joka on Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen.
Poliisimies	Päällystöön, alipäällystöön ja miehistöön kuuluvat poliisin virkamiehet.
Turvapaikka	Pakolaiselle turvapaikkamenettelyssä myönnettävä oleskelulupa.
Turvapaikkahakemus	Ks. kansainvälistä suojelua koskeva hakemus.
Turvapaikkamenettely	Menettely, jossa kansainvälistä suojelua koskeva hakemus tutkitaan.
Toissijainen suojelu	Oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella.
Toissijainen suojeluasema	Asema, joka myönnetään ulkomaalaiselle, joka voi saada toissijaista suojelua.
EU-kansalainen ja häneen rinnastettava henkilö	Euroopan unionin jäsenvaltion sekä Islannin, Norjan ja Sveitsin kansalainen.
EU-kansalaisen tai tähän rinnastettavan perheenjäsen	EU-kansalaisen tai tähän rinnastettavan perheenjäsen, jonka maasta poistamiseen sovelletaan ulkomaalaislain 10 luvussa säädettyä vapaata liikkuvuutta.
Virkahenkilö	Valtion virkamieslain (750/1994) 1 §:n 2 momentissa tarkoitettu virkamies, joka suorittaa virkasuhteen perusteella työtä Maahanmuuttovirastolle.

Lyhenteet

Aer 2016	Aer, Janne Ulkomaalaisoikeuden perusteet. Alma Talent 2016.
Brexit-laki	Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan eroamisesta Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä tehdyn sopimuksen oleskeluoikeuksia koskevien eräiden määräysten täytäntöönpanosta annettulaki (666/2020).
D-viisumi	Pitkäaikainen viisumi.
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus.

EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin.
Erityisosaajalaki	Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä korkeaa osaamistasoa vaativaa työtä varten (224/2024).
Erityisosaajadirektiivi	Euroopan parlamentin direktiivi (EU) 2021/1883 kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä korkeaa osaamistasoa vaativaa työtä varten sekä neuvoston direktiivin 2009/50/EY kumoamisesta 20.10.2021.
EU	Euroopan unioni.
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin.
Erosopimus	Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan eroamisesta Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä annettu sopimus (2019/C 384 I/01).
EY	Euroopan yhteisö.
HaVM	Hallintovaliokunnan mietintö.
HAO	Hallinto-oikeus.
HL	Hallintolaki (434/2003).
HE	Hallituksen esitys.
Hirvelä –Heikkilä 2017	Hirvelä, Päivi – Heikkilä, Satu: Ihmisoikeudet. Käsikirja EIT:n oikeuskäytäntöön. 2. uudistettu painos. Alma Talent 2017.
Ihmiskauppadirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1712, annettu 13 päivänä kesäkuuta 2024, ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU muuttamisesta.
IOM	International Organization for Migration.
Kausityölaki	Laissa kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain (907/2017, jälj. Kausityölaki).
Kausityödirektiivi	kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/36/EU.

Kallio 2018	Heikki, Kallio, IX Maasta poistaminen, s. 449 – 515 teoksessa Ulkomaalaisoikeus Heikki, Kallio – Tomas, Kotkas – Jaana, Palander (toim.), Alma Talent 2018.
Kallio 2014	Heikki, Kallio, Kolmannen maan kansalaisen laittoman oleskelun ja siihen liittyvän luvattoman työnteon ja työn teettämisen rikosoikeudellinen suhde. Referee-artikkeli, versio 1.0. Edilex 2014/2.
KHO	Korkein hallinto-oikeus.
Laakso - Suviranta - Tarukannel 2006	Laakso, Seppo – Outi, Suviranta – Veijo, Tarukannel, Yleishallinto-oikeus. Tampereen yliopisto 2006.
Lappi-Seppälä 2000	Tapio, Lappi-Seppälä, Rikosten seuraamukset. Werner Söderström lakitieto 2000.
LaVL	Lakivaliokunnan lausunto.
Launiala 2017	Mika, Launiala, Hallintolainkäytön ennakkopäätösjärjestelmä. Artikkel, Edilex 2017/44.
Menettelydirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston 26 päivänä kesäkuuta 2013 antama direktiivi 2013/32/EU kansainvälisen suojelun myöntämisestä tai poistamista koskevista yhteisistä menettelyistä (uudelleenlaadittu).
Mäenpää 2021	Olli, Mäenpää, Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet, 6. uudistettu painos. Edita Publishing Oy 2021.
Määtä 2021	Kalle, Määtä, Uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka: Uhkasakkolain välilliset hallintopakkokeinot. Helsinki 2021.
Määritelmädirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston 13 päivänä joulukuuta 2011 antama direktiivi 2011/95/EU vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittämiseksi kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhdenmukaiselle asemalle sekä myönnetyn suojelun sisällölle (uudelleenlaadittu).
Nykänen 2014	Eeva, Nykänen, Pakolaisten ja muiden ulkomaalaisten ihmisoikeudet, s. 190 – 221 teoksessa Ihmisoikeuksien käsikirja Timo, Koivurova – Elina, Pirjatanniemi (toim.). Tietosanoma 2014.
Paluudirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/115/EY, annettu 16 päivänä joulukuuta 2008, jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi.

Paso ym. 2015	Mirjami, Paso – Petri, Saukko – Veijo, Tarukannel – Matti, Tolvanen, Hallintolainkäyttö. Talentum 2015.
Korsman - Paso 2021	Kati, Korsman – Mirjami, Paso, X Muutoksenhaku ulkomaalaisasioissa, s. 517 – 548 teoksessa Ulkomaalaisoikeus Heikki, Kallio – Tomas, Kotkas – Jaana, Palander (toim.), Alma Talent 2018.
Pellonpää ym. 2012	Matti, Pellonpää – Monica, Gullans – Pasi, Pölönen – Antti, Tapanila, Euroopan ihmisoikeussopimus, 5. uudistettu painos. Talentum 2012.
Pirjatanniemi 2014	Elina, Pirjatanniemi, "Muukalaisia ja muita ihmisiä", Lakimies 7-8/2014, s. 953-971.
P-EU-lupa	Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa.
P-EU-direktiivi	Pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta annetun neuvoston direktiivin (2003/109/EY).
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto.
PL	Suomen perustuslaki (731/1999).
RL	Rikoslaki (39/1889).
Schengenin rajasäännöstö	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2016/399, annettu 9 päivänä maaliskuuta 2016, henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta unionin säännöstöstä (Schengenin rajasäännöstö) (kodifikaatio).
SIRENE-toimisto	Supplementary Information Request at the National Entries.
SIS	Schengen information system.
SIS-palautusasetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2018/1860 Schengenin tietojärjestelmän käytöstä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi.
SIS-poliisiyhteistyöasetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2018/1862 Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta.

SIS-rajatarkastusasetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1861 Schengenin tietojärjestelmästä (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä rajatarkastuksissa, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta ja asetuksen (EY) No: 1987 muuttamisesta ja kumoamisesta.
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja.
Supo	Suojelupoliisi.
Tapani - Tolvanen 2016	Jussi, Tapani – Matti, Tolvanen, Rikosoikeus: rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Talentum 2016.
Tarukannel - Jukarinen 1999	Veijo, Tarukannel – Heikki, Jukarinen, Oikeudenkäynti hallintotuomioistuimessa. Tampereen yliopisto 1999.
Tutkija- ja opiskelijadirektiivi	Euroopan parlamentin direktiivi (EU) 2016/801 tutkimusta, opiskelua, harjoittelua, vapaaehtoistyötä, oppilasvaihto-ohjelmaa tai koulutushanketta ja au pairina työskentelyä varten tapahtuvan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä.
Tutkija- ja opiskelijalaki	Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella (719/2018).
UikL	Ulkomaalaislaki (301/2004).
UMA	Ulkomaalaisasioiden käsittelyjärjestelmä.
Vapaan liikkuvuuden direktiivi	Euroopan parlamentin ja Euroopan unionin neuvoston direktiivi 2004/38/EY Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta.
Vastaanottolaki	Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011).
Vastuunmäärittämisasetus / Dublin-asetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 604/2013, kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön johonkin jäsenvaltioon jättämän kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan

	jäsenvaltion määrittämisperusteiden ja - menettelyjen vahvistamisesta.
VISA-järjestelmä	Suomen kansallinen viisumitietojärjestelmä.
vp	Valtiopäivät.
Wojnowska-Radzińska 2015	Julia, Wojnowska-Radzińska, The Right of an Alien to be Protected against Arbitrary Expulsion in International law. Brill Nijhoff 2015.
YK	Yhdistyneet kansakunnat

Symbolit

Ohje sisältää alla esiteltyjä symboleja, jotka korostavat erityistä huomiota vaativia ja ohjetta täydentäviä asioita.

Huomioitavaa – Tärkeä tai erityistä huomiota vaativa asia

Soveltamislinjaus – Migrin tekemä erityistä huomiota vaativa soveltamislinjaus

Oikeustapaus tai muu päätös – Tuomioistuinten ja Migrin tekemät päätökset

Lisätieto – Läpikäytävää aihealuetta täydentävä tieto

Tarkistuslista – Tekstin aikaisempia sisältöjä yhteen kokoava lista

Kolme pistettä kertoo erityistä huomiota vaativan asian, päätöksen, soveltamislinjauksen, lisätiedon tai tarkistuslistan päättymisestä. Pisteet on merkitty samalla värillä, kuin sitä ennen käytetty symboli.

Versioluettelo

<u>Versionumero</u>	<u>Päivämäärä</u>	<u>Sivut/kohdat</u>	<u>Kuvaus tehdyistä muutoksista</u>	<u>Muokkaaja</u>
2.	10.7.2025	15.3 ja 17.5 Sivut 13, 14, 61, 66, 96, 98, 113, 208, 220, 225, 240	Muokattu perheenjäsenen valitusoikeutta koskevat osiot vastaamaan päätöstä KHO:2025:50. Korjattu kirjoitusteknisiä seikkoja.	Päivi Henriksson

1 Vastuu ja toimivalta paluuasioissa

Paluudirektiivin ja ulkomaalaislain perusteella maassa laittomasti oleskeleva ulkomaalainen on poistettava maasta tai hänelle on hakemuksesta myönnettävä oleskelulupa. Viranomaisten toimivaltasuhteista säädetään pääasiassa ulkomaalaislaissa. Maastapoistamisasioissa toimivaltaisilla viranomaisilla tarkoitetaan Maahanmuuttovirastoa, poliisia ja rajatarkastusviranomaista. Maahanmuuttoviraston ohella myös poliisilla ja rajatarkastusviranomaisella on toimivalta antaa päätös ulkomaalaisen käännättämisestä ja maahan pääsyn epäämisestä sekä määrätä maahantulokielto. Vain Maahanmuuttovirasto voi tehdä päätöksen ulkomaalaisen maasta karkottamisesta. Laajimmat toimivaltuudet maastapoistamis- ja maahantulokieltoasioissa on Maahanmuuttovirastolla. Jos poliisilla tai rajatarkastusviranomaisella ei ole itsellä toimivaltaa tehdä maastapoistamisasiassa päätöstä, on heidän tehtävä Maahanmuuttovirastolle esitys ulkomaalaisen maasta poistamiseksi ja maahantulokieltoon määräämiseksi, jollei Maahanmuuttovirasto ole jo ryhtynyt tällaisiin toimenpiteisiin.

Poliisin ja rajatarkastusviranomaisen pääasiallinen rooli on toimia täytäntöönpanoviranomaisena. Tästä johtuen niille on ulkomaalaislaissa säädetty esimerkiksi laajemmat toimivaltuudet määrätä turvaamistoimia kuin Maahanmuuttovirastolla. Kaikkia näitä toimivaltaisia viranomaisia yhdistää kuitenkin sama toiminnallinen lähtökohta, jonka mukaan niiden on ryhdyttävä lain edellyttämiin toimenpiteisiin, jos ulkomaalainen ei täytä lainmukaisen maassa oleskelun edellytyksiä tai tällainen henkilö pyrkii päästä maahan. Tämän luvun tarkoituksena on kuvata kunkin viranomaisen toimivaltuuksia niin lain kuin käytännön tasolla.

1.1 Maahanmuuttoviraston toimivalta

1.1.1 Maasta poistaminen ja maahantulokielto

[Kolmannen maan kansalaiset](#)

Ulkomaalaislain 152 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto päättää:

- käännättämisestä ja pääsyn epäämisestä poliisilaitoksen tai rajatarkastusviranomaisen esityksestä taikka käännättämisestä omasta aloitteestaan.
- käännättämisestä, jos ulkomaalainen on hakenut oleskelulupaa kansainvälisen suojelun tai tilapäisen suojelun perusteella.
- maasta karkottamisesta poliisilaitoksen tai rajatarkastusviranomaisen esityksestä tai omasta aloitteestaan.
- maahantulokiellon määräämisestä määräajaksi tai toistaiseksi sekä päättää maahantulokiellon peruuttamisesta.
- maahantulokiellon peruuttamisesta.

[Vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluvat ulkomaalaiset](#)

Ulkomaalaislain 10 luvussa on säädetty EU:n kansalaisen ja häneen rinnastettavan oleskelusta. Tähän liittyvästä toimivallan jaosta on säädetty ulkomaalaislain 152 ja 171 §:ssä. Säännösten mukaan Maahanmuuttovirasto päättää:

- käännättämisestä ja pääsyn epäämisestä poliisilaitoksen tai rajatarkastusviranomaisen esityksestä taikka käännättämisestä omasta aloitteestaan.
- käännättämisestä, jos ulkomaalainen on hakenut oleskelulupaa kansainvälisen suojelun tai tilapäisen suojelun perusteella.
- maasta karkottamisesta poliisilaitoksen tai rajatarkastusviranomaisen esityksestä tai omasta aloitteestaan.
- enintään 15 vuoden pituisen maahantulokiellon määrittämisestä, jos unionin kansalaisen tai hänen perheenjäsenensä maasta poistaminen perustuu siihen, että hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta taikka kansanterveyttä.
- maahantulokiellon peruuttamisesta.

1.1.2 Vaatimus siirtyä toiseen EU-jäsenvaltioon

1.1.2.1 Vaatimuksen esittäminen

Vaatimuksesta siirtyä toiseen jäsenvaltioon on säädetty ulkomaalaislain 149 b §:ssä. Säännöksen mukaan kolmannen maan kansalaista, joka oleskelee maassa laittomasti tai jonka oleskelulupahakemus on hylätty ja jolla on toisen Euroopan unionin jäsenvaltion myöntämä voimassa oleva oleskelulupa tai muu oleskeluun oikeuttava lupa, on vaadittava siirtymään välittömästi kyseisen jäsenvaltion alueelle. Kyseessä voi siis olla käytännössä mikä tahansa oleskeluun oikeuttava lupa (esim. D-viisumi tai kansainvälisen suojelun asema) toisessa jäsenvaltiossa. Olennaista on se, oikeuttaako muu lupa henkilön tosiasiallisesti saapumaan kyseiseen jäsenvaltioon.

Jos kolmannen maan kansalainen ei noudata tätä vaatimusta tai jos hänen välitön poistumisensa on tarpeen yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vuoksi, päätetään hänen maasta poistamisestaan. Ulkomaalaislain 149 b perustuu paluudirektiivin 6 artiklan 2 kohtaan. Vaatimuksen siirtyä toiseen jäsenvaltioon esittää ulkomaalaislain 152 §:n 2 momentin perusteella Maahanmuuttovirasto tai ulkomaalaislain 151 §:n 1 momentin perusteella poliisi tai rajatarkastusviranomainen. Säännöstä (149 b §) ei sovelleta henkilöihin, jotka kuuluvat unionin vapaan liikkuvuuden piiriin. Maahanmuuttovirasto ei voi tehdä vaatimusta siirtyä toiseen EU:n jäsenvaltioon esimerkiksi poliisin esityksestä, vaan Maahanmuuttovirasto tekee tämän aina oma-aloitteisesti (Ks. UlkL 152 § 1 mom.). Vaatimus siirtyä toiseen EU:n jäsenvaltioon ei ole hallintopäätös, eikä siihen siksi voi hakea muutosta valittamalla.

Jos henkilön välitön poistuminen on tarpeen yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vuoksi, asiassa tulee aloittaa maastapoistamismenettely eikä vaatimusta siirtyä tule tehdä.

149 b §:ssä on säädetty maassa laittomasti oleskelevalle annettavasta mahdollisuudesta poistua maasta ilman viranomaistoimenpiteitä. Käytännössä säännös tulee noudatettavaksi, jos kolmannen maan kansalainen on oleskellut Suomessa toisen jäsenvaltion myöntämällä oleskeluluvalla 40 §:n 1 momentin vastaisesti yli kolme kuukautta tai tilanteissa, joissa henkilö on oleskelulupahakemuksensa vireilläolon ajan oleskellut maassa laillisesti, mutta saanut hakemukseensa kielteisen päätöksen. Jälkimmäisessäkin tapauksessa vaatimusta siirtyä toiseen jäsenvaltioon ei voi esittää ennen kuin kolme kuukautta on kulunut kyseisen henkilön maahantulosta, vaikka kielteinen päätös tehtäisiin aiemmin (HE 134/2013 vp, s. 19 - 20). Tilanne voi olla käytännössä mahdollinen myös silloin, kun Maahanmuuttovirasto on peruuttanut kolmannen maan kansalaisen oleskeluluvan ja hänellä on voimassa oleva toisen jäsenvaltion myöntämä oleskelulupa tai muu oleskeluun oikeuttava lupa. Vaatimus voidaan kuitenkin esittää jo ennen kolmen kuukauden kulumista, jos henkilö ei täytä maahantulon edellytyksiä eikä hänellä näin ollen ole ulkomaalaislain 40 §:n mukaista laillista oleskeluoikeutta.

Oleskeluoikeudesta tarkemmin:

[Linkki - Luku 2.1 Paluudirektiivin vastainen oleskelu.](#)

Vaatimus laittomasti maassa oleskelevan henkilön siirtymisestä toiseen jäsenvaltioon tehdään kirjallisesti. Viraston virkahenkilö tekee ulkomaalaiselle esitettävän kirjallisen vaatimuksen siirtyä toimenpidepyyntönä, joka osoitetaan tiedoksiantavan poliisilaitoksen pääpoliisiasemalle, ellei poliisin kanssa ole toisin asiasta sovittu. Toimenpiteen otsikosta on käytävä selkeästi ilmi, mistä asiassa on kysymys. Tämän jälkeen hänelle annetaan kohtuullinen aika siirtyä toiseen jäsenvaltioon, ottaen kuitenkin huomioon säännöksessä edellytetty siirtymisen välittömyys, siirtyä toiseen jäsenvaltioon.

Kohtuullinen aika arvioidaan tapauskohtaisesti, mutta hallituksen esityksen mukaan tämä aika on käytännössä joitain vuorokausia. Jos henkilö ilmaisee, että hän ei ole halukas siirtymään tai henkilö ei siirry hänelle annettussa ajassa, hänelle tehdään täytäntöönpanokelpoinen käännättämisspätös. Jos kyseessä on kielteisen päätöksen saanut oleskeluluvan hakija, jolla on oleskelulupa tai muu oleskeluun oikeuttava lupa toisessa jäsenvaltiossa, Maahanmuuttovirasto liittää päätökseensä vaatimuksen siirtyä kyseisen jäsenvaltion alueelle. Päätöksen tiedoksiannosta vastaavan poliisin tai rajatarkastusviranomaisen harkintaan jää kohtuullisen ajan määrittäminen toiseen jäsenvaltioon siirtymiselle. Jos kolmannen maan kansalainen ei noudata Maahanmuuttoviraston, poliisin tai rajatarkastusviranomaisen vaatimusta siirtyä toiseen jäsenvaltioon, tekee yleensä vaatimuksen alun perin esittänyt viranomainen päätöksen hänen käännättämisestään (Ks. HE 134/2013 vp, s. 19 - 20).

Pääsääntöisesti ulkomaalaislain 149 b § tulee sovellettavaksi käännättämismenettelyssä, mutta vaatimus siirtymisestä voi joissakin tilanteissa koskea myös karkottamismenettelyä. Esimerkiksi, jos henkilö on oleskellut vasta lyhyen ajan Suomessa, hänen oleskelulupansa peruutetaan ja hänellä on vielä voimassa oleva oleskelulupa toisessa jäsenvaltiossa.

Käytännössä siirtymisvaatimuksen esittämismenettely on erilainen kansainvälistä suojelua hakeneiden ja muulla perusteella oleskelulupaa hakeneiden ulkomaalaisten kohdalla. Jos kyseessä on turvapaikanhakija, jonka hakemus hylätään ja jolla on oleskeluun oikeuttava lupa toisessa jäsenvaltiossa, Maahanmuuttovirasto liittää päätökseensä vaatimuksen siirtyä toisen jäsenvaltion alueelle. Ulkomaalaislain 149 b §:n mukaista menettelyä ei sovelleta, jos kansainvälistä suojelua koskevaan hakemukseen tehdään päätös tutkimatta jättämisestä tai raukeamisesta. Vaatimus siirtymisestä ei myöskään koske ulkomaalaisia, joilla on kansainvälisen suojelun asema toisessa jäsenvaltiossa tai he ovat ns. Dublin-menettelyssä.

Jos kyseessä on muulla perusteella tehtyyn oleskelulupahakemukseensa kielteisen päätöksen saanut ulkomaalainen, Maahanmuuttovirasto tekee erilliseen asiakirjaan vaatimuksen siirtyä toiseen jäsenvaltioon. Molemmissa tapauksissa päätöksen tiedoksi antava viranomainen, eli käytännössä yleensä poliisi, määrittää kohtuullisen ajan siirtymiselle.

Jos henkilö ei noudata vaatimusta siirtyä oleskeluluvan myöntäneeseen jäsenvaltioon tai hän on uhka yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle, maastapoistamispäätös tehdään yleensä hänen kotimaahansa, ellei palautuskielto estä tätä (esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilöllä on suojeluasema toisessa jäsenvaltiossa).

1.1.2.2 Maasta poistaminen — kolmannen maan kansalainen ei noudata siirtymisvaatimusta

Jos kolmannen maan kansalainen ei noudata Maahanmuuttoviraston, poliisin tai rajatarkastusviranomaisen esittämää vaatimusta siirtyä toiseen jäsenvaltioon, tehdään hänelle käännyttämispäätös (Ks. UlkL 151 § 1 mom.). Päätöksen tekee yleensä poliisi tai rajatarkastusviranomainen, joilla on näissä tilanteissa toimivalta päättää käännyttämisestä.

Edellä mainitusta poiketen Maahanmuuttovirasto päättää kuitenkin käännyttämisestä silloin, kun vaatimuksen kohteena oleva henkilö on hakenut Suomesta kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua ja Maahanmuuttovirasto on esittänyt hänelle kielteisen päätöksen yhteydessä vaatimuksen siirtyä toiseen jäsenvaltioon, mutta kyseinen kolmannen maan kansalainen ei ole noudattanut vaatimusta (Ks. UlkL 152 § 2 mom.).

Käännyttämispäätöksen täytäntöönpanokelpoisuus ja käännytetyn oleskeluoikeus määräytyy samalla tavalla kuin jos päätös olisi tehty aiemman kielteisen oleskelulupaa koskevan päätöksen yhteydessä. Samoin vapaaehtoisen paluun ajan antaminen määräytyy samalla tavalla, kuin pääasian yhteydessä tehdyissä käännyttämispäätöksissä. Aikaa vapaaehtoiselle paluulle ei näissä tilanteissa yleensä myönnetä, sillä siirtymisvaatimuksen noudattamatta jättämisessä voi olla kyse ulkomaalaislain 121 a §:n 3 momentin 4 kohdan mukaisesti pakenemisen vaaran käsillä olemisesta. Maastapoistamispäätöksen tekevä viranomainen on myös lähtökohtaisesti velvollinen määräämään ulkomaalainen maahantulokieltoon.

Jos ulkomaalainen kumoaa oletettaman pakenemisen vaarasta, päätöksessä annetaan aikaa vapaaehtoiselle paluulle yleensä seitsemän päivää.

Vapaaehtoisesta paluusta tarkemmin:

[Linkki - Luku 2.7 Vapaaehtoinen paluu.](#)

Maastapoistetun oleskeluoikeudesta ja maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanokelpoisuudesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.1 Paluudirektiivin vastainen oleskelu.](#)

[Linkki: Luku 16 Maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano.](#)

Pakenemisen vaarasta ja toimivaltaisen viranomaisen velvollisuudesta määrätä maahantulokielto tarkemmin:

[Linkki: Luku 3.2.2 Toimivaltaisen viranomaisen velvoite määrätä maahantulokielto ja siitä poikkeaminen yksittäistapauksessa.](#)

[Linkki: Luku 10 Pakenemisen vaara.](#)

1.1.3 Matkustusasiakirjan haltuunotto ja maasta poistaminen

Ulkomaalaislain 95 §:n 3 momentin mukaan poliisi, rajatarkastusviranomainen tai Maahanmuuttovirasto voi kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen jättämisen jälkeen ottaa haltuunsa hakijan matkustusasiakirjan ja pitää sen hallussaan, kunnes hakijalle myönnetään oleskelulupa tai hän poistuu maasta. Haltuun otettu matkustusasiakirja voidaan siirtää toiselle toimivaltaiselle viranomaiselle, joka siirron jälkeen vastaa matkustusasiakirjan säilyttämisestä. Poliisi, rajatarkastusviranomainen tai Maahanmuuttovirasto antaa matkustusasiakirjan haltuunotosta todistuksen.

Jos maasta poistamisen täytäntöönpanoa odottava asiakas, joka ei ole turvapaikanhakija, esittää matkustusasiakirjan, josta viranomaisilla ei ole ollut tietoa, on toimittava ulkomaalaislain 61 §:n mukaisesti. Lisäksi matkustusasiakirjasta ilmoitetaan tämän jälkeen täytäntöönpanosta vastaavalle poliisilaitokselle.

Ulkomaalaislain 61 §:n mukaan viranomainen voi ottaa ulkomaalaisen matkustusasiakirjan tilapäisesti haltuunsa viisumi-, oleskelulupa- tai matkustusasiakirja-asiaa käsiteltäessä, jos:

- se on välttämätöntä henkilötietojen tai asiakirjan oikeellisuuden varmentamiseksi; taikka
- myönnetyn viisumin merkitsemiseksi asiakirjaan.

Matkustusasiakirja on palautettava ulkomaalaiselle heti, kun sen hallussapito ei ole asian käsittelyn kannalta tarpeellista. Ulkomaalaisella on oikeus saada matkustusasiakirja välillä haltuunsa matkustamista tai välttämättömien asioiden hoitoa varten.

Maahanmuuttovirasto, poliisi tai rajatarkastusviranomainen antaa matkustusasiakirjan tilapäisestä haltuunotosta todistuksen.

1.2 Poliisin ja rajatarkastusviranomaisen toimivalta sekä niiden tekemän maastapoistamisesityksen sisällöstä

1.2.1 Maasta poistaminen ja maahantulokiello

Poliisin ja rajatarkastusviranomaisen maastapoistamismenettelyyn liittyvästä toimivallasta on säädetty ulkomaalaislain 151 ja 171 §:ssä.

Poliisin tai rajatarkastusviranomaisen tehtävät:

- on ryhdyttävä toimenpiteisiin ulkomaalaisen pääsyn epäämiseksi, hänen käännättämisekseen tai maasta karkottamiseksi tai esitettävä hänelle 149 b §:ssä tarkoitettu vaatimus siirtyä toiseen EU:n jäsenvaltioon, jos hän ei täytä maahantulon tai maassa oleskelun edellytyksiä.
- päättää maahantulokiellon määräämisestä kolmannen maan kansalaiselle enintään viideksi vuodeksi.
- voi myös määrätä ulkomaalaislain 10 luvun soveltamisen piiriin kuuluvalla ulkomaalaisella enintään viiden vuoden maahantulokiellon.
- on tehtävä Maahanmuuttovirastolle esitys ulkomaalaisen pääsyn epäämiseksi tai käännättämiseksi, jos se arvioi, että ulkomaalaiselle tulisi määrätä maahantulokiello viittä vuotta pidemmäksi ajaksi.
- voi tehdä Maahanmuuttovirastolle esityksen ulkomaalaisen käännättämiseksi myös, jos asialla on merkitystä 148 §:n soveltamisen kannalta muissa samankaltaisissa tapauksissa.
- tekee esityksen Maahanmuuttovirastolle ulkomaalaisen maasta karkottamiseksi.
- panee täytäntöön pääsyn epäämistä, käännättämistä ja maasta karkottamista koskevat päätökset.

Poliisi tai rajatarkastusviranomainen voi käännättämisen ja maasta karkottamisen yhteydessä tehdä maasta poistettavan matkustusasiakirjaan maasta poistamista koskevia tarpeellisia merkintöjä. Merkintöjä ei kuitenkaan tehdä, jos on aihetta olettaa, että niistä aiheutuisi maasta poistettavalle vakavaa haittaa. Schengenin rajasäännösten soveltamisesta johtuen matkustusasiakirjaan tehtävät merkinnät on yhdenmukaistettu niin, että ulkomaalaislain mukaisen maasta poistamisen yhteydessä on käytetty samankaltaista merkintätapaa kuin Schengenin rajasäännöstö edellyttää maahan pääsyn epäämisessä (Ks. HE 143/2013 vp, s. 21).

1.2.2 Karkottamisesityksen sisältö

Karkottamisesityksestä tulee käydä ilmi ulkomaalaisen maahantulon ajankohta ja peruste, sekä perusteet karkottamiselle. Esitykseen liitetään kopio ulkomaalaisen matkustusasiakirjan henkilötietosivuista ja kaikista sivuista, joilla on merkintöjä. Esityksen tehnyt viranomainen voi myös antaa oman arvionsa mahdollisen maahantulokiellon pituudesta. Karkottamista on esitettävä lähtökohtaisesti ulkomaalaisen kansalaisuusvaltioon ja häntä on myös kuultava mahdollisesta koko Schengen ja EU:n aluetta koskevaan maahantulokieltoon määrittämisestä (pl. vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluvat henkilöt, joille maahantulokielto voidaan määrätä vain kansallisena).

Kun karkottamisesitys tehdään ulkomaalaisen rikoksiin syylistymisen tai muiden henkilöiden turvallisuutta vaarantavan käyttäytymisensä perusteella, siitä tulee käydä ilmi ne rikokset tai rikosepäilyt, joiden perusteella karkottamista esitetään. Esityksessä on mainittava sekä rikoksista tuomitut rangaistukset, että tiedot rikosasioista, joissa ulkomaalainen on epäiltynä tai vastaajana eli käytännössä tiedot esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevista rikosasioista. Esitykseen liitetään jäljennös tuomiosta, jossa on sekä tuomiolauselmä että perusteluosa. Karkottamisharkintaa tehdessä Maahanmuuttovirasto huomioi esityksessä mainittujen rikosten ja rikosepäilyjen lisäksi myös muun rekistereistä ilmenevän rikoshistorian. Maahanmuuttovirasto selvittää rikosasioiden käsittelyn ajankohtaisen tilanteen, jos esityksen liitteeksi ei ole liitetty rikosasioihin liittyviä asiakirjoja.

Rikosepäilyjen osalta selvitetään tutkinnanjohtajalta/tutkijalta, voiko rikosepäilyä tai sen teonkuvausta mainita päätöksessä. Tästä tehdään kirjaus maastapoistamisasian diaarin kommenttiin (keneltä kysytty, milloin ja saako/ei saa käyttää rikosepäilyä käyttä, esim. vain rikosnimikettä vai myös teonkuvausta). Poliisilta saatu vastaus liitetään myös UMA-järjestelmään PDF-tiedostona. Tietoa ei kuitenkaan tule liittää, jos esitutkintaviranomainen ei ole antanut suostumusta käyttää rikosepäilyjen teonkuvasta päätöksellä. Poliisin tulisi kirjata esitykseen ne rikosepäilyjen nimikkeet ja lisäksi teonkuvaukset, jotka poliisi antaa luvan käyttää päätöksellä. Mikäli karkotettava on vangittuna, liitetään esitykseen tieto siitä, missä hän suorittaa vankeusrangaistusta sekä vapauttamispäivä.

Jos ulkomaalaisen maastapoistamista esitetään ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 kohdan (on syylistynyt) perusteella, tulisi karkottamisesitys yleensä tehdä vasta silloin, kun ulkomaalaiselle on annettu rikostuomio. Karkottamisesityksen voi kuitenkin joissakin tilanteissa tehdä ilman rikostuomiota, jos kyseessä on ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdan mukainen peruste eli ulkomaalaisen voidaan katsoa käyttäytymisellään vaarantavan muiden turvallisuutta tai hänen voidaan epäillä vaarantavan kansallista turvallisuutta. Jos ulkomaalaisella on kansainvälisen suojelun asema, Maahanmuuttovirasto avaa suojeluaseman harkinta-asian ja arvioi, täytyvätkö suojeluaseman lakkauttamisen tai peruuttamisen edellytykset.

Poliisin tai rajatarkastusviranomaisen tulee karkottamista koskevassa esityksessään Maahanmuuttovirastolle ottaa myös kantaa siihen, estävätkö

yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvät seikat tai pakenemisen vaara heidän mielestään vapaaehtoisen paluun ajan määrittämisen.

Maahanmuuttovirasto voi myös oma-aloitteisesti pyytää asiaan liittyvää selvitystä esityksen tehneeltä viranomaiselta (HE 208/2010 vp, s. 22).

Maahanmuuttovirasto käyttää itsenäistä päätösharkintaa, ja siten se voi tehdä esimerkiksi arvion pakenemisen vaaran käsillä olosta ilman poliisilta tai rajatarkastusviranomaiselta saatua erillistä arviointia, vaikka vakiintuneen hallintokäytännön mukaisesti pakenemisen vaaran arvioinnin tekee useimmiten täytäntöönpanoviranomainen (Ks. esim. HE 143/2024 vp, s. 18 - 19, Ks. myös HE 208/2010 vp, s. 18 ja HE 134/2013 vp, s. 18).

Jos ulkomaalaiselle on aiemmin myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain 51 §:n perusteella eli siksi, että hänen maasta poistamisensa on estynyt ulkomaalaisesta riippumattomasta syystä, tulisi esityksen tekijän arvioida maastapoistamisen täytäntöönpanon tosiasiallista mahdollisuutta lähitulevaisuudessa. Siten karkottamisesitys tulisi tehdä vain, jos karkottamisen täytäntöönpano voisi tosiasiallisesti olla mahdollista. Esityksellä on merkitystä ainakin niissä tilanteissa, joissa henkilön kotimaan tai pysyvän asuinmaan tilanne on muuttunut siten, että karkottamisen täytäntöönpano voisi olla mahdollista; ulkomaalaisen vapaaehtoinen paluu olisi mahdollista ilman viranomaistoimenpiteitä; tai henkilö ilmeisellä tavalla vaarantaa yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta taikka kansallista turvallisuutta.

Esityksen liitteenä tulee olla myös karkotettavaksi esitetyltä ulkomaalaiselta kirjallinen vastine esityksestä koskien hänen mahdollista maasta karkottamistaan sekä Schengen ja EU:n aluetta koskevaan maahantulokieltoon määrittämistään (pl. vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluvat henkilöt, joille maahantulokielto voidaan määrätä vain kansallisena) tai selvitys siitä, että hänelle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi esityksen johdosta, mutta hän on jättänyt sen käyttämättä. Myös mahdollisilla ulkomaalaislain 37 ja 154 §:n mukaisilla perheenjäsenillä on oikeus tulla kuulluksi. Siten edellä mainittujen säännöksiin mukaisille perheenjäsenille on varattava tilaisuus tulla kuulluksi karkottamista tai maahantulokieltoon määrittämisestä koskevassa asiassa. Poliisi tai rajatarkastusviranomainen esittää vastinepyynnön perheenjäsenelle tai liittää esitykseen kuultavan perheenjäsenen vastineen (jos hän haluaa antaa sen heti), jos perheenjäsen on ollut mukana asioimassa poliisilaitoksella (tai rajatarkastusviranomaisen tiloissa). Muussa tapauksessa Maahanmuuttovirasto varaa perheenjäsenille tilaisuuden tulla kuulluksi.

Kuulemisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 13 Kuuleminen maastapoistamisasiassa.](#)

Karkottamisesityksen tehnyt viranomainen antaa esityksen tiedoksi ulkomaalaiselle.

1.2.3 Käännyttämisesityksen sisältö

Käännyttämisesityksessä tuodaan esille, mihin tosiseikkoihin ja ulkomaalaislain mukaisiin käännyttämisen perusteisiin esitys perustuu. Käännyttämisesitykseen kuuluu myös selvitys ulkomaalaislain 145 §:n mukaisesta kuulemisesta. Esitys on tehtävä lähtökohtaisesti suhteessa ulkomaalaisen kansalaisuusvaltioon ja häntä

on myös kuultava mahdollisesta Schengen ja EU:n aluetta koskevaan maahantulokieltoon määrittämisestä (pl. vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluvat henkilöt, joille maahantulokielto voidaan määrätä vain kansallisena).

Esitykseen liitetään kopio ulkomaalaisen matkustusasiakirjasta tai muu saatu selvitys ulkomaalaisen henkilöllisyydestä. Jos kyseessä on kolmannen maan kansalainen, jolle toinen EU:n jäsenvaltio on myöntänyt oleskelukortin tai oleskeluluvan, on matkustusasiakirjan kaikista sivuista otettujen kopioiden lisäksi liitteenä oltava myös kuvat oleskelukortista tai oleskelulupakortista molemmin puolin. Jos ulkomaalainen on tunnistettu muun kuin hänen matkustusasiakirjansa perusteella, on esitykseen liitettävä selvitys siitä, miten henkilöllisyys on varmistettu.

Esitykseen kirjataan vähintään seuraavat tiedot:

- henkilö- ja asiakirjatiedot;
- maahantuloaika ja -paikka;
- passin, viisumin ja mahdollisten oleskelulupien (toisten jäsenvaltioiden, jos tiedossa) ja pitkäaikaisten viisumien tiedot sekä myöntämisperuste;
- Suomessa ja muualla Schengen-alueella oleskeltu aika;
- tapahtuma- ja taustatiedot;
- perusteet käännätykselle ja maahantulokieltoon määrittämiselle (ml. rikokset, tuomiot ja esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa mahdollisesti vireillä olevat rikosasiat);
- henkilön toiminta rajanylityspaikalla ja aikaisemmat häntä koskevat merkinnät;
- yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen taikka pakenemisen vaaraan liittyvä harkinta;
- esityksen tehnyt viranomainen voi myös antaa oman arvionsa mahdollisen maahantulokiellon pituudesta.

Esitykseen liitetään lisäksi vähintään seuraavat tiedot:

- merkintä siitä, että henkilölle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi käännätykselle ja maahantulokieltoon määrittämisesityksen johdosta;
- kopiot kaikista passin sivuista, kopio viisumista tai oleskeluluvasta (pl. Suomen myöntämät), tuomiosta, sekä kopio mahdollisesta säilöönottoesityksestä. Jos kyseessä on EU:n kansalainen, käy henkilökortti myös matkustusasiakirjasta. Tällöin siitä on otettava kuvat sen molemmilta puolilta esityksen liitteeksi;
- esitykseen on liitettävä selvitys siitä, millä perusteilla kolmannen maan kansalaiselle on myönnetty oleskelulupa toisesta jäsenvaltiosta. Jos asia ei ilmene suoraan oleskelulupakortista, poliisin tai rajatarkastusviranomaisen tulisi kuulla ulkomaalaista siitä, millä perusteella hänellä on oleskelulupa toiseen jäsenvaltioon. Mikäli ulkomaalainen kertoo, että hänelle on myönnetty toisessa jäsenvaltiossa kansainvälistä suojelua, tulisi poliisin tai rajatarkastusviranomaisen varmistaa asia kyseisestä jäsenvaltiosta.

Jos kyse on Suomen viranomaisen myöntämästä matkustusasiakirjasta tai laillisen oleskeluoikeuden osoittavasta kortista, näistä ei ole tarpeellista ottaa kopioita tai kuvia esityksen liitteeksi. Jos asiakirjassa on merkintöjä, tulisi kuitenkin näistä ottaa kopiot esityksen liitteeksi. Esimerkiksi, jos matkustusasiakirjassa on leimausmerkintöjä, tulisi merkinnät sisältävistä leimaussivuista ottaa kopiot.

Esityksen liitteenä tulee olla myös käännytettäväksi esitetyltä ulkomaalaiselta kirjallinen vastine esityksestä koskien hänen mahdollista käännyttämistä ja Schengenin ja Euroopan unionin aluetta koskevaan maahantulokieltoon määrittämisestä (pl. vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluvat henkilöt, joille maahantulokielto voidaan määrätä vain kansallisena) tai selvitys siitä, että hänelle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi esityksen johdosta, mutta hän on jättänyt sen käyttämättä. Myös mahdollisilla ulkomaalaislain 37 ja 154 §:n mukaisilla perheenjäsenillä on oikeus tulla kuulluksi. Siten edellä mainittujen säännösten mukaisille perheenjäsenille on varattava tilaisuus tulla kuulluksi käännyttämistä tai maahantulokieltoon määrittämisestä koskevassa asiassa. Poliisi tai rajatarkastusviranomainen esittää vastinepyynnön perheenjäsenelle tai liittyy esitykseen kuultavan perheenjäsenen vastineen (jos hän haluaa antaa sen heti), jos perheenjäsen on mukana asioimassa poliisilaitoksella (tai rajatarkastusviranomaisen tiloissa).

Kuulemisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 13 Kuuleminen maastapoistamisasiassa.](#)

Esityksestä tulisi lisäksi käydä ilmi mahdollinen säilöönotto tai vankeusrangaistus, jota ulkomaalainen parhaillaan suorittaa. Lisäksi esityksestä tulisi käydä ilmi milloin henkilö on otettu säilöön tai vangittu, missä häntä pidetään säilössä tai vangittuna sekä aikaisin vapautumisajankohta.

Käännyttämisesityksen tehnyt viranomainen antaa esityksen tiedoksi ulkomaalaiselle.

1.2.4 Pääsyn epäämisesityksen sisältö

Pääsyn epääminen tulee vireille rajatarkastusviranomaisen suorittaman maahantulotarkastuksen tai maahantuloedellytysten selvittämisen yhteydessä. Päätöksen maahan pääsyn epämisestä tekee yleensä rajatarkastusviranomainen. Se tekee kuitenkin Maahanmuuttovirastolle esityksen pääsyn epäämiseksi, jos se arvioi, että henkilö tulisi määrätä maahantulokieltoon viittä vuotta pidemmäksi ajaksi. Pääsyn epäämisesityksen voi tehdä Maahanmuuttovirastolle myös poliisi (Ks. Ulkl 151 § 3 mom.). Muilta osin esitys pääsyn epämisestä on tehtävä kuin käännyttämisesityksessä.

Käännyttämisesityksestä tarkemmin:

[Linkki: Luku 1.1.3 Käännyttämisesityksen sisältö.](#)

2 Kolmannen maan kansalaisen maasta poistaminen

Kolmannen maan kansalaisen maasta poistamisesta on säädetty EU:n tasolla paluudirektiivissä, jonka mukainen menettely on käytännössä otettu osaksi kansallista lainsäädäntöämme ulkomaalaislain 9 luvussa. Puolestaan vapaan liikkuvuuden direktiivin mukaisesta maastapoistamismenettelystä on säädetty ulkomaalaislain 10 luvussa.

Ulkomaalaislain 10 luvun mukaisesta maastapoistamismenettelystä tarkemmin:

[Linkki: Luku 6 Maasta poistaminen ja vapaa liikkuvuus \(ulkomaalaislain 10 luku\).](#)

2.1 Paluudirektiivin vastainen oleskelu

Paluudirektiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaan laittomalla oleskelulla tarkoitetaan sellaisen kolmannen maan kansalaisen oleskelua jäsenvaltion alueella, joka ei täytä tai ei enää täytä Schengenin rajasäännösten 5 artiklassa määrättyjä maahantulon edellytyksiä tai muita maahantulon, maassa oleskelun tai asumisen edellytyksiä kyseisessä jäsenvaltiossa. Edellä mainittu sanamuoto "ei enää täytä" osoittaa tyhjentävästi sen, että laillisestikin saapuneen oleskelu voi muuttua laittomaksi oleskeluksi maahantulon tai maassa oleskeluun liittyvien olosuhteiden muutoksen myötä. Näin ollen kyse voi olla esimerkiksi siitä, että kolmannen maan kansalaisen oleskelulupa on umpeutunut tai peruutettu, tai hän vaarantaa yleistä järjestystä tai turvallisuutta taikka kansallista turvallisuutta. Paluudirektiivin sanamuodon mukaan laittomasti oleskelevalla kolmannen maan kansalaisella tarkoitetaan sellaista ulkomaalaista, johon on sovellettavissa jokin ulkomaalaislain 148 §:n käännyttämisperuste tai ulkomaalaislain 149 §:n karkottamisperuste. Tästä asetelmasta tulkittuna laittomasti oleskelevan ulkomaalaisen määritelmä on erittäin laaja (Ks. Kallio 2014, s. 3).

Ulkomaalaislain muuttamisen yhteydessä lain valmisteluaineistossa on todettu, että ulkomaalaislain poliisia ja rajatarkastusviranomaisia koskeva 151 § yhdessä maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksiä koskevien pykälien kanssa vastaa direktiivin laittoman oleskelun määritelmää, vaikka nimenomaista laittoman oleskelun määritelmää ei ole kirjattu ulkomaalaislakiin (Ks. HE 208/2010 vp, s. 11 - 12). Näin ollen paluudirektiiviä sovelletaan kaikkiin jäsenvaltion alueella laittomasti oleskeleviin kolmansien maiden kansalaisiin riippumatta maahantulon alkuperäisestä perusteesta taikka maahantulon laillisuudesta tai laittomuudesta (Ks. Kallio 2014, s. 4).

Ulkomaalaislain 40 §:n 1 momentissa on listattu tilanteet laillisesta oleskelusta. Pykälän 1 momentin mukaan ulkomaalaislain mukaan laillista oleskelua on:

1. Suomen viranomaisen myöntämällä oleskeluluvalla tai pitkäaikaisella viisumilla tapahtuva oleskelu;
2. ilman oleskelulupaa tapahtuva enintään 90 päivää kestävä oleskelu, jos ulkomaalainen tulee valtiosta, jonka kansalaiselta ei edellytetä oleskelulupaa;
3. matkustusluvalla tapahtuva enintään 90 päivää kestävä oleskelu minkä tahansa 180 päivän jakson aikana, jos ulkomaalainen tulee valtiosta, jonka kansalaiselta ei edellytetä viisumia;

4. lyhytaikaisella viisumilla tapahtuva enintään 90 päivää kestävä oleskelu minkä hyvänsä 180 päivän jakson aikana;
5. toisen Schengen-valtion myöntämällä pitkäaikaisella viisumilla tapahtuva enintään 90 päivää kestävä oleskelu minkä tahansa 180 päivän jakson aikana;
6. Schengen-valtion myöntämällä oleskeluluvalla tapahtuva enintään 90 päivää kestävä oleskelu minkä tahansa 180 päivän jakson aikana;
7. ihmiskaupan uhrin ja 52 d §:ssä tarkoitetun laittomasti maassa oleskelleen ja työskennelleen kolmannen maan kansalaisen 52 b §:ssä tarkoitettuna harkinta-aikana tapahtuva oleskelu;
8. Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyssä sopimuksessa (SopS 23 ja 24/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyssä pöytäkirjassa (SopS 25 ja 26/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehdyssä sopimuksessa (SopS 65/1997) tai sen toisessa lisäpöytäkirjassa (SopS 73/2005) tarkoitetun joukkojen jäsenen oleskelu;
9. Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyssä sopimuksessa tarkoitetun joukkojen jäsenen, siviilihenkilöstön jäsenen, huollettavan ja USA:n sopimustoimittajan oleskelu.

Ulkomaalaislain 40 § koskee vain kolmannen maan kansalaisia. Pykälän 2 momentin mukaan unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan oleskeluoikeudesta (eli vapaan liikkuvuuden direktiivin mukaisesta oleskelusta) säädetään ulkomaalaislain 10 luvussa.

Pykälän 3 momentin mukaan ulkomaalainen, joka jättäessään oleskelulupahakemuksen oleskelee maassa laillisesti 1 momentissa säädetyn mukaisesti saa laillisesti oleskella maassa, kunnes kyseiseen hakemukseen on tehty päätös. Tästä poikkeuksena on kansainvälistä suojelua hakeva, sillä 4 momentin mukaan hän saa laillisesti oleskella maassa, kunnes hakemukseen on tehty päätös, jollei 200 a §:n 5 - 7 momentista muuta johdu. Vastaavasti ulkomaalaislain 3 §:n 1 momentin 27 kohdan mukaan laittomalla oleskelulla tarkoitetaan sellaisen kolmannen maan kansalaisen maassa oleskelua, joka ei täytä tai enää täytä Schengenin rajasäännöstyössä säädettyjä maahantulon edellytyksiä tai maassa oleskelun edellytyksiä. Kun ulkomaalaiselle tehdään Suomessa yksinomaan esimerkiksi maasta karkottamispäätös, raukeaa hänen oleskelulupansa ulkomaalaislain 59 §:n perusteella – ja siten maastapoistamispäätöksen yhteydessä tulee päätetyksi oleskeluoikeus. Puolestaan tilanteissa, joissa kolmannen maan kansalaisen Suomen myöntämä oleskelulupa peruutetaan ja hänet karkotetaan maasta, voi karkottaminen perustua luvattoman oleskelun ohella myös hänen käyttäytymiseensä.

Schengenin rajasäännöstyön mukaisista maahantulon edellytyksistä ja maassa oleskelun edellytyksistä tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.3 Pääsyn epäämisen perusteet](#)

Ulkomaalaislain 40 §:n 5 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta oleskella maassa maastapoistamispäätöksen jälkeen säädetään ulkomaalaislain 13 luvussa (Ks. luku 16 Maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano). Siten jos ulkomaalaiselle on annettu maastapoistamispäätös ja hän vasta tällaisen päätöksen antamisen jälkeen jättää uuden hakemuksen, kyseeseen ei voi enää tulla 3 momentissa tarkoitettu laillinen oleskelu. Maastapoistamispäätös ei kuitenkaan estä ulkomaalaista hakemasta uutta oleskelulupaa, eikä se yksinomaan voi olla perusteena oleskelulupahakemuksen epäämiseksi 36 b §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla, sillä mainitun epäämisperusteen edellytyksenä on muun ohella täytäntöönpanokelpoinen maastapoistamispäätös.

Ulkomaalaislain 13 luvussa säädetystä maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 16 Maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano.](#)

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2020:165 paluudirektiivin ja ulkomaalaislain säännösten pakottavuutta, jonka mukaan jäsenvaltion on poistettava alueellaan laittomasti oleskeleva henkilö tai myöntää tälle oleskelulupa.

Tapauksessa Maahanmuuttoviraston päätöksellä muutoksenhakijat oli käännytetty kotimaihinsa, koska heille ei ollut myönnetty oleskelulupaa. Hallinto-oikeus oli muilta osin hylännyt muutoksenhakijan valituksen, mutta kumonnut Maahanmuuttoviraston päätöksen käännyttämisen osalta, eikä Maahanmuuttovirasto ollut hakenut muutosta hallinto-oikeuden päätökseen tältä osin. KHO:n mukaan hallinto-oikeuden päätös merkitsi sitä, ettei muutoksenhakijoita voitu poistaa maasta, vaikka heille ei ollut myönnetty oleskelulupaa, jota heidän oleskelunsa jatkaminen olisi edellyttänyt. KHO:n mukaan tällainen tilanne oli vastoin ulkomaalaisten Suomessa oleskelua koskevan sääntelyn systematiikkaa ja yleisperiaatteita.

Kolmannen maan kansalainen on velvollinen hakemaan oleskelulupaa, mikäli hänen oleskelunsa maassa jatkuu yli kolme kuukautta. Laillisesti maahan tullut ulkomaalainen voidaan poistaa maasta, jos hän jää maahan sen jälkeen, kun hänen oikeutensa lyhytaikaiseen oleskeluun päättyy eikä hänelle myönnetä oleskelulupaa tai hän ei sitä hae. Ulkomaalaislain perusteella ei ole mahdollista sallia henkilön lain säännösten vastaista oleskelua maassa. Jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi annetun paluudirektiivin 6 artiklan säännösten perusteella jäsenvaltion on joko tehtävä palauttamispäätös sen alueella laittomasti oleskelevista kolmannen maan kansalaisista tai myönnettävä tällaisille henkilöille oleskelulupa.

KHO:n mukaan, kun hallinto-oikeus oli arvioinut, että maasta poistamisen edellytyksiä ei ole ollut, asia olisi tullut palauttaa Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi kokonaisuudessaan muutoksenhakijoiden ulkomaalaislain mukaista oikeudellista asemaa koskevan uuden päätöksen tekemiseksi. Tämän vuoksi KHO:n mukaan Maahanmuuttoviraston päätös oli syytä kumota myös siltä osin kuin ulkomaalaislain 52 §:n perusteella tehty oleskelulupahakemukset on hylätty, vaikka KHO oli päätöksellään katsonut, että Maahanmuuttovirasto oli voinut hylätä oleskelulupaa koskevat hakemukset.

KHO kumosi Maahanmuuttoviraston ja hallinto-oikeuden päätökset ja palautti asian Maahanmuuttoviraston ratkaistavaksi.

2.2 Palauttaminen

Palauttamisella tarkoitetaan ulkomaalaislaissa maastapoistamismenettelyä, jonka aikana pääsyn epäämisen, käännättämisen tai karkottamispäätöksen saanut kolmannen maan kansalainen joko poistuu maasta vapaaehtoisesti tai hänet poistetaan maasta

1. alkuperämaahan;
2. kauttakulkumaahan unionin tai Suomen ja kolmannen valtion välisen takaisinottosopimuksen tai muiden järjestelyjen perusteella; tai
3. muuhun kolmanteen maahan, johon kyseinen kolmannen maan kansalainen päättää vapaaehtoisesti palata ja johon hänet hyväksytään (UlkL 146 a §).

Näin ollen palauttaminen 146 a §:ssä tarkoitetulla tavalla tehdään aina EU:n ulkopuolelle. Palauttaminen on edellä esitetysti muotoiltu yleiskäsitteeksi, joka paluudirektiivin mukaisesti kattaa kaikki maastapoistamispäätösten täytäntöönpanomuodot. Palauttaminen voi paluudirektiivin mukaisesti olla joko henkilön vapaaehtoista paluuta tai maasta poistamista, jonka toimivaltainen viranomainen panee täytäntöön soveltuvia turvaamistoimia käyttäen ja/ tai saattamalla (HE 134/2013 vp, s. 18). Säännöksen sanamuodosta ja myös hallituksen esityksestä käy ilmi, että säännös asettaa viranomaiselle velvollisuuden poistaa ulkomaalaisen maasta, jos hän ei ole poistunut maasta vapaaehtoisesti.

2.3 Pääsyn epääminen

2.3.1 Yleistä

Ulkomaalaislain 142 §:n 1 momentti sisältää määritelmän pääsyn epäamisestä. Säännöksen mukaan pääsyn epäamisellä tarkoitetaan ulkomaalaislaissa kolmannen maan kansalaisen maahantulon estämistä ulkorajalla siten kuin siitä säädetään Schengenin rajasäännösten 14 artiklassa.

Suomessa toimivaltaisia viranomaisia ovat poliisi, rajatarkastusviranomainen ja Maahanmuuttovirasto. Maahanmuuttovirasto päättää pääsyn epäamisestä poliisilaitoksen tai rajatarkastusviranomaisen esityksestä. Poliisin tai rajatarkastusviranomaisen on ryhdyttävä toimenpiteisiin ulkomaalaisen pääsyn epäämiseksi (Ks. UlkL 151 § 1 mom. ja 152 § 2 mom.). Pääsääntöisesti rajatarkastusviranomainen tekee päätöksen pääsyn epäamisestä.

2.3.2 Pääsyn epäämisen perusteet

Schengenin rajasäännösten 14 artiklan 1 kohdan mukaan pääsy jäsenvaltioiden alueelle on evättävä kolmannen maan kansalaiselta, joka ei täytä kaikkia Schengenin rajasäännösten 6 artiklan 1 kohdassa säädettyjä maahantulon edellytyksiä ja joka ei kuulu 6 artiklan 5 kohdassa tarkoitettuihin

henkilöryhmiin. Tämä ei kuitenkaan rajoita turvapaikkaoikeutta koskevien erityismääräysten soveltamista eikä kansainvälistä suojelua tai viisumien myöntämistä pitkäaikaista oleskelua varten. Käytännössä ilman asianmukaista matkustusasiakirjaa saapuvan henkilön maahan pääsyä ei voi evätä, jos hän hakisi rajanylityksen yhteydessä kansainvälistä suojelua.

2.3.3 Maahantulon edellytykset

Schengenin rajasäännösten 6 artiklan 1 kohdassa määritellään maahantuloedellytykset jäsenvaltioiden alueella oleskeluun, jonka tarkoitus kestää enintään 90 päivää minkä tahansa 180 päivän jakson aikana. Näin ollen kyse on tilanteesta, jossa ulkomaalaisen tarkoituksena on oleskella maassa lyhytaikaisesti joko Schengen-viisumilla tai viisumivapaasti.

Maahantulo edellyttää:

1. (6 artiklan 1 kohdan a alakohta) sitä, että kolmannen maan kansalaisella on voimassa oleva matkustusasiakirja, joka antaa haltijalleen oikeuden rajanylitykseen. Matkustusasiakirjan on oltava voimassa vähintään kolme kuukautta suunnitellun jäsenvaltioiden alueelta poistumisen jälkeen, mistä perustellussa hätätapauksessa on mahdollista poiketa. Matkustusasiakirjan on oltava myönnetty viimeisten 10 vuoden aikana.
2. (6 artiklan 1 kohdan b alakohta) hänellä on oltava voimassa oleva viisumi, jos se vaaditaan neuvoston asetuksen (EY) N:o 539/2001 perusteella, paitsi jos hänellä on voimassa oleva oleskelulupa tai pitkäaikaiseen oleskeluun tarkoitettu viisumi.
3. (6 artiklan 1 kohdan c alakohta) hänen on näytettävä toteen suunnitellun oleskelun tarkoitus ja edellytykset ja hänellä on toimeentuloon tarvittavat varat ottaen huomioon sekä suunnitellun oleskelun kesto että lähtömaahan paluu tai kauttakulkumatka sellaiseen kolmanteen maahan, jonne hänen pääsynsä on varma, tai hän kykenee hankkimaan laillisesti tällaiset varat.
4. (6 artiklan 1 kohdan d alakohta) häntä ei ole määrätty maahantulokieltoon Schengenin tietojärjestelmässä (SIS).
5. (6 artiklan 1 kohdan e alakohta) hänen ei katsota voivan vaarantaa minkään jäsenvaltion yleistä järjestystä, sisäistä turvallisuutta, kansanterveyttä eikä kansainvälisiä suhteita eikä häntä etenkään ole jäsenvaltioiden kansallisissa tietokannoissa samoin perustein määrätty maahantulokieltoon.

2.3.4 Maahantulon edellytyksistä poikkeaminen

Schengenin rajasäännösten 6 artiklan 5 kohdan mukaan edellä esitetyistä maahantuloedellytyksistä on mahdollista tehdä eräitä poikkeuksia. Kohdan a alakohdan mukaan kolmannen maan kansalaiselle, joka ei täytä kaikkia 1 kohdassa säädettyjä edellytyksiä mutta jolla on oleskelulupa tai pitkäaikaiseen oleskeluun tarkoitettu viisumi, sallitaan maahantulo toisten jäsenvaltioiden alueelle kauttakulkua varten, jotta hän voi matkustaa oleskeluluvan tai

pitkäaikaiseen oleskeluun tarkoitetun viisumin myöntäneen jäsenvaltion alueelle, paitsi jos hän on sen jäsenvaltion kansallisessa maahantulo- tai kauttakulkukiellossa, jonka ulkorajan hän pyrkii ylittämään. Saman artiklan b alakohdan mukaan rajalle tulevalle kolmannen maan kansalaiselle, joka täyttää 1 kohdassa säädetyt edellytykset muutoin paitsi b alakohdan osalta, voidaan sallia maahantulo jäsenvaltioiden alueelle, jos hänelle myönnetään rajalla viisumi viisumisäännöstön 35 ja 36 artiklan mukaisesti. Artiklan c alakohdan mukaan kolmannen maan kansalaiselle, joka ei täytä yhtä tai useampaa 1 kohdassa säädetyistä edellytyksistä, voidaan sallia maahantulo humanitaarisesta syystä, kansallisen edun vuoksi tai kansainvälisten velvoitteiden perusteella. Jos asianomaista kolmannen maan kansalaista koskee 1 kohdan d alakohdassa tarkoitettu maahantulokielto, jäsenvaltio, joka sallii hänen tulonsa alueelle, on ilmoitettava tästä muille jäsenvaltioille.

2.3.5 Prosessuaaliset oikeudet

Schengenin rajasäännöstön 14 artiklassa on säädetty prosessuaalisista oikeuksista. Ensinnäkin artiklan 2 kohdan mukaan pääsy voidaan evätä vain perustellulla päätöksellä, jossa ilmoitetaan epäämisen täsmälliset syyt. Päätöksen tekee kansallisen lainsäädännön mukaan toimivaltainen viranomainen. Perusteltu päätös, jossa ilmoitetaan epäämisen täsmälliset syyt, annetaan rajasäännöstön liitteessä V olevassa B osassa olevalla vakiomuotoisella lomakkeella, jonka pääsyn epäämisasiassa kansallisen lainsäädännön mukaan toimivaltainen viranomainen täyttää. Täytetty vakiomuotoinen lomake annetaan asianomaiselle kolmannen maan kansalaiselle, jonka on merkittävä lomakkeeseen kuittaus pääsyn epäämisen vastaanottamisesta.

Henkilöillä, joiden pääsy on evätty, on oikeus hakea muutosta päätökseen. Kolmannen maan kansalaiselle on myös annettava kirjallinen tieto yhteispisteistä, jotka voivat antaa tietoja edustajista, jotka kansallisen lainsäädännön mukaan ovat toimivaltaisia toimimaan kolmannen maan kansalaisen puolesta. Muutoksenhaku ei lykkää täytäntöönpanoa, jollei ulkomaalaislain 201 b §:n nojalla hallinto-oikeus toisin määrää. Jos pääsyn epäämispäätös todetaan muutoksenhaun tuloksena perusteettomaksi, kolmannen maan kansalaisella on oikeus siihen, että pääsyn evännyt jäsenvaltio oikaisee mitätöidyn maahantuleiman ja merkityt muut mitätöinnit tai lisäykset, sanotun kuitenkaan rajoittamatta kansallisen lainsäädännön mukaisen korvauksen myöntämistä (Schengenin rajasäännöstön 14 art. 3 k).

Muutoksenhausta tarkemmin:

[Linkki: Luku 18 Muutoksenhaku maastapoistamisasiassa.](#)

2.3.6 Viranomaisten velvollisuudet

Schengenin rajasäännöstön 14 artiklan 4 kohdan mukaan rajavartijoiden (eli ulkomaalaislaissa tarkoitettujen 'rajatarkastusviranomaisten') on huolehdittava siitä, että kolmannen maan kansalainen, jolta on evätty pääsy, ei mene asianomaisen jäsenvaltion alueelle. Artiklan 5 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on tilastoitava sellaisten henkilöiden määrä, joilta on evätty pääsy, epäämisen

perusteet, sellaisten henkilöiden kansalaisuus, joilta on evätty pääsy, ja sen rajan tyyppi (maa-, ilma- ja meriraja), jolla heiltä evättiin pääsy, ja toimitettava nämä tilastot vuosittain komissiolle (Eurostat) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 862/2007 mukaisesti.

Pääsyn epäämistä koskevat yksityiskohtaiset säännöt ovat Schengenin rajasäännösten liitteessä V olevassa A osassa.

Jos pääsyn epäämispäätökseen liittyy maahantulokielto, tehdään päätös maahantulokiellosta erillisellä päätösdiaarilla käyttäen tavallista päätöspohjaa.

2.4 Käännyttäminen (ulkomaalaislain 9 luku)

Käännyttäminen on yksi ulkomaalaislaissa tarkoitetuista palauttamismenettelyistä. Käännyttämispäätös sisältää yhtäältä ulkomaalaiselle määräyksen poistua omatoimisesti eli vapaaehtoisesti maasta. Jos näin ei tapahdu, on ulkomaalainen poistettavissa maasta käännyttämispäätöksen perusteella (Ks. Aer 2016, s. 295; Kallio 2018, s. 461).

Ulkomaalaislain 142 §:n 2 momentti sisältää määritelmän käännyttämisestä. Säännöksen mukaan ulkomaalaislaissa tarkoitetaan käännyttämisellä unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan tai näiden perheenjäsenen maahantulon estämistä ulkorajalla, jos perheenjäsen kuuluu unionin vapaata liikkuvuutta koskevan oikeuden piiriin; kolmannen maan kansalaisen maahantulon estämistä ulkorajalla, kun hän on saapumassa maahan yli kolmeksi kuukaudeksi myönnetyllä oleskeluluvalla ja hän saapuu maahan ensimmäistä kertaa luvan voimassaoloaikana; kolmannen maan kansalaisen maahantulon estämistä ulkorajalla, kun hän on saapumassa maahan toisen Euroopan unionin jäsenvaltion oleskeluluvalla taikka toisen Euroopan unionin pitkäaikaisella viisumilla, joka oikeuttaa oleskelemaan Schengen-alueella yli 90 päivän ajan, eikä hän ole Suomen määräämässä maahantulokiellossa; ilman oleskelulupaa maahan saapuneen ulkomaalaisen maasta poistamista, jos hänelle ei maahan saapumisen jälkeen ole myönnetty oleskelulupaa tai oleskelulupakorttia taikka jos hänen oleskeluoikeuttaan ei ole maahan saapumisen jälkeen rekisteröity ulkomaalaislaissa säädetyllä tavalla.

Edellä esitetyn määritelmän mukaan ulkomaalainen, joka ei täytä maahantulon edellytyksiä, voidaan käännyttää rajatarkastuksen yhteydessä rajanylityspaikassa tai rajalla huolimatta siitä, tuleeko hän maahan viisumilla, viisumivapaasti, oleskeluluvalla tai laittomasti. Ulkomaalainen, jolle Suomen viranomainen on myöntänyt oleskeluluvan, voidaan käännyttää vain ensimmäisen maahantulon yhteydessä. Sen sijaan ulkomaalainen, jolle ei ole myönnetty oleskelulupaa, voidaan käännyttää hänen maassa oleskellessaan, jos käännyttämisedellytykset täyttyvät. Käytännössä tämä tarkoittaa, että pääsääntöisesti käännyttää voidaan matkailua tai muuta siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten tulevat henkilöt, jotka vierailevat maassa viisumilla, viisumivapaasti tai oleskelevat maassa laittomasti, sekä henkilöt, jotka eivät lainkaan hae oleskelulupaa (Ks. HE 28/2003 vp, s. 205).

Käännyttämistä esittelevän (tai tekevän, jos asia ei vaadi esittelymenettelyä) virkahenkilön on merkittävä UMA-järjestelmään käännyttämispäätöksen tietoihin käännyttämisen peruste eli käytännössä lainkohta, johon päätös

perustuu. Esimerkiksi kielteisen oleskelulupa-asian yhteydessä valitaan käännättämisperusteeksi pääsääntöisesti ulkomaalaislain 148 § 2 momentti. On mahdollista, että käännättäminen perustuu useampaan kuin yhteen perusteeseen, esimerkiksi laitton oleskelu ja syylistyminen rikokseen tai rikosepäily. Tällöin päätöstietojen tekniseen osuuteen on merkittävä perusteeksi soveltuva käännättämisperuste. Huomioitavaa, että rikosperuste on aina ensisijainen suhteessa laittomaan oleskeluun. Tällä ei ole merkitystä päätöksen oikeudellisesta näkökulmasta, mutta tilastollisesti on tärkeää merkitä ns. ensisijainen käännättämisperuste.

2.4.1 Käännättämisen perusteet

2.4.1.1 Maahantulon edellytykset eivät täyty

Ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan ulkomaalainen voidaan käännättää, jos hän ei täytä ulkomaalaislain 11 §:n 1 momentissa säädettyjä maahantulon edellytyksiä. Kolmannen maan kansalaisen ulkorajalla tapahtuvaan maahantulon estämiseen sovelletaan yksinomaan Schengenin rajasäännöstöä, jos hänen tarkoituksenaan ei ole oleskella maassa yli kolmea kuukautta. Vastaavasti kansalliset ulkomaalaislain mukaiset käännättämisen perusteet koskevat sisämaassa tapahtuvaa käännättämistä tai ulkorajalla tehtävää käännättämistä, kun kolmannen maan kansalainen tulee oleskelemaan maahan yli kolmeksi kuukaudeksi.

Ulkomaalaislain 11 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaisen maahantulo edellyttää, että

1. hänellä on voimassa oleva vaadittava rajanylitykseen oikeuttava matkustusasiakirja;
2. hänellä on voimassa oleva vaadittava viisumi, oleskelulupa taikka työntekijän tai yrittäjän oleskelulupa, jollei Euroopan unionin lainsäädännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu;
3. hän pystyy tarvittaessa:
 - esittämään asiakirjoja, joilla osoitetaan oleskelun tarkoitus ja edellytykset
 - hän pystyy osoittamaan, että:
 - a) hänellä on toimeentuloon tarvittavat varat; tai
 - b) hän pystyy laillisesti hankkimaan nämä varat

Arvioitaessa vaihtoehtoja a ja b otetaan huomioon sekä suunnitellun oleskelun kesto että lähtömaahan paluu tai kauttakulkumatka sellaiseen kolmanteen maahan, jonne hänen pääsynsä on varmistettu,

1. häntä ei ole määrätty maahantulokieltoon; ja
2. hänen ei katsota vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita.

Ulkomaalaislain 10 luvussa säädetään unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan sekä näiden perheenjäsenten maahantulon edellytyksistä, kun maahantulo perustuu EU:n säännöksiin vapaasta liikkuvuudesta (Ks. Ulkl 11 § 3 mom.).

Ulkomaalaislain 10 luvun mukaisesta maasta poistamisesta ja maahantulokielttoon määräämisestä tarkemmin:

[Linkki: Luku 6 Maasta poistaminen ja vapaa liikkuvuus \(ulkomaalaislain 10 luku\).](#)

[Linkki: Luku 7 Maahantulokieltto \(ulkomaalaislain 10 luku\).](#)

2.4.1.2 Kieltäytyminen tietojen antamisesta tai väärrien tietojen antaminen

2.4.1.2.1 Väärät tiedot henkilöllisyydestä tai matkasta sekä kieltäytyminen antamasta näistä tietoja

Jos ulkomaalainen kieltäytyy antamasta tarpeellisia tietoja henkilöllisyydestään tai matkastaan taikka antaa tahallaan näistä vääriä tietoja, voidaan hänet käännättää ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella. Tarpeellisiksi tiedoiksi ulkomaalaisen henkilöllisyydestä ja matkasta voidaan katsoa esimerkiksi henkilötiedot, arvo tai ammatti, kansalaisuus, matkan tarkoitus, osoite Suomessa, kotimaassa tai muualla ulkomailla, rahavarat, matkaliput sekä tiedot mahdollisesta vastaanottajasta (HE 28/2003 vp, s. 40). Tämän käännättämisperusteen soveltaminen ei edellytä viranomaisen tosiasiallista erehtymistä. Riittävää on, että ulkomaalaisen antama tieto on omiaan johtamaan viranomaista harhaan. Kyse voi olla esimerkiksi siitä, että ulkomaalainen on kertonut rajaviranomaisille matkan tarkoituksiksi viisumilla tapahtuvan lyhytaikaisen oleskelun, mutta rajatarkastuksen yhteydessä hänen hallustaan löytyy ammattimaiseen työntekoon soveltuvia välineitä.

2.4.1.2.2 Väärrien tietojen antaminen viisumi- ja oleskelulupahakemuksessa

Jos ulkomaalainen on viisumia tai oleskelulupaa hakiessaan antanut tahallaan henkilöllisyyttään tai matkaansa koskevia, viisumin tai oleskeluluvan myöntämiseen vaikuttaneita vääriä tietoja, voidaan hänet käännättää ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella. Tämän käännättämisperusteen soveltaminen edellyttää viranomaisen aiemmin tapahtunutta tosiasiallista erehtymistä eli väärän tiedon antaminen on jo johtanut viranomaisen erehtymiseen, koska viisumi tai oleskelulupa on myönnetty väärästä tiedosta huolimatta. On huomattavaa, että tämän käännättämisperusteena soveltamiseksi ei ole tarvetta turvautua ensin maahantuloluvan (viisumi/oleskelulupa) peruuttamismenettelyyn ja vasta sen jälkeen käännättämiseen.

Käännättämisperuste koskee myös muiden Schengen-valtioiden edustustoille annettuja vääriä tietoja, jotka ovat myötävaikuttaneet maahantuloluvan saantiin (HE 28/2003 vp, s. 209). Tiedon totuudenvastaisuutta on arvioitava hakemuksen myöntämisen kokonaisuuden valossa. Vähäiset epätarkkuudet ja virheellisuudet sellaisissa tiedoissa, jotka eivät suoranaisesti vaikuta viisumin tai luvan myöntämiseen, eivät yksinomaan voi olla perusteena 148 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisen käännättämisperusteen edellytysten täyttymiselle.

Totuudenvastaisena on joskus pidetty myös tilannetta, jossa asiakirja ei sisällä mitään nimenomaista väärää väitettä, mutta asiasta annetaan silti olennaisesti virheellinen kuva. Tällöin on kuitenkin kyse pikemmin harhaanjohtavan tiedon esittämisestä. Ulkomaalainen on saattanut antaa harhaanjohtavia tietoja, jos hakemuksessa tai sen liiteasiakirjoissa annettu tieto siinä olevien puutteiden, esitystavan tai asiayhteyden vuoksi on selvästi ollut omiaan johtamaan viranomaisia harhaan lupaa tai viisumia myönnettäessä. Näin ollen tahallisuus kattaa aktiivisesti annetut totuudenvastaiset tai harhaanjohtavat tiedot taikka myös sen, että lupa tai viisumi on saatu passiivisesti tietoja salaamalla. Asiaa valaisevan seikan salaaminen voi olla asian esittämistä totuudenvastaisena. Luonnollisesti salatun tiedon harhaanjohtavuutta ja sen merkitystä asiakirjan myöntämiseen on arvioitava asiayhteydessä kokonaisuuden valossa (Ks. HE 164/2013 vp, s. 25; HE 6/1997 vp, s. 74).

Ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 2 - 3 kohdassa mainitulla tahallisuudella tarkoitetaan tietoisuutta siitä, että annettavat tiedot eivät ole oikeita. Kysymys on siitä, että ulkomaalaisen on täytynyt ymmärtää, etteivät tiedot ole kaikilta osin oikeita tietoja. Tästä syystä viranomaisen tulisi korostaa ulkomaalaiselle hänelle kuuluvaa velvollisuutta antaa oikeat ja tarkat tiedot (Ks. HaVM 4/2004 vp, s. 24). Käännyttäminen voi kuitenkin olla hallinnossa noudatettavan suhteellisuusperiaatteen kannalta kohtuuttoman ankara seuraus silloin, jos ulkomaalainen esimerkiksi kidutuksen uhrina tai muutoin pahasti traumatisoituneena ei kykene antamaan viranomaiselle oikeita ja täydellisiä tietoja tai ei ymmärrä toimia näin (Ks. PeVL 4/2004 vp, s. 14). Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisista esimerkeistä on merkillepantavaa, millaiset edellytykset on asetettu pääsäännöstä eli käännyttämisestä poikkeamiselle.

Kun käännyttämisperusteena käytetään väärrien tietojen antamista joko rajalla tai viisumia haettaessa, on kokonaisharkinnassa kiinnitettävä erityisesti huomiota:

- tapauskohtaisiin eroihin;
- mitä nämä väärät tiedot ovat olleet;
- miten ja missä tarkoituksessa ne on annettu;
- mikä on ollut mahdollinen syy siihen, että henkilö on antanut väärriä tietoja. Henkilö on esimerkiksi voinut antaa väärriä tietoja erehdyksessä tai tahallisesti ja henkilö on voinut viisumia hakiessaan esittää väärennetyn kutsukirjeen.

Kokonaisharkinnassa voidaan myös ottaa huomioon esimerkiksi se, jos viisumia haettaessa pääasiallisena kohteena on esitetty Suomi, jonka mukaisesti viisumi myös on myönnetty, mutta tämän jälkeen matkasuunnitelma on muuttunut joko siten, että Suomen lisäksi on tarkoitus vierailla muuallakin Schengen-alueella tai siten, että Suomi on ainoastaan kauttakulkumaa.

2.4.1.3 Kykenemättömyys huolehtia itsestään

Ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan ulkomaalainen voidaan käännyttää, jos hän on lyhyen Suomessa oleskelunsa aikana saattanut itsensä kykenemättömäksi huolehtimaan itsestään. Säännöksessä käytetyn sanamuodon "saattanut itsensä" perusteella kyse on henkilöstä itsestään

johtuvasta aktiivisesta toiminnasta. Näin ollen ainakin puhtaasti henkilöstä itsestään riippumattomat toimet jäävät säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Tällaisia tilanteita voi katsoa olevan tyypillisesti esimerkiksi erilaiset terveydentilaan liittyvät seikat. Säännöstä koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan säännöksen perusteella olisi mahdollista käännyttää esimerkiksi henkilö, joka on kuluttanut loppuun maassa oleskeluun varaamansa varat ja siten saattanut itsensä kykenemättömäksi huolehtimaan itsestään (Ks. HE 47/1990 vp, s. 16 - 17; HE 28/2003 vp, s. 209). Myös päihteiden käyttöä on mahdollista pitää säännöksen sanamuodon perusteella soveltuvana. Tämän kaltainen tilanne voi olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun ulkomaalainen on otettu toistuvasti kiinni poliisilain 2 luvun 2 §:n 1 momentin nojalla. Säännöksen mukaan poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseen henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin.

Lähtökohtaisesti ulkomaalainen, joka ei asu Suomessa, on kykenemätön huolehtimaan itsestään, kun hän turvautuu toimeentulotukeen tai viranomaisen apuun majoituksen tai ruoan saamiseksi. Muun ohella myös kerjääminen osoittaa henkilön varattomuuden, ja siten kykenemättömyyden huolehtia itsestään. Jos kerjääminen on aktiivista, esimerkiksi ruusujen tyrkyttävää myymistä taikka henkilöihin käsiksi käymistä ja ohikulkijoissa pelkoa herättävää, saattaa kyse olla yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta vaarantavasta toiminnasta.

2.4.1.4 Tulojen hankkiminen epärehellisin keinoin ja seksuaalipalvelujen myyminen

2.4.1.4.1 Tulojen hankkiminen epärehellisin keinoin

Ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan ulkomaalainen voidaan käännyttää, jos hänen voidaan perustellusta syystä epäillä hankkivan tuloja epärehellisin keinoin. Epärehelliset keinot tarkoittavat yleensä rikollisen toiminnan harjoittamista, mutta myös henkilön toimimista muutoin kielletyllä tai luvattomalla tavalla, esimerkiksi hallinnollisia säännöksiä tai määräyksiä rikkoen. Tällaisia ei-rikolliseen toimintaan liitettyjä epärehellisiä keinoja voivat olla esimerkiksi kunnallisen järjestyssäännön, kuluttajansuojalain tiettyjen säännösten tai maahantuontia (esim. alkoholi, tupakka, nuuska) koskevien säännösten rikkominen tulojen hankkimistarkoituksessa (Ks. HE 28/2003 vp, s. 40). Lisäksi tulojen hankkimisena epärehellisin keinoin voidaan pitää esimerkiksi väärin perustein tapahtuvaa alkoholin, tupakan tai muiden tavaroiden maahantuontia ja niiden maassa tapahtuvaa häiritsevää kaupustelua tai muuta vastaavaa toimintaa (Ks. HE 28/2003 vp, s. 209). Lainvalmisteluaineistosta ilmenevät tulojen hankkimisen epärehellisten keinojen muodot ei ole tarkoitettu tyhjentyväksi, ja siten esimerkiksi epärehellisenä tulonhankkimiskeinona voidaan pitää myös tulonhankkimistarkoituksessa tapahtunutta luvaton työntekoa tai anastamista (Ks. Kallio 2018, s. 465).

Epärehellisten keinojen arviointiin on jätetty viranomaiselle suhteellisen paljon harkintavaltaa jo kyseessä olevan käännättämisperusteen alkuajoista vuodelta 1982. Tällöin lakivaliokunta viittasi käsitteen ei-rikolliseen luonteeseen hyvien tapojen vastaisina keinoina (Ks. LaVL 3/1982 vp, s. 3). Näin ollen voidaan katsoa

"epärehellisten keinojen" vakiintuneen tarkoittamaan myös sellaista toimintaa, jota ei ole välttämättä säädetty rikoslaissa rangaistavaksi teoksi. Myös rikoksentekoon soveltuvien tavaroiden hallussapito on vakiintuneen hallintokäytännön perusteella katsottu viittaavan epärehellisiin keinoihin. Esimerkiksi matkailutarkoituksessa maahan tulevan hallussa oleva sorkkarauta, tongit, linjapihdit, foliokassi, voimakas magneetti sekä muut vastaavat työkalut viittaavat epärehellisiin keinoihin.

2.4.1.4.2 Seksuaalipalvelujen myynti

Ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan ulkomaalainen voidaan käännättää, jos hänen voidaan perustellusta syystä epäillä myyvän seksuaalipalveluja. Seksuaalipalvelujen tarjoamisen edellytetään tapahtuvan maksua tai muuta korvausta vastaan. Muu korvaus voi olla mikä tahansa taloudellista arvoa omaava hyödyke. Muu korvaus voi olla esimerkiksi esineen antaminen, palveluksen, kuten matkan kustantaminen, jonkin toiselle kuuluvan menon suorittaminen tai asunnon tarjoaminen seksuaalipalveluja vastaan. Lainsäätäjä on tietoisesti käyttänyt sanamuotoa "seksuaalipalvelut" sanamuodon "prostituution" sijasta, sillä prostituutiolle katsotaan olevan ominaista irrallisten suhteiden toistuvuus, jota seksuaalipalvelujen myyminen käännättämisperusteena ei edellytä. Seksuaalipalvelujen myynnistä täytyy olla perusteltu epäily.

Arviota käännättämisen perusteen olemassaolosta ei tule tehdä ulkomaalaisen ulkoisen olemuksen perusteella. Arvio voi perustua esimerkiksi tosiasiallisiin tietoihin siitä, että ulkomaalainen on aikaisemmin maassa oleskelunsa yhteydessä hankkinut tuloja myymällä seksuaalipalveluja. Arvio voidaan perustaa myös ulkomaalaisen hallussa olevaan seksuaalipalvelujen aikaisemman myynnin tai myyntitarkoituksen osoittavaan kirjanpitoaineistoon tai asiakasrekisteriin. Luvallisesti tapahtuva esiintymis- ja muu vastaava toiminta esimerkiksi ravintola-alalla ei ole lainkohdan tarkoittamaa seksuaalipalvelujen myymistä. Seksuaalipalvelujen lisäämistä käännättämisen perusteeksi on alun perin perusteltu seksuaalipalvelujen myymisen aiheuttamalla yleisellä häiriöllä, yleisellä mielipiteellä, seksuaalipalvelujen myymiseen liittyvällä paritustoiminnalla sekä ilmiöön liittyvällä oheisrikollisuudella. Ulkomaalaisen ei tarvitse elättää itseään seksuaalipalvelujen myymisellä, vaan yksittäistenkin tulojen hankkimista voidaan pitää riittävänä käännättämiseen (Ks. HE 50/1998 vp, s. 11 ja 33; HE 28/2003 vp, s. 40 - 41 ja 210; HE 34/2004 vp, s. 28).

Seksuaalipalvelujen osalta kokonaisarvioinnissa on otettava huomioon mahdollinen ihmiskaupan uhrin asema. Ulkomaalainen, jota harkitaan käännettäväksi, voi olla myös parituksen uhri. Paritus ja sen törkeä tekemuoto ovat rikoslaissa säädetty rangaistaviksi teoiksi (Ks. RL 20:9-9 a). Jos maahantulon yhteydessä on viitteitä, että henkilö saattaa olla ihmiskaupan uhri, ei hänen maahan pääsyään evätä ja hänet ohjataan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän piiriin. On myös huomioitavaa, ettei ihmiskaupan uhria poisteta maasta ennen kuin hänen tunnistamisensa on saatettu loppuun. Suomessa ihmiskaupan uhrin varsinainen tunnistaminen tapahtuu ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään ottamista koskevalla päätöksellä (Ks. Yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta 10 artikla ja vastaanottolaki 35 §). Jos esimerkiksi oleskelulupa-asian yhteydessä ilmenee, että käännettäväksi

harkittava henkilö on ihmiskaupan uhri, myönnetään hänelle edellytysten täyttyessä oleskelulupa ulkomaalaislain 52 a §:n perusteella. Oleskeluluvan myöntäminen ihmiskaupan uhrille edellyttää ensinnäkin sitä, että ihmiskaupan uhrin oleskelu Suomessa on perusteltua ihmiskaupan esitutinnan tai tuomioistuinkäsittelyn vuoksi. Toiseksi ihmiskaupan uhrin on oltava valmis tekemään yhteistyötä viranomaisten kanssa ihmiskaupasta epäiltyjen kiinni saamiseksi sekä viimeiseksi ihmiskaupan uhrilla ei tule olla enää siteitä ihmiskaupasta epäiltyihin. Kahdesta ensimmäisenä mainitusta edellytyksestä on mahdollista poiketa, jos ihmiskaupan uhri on erityisen haavoittuvassa asemassa. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevalle ihmiskaupan uhrille voidaan myöntää jatkuva oleskelulupa. Oleskeluluvan myöntäminen ihmiskaupan uhrille ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.

Ennen luvan myöntämistä ihmiskaupan uhrille, hänelle voidaan antaa ulkomaalaislain 52 b §:n mukainen harkinta-aika. Harkinta-aika on vähintään 30 päivää, mutta enintään 6 kuukautta. Harkinta-aikaa on mahdollista jatkaa uhrin henkilökohtaisten olosuhteiden sitä edellyttäessä, mutta harkinta-ajan kokonaiskesto on säännöksen 2 momentin mukaan enintään 6 kuukautta. Harkinta-ajan tarkoituksena on antaa uhrille aikaa päättää, tekeekö hän viranomaisten kanssa yhteistyötä. Harkinta-aika on viranomaisaloitteisesti mahdollista keskeyttää, jos ihmiskaupan uhri on vapaaehtoisesti ja omasta aloitteestaan solminut uudelleen suhteet ihmiskaupasta epäiltyihin tai jos keskeyttäminen on tarpeen ulkomaalaislain 36 §:ssä tarkoitetuilla perusteilla.

Ulkomaalaislain 40 §:n 1 momentin 7 kohdan perusteella harkinta-ajalla laillistetaan mahdollisesti alun perin laittomasti maahan saapuneen hakijan oleskelu Suomessa. Jos tällainen henkilö hakee oleskelulupaa ihmiskaupan uhrina harkinta-ajan aikana ja harkinta-aika päättyy ennen kuin hakemus on ehditty ratkaista, voi hakija oleskella laillisesti maassa, kunnes hakemukseen on annettu ratkaisu (Ks. UlkL 40 § 3 mom.). Maastapoistamisasioiden näkökulmasta tämä tarkoittaa luonnollisesti sitä, ettei ihmiskaupan uhrin ole lähtökohtaisesti mahdollista kohdistaa maastapoistamistoimenpiteitä (päättöksenteko ja täytöntöönpano) harkinta-aikana. Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta kieltää maastapoistamispäätöksen viranomaisaloitteisen täytöntöönpanon, mutta ei rajoita toimivaltaisten viranomaisten toimintaa missään kyseisten kansallisten menettelyjen vaiheessa, erityisesti kyseisiä rikoksia koskeissa esitutkinnassa ja syytetoimissa (Ks. HE 266/2014 vp, s. 9 ja 32). Näin ollen maasta poistamiseen liittyviä valmistelevia toimenpiteitä on mahdollista tehdä harkinta-aikanakin.

2.4.1.4.3 "Perustellusta syystä epäillä"

Sekä tulojen hankkimisessa epärehellisin keinoin että seksuaalipalvelujen myymisen osalta säännöksessä on käytetty ilmaisua "perustellusta syystä epäillä". Tämä tarkoittaa, ettei pelkkä epäily tai syytä epäillä ole riittävä osoitus kyseessä olevien käännättämisperusteiden käsillä olemisesta. Toisin sanoen viranomaisen on osoitettava epäilynsä tueksi konkreettista näyttöä.

KHO arvioi ennakkopäätöksessään KHO:2014:35 ulkomaalaislain 87 §:n 2 momentissa ja 88 §:n 2 momentissa käytettyä sanamuotoa "perusteltua aiheutta epäillä".

Asiassa KHO:2014:135 oli kysymys 88 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitetun toissijaisen suojelun poissuljennan perusteiden käsillä olemisesta säännöksen sanamuodon perusteella arvioituna. KHO:n mukaan lähtökohdaksi poissulkemislausekkeen soveltamisessa oli otettava säännöksen sanamuoto "perusteltua aiheutta epäillä". Tällä katsottiin tarkoitetun näyttöä, joka ei edellytä tuomitusta tulemisesta ja syylliseksi katsomista tai edes syytteen nostamista, mutta joka ylittää oletuksen tason. KHO asetti ennakkopäätöksessään lähtökohdaksi sen, että lainkohta edellyttää myös vahvempaa epäilyä kuin esitutkintalaki, jonka mukaan esitutkinta on käynnistettävä silloin, kun on "syytä epäillä", että rikos on tehty. Harkittaessa, täytyykö vaatimus "perusteltua aiheutta epäillä" yksittäistapauksessa jo esitutkintavaiheessa vai edellytetäänkö asian siirtymistä ainakin syyteharkintaan, huomioon oli otettava muun muassa asian yksilölliset olosuhteet, kuten epäillyn rikoksen laatu ja sen aiheuttama vaara yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

2.4.1.5 Rajan ylittäminen ilman rajanylityslupaa

Ulkomaalaislain 148 § 1 momentin 7 kohdan mukaan ulkomaalainen voidaan käännättää, jos hän on ilman rajanylityslupaa ylittänyt rajan rajanylityspaikan ulkopuolelta tai rajanylityspaikan kautta aikana, jolloin rajanylityspaikka on ollut suljettu. Rajanylitysluvasta on säädetty rajavartiolaiton 13 §:ssä. Säännöksen mukaan Rajavartiolaitos antaa henkilölle luvan ulkorajan ylittämiseen muualta kuin rajanylityspaikan kautta ja muulloin kuin rajanylityspaikan vahvistettuna aukioloaikana. Rajanylityslupa annetaan, jos siihen on painava syy eikä menettelystä aiheutu vaaraa rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi.

Rajanylityslupaan voidaan sisällyttää rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämättömiä ehtoja. Rajanylityslupa voidaan peruuttaa tai sen ehtoja muuttaa, jos olosuhteet luvan antamisen jälkeen muuttuvat niin, että menettelystä voi aiheutua vaaraa rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Päätökseen, jolla rajanylityslupaa koskeva hakemus hylätään tai jolla lupa peruutetaan taikka jolla lupaehtoja muutetaan, ei saa hakea muutosta valittamalla. Jos ulkomaalainen hakee kansainvälistä suojelua valtakunnanrajan ylitettyään, siirtyy asia käännättämisprosessista turvapaikanhakuprosessiin. Tällaisessa tilanteessa voi tulla muun ohella sovellettavaksi ulkomaalaislain 104 a §:n mukainen rajamenettely.

Tarkemmin ulkomaalaislain 104 a §:ssä tarkoitetusta rajamenettelystä Maahanmuuttoviraston antamassa Ohjeessa kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä - Turvapaikkaohje (MIGDno-2024-2943).

Vahvistetuista rajanylityspaikoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

2.4.1.6 Rikollinen toiminta

2.4.1.6.1 Perusteltu epäily rikokseen syylistymisestä

Ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaan ulkomaalainen voidaan käännättää, jos hänen voidaan tuomitun vankeusrangaistuksen perusteella tai muutoin perustellusta syystä epäillä syylistyvän rikokseen, josta on Suomessa säädetty vankeusrangaistus, tai epäillä syylistyvän toistuvasti rikokseen. Käytännössä tämä muutoin perusteltu syy voi olla esimerkiksi se, että ulkomaalaista voi tuomitun sakkorangaistuksen perusteella epäillä syylistyvän rikokseen, josta on säädetty vankeusrangaistus, tai epäillä syylistyvän rikokseen tai rikokseen.

Sanamuodosta myös käy ilmi, että käännättäminen ei edellytä vankeusrangaistukseen tuomitsemista, vaan sitä, että teosta on säädetty vankeusrangaistusmahdollisuus. Tämän perusteella esimerkiksi rattijuopumuksesta, seksuaalisesta ahdistelusta tai liikenneturvallisuuden vaarantamisesta epäilty voidaan käännättää kyseessä olevan säännöksen perusteella, vaikka ulkomaalainen saisi lopulta rangaistukseksi vankeuden sijaan sakkoa. Puolestaan, jos ulkomaalaisen voidaan epäillä syylistyvän toistuvasti rikokseen, on riittävää, että toistuvaksi epäillyt rikokset on säädetty rikoslain rangaistaviksi. Näin ollen ulkomaalainen, jota toistuvasti epäillään esimerkiksi ilkivaltaan, identiteettivarkauteen, näpistykseen, lievään veropetokseen, lievään vahingontekoon tai lievään petokseen syylistymisestä, voidaan käännättää maasta ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 8 kohdan perusteella.

Säännöksen sanamuodosta ilmi käyvä "perusteltu syy epäillä" viittaa ulkomaalaisen aikaisemman toiminnan perusteella tehtävään arvioon siitä, että hänen voidaan epäillä jatkavan rikoslain rikolliseksi säädettyä toimintaa. Säännöksessä ei ole lainkaan mainintaa rikosentekopaikasta tai oletetusta sellaisesta eikä myöskään, minkä maan tuomioviranomaisen on ulkomaalaiselle tuominnut vankeusrangaistuksen. Tämä johtuu lain esitöiden mukaan henkilöiden vapaan liikkuvuuden lisääntymisestä, ja sitä kautta Suomen velvollisuudesta ryhtyä toimenpiteisiin ulkomaalaisen maahantulon estämiseksi ja maasta poistamiseksi myös niissä tapauksissa, joissa ulkomaalaisen voidaan perustellusti olettaa syylistyvän rikokseen jonkin toisen Schengen-valtion alueella (Ks. HE 28/2003 vp, s. 210). Siten kyseessä olevaa käännättämisperustetta voidaan soveltaa myös toisessa Schengen-valtiossa tehtyyn rikokseen. Tämän edellytyksenä on yleensä rikostuomio tai -epäily, joista toiselta Schengen-valtiolta saadun tiedon perusteella on pystyttävä osoittamaan perusteltu syy epäillä.

Vakiintuneessa hallintokäytännössä on katsottu olevan perusteltua syytä epäillä ulkomaalaisen syylistyvän rikokseen esimerkiksi, jos hänen hallussaan on sellaisia varusteita ja välineitä, joita voidaan vallitsevissa olosuhteissa arvioida käytettävän pääasiassa rikosentekovälineenä, eikä kyseessä olevien välineiden hallussapidolle ole esittävä hyväksyttävää tarkoitusta, taikka joiden hallussapito on nimenomaisesti kielletty. Myös ajoneuvossa tai matkatavaroissa olevat kätkeä rakennelmat voivat olla osoituksena tulevaisuudessa tapahtuvasta rikollisesta toiminnasta. Käännättäminen ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 8 kohdan perusteella ei edellytä sitä, että poliisi on suorittanut esitutkinnan tai

syyttäjä syyteharkinnan loppuun, eikä myöskään rikokseen tai rikoksiin syyllistymisen perusteella annettua lainvoimaista tuomiota.

Kyseessä olevaa käännyttämisperustetta sovelletaan yleisemmin tilanteessa, jossa poliisiasian tietojärjestelmään tehdyistä merkinnöistä ilmenee, että ulkomaalainen on epäilty rikoksesta.

2.4.1.6.2 Rikostuomio Suomessa

Ulkomaalaislain 148 § 1 momentin 9 kohdan mukaan ulkomaalainen voidaan käännyttää, jos hänet on tuomittu rikoksesta rangaistukseen Suomessa oleskelunsa aikana. Kyseessä oleva käännyttämisperuste edellyttää kahta yhtäaikaaisesti tapahtuvaa asiaa eli rikostuomiota, jonka hän on saanut Suomessa oleskelunsa aikana. Rikostuomion ei tarvitse olla lainvoimainen, joten käräjäoikeuden antama tuomio rikoksesta on riittävä osoitus käännyttämisperusteen olemassaolosta.

Rangaistuksen tuomitsematta jättäminen

Tiettyjen edellytysten perusteella tuomioistuin saa jättää rangaistuksen tuomitsematta (RL 6:12), jos:

- rikosta on sen haitallisuuteen tai siitä ilmenevään tekijän syyllisyyteen nähden pidettävä kokonaisuutena arvolleen vähäisenä;
- tekijä on tehnyt rikoksen alle 18-vuotiaana ja teon katsotaan johtuneen ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta;
- rikos on tekoon tai tekijään liittyvistä erityisistä syistä anteeksiannettavaan tekoon rinnastettava;
- rangaistusta on pidettävä kohtuuttomana tai tarkoituksettomana erityisesti, kun otetaan huomioon rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdassa ja 7 §:ssä tarkoitetut seikat tai sosiaali- ja terveydenhuollon toimet; taikka
- rikos ei yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevien säännösten johdosta olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään.

Rangaistuksen tuomitsematta jättämisen on katsottu rinnastuvan rangaistukseen (Ks. Lappi - Seppälä 2000, s. 300; Tapani - Tolvanen 2016, 180). Siten on katsottava, että rangaistukseen tuomitsematta jätetty voidaan käännyttää maasta ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 9 kohdan perusteella (Ks. Kallio 2018, s. 468).

2.4.1.7 Kansallisen turvallisuuden vaarantaminen

Ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 10 kohdan mukaan ulkomaalainen voidaan käännyttää, jos hänen voidaan aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusta syystä epäillä ryhtyvän Suomessa kansallista turvallisuutta tai Suomen suhteita vieraaseen valtioon vaarantavaan toimintaan. Säännöksen soveltaminen ei rajoitu tietyt rikostunnusmerkitöt täyttäviin tekoihin, vaan sen tarkoituksena on kaikenlaisen valtioon kohdistuvan

laittoman toiminnan säätäminen perusteeksi ulkomaalaisen maasta poistamiseksi (Ks. HE 28/2003 vp, s. 210; ks. myös HE 47/1990 vp). Kansallista turvallisuutta vaarantava toiminta voi olla esimerkiksi laitonta tiedustelutoimintaa, terrorismia, vakoilua tai sabotaasia. Puolestaan Suomen suhteita vieraaseen valtioon vaarantavaa toimintaa on esimerkiksi Suomen aluetta hyväksikäyttäen toteutetut toista valtiota vastaan suunnatut teot (Ks. HE 186/1981 vp, s. 13).

Ulkomaalaisen, joka kuuluu ryhmään, jonka tiedetään harjoittavan terrorismia tai muuta yhteiskunnallisesti vahingollisena pidettyä toimintaa, voidaan katsoa vaarantavan kansallista turvallisuutta, jolloin hänen maahantuloaan ei tarvitse sallia ja hänet voidaan käännättää.

Kansallisen turvallisuuden vaarantamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 12 Kansallisen turvallisuuden vaarantaminen.](#)

2.4.1.8 Maastapoistamispäätöksen vastavuoroinen tunnustaminen

Ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 11 kohdan mukaan ulkomaalainen voidaan käännättää, jos on tehty häntä koskeva kolmansien maiden kansalaisia koskevien maastapoistamispäätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun neuvoston direktiivin 2001/40/EY 1 - 3 artiklassa tarkoitettu maastapoistamispäätös. Edellä mainitun direktiivin tarkoituksena on mahdollistaa toisessa jäsenvaltiossa tehdyn maastapoistamispäätöksen tunnustaminen toisessa jäsenvaltiossa (1 artikla). Toisin sanoen säännöksellä mainitulla direktiivillä on tavoitteena estää tilanne, jossa maastapoistamispäätöksen saanut henkilö siirtyy Schengen-alueen sisärajan kautta toiseen jäsenvaltioon estääkseen päätöksen täytäntöönpanon.

Direktiivin 6 artikla asettaa sekä päätöksen tehneelle että täytäntöönpanevalle jäsenvaltiolle velvollisuuden käyttää kaikkia tarkoituksenmukaisia yhteistyö- ja tietojenvaihtomuotoja. Päätöksen tehneen jäsenvaltion on toimitettava täytäntöönpanevalle jäsenvaltiolle nopeimmalla asianmukaisella tavalla ja tarvittaessa SIRENE -käsikirjaan kuuluvia määräyksiä noudattaen kaikki tarvittavat asiakirjat, joilla osoitetaan maastapoistamispäätöksen olevan edelleen täytäntöönpanokelpoinen. Puolestaan täytäntöönpanevalla jäsenvaltiolla on velvollisuus selvittää ensin asianosaisen henkilön asema varmistaakseen, ettei maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano ole asianmukaisten kansainvälisten säädösten eikä sovellettavan kansallisen lainsäädännön vastainen. Täytäntöönpanevan jäsenvaltion on ilmoitettava päätöksen tehneelle jäsenvaltiolle, kun täytäntöönpanotoimenpide on toteutettu.

Käytännössä "täytäntöönpanotoimenpide" tarkoittaa Suomen kansallisen lainsäädännön perusteella tehtävää käännättämispäätöstä, joka perustuu toisen jäsenvaltion antamaan maastapoistamispäätökseen. Toisin sanoen Suomi on kansallisen lainsäädäntönsä perusteella velvollinen tutkimaan asian uudelleen, ja sitä kautta käännättämistä harkittaessa on otettava huomioon kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja olosuhteet kokonaisuudessaan (HE 66/2002 vp, s. 1 - 5). Käytännössä kyse on aivan tavanomaisesta

käännyttämispäätöksen tekemisestä, jossa muun ohella on suoritettava ulkomaalaislain 146 §:n mukainen kokonaisharkinta.

Käytännössä toisen valtion tekemän maastapoistamispäätöksen tunnustaminen käännyttämisperusteena voi tulla kyseeseen lähinnä silloin, kun kolmannen maan kansalainen tavataan Suomessa, eikä hänen oleskelunsa ole ulkomaalaislain 40 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla laillista. Tässä yhteydessä on tärkeää huomioida se seikka, ettei ulkomaalaisen ole lähtökohtaisesti mahdollista laillistaa oleskeluaan oleskelulupahakemuksen käsittelyn ajaksi, jos hän on oleskelulupahakemuksensa jättämisen hetkellä oleskellut laittomasti Suomessa. Siten tässäkin tapauksessa saattaa osoittautua käytännöllisimmäksi ratkaisuksi käännyttää kyseessä oleva henkilö laittoman oleskelun perusteella, jos vaihtoehtona on yrittää selvittää toisesta jäsenvaltiosta, onko maastapoistamispäätös edelleen täytäntöönpanokelpoinen.

2.4.1.9 Laiton oleskelu

Paluudirektiivi edellyttää palauttamispäätöksen tekemistä kaikille laittomasti maassa oleskeleville ulkomaalaisille. Ulkomaalaislain 148 §:n 2 momentin perusteella käännyttää voidaan ilman oleskelulupaa maahan tullut ulkomaalainen, jonka oleskelu Suomessa edellyttäisi viisumia tai oleskelulupaa, mutta joka ei ole sitä hakenut tai jolle ei ole sitä myönnetty. Käännyttämisperusteena edellytykset täyttyvät myös siinä tapauksessa, jos ulkomaalainen on oleskellut Suomessa kauemmin kuin mihin hänellä viisumin tai viisumivapauden perusteella olisi oleskeluoikeus (Ks. HE 28/2003 vp, s. 211). Ulkomaalaislain 40 §:n 3 momentin mukaan laillinen oleskelu hakemuksen käsittelyn aikana koskee vain niitä hakijoita, jotka oleskelevat maassa laillisesti hakemusta jättäessään.

Jotta paluudirektiivin edellyttämällä tavalla on mahdollista tehdä maastapoistamispäätös kaikille laittomasti oleskeleville ulkomaalaisille, on ulkomaalaislain 148 §:n 2 momentin perusteella mahdollista käännyttää sellainen ulkomaalainen, jonka oleskelu hakemuksen käsittelyaikana ei ole 40 §:ssä säädetyllä tavalla laillista. Sellaisia oleskeluluvan hakijoita, joilla on oikeus oleskella maassa 40 §:n 3 momentissa säädetyllä perusteella, ei olisi mahdollista käännyttää sillä perusteella, että heidän viisuminsa tai viisumivapaa oleskelunsa olisi päättynyt ennen oleskelulupapäätöksen tekemistä. Oleskeluluvan hakeminen ei kuitenkaan estä käännyttämispäätöksen tekemistä tai sen täytäntöönpanoa oleskelulupahakemuksen käsittelyn aikana, jos jokin muu ulkomaalaislain 148 §:ssä säädetty käännyttämisperuste täyttyy (Ks. HE 143/2024 vp, s. 91).

Jos Suomessa kolmannen maan kansalainen oleskelee maassa 40 §:n vastaisesti, mutta hänellä on voimassa toisen EU:n jäsenvaltion myöntämä oleskelulupa tai muu oleskelulupa, on asiassa meneteltävä ulkomaalaislain 149 b §:ssä säädetyllä tavalla.

Vaatumuksesta siirtyä toiseen jäsenvaltioon tarkemmin:

[Linkki: Luku 1.1.2 Vaatimus siirtyä toiseen EU-jäsenvaltioon.](#)

Kun on kyse luvatta maassa oleskelevasta ulkomaalaisesta, määrätään hänelle lähtökohtaisesti vapaaehtoiselle paluulle aika, ellei ulkomaalaislain 147 a §:stä muuta johdu. Jos vapaaehtoiselle paluulle aikaa ei myönnetä, määrätään maastapoistamispäätöksen yhteydessä maahantulokielto. Tällöin ei sovelleta ulkomaalaislain 146 §:n mukaista kokonaisharkintaa kuin maahantulokiellon pituuden osalta. Maahantulokielto voidaan yksittäistapauksessa jättää määräämättä, jos lapsen etu tai perhe-elämän suoja sitä edellyttää.

Vapaaehtoisen paluun määräämättä jättämisestä tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.7 Vapaaehtoinen paluu.](#)

Viranomaisen velvollisuudesta määrätä maahantulokieltoa ja tästä poikkeamisen perusteista tarkemmin:

[Linkki: Luku 3.2.2 Toimivaltaisen viranomaisen velvoite määrätä maahantulokielto ja siitä poikkeaminen yksittäistapauksessa.](#)

Ulkomaalaislain 148 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa käännättäminen voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun 40 §:n 1 momentin vastaisesti maassa oleskeleva ulkomaalainen hakee oleskelulupaa. Tässä tilanteessa ulkomaalaisen maasta poistamisesta päätetään yleensä samassa yhteydessä, kun ratkaistaan hänen jättämänsä oleskelulupahakemus. Jos hakemusta ei kuitenkaan olisi mahdollista ratkaista samassa yhteydessä tai se viivyttäisi huomattavasti maastapoistamispäätöksen tekemistä, voi Maahanmuuttovirasto tehdä päätöksen hakijan maasta poistamisesta, vaikka hakemukseen ei olisi vielä tehty päätöstä. Tämän jälkeen hän voi oleskella maassa siten kuin ulkomaalaislain 13 luvussa on säädetty.

Ulkomaalaislain 13 luvun mukaisesta oikeudesta oleskella maassa tarkemmin:

[Linkki: Luku 16 Maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano.](#)

2.4.2 Päätöksenteko käännättämisasiassa

Kun käännättämisasiassa on tullut vireille Maahanmuuttovirastossa, on asiassa tehtävä päätös. Käytännössä aina ensin on arvioitava, täyttyykö jokin tai jotkut ulkomaalaislain 148 §:ssä säädetyt käännättämisen edellytykset. Jos käännättämisen lain mukaiset edellytykset täyttyvät, tulee suorittaa ulkomaalaislain 146 §:n mukainen kokonaisharkinta. Näin ollen edellytyksien täyttymisestä huolimatta on mahdollista, ettei ulkomaalaista lopulta käännytetäkään maasta. Ulkomaalainen käännytetään lähtökohtaisesti kansalaisuusvaltioonsa.

Jos käännättämisen edellytykset täyttyvät ja ulkomaalainen määrätään myös Schengen-aluetta ja Euroopan unionia koskevaan maahantulokieltoon, mutta hänellä on voimassa oleva oleskelulupa toisessa Schengen-valtiossa, Maahanmuuttoviraston on neuvoteltava kyseisen Schengen-valtion kanssa selvittääkseen, peruuttaako luvan myöntänyt jäsenvaltio oleskeluluvan. Jos neuvottelupyynnön vastaanottanut jäsenvaltio ei vastaa kohtuullisessa ajassa tai se ei peruuta oleskelulupaa, tulee Schengen-aluetta ja Euroopan unionia koskevaa maahantulokielto:

- a) peruuttaa ja määrätä kansallinen maahantulokielto; tai

- b) muuttaa maahantulokielto kansalliseksi hallintolain 50 §:n mukaisesti asiavirheen korjaamisena.

Näissä tilanteissa Maahanmuuttovirasto tekee erillisen kirjallisen valituskelpoisen päätöksen, joka annetaan tiedoksi maahantulokieltoon määrätyle.

Schengen-neuvotteluista toisen jäsenvaltion kanssa tarkemmin:

[Linkki: Luku 5.3 Schengen-neuvottelu](#)

Hallintolain 50 §:ssä on säädetty asiavirheen korjaamisesta. Pykälän mukaan viranomainen voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista sen uudelleen, jos:

1. päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen;
2. päätös perustuu ilmeisen väärän lain soveltamiseen;
3. päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe; tai
4. asiaan on tullut sellaista uutta selvitystä, joka voi olennaisesti vaikuttaa päätökseen.

Päätös voidaan korjata edellä esitetyissä pykälän 1 momentin 1 - 3 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa asianosaisen eduksi tai vahingoksi. Päätöksen korjaaminen asianosaisen vahingoksi edellyttää, että asianosainen suostuu päätöksen korjaamiseen. Asianosaisen suostumusta ei kuitenkaan tarvita, jos virhe on ilmeinen ja se on aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä. Päätös voidaan korjata edellä esitetyn 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa ainoastaan asianosaisen eduksi.

Schengen-aluetta ja Euroopan unionia koskevan maahantulokielto voidaan muuttaa kansalliseksi hallintolain 50 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella, sillä tässä tapauksessa päätöksessä olevan asiavirheen korjaamisen voidaan olevan asianosaisen eduksi.

Mikäli ulkomaalaisen henkilöllisyydestä ei voida varmistua voimassa olevan, hyväksyttävän henkilötodistuksen perusteella, voidaan kansalaisuusvaltio määritellä esimerkiksi kansainvälistä suojelua koskevassa tutkinnassa saatujen tietojen perusteella (esim. kielitesti, ulkomaalaisen omakertomus). Jos käännättäminen perustuu poliisin tai rajatarkastusviranomaisen esitykseen, tulee esityksen liitteenä olla henkilöllisyyden selvittämisen kannalta olennaiset tiedot.

Käännättämisesityksestä tarkemmin:

[Linkki: Luku 1.2.3 Käännättämisesityksen sisältö.](#)

Jos ulkomaalainen on ennen Suomeen saapumistaan tosiasiallisesti oleskellut ja asunut toisessa valtiossa, voidaan hänet vaihtoehtoisesti käännättää kyseiseen valtioon. Näissä tapauksissa oleskeluoikeuden kyseisessä valtiossa tulisi lähtökohtaisesti olla edelleen voimassa. Ulkomaalainen voidaan kuitenkin oleskeluoikeuden päättymisestä huolimatta palauttaa aikaisempaan asuinmaahansa, jos Suomi (tai EU) on tehnyt kyseisen valtion kanssa

takaisinottosopimuksen ja sopimus mahdollistaa takaisinoton. Tällöin käännyttämispäätöksen yhteydessä on tehtävä myös takaisinottopyyntö. Jos ulkomaalaisen maastapoistaminen perustuu yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vaarantamisen kaltaisiin seikkoihin, tulee maastapoistamispäätös tehdä lähtökohtaisesti Schengen-alueen ulkopuolelle. Jos ulkomaalaisella on toisen jäsenvaltion myöntämä oleskelulupa, tulee aloittaa neuvottelut luvan myöntäneen jäsenvaltion kanssa.

Takaisinottosopimuksista tarkemmin:

[Linkki: Luku 19 Takaisinottosopimukset.](#)

Takaisinottopyynnöstä tarkemmin:

[Linkki: Luku 19.4 Takaisinottopyynnön tekeminen.](#)

Palautuskielto voi rajoittaa sitä, mihin valtioon ulkomaalainen voidaan käännyttää. Jos henkilöllä on toisen Euroopan unionin jäsenvaltion antama kansainvälisen suojelun asema, häntä ei voida käännyttää siihen valtioon, josta hänen on katsottu olevan kansainvälisen suojelun tarpeessa.

Palautuskiellosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 9 Palautuskielto.](#)

Suomessa laittomasti oleskelevalle kolmannen maan kansalaiselle, jolla on toisen Euroopan unionin jäsenvaltion myöntämä oleskeluun oikeuttava lupa, on pääsääntöisesti ennen käännyttämispäätöksen tekemistä esitettävä vaatimus siirtyä välittömästi kyseisen toisen jäsenvaltion alueelle. Tästä poikkeuksena tilanne, jossa hänen välitön poistumisensa on tarpeen yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vuoksi. (Ks. Ulkl 149 b §).

Ulkomaalaislain 149 b §:stä tarkemmin:

[Linkki: Luku 1.1.2 Vaatimus siirtyä toiseen EU-jäsenvaltioon.](#)

2.5 Maasta karkottamisen perusteet (ulkomaalaislain 9 luku)

Maasta karkottamisella tarkoitetaan ulkomaalaislaissa ulkomaalaisen poistamista silloin, kun:

1. ulkomaalainen oleskelee maassa Suomen viranomaisen myöntämällä määräaikaisella tai pysyvällä oleskeluluvalla,
2. ulkomaalainen oleskelee maassa ja hänen oleskelunsa on rekisteröity ulkomaalaislaissa mainitulla tavalla,
3. ulkomaalainen oleskelee edelleen maassa sen jälkeen, kun hänen oleskelulupansa, rekisteröity oleskelunsa tai oleskelukorttinsa ei ole enää voimassa taikka
4. ulkomaalainen on menettänyt Suomen kansalaisuuden (Ks. Ulkl 143 §).

Ulkomaalaislain 152 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto päättää maasta karkottamisesta poliisin tai rajatarkastusviranomaisen esityksestä taikka omasta aloitteestaan.

Maasta karkottamisessa on kyse viranomaisaloitteisesta toimenpiteestä, jossa viranomainen määrää ulkomaalaisen poistumaan maasta. Lähtökohtaisesti

maasta karkottamispäätöksessä ulkomaalaiselle määrätään aika, jonka kuluessa hänen tulee poistua vapaaehtoisesti maasta. Jos ulkomaalainen ei noudata tätä viranomaisen määräystä, voi viranomainen panna maastapoistamisen täytäntöön pakkoa käyttämällä. Lisäksi hänet voidaan määrätä maahantulokieltoon.

Vapaaehtoisesta paluusta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.7 Vapaaehtoinen paluu.](#)

Maasta karkottamista esittelevän virkahenkilön on merkittävä UMA-järjestelmään karkottamispäätöksen tietoihin kohtaan "peruste" karkottamiselle (laiton oleskelu, syyllistyminen rikokseen, vaara muiden turvallisuudelle, kansallisen turvallisuuden vaarantaminen). On mahdollista, että ulkomaalaisen maasta karkottaminen perustuu useampaan kuin yhteen perusteeseen, esimerkiksi laiton oleskelu ja syyllistyminen rikokseen. Tällöin päätöstä esittelevän virkahenkilön on merkittävä päätöspohjan tekniseen osuuteen perusteeksi "syyllistyminen rikokseen". Tällä ei ole merkitystä päätöksen oikeudellisesta näkökulmasta, mutta tilastollisesti on tärkeää merkitä ns. ensisijainen karkottamisperuste.

2.5.1 Maasta karkottamisen perusteet

2.5.1.1 Laiton oleskelu

Ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan maasta voidaan karkottaa oleskeluluvalla oleskellut tai Suomen kansalaisuuden menettänyt ulkomaalainen, joka oleskelee Suomessa ilman vaadittavaa oleskelulupaa. Tällä perusteella maasta karkottaminen tulee käytännössä kyseeseen silloin, kun ulkomaalaiselle ei ole myönnetty uutta oleskelulupaa edellisen voimassaolon päätyttyä tai hän ei ole hakenutkaan uutta oleskelulupaa taikka hänen oleskelulupansa on peruutettu. Karkottamismenettelyä ei kuitenkaan sovelleta ulkomaalaiseen, joka on joskus oleskellut maassa oleskeluluvalla, mutta joka on sittemmin poistunut maasta. Jos ulkomaalainen oleskelee maassa laillisesti oleskeluluvalla ja hän käy ulkomailla, häntä ei voitaisi käännyttää maahantulon yhteydessä silloin, kun hän palaa Suomeen oleskeluluvan voimassa ollessa, vaikka käännyttämisen edellytykset täytyisivätkin. Tällöin maastapoistamismenettelynä on maasta karkottaminen (Ks. HE 28/2003 vp, s. 206). Puolestaan tilanteessa, jossa kolmannen maan kansalaisen maahantulo estetään ulkorajalla, kun hän on saapumassa maahan yli kolmeksi kuukaudeksi myönnetyllä oleskeluluvalla ja hän saapuu maahan ensimmäistä kertaa luvan voimassaoloaikana, soveltuu maastapoistamismenettelyksi käännyttäminen (Ks. Ulkl 142 § 2 mom. 2 k).

Säännöksen perusteella voimassa olevan matkustusasiakirjan puuttuminen ei ole peruste ulkomaalaisen karkottamiselle, vaikka ulkomaalaisella on maassa oleskellessaan oltava voimassa oleva matkustusasiakirja (Ks. Ulkl 14 § 1 mom.), ja jota myös oleskeluluvan myöntäminen lähes poikkeuksetta edellyttää (Ks. Ulkl 35 § 1 mom.). Ulkomaalaisen oleskelu on tästä huolimatta laillista, jos hänen oleskelulupansa on voimassa (Ks. HE 186/1981 vp, s. 13). Matkustusasiakirjan puuttumisesta Maahanmuuttovirasto ilmoittaa kuitenkin aina poliisille, sillä ulkomaalaislain 14 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaisella on maahan saapuessaan ja maassa oleskellessaan oltava 13 §:ssä tarkoitettun matkustusasiakirjaluettelon I, II tai III osassa tarkoitettu sellainen matkustusasiakirja, jonka Suomi tunnustaa. Siten kyse saattaa olla ulkomaalaislain 185 §:n mukaisesta ulkomaalaisrikkomuksesta, jos

ulkomaalainen tahallaan oleskelee maassa ilman vaadittavaa matkustusasiakirjaa. Tällöin hänet tuomitaan ulkomaalaisrikkomuksesta sakkoon.

Ulkomaalaislaki ei sisällä nimenomaista säädettyä velvollisuutta poistua maasta oleskelun ollessa laiton ilman viranomaisen päätöstä tai määräystä. Oleskelu on lain 149 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla laitonta esimerkiksi oleskeluluvan umpeutuessa, vaikka päätöstä maasta poistamisesta ei olisi tehty (Ks. HE 26/2024 vp, s. 62). Tällöinkin harkinnassa on otettava toiminnallisesti huomioon ulkomaalaislain 36 b §:n 2 momentissa säädetty.

Ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan oleskelulupaa Suomesta haettuna ei myönnetä, jos ulkomaalainen on ennen oleskelulupahakemuksen jättämistä oleskellut maasta ilman oleskeluoikeutta. Kuitenkin saman pykälän 2 momentissa on säädetty, että edellä mainittu ei koske tilanteita, joissa oleskeluluvalla oleskellut ulkomaalainen on erehdyksessä tai muistamattomuuttaan jättänyt hakematta uutta oleskelulupaa edellisen oleskeluluvan ollessa vielä voimassa. Kyse on tilanteista, jossa hakijan menettely ei sellaisenaan ole katsottava niin moitittavaksi, että jatko-oleskelulupaa ei olisi sen vuoksi mahdollista myöntää ja hakija karkotettaisiin maasta. Lain valmisteluaineiston mukaan syynä voisi olla esimerkiksi hakijan vakava sairastuminen tai onnettomuus, jotka ovat estäneet oleskelulupahakemuksen jättämisen. Toisin sanoen tilanteen tulisi olla sellainen, joka ei osoita erityistä piittaamattomuutta, vaan kyse on pikemminkin erehdyksestä. Säännöksessä tarkoitettussa tilanteessa on otettava huomioon ajallinen ulottuvuus. Mitä pidemmän ajan ulkomaalainen oleskelee maassa ilman oleskelulupaa, sen vaikeampi on osoittaa, että kyse ei ole moitittavaksi katsottavasta tilanteesta. Pykälää koskevan hallituksen esityksen mukaan muutamien päivien unohdus ei johtaisi oleskeluluvan epäämiseen, mutta jos kyse on kuukausista, tilanne voi olla toinen (Ks. HE 26/2024 vp, s. 63).

Maasta karkottamisen näkökulmasta 36 b §:n 2 momentin toiminnallinen huomioiminen voi tulla lähinnä kyseeseen siinä tapauksessa, kun luvaton oleskelu tulee viranomaisen tietoon eikä kolmannen maan kansalainen ole hakenut ajallaan jatko-oleskelulupaa ja hän oleskelee vielä maassa. Käytännössä viranomainen voi tilanteesta riippuen esimerkiksi lähettää hänelle lisäselvityspyynnön tai kuulemiskirjeen, jossa häntä ohjataan hakemaan jatko-oleskelulupaa ja varata sen tekemiselle kohtuullinen aika. Tällöin myöhässä jätetty oleskelulupahakemus ja mahdollinen maasta poistaminen tulisi ratkaistua samassa yhteydessä.

Jos ulkomaalaisen oleskeluluvan voimassaoloaika päättyy, eikä hän ole ennen sitä hakenut uutta oleskelulupaa, merkitsee se yleensä sitä, että hän oleskelee maassa laittomasti. Tällaisessa tilanteessa ulkomaalaisen tulee poistua maasta. Jos ulkomaalainen ei poistu maasta vapaaehtoisesti ja omasta tahdostaan, on viranomaisten ryhdyttävä toimiin hänen maasta poistamiseksi (Ks. HE 179/2024 vp, s. 54). Maahanmuuttoviraston on aina ilmoitettava laittomasta oleskelusta poliisille.

Jos ulkomaalaisen oleskelu on edelleen ulkomaalaislain 40 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla laillista ja hänen maasta karkottamistaan harkitaan 149 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella, tulisi Maahanmuuttoviraston viran puolesta ohjata henkilö hakemaan oleskelulupaa, jos hänellä vaikuttaisi olevan edellytyksiä sen saamiseen.

2.5.1.2 Rikosperusteisuus

Perustuslaki turvaa jokaiselle perusoikeudet. Ihmisillä on oikeus muun muassa henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Myös yksityiselämä ja omaisuus on perustuslain mukaisesti turvattu. Ulkomaalaisen maahantulon estäminen tai maasta poistaminen voi useissa tapauksissa tarkoittaa myös yksilön kannalta tärkeän perusoikeuden toteutumista muun muassa silloin, kun puhutaan toistuvasta törkeästä rikollisuudesta. Henkilökohtainen turvallisuus sekä yksityiselämän ja omaisuuden suoja edellyttää viihtyisää ja turvallista elinympäristöä. Esimerkiksi toistuvasti törkeisiin väkivaltarikoksiin syylistyneiden maasta karkottamisella on suora vaikutus asiaan (Ks. HE 205/2006 vp, s. 32).

Ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan maasta voidaan karkottaa oleskeluluvalla oleskellut tai Suomen kansalaisuuden menettänyt ulkomaalainen, jonka on todettu syylistyneen rikokseen, josta on säädetty enimmäisrangaistukseksi vähintään yksi vuosi vankeutta taikka jonka on todettu syylistyneen toistuvasti rikoksiin. Tuomioistuimen päätöksen ei tarvitse olla lainvoimainen, ellei kysymyksessä ole pakolaisaseman saanut ulkomaalainen.

Jos henkilöä pidetään edelleen pakolaisena, häntä ei voida karkottaa ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella, sillä pakolaisen karkottamisesta on säädetty ulkomaalaislain 149 §:n 3 momentissa.

Pakolaisen karkottamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.5.2 Pakolaisen maasta karkottaminen.](#)

Ulkomaalaisen syylistyessä toistuvasti rikoksiin rangaistusasteikon suuruutta ei ole määritetty. Maasta karkottamisen edellytyksiä harkittaessa tulee kuitenkin kiinnittää huomiota rikosten luonteeseen ja niiden tekoajankohtaan. Jos ulkomaalainen on esimerkiksi syylistynyt useisiin omaisuus- ja pahoinpitelyrikoksiin lyhyen ajan kuluessa, saattavat edellytykset maasta karkottamiselle olla olemassa (Ks. HE 28/2003 vp, s. 43 ja 84).

Rikostuomion ei edellytetä olevan lainvoimainen, jotta ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista karkottamisperustetta voidaan soveltaa.

Hallituksen esityksessä sanamuotoa "on todettu syylistyneen" on perusteltu sillä, ettei olisi perusteltua ensin odottaa rikosasian käsittelyä loppuun, minkä jälkeen vasta tehtäisiin päätös maasta karkottamisesta ja sen jälkeen edelleen odotettaisiin maastapoistamismenettelyn päättymistä. Tässä tapauksessa ulkomaalainen saattaisi oleskella Suomessa useita vuosia ennen kuin maasta poistaminen voitaisiin panna täytäntöön. Jos ulkomaalainen olisi poistettu maasta ja hänen maasta poistamisensa perusteena ollut rikostuomio muutoksenhaun johdosta kumottaisiin, hän voi hakea uudelleen oleskelulupaa Suomeen (Ks. HE 28/2003 vp, s. 211).

Ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu sanamuoto "on todettu syylistyneen" kattaa myös tilanteet, jolloin ulkomaalaisen on todettu syylistyneen rikokseen, mutta hänet on jätetty rangaistukseen tuomitsematta esimerkiksi täyttä ymmärrystä vailla olevana (alentuneesti syynäkeinen) tai ymmärrystä vailla olevana (syynäkeeton) (Ks. esim. HE 28/2003 vp, s. 211). Toisin sanoen karkottamisperusteen edellytysten täyttymisen kannalta on olennaista se, että tuomioistuin on todennut ulkomaalaisen syylistyneen siihen rikokseen tai niihin rikoksiin, joista hänelle on vaadittu rangaistusta.

Syyntakeettomana rikokseen syyllistyneen ulkomaalaisen maasta poistamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.6.2.1 Syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta jätetyt ja maasta poistaminen.](#)

2.5.1.3 Muiden turvallisuuden vaarantaminen

Ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan maasta voidaan karkottaa oleskeluvalla oleskellut tai Suomen kansalaisuuden menettänyt ulkomaalainen, joka on käyttäytymisellään osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle. Tämän karkottamisperusteen täyttyminen ei edellytä säännöksen 2 kohdan tavoin sitä, että ulkomaalaisen olisi todettu syyllistyneen rikokseen tai rikoksiin. Riittävää on se, että ulkomaalaisen käyttäytymiseen pohjautuvan uhka-arvion perusteella tulee osoitetuksi muiden turvallisuuden olevan ilmeisessä vaarassa, vaikka toiminta ei olisi vielä johtanut rikokseen.

Vaara muiden turvallisuudelle voi ilmetä esimerkiksi toistuvana väkivaltana muita kohtaan. Säännöksestä korostuu viranomaisen huomattava näyttövelvollisuus. Lähtökohtaisesti vaarallisuustapauksissa tulisikin odottaa tuomioistuimen päätöstä ja perustella maasta karkottaminen rikoksiin syyllistymisellä. Muiden turvallisuuden vaarantavaan toimintaan on sisällytetty erityisesti törkeät väkivalta- ja huumausainerikokset sekä sabotaasi, vakoilu ja laitton tiedustelutoiminta (Ks. HE 28/2003 vp, s. 43 ja 84; Ks. myös HE 47/1990 vp, s. 17 - 18). Siten käytännössä 149 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu karkottamisperuste soveltuu yleensä yhtä aikaa rikosperusteen kanssa (Ks. UukL 149 § 1 mom. 2 k). Sitä voidaan kuitenkin soveltaa itsenäisenä perusteena silloin, kun rikosperuste ei täyty, mutta henkilön käyttäytyminen toistuvasti vaarantaa muiden turvallisuutta. Lainkohta voi tulla sovellettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa ulkomaalainen on syyllistynyt vakavaan rikokseen ulkomailla. Ulkomailla tehtyyn rikokseen kohtaa voi kuitenkin soveltaa ainoastaan siinä tapauksessa, että rikoksesta ja tuomiosta on saatavilla kiistatonta näyttöä.

KHO totesi ennakkopäätöksellään KHO:2016:199 ulkomaalaisen A:n osoittaneen käyttäytymisellään olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle.

KHO katsoi, että A oli syyllistynyt Suomessa toistuvasti vakaviin rikoksiin ja käyttäytymisellään osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle. A:n karkottamista vastaan puhuivat hänen Suomessa olevat perhesiteensä ja hänen pitkä oleskelunsa Suomessa. A:lle ei hänen pitkästä maassaolostaan huolimatta ollut kehittynyt Suomeen merkittäviä siteitä. Kun otettiin huomioon A:n muiden turvallisuudelle ja yleiselle järjestykselle aiheuttama pitkäaikainen ja vakava uhka, hänen karkottamistaan Etelä-Irakin Basraan ei ollut pidettävä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan vastaisena. A oli voitu määrätä karkotettavaksi kotimaahansa Irakiin sekä toistaiseksi voimassa olevaan maahantulokieltoon.

2.5.1.4 Kansallisen turvallisuuden vaarantaminen

Ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan maasta voidaan karkottaa oleskeluvalla oleskellut tai Suomen kansalaisuuden menettänyt ulkomaalainen, joka on ryhtynyt taikka voidaan aikaisemman toimintansa

perusteella tai muutoin perustellusta syystä epäillä ryhtyvän Suomessa kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan.

Karkottamisperustetta voidaan soveltaa esimerkiksi Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan tilanteissa tai kun ulkomaalainen kuuluu ryhmään, jonka tiedetään harjoittavan terrorismia tai muuta yhteiskunnallisesti vahingollisena pidettyä toimintaa.

Kansallisen turvallisuuden vaarantamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 12 Kansallisen turvallisuuden vaarantaminen.](#)

2.5.1.5 Suomen myöntämä P-EU-lupa ja maasta karkottaminen – välitön ja riittävän vakava uhka yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle

Ulkomaalaislain 149 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalainen, jolle on Suomessa myönnetty pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, voidaan karkottaa maasta vain, jos hän muodostaa yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle välittömän ja riittävän vakavan uhan. Jos karkotettavalla on pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskeluluvassa olevan merkinnän ja merkinnässä mainitulta jäsenvaltiolta pyydetyn vahvistuksen mukaisesti, hänet on karkotettava kyseiseen jäsenvaltioon. Pakolaisen saa kuitenkin karkottaa myös muuhun valtioon siten kuin 149 §:n 3 momentissa säädetään. Taloudelliset syyt eivät voi muodostaa perustetta yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vaarantamiselle.

Jos Suomen myöntämä P-EU-oleskelulupa peruutetaan 58 §:ssä säädetyn P-EU-lupaa koskevin edellytyksin ja luvan haltija oleskelee maassa, voidaan hänet karkottaa 149 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella.

P-EU oleskeluluvasta ja maasta poistamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.11 Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa ja maasta poistaminen.](#)

2.5.2 Pakolaisen maasta karkottaminen

2.5.2.1 Määritelmädirektiivin pakottavuus

Määritelmädirektiivin 21 artiklassa on säädetty suojasta palauttamista vastaan. Artiklan 1 kohdassa todetaan, että jäsenvaltioiden on noudatettava palauttamiskiellon periaatetta kansainvälisten velvoitteidensa mukaisesti. Jos nämä velvoitteet eivät sitä kiellä, artiklan 2 kohdan mukaisesti jäsenvaltiot voivat palauttaa pakolaisen riippumatta siitä, onko tämä saanut virallisesti pakolaisaseman, jos:

- a) on perusteltua syytä katsoa hänen olevan vaaraksi sen jäsenvaltion turvallisuudelle, jossa hän on; tai
- b) hän on yhteiskunnalle vaarallinen kyseisessä jäsenvaltiossa, koska hänet on lainvoiman saaneella tuomiolla tuomittu erityisen törkeästä rikoksesta.

Tilanteissa, joissa pakolaisen voi karkottaa, jos palautuskielto ei tätä kiellä, ei sallita kansallista liikkumisvaraa.

2.5.2.2 Edellytykset pakolaisen karkottamiselle

Ulkomaalaislain 149 § 3 momentin perusteella pakolaisen saa karkottaa 149 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa sekä jos hän on yhteiskunnalle vaarallinen, koska hänet on lainvoiman saaneella tuomiolla tuomittu erityisen törkeästä rikoksesta. Siten pakolaisen voi karkottaa maasta kahdella toisiinsa nähden vaihtoehtoisella perusteella (Ks. HE 29/2024 vp, s. 37). Viimeiseksi mainitussa on samankaltaisia piirteitä kuin ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetussa karkottamisperusteessa, mutta sitä ei tule soveltaa pakolaisen maasta karkottamisessa. Edellä mainittu seikka käy hyvin ilmi Euroopan komission antamasta virallisesta huomautuksesta, jonka mukaan 149 §:n 1 momentin 3 kohdan mukainen itsenäinen karkottamisperuste (käyttäytymisellään osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle) sinänsä voi vastata käsitettä vaarasta yhteiskunnalle, mutta ei ole direktiivin 21 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan riittävä karkottamisperuste yksinään, vaan alakohda edellyttää, että erityisen törkeän rikoksen vuoksi pakolainen katsotaan vaaraksi yhteiskunnalle. Komissio on myös muistuttanut, että määritelmädirektiivin 21 artiklan 1 kohdan palauttamiskiellon periaatetta ei ole rajoitettu koskemaan vain pakolaisen alkuperämaata tai aiempaa asuinmaata (Ks. HE 29/2024 vp, s. 15).

Kansallisen turvallisuuden vaarantamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 12 Kansallisen turvallisuuden vaarantaminen.](#)

Arvion siitä, milloin kyse on erityisen törkeästä rikoksesta ja milloin pakolaisen katsotaan olevan rikokseen syyllistymisen vuoksi yhteiskunnalle vaarallinen, tulee perustua aina tapauskohtaiseen harkintaan. Pelkästään rikosnimikkeeseen perusteella rikosta ei voida pitää erityisen törkeänä rikoksena. Myöskään pelkästään rikosten runsas määrä ei voi johtaa päätelmään siitä, että kyse olisi erityisen törkeästä rikoksesta, jos yksikään rikoksista ei ole sellaisenaan erityisen törkeä rikos. Siten useammat rikokset eivät voi kumuloitua "erityisen törkeäksi rikokseksi", jos yhdenkään niistä ei voida arvioida yksinään olevan erityisen törkeä rikos (Ks. HE 29/2024 vp, s. 15, 19 ja 37).

Ulkomaalaislain 149 §:n 3 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa on arvioitu edellä esitettyjä arviointiperusteita. Hallituksen esityksen mukaan ne eivät ole luonteeltaan tyhjentäviä. Jotta kriteerit tälle toiselle vaihtoehtoiselle maasta karkottamisperusteelle täyttyisivät, on pakolaisen täytynyt syyllistyä erityisen törkeään rikokseen, josta hänet on tuomittu ja tämän kyseessä olevan rikoksen vuoksi hänen katsotaan olevan yhteiskunnalle vaarallinen. Yhteiskunnan perustavanlaatuiselle edulle aiheutetun vaaran tulee olla luonteeltaan todellinen, välitön ja riittävän vakava. Vaaran olemassaolon arvioinnin yhteydessä tulee arvioida kaikki kyseisen tapauksen olosuhteet. Pelkästään se, että pakolainen on saanut lainvoimaisen tuomion erityisen törkeästä rikoksesta, ei riitä näyttämään momentissa mainitun vaaran olemassaoloa (Ks. HE 29/2024 vp, s. 37).

Erityisen törkeänä rikoksena voidaan lainvalmisteluaineistosta ilmenevien perustelujen mukaan pitää ainoastaan sellaista rikosta, josta on määrätty erityisen ankara seuraamus suhteessa Suomessa yleisesti sovellettavaan rangaistusasteikkoon. Unionin tuomioistuimelle tehdyissä ennakkoratkaisupyynnöissä erityisen törkeinä rikoksina on pidetty esimerkiksi varkautta, alaikäisen raiskausta, henkirikoksia ja ryöstöjä. Tuomittujen vankeusrangaistusten pituudet ovat olleet 3 - 25 vuotta. (Ks. HE 29/2024 vp, s. 34; HaVM 17/2024 vp, s. 5). Näin ollen esimerkiksi rikosta, josta on tuomittu ehdollista vankeutta ei voi lähtökohtaisesti täyttää edellä mainittua kriteeriä

rangaistusasteikosta. Nimittäin ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain (135/1976) 1 §:n 1 momentin mukaan yhdestä tai useammasta rikoksesta tuomittu enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi.

Pakolaista ei saa karkottaa kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa, johon nähden hän on edelleen kansainvälisen suojelun tarpeessa. Pakolaisen saa karkottaa vain valtioon, joka suostuu ottamaan hänet vastaan (ks. Ulkl 149 § 3 mom.).

Euroopan unionin tuomioistuin on tuomiossaan asiassa C-402/22 ottanut kantaa muun muassa siihen milloin rikosta voidaan pitää erityisen törkeänä.

Tuomion mukaan sen määrittämisessä, mikä katsotaan erityisen törkeäksi rikokseksi, tulee ottaa huomioon tehdyn rikoksen luonne, kaikki rikoksen tekemiseen liittyvät olosuhteet, erityisesti mahdolliset lieventävät tai raskauttavat seikat, rikoksen tahallisuus sekä kyseisestä rikoksesta aiheutuneiden vahinkojen luonne ja laajuus. Tuomioistuin totesi myös, että myös rikosoikeudellisen menettelyn luonteella voi olla merkitystä, jos se ilmentää sitä törkeyttä, jota viranomaiset ovat katsoneet rikoksen merkitsevän.

2.5.2.3 Pakolaisaseman tai toissijaisen suojeluaseman lakkauttamisen tai peruuttamisen merkitys karkottamisasiassa

Maahanmuuttovirasto voi tarvittaessa ottaa tutkittavaksi myös pakolaisaseman tai toissijaisen suojeluaseman lakkauttamisen tai peruuttamisen, jos siihen on edellytyksiä ulkomaalaislain 107 tai 108 §:n mukaan. Kansainvälistä suojelua saaneen henkilön karkottamista koskevista rajoituksista johtuen, ovat karkottamisen tosiasialliset edellytykset yleensä sidoksissa henkilön suojeluasemaan. Karkottamisesityksen tai muutoin esille tulleen karkottamisperusteen johdosta suoritetaan ns. esiharkinta, jossa arvioidaan, onko kansainvälisen suojelun lakkauttamiselle tai peruuttamiselle edellytyksiä. Jos edellytykset ovat olemassa, aloitetaan lakkauttamis- tai peruuttamismenettely, joka käsitellään yhdessä karkottamisasian kanssa. Jos pakolaisasema lakkautetaan tai peruutetaan, mahdollinen maasta karkottaminen perustuu ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin mukaisiin karkottamisperusteisiin.

EU-oleskeluluvan haltija, jolla on voimassa oleva toisen jäsenvaltion myöntämä kansainvälisen suojelun asema, joka on edelleen voimassa, on pääsääntöisesti karkotettava kyseiseen toiseen jäsenvaltioon.

Jos esimerkiksi poliisi tai rajatarkastusviranomainen esittää Maahanmuuttovirastolle ulkomaalaisen karkottamista, jolla on kansainvälisen suojelun asema, tulee lähtökohtaisesti harkittavaksi aseman lakkauttaminen. Tällöin karkottamispäätöksen osalta kokonaisharkintaa ei ole tarpeen tehdä, jos karkottamatta jättäminen perustuu siihen, ettei asemaa lakkauteta. Jos asema lakkautetaan, mutta asiakasta ei karkota, kokonaisharkinta tulee tehdä.

2.5.3 Päätöksenteko karkottamisasiassa

Maahanmuuttovirasto voi karkottamisedellytysten täytyessä karkottaa ulkomaalaisen maasta ja määrätä hänet samassa yhteydessä

maahantulokieltoon. Jos ulkomaalaisella on tällöin voimassa oleva oleskelulupa, karkottamispäätöksessä todetaan oleskeluluvan rauenneen ulkomaalaislain 59 §:n 1 momentin perusteella. Oleskeluluvan raukeamisesta tehdään myös karkottamispäätöksen tekemisen yhteydessä merkintä UMA-järjestelmään.

Oleskeluluvan raukeamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.5.4 Oleskeluluvan raukeaminen.](#)

Jos kolmannen maan kansalaisella on toisen Schengen-valtion myöntämä oleskelulupa ja hänelle harkitaan maahantulokiellon määräämistä, tulee Maahanmuuttoviraston aloittaa Schengen-neuvottelut luvan myöntäneen jäsenvaltion kanssa.

Schengen-neuvotteluista tarkemmin:

[Linkki: Luku 5.3 Schengen-neuvottelu.](#)

Ulkomaalainen karkotetaan lähtökohtaisesti hänen kansalaisuusvaltioonsa. Jos hän on kuitenkin tosiasiallisesti ennen Suomeen saapumistaan oleskellut ja asunut toisessa valtiossa, voidaan hänet vaihtoehtoisesti karkottaa kyseiseen valtioon. Jos Suomi (tai EU) on tehnyt tällaisen valtion kanssa takaisinottosopimuksen ja sopimus mahdollistaa takaisinoton oleskeluoikeuden päättymisestä huolimatta, ulkomaalainen voidaan palauttaa aikaisempaan asuinmaahansa. Lisäksi kansainvälisissä sopimuksissa ja mm. ulkomaalaislain 147 §:ssä mainittu palautuskielto voi asettaa rajoituksia sille, mihin valtioon Suomessa oleskellut ulkomaalainen voidaan karkottaa. Jos ulkomaalaisen maasta poistaminen perustuu siihen, että hän on vaaraksi yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudella taikka kansalliselle turvallisuudelle, tehdään maastapoistamispäätös lähtökohtaisesti hänen kansalaisuusvaltioonsa (pl. suojeluaseman jäsenvaltiossa omaavat).

Palautuskiellosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 9 Palautuskielto.](#)

Jos karkotettavalla kolmannen maan kansalaisella on toisen EU:n jäsenvaltion myöntämä oleskeluun oikeuttava lupa, on huomioitava myös ulkomaalaislain 149 b §:n mukainen vaatimusmenettely. Tällöin ennen karkottamismenettelyn aloittamista kolmannen maan kansalaiselle on annettava kirjallinen vaatimus siirtyä välittömästi kyseiseen toiseen jäsenvaltioon. Vaatimusta ei kuitenkaan esitetä, jos hänen välitön poistumisensa on tarpeen yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vuoksi, jolloin tehdään maastapoistamispäätös lähtökohtaisesti Schengen-alueen ja Euroopan unionin ulkopuolelle.

Ulkomaalaislain 149 b §:n mukaisesta vaatimusmenettelystä tarkemmin:

[Linkki: Luku 1.1.2 Vaatimus siirtyä toiseen EU-jäsenvaltioon.](#)

Jos karkottamisesityksen tai oma-aloitteisesti käynnistämänsä karkottamisasian vireyttämisen jälkeen Maahanmuuttovirasto arvioi, etteivät karkottamisedellytykset täyty tai asian selvittämisessä on ilmennyt sellaisia kokonaisharkinnallisia seikkoja, joiden perusteella karkottamisesta tulisi luopua, Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen, ettei ulkomaalaista karkoteta maasta. Päätökseltä tulee tällöinkin käydä ilmi arvio karkottamisedellytysten täyttymisestä. Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle on voitu myöntää hänen karkottamisensa jälkeen uusi oleskelulupa. Tällöin oleskeluluvan myöntämisestä seuraa suoraan, että aiempi karkottamispäätös ei ole enää voimassa eikä se ole peruste maasta poistamisen täytäntöönpanemiseksi. Aikaisempaa

karkottamispäätöstä ei kuitenkaan tule korjata taikka tehdä maastapoistamisasian UMassa olevaan diaariin toimenpiteitä yksinomaan siitä syystä, että asianosainen on myöhemmällä päätöksellä päätetty jättää karkottamatta.

Karkottamispäätöstä ei tule tehdä, jos ulkomaalainen ei enää oleskele Suomessa, tai hänen voidaan olettaa oleskelevan Suomen ulkopuolella. Siten tässä tapauksessa vireille tullut karkottamisasia raukeaa ja siitä on tehtävä raukeamispäätös. Päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla (Ks. Ulkl 191 § 1 mom. 8 k). Jos kyseessä oleva ulkomaalainen saapuu tämän jälkeen uudelleen Suomeen, häntä koskeva maastapoistamisasia voi tulla uudestaan vireille. Jos ulkomaalainen on poistunut maasta karkottamismenettelyn aikana ja siten välttänyt maahantulokiellon, tulee eräissä tilanteissa harkittavaksi maahantulokiellon määrääminen erillisellä päätöksellä. Puolestaan tilanteessa, jossa ulkomaalaista ei ole kuultu maasta poistamisesta ja hänellä on Suomen myöntämä oleskelulupa, mutta hänen maasta poistamiselle olisi ollut olemassa ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 - 4 kohdassa tai 4 momentissa tarkoitettu peruste, voi Maahanmuuttovirasto ottaa harkittavakseen hänen oleskelulupansa peruuttamisen ja samassa yhteydessä maahantulokieltoon määräämisensä.

Maahantulokiellon määräämisestä oleskeluluvan peruuttamisen yhteydessä tarkemmin:

[Linkki: Luku 3.3.1 Maahantulokiellon määrääminen oleskeluluvan peruuttamisen yhteydessä.](#)

Karkottamispäätöksen yhteydessä määrättävästä maahantulokiellosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 3.2 Maahantulokiellon määrääminen Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle.](#)

Karkottamispäätöksen yhteydessä yleensä määrättävästä vapaaehtoisen paluun ajasta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.7 Vapaaehtoisen paluu.](#)

2.5.4 Oleskeluluvan raukeaminen

Oleskeluluvan raukeamisesta on säädetty ulkomaalaislain 59 §:ssä. Pykälän toisen momentin mukaan oleskelulupa raukeaa, kun ulkomaalainen karkotetaan maasta taikka hän saa Suomen kansalaisuuden. Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa raukeaa lisäksi, jos toinen Euroopan unionin jäsenvaltio myöntää hänelle pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskeluluvan. Sanamuodolla "karkotetaan" tarkoitetaan sitä hetkeä, kun karkottamispäätös viranomaisessa tehdään ja siitä johtuvat oikeusvaikutukset astuvat voimaan päätöksentekohetkellä. Oleskeluluvan raukeaminen ulkomaalaislain 59 §:n perusteella karkottamispäätöksen yhteydessä ei ole erillinen hallintopäätös, vaan oleskelulupa raukeaa suoraan lain nojalla, joten oleskeluluvan tekninen raukeaminen päätöksen yhteydessä on perusteltua. Henkilöllä voi olla joka tapauksessa oleskeluluvan voimassaolosta riippumaton oikeus oleskella Suomessa ulkomaalaislain 13 luvussa säädetyllä tavalla (Ks. Ulkl 40 § 5 mom.).

Karkotetun tai käännetytyn ulkomaalaisen oikeudesta oleskella Suomessa maastapoistamispäätöksen jälkeen tarkemmin:

[Linkki: Luku 16 Maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano.](#)

Oleskelulupa raukeaa karkottamispäätöksen vahvistamishetkellä ja raukeamismerkintä on tehtävä samassa yhteydessä UMA-järjestelmään. Tämän jälkeen täytäntöönpaneva viranomainen tulkitsee omalla harkinnallaan, muodostuuko velvollisuus oleskelulupakortin haltuunottoon ja tuhoamiseen vai mahdolliseen kuuluttamiseen (linjauspäätöksestä tarkemmin MIGDno-2024-3706).

Ulkomaalaislain 60 f §:n 2 momentin mukaan, kun oleskelulupakortin voimassaolo on päättynyt, Maahanmuuttovirasto, paikallispoliisi, rajatarkastusviranomainen tai Suomen edustusto ottaa oleskelulupakortin haltuunsa ja tekee ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään merkinnän kortin voimassaolon päättymisestä. Viranomaisen haltuun otettu kortti tuhoetaan. Koska kortin haltuunotossa kyse on ainoastaan konkreettisesta toimenpiteestä, eikä harkinnanvaraisesta hallintopäätöksestä, on käytännön kannalta tehokkainta, että sama viranomainen, joka ottaa kortin haltuun, tekee siihen liittyvät tarvittavat tekniset toimenpiteet eli merkinnän UMA-järjestelmään ja tuhoaa sen (Ks. HE 104/2010 vp, s. 29 ja 43).

Ulkomaalaislain 60 f §:n 1 momentin mukaan oleskelulupakortin voimassaolo päättyy, sen lisäksi mitä 33 a §:n 2 momentissa säädetään, kun:

1. oleskelulupa peruutetaan;
2. oleskeluluvan haltijalle annetaan uusi oleskelulupakortti;
3. oleskeluluvan haltija ilmoittaa oleskelulupakortin kadonneeksi tai anastetuksi;
4. oleskelulupakortti sisältää ilmeisen virheellisyyden;
5. oleskelulupakortti on turmeltunut, sen merkintöjä on muutettu taikka siinä on muita kuin viranomaisen tekemiä merkintöjä;
6. oleskelulupakortin tekniseen osaan sisältyvän varmenteen luonut viranomainen on peruuttanut varmenteen; tai
7. oleskelulupa on rauennut 59 §:n perusteella.

Kun ulkomaalaisen oleskelulupa raukeaa 59 §:n perusteella tai hänen oleskelulupansa peruutetaan, oleskelulupakortin voimassaolo päättyy Maahanmuuttoviraston päätökseen.

[Ulkomaalainen Suomessa ja tilanteeseen liittyy maastapoistamispäätös](#)

- Oleskelulupakorttia ei mitätöidä eikä kuuluteta päätöksenteon yhteydessä, vaan jätetään maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanosta vastuussa olevan viranomaisen harkittavaksi, missä vaiheessa täytäntöönpanoa oleskelulupakortin mitätöinti ja haltuunotto/kuuluttaminen on tarkoituksenmukaista toteuttaa.

[Ulkomaalainen oleskelee Suomen ulkopuolella ja hänen oleskelulupansa on peruutettu](#)

- Oleskelulupakortti mitätöidään ja kuulutetaan SIS- ja SLTD -järjestelmiin heti päätöksenteon yhteydessä, jolloin estetään oleskelulupakortin (mahdollinen) tahallinen väärinkäyttö tai tahaton tarkoituksen vastainen käyttö.

Sekä Suomessa että ulkomailla oleskeleva oleskelulupakortin haltija saa päätöksellä tiedon siitä, miten päätös vaikuttaa hänen oleskelulupakorttinsa voimassaoloon. Oleskelukortin haltijalle ei tarjota erikseen mahdollisuutta palauttaa mitätöity kortti tuhottavaksi.

2.6 Kokonaisharkinta

[Ulkomaalaislain 146 §](#)

Ulkomaalaislain 146 §:ssä on säädetty kokonaisharkinnasta pääsyn epäämistä, käännyttämistä ja maasta karkottamista sekä maahantulokiellon määräämistä ja sen pituutta harkittaessa sovellettavasta kokonaisharkinnasta. Maahantulokiellon määräämisen liittyvää kokonaisharkintaa on kuitenkin 150 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa rajoitettu. Varsinainen päätös maasta poistamisesta on kuitenkin aina harkinnanvarainen toimenpide. Siten jos harkinnan perusteella päädyttäisiin luopumaan maasta poistamisesta, ulkomaalaiselle tulee hakemuksesta myöntää oleskelulupa esimerkiksi muulla perusteella (Ks. HE 37/2011 vp, s. 35). Lisäksi kokonaisharkinnassa on aina otettava huomioon ulkomaalaislain 5 §:n mukainen suhteellisuusperiaate, jonka mukaan lakia sovellettaessa ei ulkomaalaisen oikeuksia saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä.

Maahantulokielloon liittyvästä kokonaisharkinnasta tarkemmin:

[Linkki: Luku 3.2.1 Maahantulokiellon määrääminen ja kokonaisharkinta \(146 §\).](#)

[Linkki: Luku 3.5 Kokonaisharkinta - maahantulokiellon pituudessa huomioitavat seikat.](#)

Kokonaisharkinnassa on otettava huomioon päätöksen perusteena olevat seikat sekä asiaan muutoin vaikuttavat seikat ja olot kokonaisuudessaan. Säännöksen 1 momentissa käy ilmi kahdenlaisten seikkojen painottaminen toisiinsa nähden. Ensinnäkin harkinnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun ja perhe-elämän suojaan, jotka on implementoitu ulkomaalaislakiin paluudirektiivin 5 artiklasta. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on otettava paluudirektiiviä täytäntöön pannessaan asianmukaisesti huomioon lapsen etu, perhesuhteet ja asianomaisen kolmannen maan kansalaisen terveydentila, ja noudatettava palauttamiskiellon periaatetta. Terveystilaa lukuun ottamatta mainitut edellytykset on siis mainittu 146 §:ssä. Pykälän luettelo ei ole kuitenkaan luonteeltaan tyhjentävä, vaan siinä on todettu, että ainakin mainitut seikat on otettava erityisesti huomioon. Myös terveydentila on arvioitava tässä yhteydessä, koska harkinnassa on otettava huomioon päätöksen perusteena olevat seikat sekä asiaan muutoin vaikuttavat seikat ja olot kokonaisuudessaan (Ks. HE 208/2010 vp, s. 12). Lisäksi on syytä huomioda, että esimerkiksi maastapoistamispäätöstä rajoittavat asianosaisen terveyteen liittyvät seikat on katsottu kuuluvan pikemminkin palautuskieltoa koskevan harkinnan piiriin.

Palautuskiellosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 9 Palautuskielto.](#)

Toiseksi harkinnassa muutoin huomioitavia seikkoja ovat ainakin ulkomaalaisen maassa oleskelun pituus ja tarkoitus sekä ulkomaalaiselle myönnetyn oleskeluluvan luonne, hänen siteensä Suomeen sekä hänen perheeseensä liittyvät, kulttuuriset ja sosiaaliset siteensä kotimaahan. Jos maastapoistamispäätös tai siihen liittyvä maahantulokielto perustuu ulkomaalaisen rikolliseen toimintaan, on otettava huomioon teon vakavuus sekä yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle aiheutunut haitta, vahinko tai vaara.

Rikosperusteisessa maasta poistamisessa huomioitavia erityisseikkoja käsitellään tarkemmin:

[Linkki: 2.6.2 Rikosperusteisessa maasta poistamisessa huomioitavat erityiset seikat.](#)

Pykälän 2 momentin mukaan maahantulokiellon määräämistä ja pituutta harkittaessa on lisäksi otettava huomioon, onko ulkomaalaisella sellaisia perhe- tai työsiteitä Suomeen tai muuhun Euroopan unionin jäsenvaltioon taikka Schengen-valtioon, joiden hoitamista maahantulokielto kohtuuttomasti vaikeuttaisi. Harkittaessa maahantulokiellon määräämistä ulkomaalaiselle, jonka kansainvälistä suojelua koskeva hakemus on hylätty, huomiota voidaan kiinnittää myös hakemuksen hylkäämisen perusteena olleisiin seikkoihin sekä siihen, onko ulkomaalainen omalla toiminnallaan pyrkinyt olennaisesti vaikeuttamaan turvapaikkahakemuksen käsittelyä.

Edellä todetusti ulkomaalaislain 146 § asettaa viranomaiselle velvollisuuden kiinnittää erityistä huomiota lapsen etuun ja perhe-elämän suojaan. Jos maastapoistamispäätös koskee lapsiperhettä, lasten siteet Suomeen arvioidaan erikseen. Merkitystä voi olla esimerkiksi sillä seikalla, onko lapsi kouluikäinen, jolloin siteet Suomeen ovat todennäköisemmin vahvemmat, vai onko lapsi vielä sen ikäinen, että siteet ovat pääasiallisesti kodin piirissä (HE 28/2003 vp, s. 10 ja 120).

Lausunnossa PeVL 47/2014 vp on todettu, että karkottaminen — toisin kuin maasta käännyttäminen — tapahtuu yleensä tilanteessa, jossa ulkomaalainen on voinut oleskella maassa pitkäänkin ja hänelle on voinut muodostua läheisiä siteitä Suomeen. Ulkomaalaislain mukaan harkinnassa muutoin huomioon otettavia seikkoja ovat ainakin ulkomaalaisen maassa oleskelun pituus ja tarkoitus sekä ulkomaalaiselle myönnetyn oleskeluluvan luonne, hänen siteensä Suomeen sekä hänen perheeseensä liittyvät, kulttuuriset ja sosiaaliset siteensä kotimaahan (Ks. HE 179/2024 vp, s. 54 - 55).

Kokonaisharkintaa voidaan pitää sitä merkityksellisempänä mitä pidempikestoisesta oleskelusta on kyse. Lisäksi merkitystä on oleskeluluvan laadulla. Pysyvä oleskelulupa antaa haltijalleen oikeuden lähtökohtaisesti luottaa hänen oleskelunsa jatkuvuuteen ja karkottamista puoltavien seikkojen tulee olla painavampia. Toisaalta karkotettavan hyvin pitkäkään oleskelu tai edes hänen syntymisensä Suomessa ei aseta ehdotonta estettä karkottamiselle (Ks. esim. Üner v. Alankomaat (2006); Samsonnikov v Viro (2012); Kaya v. Saksa (2011)).

[Ulkomaalaislain 66 a §](#)

Kun päätetään sellaisen ulkomaalaisen maasta poistamisesta, joka on hakenut tai hänelle on myönnetty oleskelulupa perhesiteen perusteella, otetaan päätösharkinnassa ulkomaalaislain 66 a §:n mukaisesti huomioon ulkomaalaisen perhesiteiden luonne ja kiinteys, hänen maassa oleskelunsa pituus sekä hänen

perheeseen liittyvät, kulttuuriset ja sosiaaliset siteensä kotimaahan. Sama koskee harkintaa päätettäessä perhesiteen perusteella myönnetyn oleskeluluvan peruuttamisesta taikka perheen kokoajan tai hänen perheenjäsenensä maasta poistamisesta.

Ulkomaalaislain 66 a §:n mukaiset seikat on arvioitu oleskelulupaharkinnassa. Pääsääntönä voidaan pitää sitä, että jos ulkomaalaisella ei ole oikeutta oleskelulupaansa, ei näiden samojen seikkojen voida katsoa estävän hänen maasta poistamistaan.

Oleskeluluvan hakeminen ja hakuperusteen valinta on asianosaisen ulkomaalaisen omalla vastuulla. Viranomaisen tulee antaa tästä tarvittaessa neuvontaa, mutta se ei voi kuitenkaan tehdä oleskelulupahakemusta ulkomaalaisen puolesta. Siten sellaiset kokonaisharkintaan vaikuttavat seikat, jotka muodostaisivat itsenäisen oleskelulupaperusteen, ja joka on ulkomaalaislaissa tarkoitettu haettavaksi erillisellä oleskelulupahakemuksella, ei lähtökohtaisesti muodosta estettä maasta poistamiselle, jos oleskelulupahakemusta ei ole viranomaisen antamasta neuvonnasta huolimatta jätetty.

Kokonaisharkinta tehdään aina tapauskohtaisesti ja sen tarkoituksena on varmistaa, ettei asiassa ole vaikuttavia seikkoja, joiden vuoksi maasta poistamisesta tulisi luopua. Siten kokonaisharkinnassa punnitaan maasta poistamista puoltavia seikkoja sitä vastaan puhuviin seikkoihin nähden.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksellään KHO:2014:24 turvapaikanhakijan maasta poistamiseen liittyvää kokonaisharkintaa.

Tapauksessa muutoksenhakija A oli 27.2.2012 hakenut turvapaikkaa Helsingin poliisilaitokselta. Hän oli turvapaikkapuhuttelussa kertonut avioituneensa 10.5.2012 Suomessa asuvan Turkin kansalaisen kanssa. Maahanmuuttovirastoon oli puhuttelun jälkeen toimitettu vihkitodistus. Turvapaikkapuhuttelija oli kertonut A:lle, että jos hän haluaa perhesideperusteisen oleskeluluvan tutkittavaksi, hänen tulee jättää erillinen maksullinen oleskelulupahakemus.

Maahanmuuttovirasto oli hylännyt A:n turvapaikkaa ja oleskelulupaa koskevan hakemuksen. Virasto oli katsonut A:n turvapaikkahakemuksen ilmeisen perusteettomaksi. Lisäksi virasto oli päättänyt käännättää hänet Turkkiin ja määrännyt hänet kahden vuoden koko Schengen-alueella koskevaan maahantulokieltoon. Maahanmuuttovirasto ei valituksenalaisella päätöksellä tutkinut oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä perhesiteen perusteella, koska A ei ollut jättänyt päätöksentekopäivään mennessä erillistä oleskelulupahakemusta. Helsingin hallinto-oikeus kumosi osin Maahanmuuttoviraston päätöksen, sillä Maahanmuuttovirasto ei ollut tutkinut A:n mahdollisuutta perhesiteeseen oleskelulupaansa turvapaikkahakemuksen yhteydessä.

KHO totesi tapauksessa, että perhesiteeseen perustuvaa oleskelulupaa on ulkomaalaislaissa tarkoitettu haettavaksi erillisellä oleskelulupahakemuksella, jonka yhteydessä hakija esittää tämän lupahakemuksen ratkaisemiseksi tarpeellisen selvityksen. Siten Maahanmuuttovirasto oli perhesiteen tarkemmaksi selvittämiseksi voinut ohjata muutoksenhakijan tekemään erillisen oleskelulupahakemuksen perhesiteen perusteella.

Tapauksessa KHO jatkoi toteamalla, että kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen hylkäävässä päätöksessä on ulkomaalaislain 98 §:n 4 momentin

nojalla otettava kantaa myös turvapaikanhakijan maasta poistamiseen. Maasta poistamista koskevaan ulkomaalaislain 146 §:n mukaiseen kokonaisharkintaan vaikuttavia seikkoja ovat hakijan kotimaahan liittyvien seikkojen lisäksi lapsen etu, perhe-elämän suoja, ulkomaalaisen maassa oleskelun pituus ja tarkoitus sekä hänen siteensä Suomeen. Tapauksessa Maahanmuuttovirasto ei ollut turvapaikkamenettelyn yhteydessä tai muutoin kyseessä olleessa asiassa arvioinut perhesiteen merkitystä käännättämisen kokonaisharkinnassa. KHO katsoi edellä todetun ulkomaalaislain 146 §:n vastaisen kokonaisharkinnan perusteella, ettei hallinto-oikeuden päätöksen lopputuloksen muuttamiselle ollut asiassa perusteita.

2.6.1 Kokonaisharkinnassa huomioitavat seikat

Ulkomaalaislain 146 §:n mukaisessa kokonaisharkinnassa on otettava huomioon päätöksen perusteena olevat seikat sekä asiaan muutoin vaikuttavat seikat ja olot kokonaisuudessaan. Käytännössä tämä on maastapoistamispäätöstä tekeväälle viranomaiselle osoitettu velvollisuus suorittaa punninta kyseisessä yksittäistapauksessa toisiaan vastaan olevien seikkojen ja selvitysten välillä.

Kokonaisharkinnassa tulee arvioida maasta poistettavan Suomeen syntyneiden siteiden vahvuutta ja punnita niitä vasten hänen siteitään kotimaahansa. Suomeen integroitumisesta voi olla osoituksena muun muassa työnteko tai opiskelu Suomessa. Tätä vastaan puhuvana seikkana voidaan pitää esimerkiksi rikokseen tai rikoksiin syyllistyminen, vakavat hallinnolliset rikkomukset ja pitkäaikainen sosiaalietuuksiin turvautuminen. Siteitä kotimaahan voidaan tarkastella esimerkiksi kotimaahan suuntautuneiden matkojen ja vierailujen perusteella sekä muun yhteydenpidon perusteella. Harkinnassa otetaan huomioon kotimaassa olevien perhesiteiden luonne (perheenjäsenet, muut omaiset, sukulaiset). Arvioitaessa siteitä kotimaahan ja Suomeen merkitystä on lisäksi sillä, onko maasta poistettava oppinut suomen tai ruotsin kielen ja osaako hän kotimaansa kieltä. Pitkä maassa oleskelu ei automaattisesti merkitse sitä, että maasta poistettavalle olisi syntynyt merkittäviä siteitä Suomeen.

Kokonaisharkinnassa vaikuttavia seikkoja selvitetään asianomaisen ja perheenjäsenten kuulemisen kautta, lausuntopyynnöin viranomaisilta sekä asianomaisen toimittaman selvityksen perusteella. Koska kyseessä on viranomaisaloitteinen asia, selvittämisvastuu on viranomaisella.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksellään KHO:2014:114 väärin tietojen antamisen merkitystä suhteessa ulkomaalaislain 146 §:ään.

Tapauksessa KHO katsoi, että kun otettiin huomioon kielianalyysin tulos, muutoksenhakijan väittämänsä asuinpaikan yleisluonteinen ja vähäinen tuntemus ja asiassa ilmenneet eri henkilöiden ristiriitaiset kertomukset muutoksenhakijan asuinpaikasta, voitiin perustellusti katsoa, että hän ei ollut kotoisin Etelä-Somaliasta vaan Somalimaasta. Siten muutoksenhakijan katsottiin antaneen tietoisesti vääriä tietoja, jotka olivat vaikuttaneet päätöksen lopputulokseen, ja kun asiassa ei ollut ilmennyt perusteita kansainvälisen suojelun myöntämiselle suhteessa Somalimaahan, hänelle myönnetty toissijainen suojeluasema oli tullut ulkomaalaislain perusteella peruutaa. Syyttämättäjäätämispäätöksellä ei ollut välitöntä yhteyttä asian oikeudelliseen arviointiin. Asiassa ei ollut edellytyksiä oleskeluluvan myöntämiselle yksilöllisestä inhimillisestä syystä.

KHO katsoi, että muutoksenhakijan maasta karkottamiselle oli ollut ulkomaalaislain 149 § 1 momentin 1 kohdan mukainen karkottamisperuste, sillä hänen toissijainen suojeluasema oli voitu peruuttaa eikä asiassa ollut ilmennyt perusteita oleskeluluvan myöntämiselle muulla perusteella, hän oleskeli Suomessa ilman vaadittavaa oleskelulupaa. Kun KHO:n mukaan otettiin huomioon hakijan syyllistyminen edellä kuvatulla tavalla maahantuloa ja maasta oleskelua koskevien säännösten kiertämiseen, kiinteiden siteiden puuttuminen Suomeen, hänen kotimaansa (Somalimaa) turvallisuustilanne sekä se seikka, että hänen ei voida katsoa olevan haavoittuvassa asemassa, hakijan karkottamisen puolesta puhuvat seikat olivat sitä vastaan puhuvia seikkoja painavammat. Siten KHO:n mukaan hänet oli voitu määrätä karkotettavaksi Somalimaahan.

2.6.1.1 Lapsen etu

Ulkomaalaislain 146 §:n mukaan pääsyn epäämistä, käännyttämistä ja maasta karkottamista harkittaessa on päätöksenteossa kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun.

Ulkomaalaislain 6 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaislain perusteella tapahtuvassa päätöksenteossa, joka koskee alle 18-vuotiasta lasta, on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin. Hallituksen esityksen säännöstä koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan 1 momentissa on kyse yleisestä säännöksestä, josta on ollut vastaava säännös nyttemmin kumotun ulkomaalaislain 1 c §:ssä (Ks. HE 28/2003 vp, s. 119). Edellä viitatus kumotusta ulkomaalaislaista viitatus säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on arvioitu, että alaikäinen on lähtökohtaisesti heikoin osapuoli tilanteissa, joissa aikuisten tai yhteiskunnan edut ovat ristiriidassa lapsen edun kanssa. Tästä syystä viranomaisen tehtävänä on valvoa, että lapsen etu toteutuu. Esityksessä on jatkettu toteamalla, että lapsen edun periaate on nimenomaisesti kirjattu lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen ja kaikkiin keskeisiin lapsia koskeviin kansallisiin lakeihin ratkaisun sisällölliseksi perusteeksi sekä korostaen päätöksentekijälle kuuluvaa yksilöllistä ja tapauskohtaista harkintaa.

Tässä lapsen edun tapauskohtaisessa selvittämisessä on otettava huomioon ainakin:

- lapsen näkemysten selvittäminen ja niiden huomioon ottaminen;
- lapsen henkilökohtaiset ominaisuudet;
- lapsen perheen säilyttäminen ja muiden lapselle tärkeiden ihmissuhteiden ylläpitäminen;
- lapsen huolenpito ja turvallisuus;
- haavoittuvuus ja suojan tarve;
- lapsen terveys;
- lapsen oikeus koulutukseen; sekä
- olosuhteiden pysyvyys.

Kaikessa alaikäistä koskevassa päätöksenteossa tulee kiinnittää huomiota lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin siten kuten ulkomaalaislain 6 §:ssä säädetään. Lapsen kuulemisessa tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Päätöksenteossa tulee huomioida, edellyttääkö lapsen oikeus perhe-elämään oleskeluluvan myöntämistä Suomeen vai voiko perhe-elämää viettää jossakin toisessa maassa (Ks. HE 240/2009 vp, s. 38). YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan mukaan lapsen etu on arvioitava ensisijaisesti kaikissa lasta koskevissa hallintoviranomaisten toimissa. Lapsen etu on arvioitava näin ollen ensisijaisesti niin lasta itseään suoraan koskevissa toimissa ja päätöksenteossa kuin myös toimissa ja päätöksissä, jotka muutoin koskevat lasta, esimerkiksi arvioitaessa hänen vanhemmalleen tehtävää päätöstä.

Lapsen edun huomioon ottaminen esimerkiksi käännättämisharkinnassa ei ole rajoitettu vain siihen ajankohtaan, kun toimivaltainen viranomais ratkaisee asian. Oleskelulupa-asioissa on tavanomaista, että olosuhteet muuttuvat päätöksenteon jälkeen tai asiaan tulee muuten uutta selvitystä. Oikeuskäytännössä on katsottu, että uusi selvitys ei yleensä ole peruste myöntää valituslupaa, mutta lapsen syntymä on todettu oikeuskäytännössä sellaiseksi uudeksi tosiseikaksi, jolla voi olla merkitystä kokonaisharkinnassa, vaikkakaan se ei suoraan merkitse sitä, että oleskelulupa tulisi myöntää. Siten esimerkiksi muutoksenhakijalle ja perheenkokoajalle valitusprosessin aikana syntyneelle yhteiselle lapselle on mahdollista antaa kokonaisharkinnallista merkitystä myös varsinaisen maastapoistamispäätöksen antamisen jälkeen (Ks. KHO:2022:91). Näin ollen maasta poistamista koskevassa menettelyssä tulee tehdä hyvin laaja ja perinpohjainen kokonaisharkinta (Ks. HE 179/2024 vp, s. 56).

Tarkemmin lapsen etuun ja maasta poistamiseen liittyvistä kysymyksistä Maahanmuuttoviraston antamassa Ohjeessa lapsen asian käsittelystä - Lapsen etu -ohje (MIGDno-2024-2927).

KHO on ennakkopäätöksessään KHO:2022:70 arvioinut lapsen etua suhteessa maastapoistetun maahantulosäännösten kiertämiseen:

Tapauksessa A:n perhesideperusteinen oleskelulupahakemus oli hylätty maahantulosäännösten kiertämisen perusteella. KHO totesi, että A oli muun ohella kansainvälistä suojelua vuonna 2014 hakiessaan kertonut vääriä tietoja itsestään, palannut Suomeen kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen maahantulokiellon voimassa ollessa ja oleskellut Suomessa tämän jälkeen ilman ilmoittautumista viranomaiselle. Asiassa oli perusteltua aihetta epäillä A:n tarkoituksena olleen maahantuloa koskevien säännösten kiertäminen.

Vaikka oleskelulupahakemuksen hylkäämiselle oli (nykyisin kumotun) 36 §:n 2 momentissa tarkoitettu peruste, oli vielä arvioitava, oliko oleskeluluvan epäämistä pidettävä oikeasuhteisena.

A oli yhdessä aviopuolisonsa kanssa heidän vuosina 2016 ja 2017 syntyneiden lastensa huoltaja. Perhe-elämästä oli esitetty selvitystä, josta ilmeni A:n myönteinen vaikutus perheen lasten kannalta. Maahantulosäännösten kiertämisen painoarvoa vähensi se, että tämä toiminta oli painottunut vuoteen 2016 ja sitä edeltävään aikaan.

KHO päätyi punninnassaan siihen, että perhe-elämän suojasta ja lasten edusta esitetyt seikat olivat painavampia kuin oleskelulupahakemuksen hylkäämistä puoltavat seikat.

KHO on myös ennakkopäätöksessään KHO:2022:69 arvioinut lapsen etua suhteessa maastapoistetun maahantulosäännösten kiertämiseen:

Tapauksessa KHO katsoi, että A:n perhesiteitä Suomeen voitiin pitää kiinteinä, ja hänen oli selvitetty osallistuvan perheen arkeen ja lapsen kasvatukseen. KHO:n mukaan A:n maahantulosäännösten kiertämistä osoittava toiminta oli kuitenkin ollut pitkäkestoista ja jatkunut edelleen siinä vaiheessa, kun hän oli hakenut nyt kyseessä olevaa oleskelulupaa. A oli esittänyt henkilöllisyydestään sellaista ristiriitaista selvitystä, joka edelleen herätti epäilyksiä hänen henkilöllisyydestään.

KHO päätyi punninnassaan siihen, että oleskelulupahakemuksen hylkäämistä ja maasta poistamista puoltavat seikat olivat painavampia kuin perhe-elämän suojasta ja lapsen edusta esitetyt seikat.

KHO on ennakkopäätöksessään KHO:2022:29 arvioinut lapsen edun ja perhe-elämän suojan merkitystä karkottamis- ja maahantulokieltoasian kokonaisharkinnassa, tilanteessa, jossa ulkomaalaisen maasta karkottamiselle oli olemassa ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 1, 2 ja 3 kohdan mukaiset perusteet.

Tapauksessa Maahanmuuttovirasto oli lakkauttanut A:n toissijaisen suojeluaseman, ei ollut myöntänyt hänelle oleskelulupaa ja oli päättänyt karkottaa hänet kotimaahansa Irakiin sekä määrännyt hänet viideksi vuodeksi koko Schengen-alueella koskevaan maahantulokieltoon. Päätöksen perusteena oli muun ohella A:n syylistyminen törkeään huumausainerikokseen. A oli vielä Maahanmuuttoviraston päätöksen jälkeen tuomittu törkeästä huumausainerikoksesta ja pahoinpitelystä vankeusrangaistuksiin.

KHO totesi, että A:n karkottamiselle oli ollut ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 1, 2 ja 3 kohdan mukaiset perusteet. Koska päätöksellä oli vaikutuksia myös A:n Suomessa olevaan lapseen, päätöksen vaikutuksia oli arvioitava paitsi suhteessa perhe-elämän suojaan myös lapsen kannalta niin, että lapsen etu on yksi päätösharkinnassa vaikuttavista seikoista.

A:n vuonna 2004 syntynyt lapsi oli saapunut Suomeen yksin turvapaikanhakijana vuonna 2015. A oli asunut lapsensa kanssa Irakissa noin vuoden ja Suomessa noin puolentoista vuoden ajan ennen kuin lapsi oli heinäkuussa 2017 sijoitettu ja myöhemmin huostaanotettu A:n törkeästä huumausainerikoksesta saaman vankeusrangaistuksen vuoksi. A oli määrätty lapsensa yksinhuoltajaksi. Lapsi oli vastustanut isänsä karkottamista. Asiakirjoista ilmeni, että lapsen biologinen äiti asui Ruotsissa, ja lapsi oli tavannut äitiään ja ollut muutenkin yhteydessä tähän.

KHO otti lapsen etua koskevassa arvioinnissa huomioon sen, että A:n ja lapsen yhteinen perhe-elämä oli kestänyt vain lyhyen aikaa. Koska lapsi oli otettu huostaan, hän ei jäänyt vaille hyvinvointinsa kannalta välttämätöntä suojaa ja huolenpitoa. Lapsi oli täysi-ikäistymässä vuonna 2022. Hänellä oli ikänsä ja kehitystasonsa perusteella mahdollisuus ylläpitää yhteyttä A:n kanssa etäviestimin. Lapsella oli myös yhteys toiseen, Ruotsissa asuvaan vanhempansa.

Ulkomaalaislain 146 §:n 1 momentin mukaisessa kokonaisharkinnassa oli otettava huomioon karkottamista puoltavana seikkana rikosten laatu ja toistuvuus, A:n sopeutumattomuus suomalaiseen yhteiskuntaan sekä A:n siteiden painottuminen alkuperämaahan, ja toisaalta karkottamista vastaan puhuvana seikkana perhe-elämän suoja. Tässä punninnassa KHO piti

karkottamisen puolesta puhuvia seikkoja painavampina. Lapsen etu ei antanut aihetta arvioida asiaa toisin. A:n karkottaminen Irakiin ei tässä tilanteessa ollut myöskään suhteellisuusperiaatteen eikä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa edellytetyn välttämättömyys- ja oikeasuhtaisuusvaatimuksen vastaista.

Kun otettiin huomioon edellä karkottamisen kokonaisharkinnan yhteydessä lausuttu ja se, että A:n oli mahdollista tavata kohta täysi-ikäistyvää lastaan Schengen-alueen ulkopuolella ja pitää lapseensa yhteyttä myös Irakista käsin, A oli voitu määrätä viiden vuoden mittaiseen maahantulokieltoon.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2015:18 niin lapsen edun kuin perhe-elämän merkitystä tilanteessa, jossa avioliitto oli solmittu ja hänen isyytensä lapseensa vahvistettu vasta valitusvaiheen aikana.

KHO totesi, että A:n avioliitto Suomen kansalaisen kanssa on solmittu ja hänen isyytensä lapseensa nähden oli vahvistettu vasta valitusvaiheen aikana. Lapsi oli Suomen kansalainen, muttei ollut A:n huollossa, eikä KHO:n mukaan asiassa ollut edes väitetty, että A:lla olisi lapseen nähden mitään tosiasiallista suhdetta. Näille seikoille ei annettu A:n rikosperusteisessa maasta karkottamisesta sellaista painoarvoa, joiden perusteella olisi ollut perusteltua jättää A karkottamatta maasta.

2.6.1.2 Perhe-elämän ja yksityiselämän suoja

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään ottanut usein kantaa yksityiselämän ja perhe-elämän suojan arviointiin maasta poistamisen kokonaisharkinnassa. Yksityis- ja perhe-elämän suoja on muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen tunnustama ihmisoikeus (8 artikla). Perhe ei kuitenkaan anna ulkomaalaiselle ehdotonta oikeutta jatkaa oleskeluaan Suomessa edes silloin kun perheenjäsenet saavat jäädä Suomeen. Arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota perhesiteiden vahvuuteen sekä siihen, onko perhe-elämää mahdollista jatkaa siinä maassa, jonne ulkomaalaista ollaan maasta poistamassa.

Perhe-elämän suojassa on kyse yhdestä keskeisimmistä ihmisoikeuksista, ja myös yksi keskeisimmistä kriteereistä arvioitaessa ulkomaalaisen siteiden tiivyyttä Suomeen (ks. Pirjatanniemi 2014, s. 964). Se ei kuitenkaan muodosta ehdotonta estettä ulkomaalaisen maasta poistamiselle, kun tämä on syntynyt tai muuttanut Suomeen nuorena lapsena, eikä sellaisenaan luo estettä, kun maastapoistettavan muut perheenjäsenet saavat jäädä tai oleskella Suomessa (Ks. Pellonpää ym. 2012, s. 680; Aer 2016, s. 319. Ks. myös Nykänen 2014, s. 217 - 218; Kallio 2018, s. 493). Perhe-elämän suojalla on lähtökohtaisesti eniten merkitystä, kun on kyse ulkomaalaislain 37 §:ssä tarkoitettujen perheenjäsenten välisistä perhesiteistä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kuitenkin toisinaan katsonut, että myös nuoren aikuisen, joka ei ole perustanut omaa perhettä, ja hänen vanhempiensa ja muiden perheenjäsentensä suhteessa voi olla kyse perhe-elämästä (Ks. Malsov v. Itävalta, kohta 62, jossa viitataan mm. Bouchelkia v. Ranska 22.1.1997, reports 1997-I ja Ezzouhdi v. Ranska (47160/99)).

Oikeuskirjallisuudessa on arvioitu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä (Kaya v. Saksa, 2007; Üner v. Alankomaat, 2006; Mutlag v. Saksa, 2010; Trabelsi v. Saksa, 2011; A.H. Khan v. Yhdistynyt

kuningaskunta, 2011) suhteessa vakaviin rikoksiin, ja arvioitu, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen loukkaamisen näyttäisi tulevan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä harvemmin kysymykseen, jos ulkomaalaisen tekemät rikokset ovat laadultaan törkeitä (Ks. Aer 2016, s. 323).

Perhe-elämän suoja ulkomaalaislain 146 §:n näkökulmasta ei sinänsä rajoitu vain ns. ydinperheeseen liittyviin siteisiin, vaan sen on katsottu esimerkiksi oikeuskirjallisuudessa kattavan myös muut, kuten sisarusten tai lasten ja isovanhempien väliset suhteet. Perhesiteen yhtäältä tiiviydelle tai läheisyydelle ja toisaalta vastoin siteiden etäisyydelle on annettava merkitystä kokonaisharkinnassa (Ks. Hirvelä - Heikkilä 2017, s. 753; ks. myös Wojnowska-Radzińska 2015, s. 52 - 56; Kallio 2018, s. 493). Perhe-elämän suojan ulkopuolelle jäävät ns. lumeavioliitot, jotka on solmittu pelkästään esimerkiksi oleskeluluvan saamiseksi ilman todellista tarkoitusta viettää perhe-elämää (Ks. HE 240/2009 vp, s. 11; HE 64/2016 vp, s. 8; Pellonpää ym. 2012, s. 780; Hirvelä - Heikkilä 2017, s. 749. Ks. myös Kallio 2018, s. 496; KHO:2015:137).

KHO on ennakkopäätöksessään KHO:2015:18 arvioinut täysi-ikäisen maastapoistettavan A:n perhesidettä hänen Suomessa asuvaan äitiinsä ja sisaruksiinsa.

A oli syyllistynyt Suomessa rikoksiin, ja siten asiassa oli olemassa ulkomaalaislain 149 §:n 2 kohdassa tarkoitettu karkottamisperuste. KHO arvioi, ettei A:n Suomessa asuneet äiti ja sisarukset antaneet kokonaisharkinnallisesti ratkaisevaa merkitystä A:n täysi-ikäisyyden johdosta.

KHO on ennakkopäätöksessään KHO:2016:164 arvioinut perhesiteelle annettavaa painoarvoa suhteessa maahantulosaännösten kiertämiseen.

Tapauksessa valittajan oleskelulupahakemus oli hylätty, koska oli katsottu olevan perusteltua aihetta epäillä hänen tarkoituksenaan olevan maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen. Hän oli saapunut ja jäänyt oleskelemaan Suomeen maahantulokiellon vastaisesti ja aloittanut perhe-elämän maahantulokiellon voimassa ollessa. Lisäksi hän oli esiintynyt viranomaisille useilla eri henkilötiedoilla. KHO:n mukaan käännyttämistä ja maahantulokielltoa puoltavat seikat olivat painavampia kuin niitä vastaan puhuva seikka eli se, että valittaja oli aloittanut Suomessa perhe-elämän noin puolitoista vuotta ennen nyt kyseessä olevaa KHO:n päätöstä. KHO katsoi, että valittaja oli näin ollen ulkomaalaislain 146 §:ssä säädetyt seikat huomioon ottaen voitu käännyttää kotimaahansa ja määrätä maahantulokielloon. KHO:n mukaan asiaa ei ollut arvioitava toisin myöskään Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan johdosta, kun otetaan huomioon ihmisoikeustuomioistuimen tuomio asiassa Darren Omoregie ym. v. Norja. Näissä olosuhteissa KHO ei pitänyt valittajalle määrättyä kahden vuoden pituista maahantulokielltoa kohtuuttomana.

2.6.1.3 Terveystila

Maastapoistamispäätöksen kokonaisharkinnassa on otettava huomioon päätöksen perusteena olevat seikat sekä asiaan muutoin vaikuttavat seikat ja olot kokonaisuudessaan. Ulkomaalaisen terveydentila on arvioitava tässä yhteydessä (Ks. HE 208/2010 vp, s. 12). Siten ulkomaalaisen terveydentilan tilanne voi kokonaisharkinnan jälkeen johtaa siihen, ettei häntä poisteta maasta. Yksinomaan esimerkiksi suomalaisen sairaanhoidon parempi taso ja saatavuus ei ole sellaisenaan este maasta poistamiselle, jos ulkomaalaisen kotimaassa on kuitenkin saatavilla sairaanhoitoa (Ks. esim. KHO 6.3.2009/538). Lähtökohtaisesti sairaanhoidon tarpeella on katsottu olevan vain lykkäävä vaikutus päätöksen täytäntöönpanoon (Ks. Aer 2016, s. 316; Hirvelä - Heikkilä 2017, s. 183; Ks. myös Kallio 2018, s. 498).

Terveystilalla voidaan katsoa olevan kaksi merkitystä. Yhtäältä kyse on ulkomaalaislain 146 §:ssä tarkoitetusta kokonaisharkinnallisesta asiasta ja toisaalta kyse voi olla myös ulkomaalaislain 147 §:stä käsin arvioituna palautuskieltoon liittyvästä seikasta, joka konkreettisesti estää palauttamisen. Näin ollen terveydentilan arviointi voi kohdistua maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanoon tai henkilön kohdevaltiossa elämän laatuun ja sen pituuteen.

Palautuskiellosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 9 Palautuskielto.](#)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella kokonaisharkinnan ja suhteellisuusperiaatteen näkökulmasta on otettava huomioon maasta poistettavan henkilön terveydentila, esim. mahdolliset vakavat sairaudet ja kehitysvammat (Nasri V. Ranska 13.7.1995). Siten kokonaisharkinnassa olisi otettava huomioon, että jos ulkomaalainen poistettaisiin maasta, niin millaisiin olosuhteisiin hän kohdevaltiossa päätyisi. Toisin sanoen arvioitavana olisi se, että pystyisikö hän pärjäämään yksin kohdevaltiossa ja/tai olisiko hänen mahdollista saada terveydentilaansa nähden riittävää hoitoa kyseessä olevassa valtiossa olevien sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen perusteella. Käytännössä se, että ulkomaalaisen terveydentilan voitaisiin poikkeuksellisesti katsoa kokonaisharkinnallisesti estävän maasta poistamisen alkuperämaahan lyhentäisi hänen elinaikaa tai aiheuttaisi hänelle huomattavaa ruumiillista tai henkistä kärsimystä. Se, että terveydenhoidon saaminen jossain maassa on kallista ja ulkomaalainen on varaton, ei perustaisi sellaista erityistä olosuhdetta, joka kokonaisharkinnallisesti estäisi maasta poistamisen (Ks. analogia oleskeluluvan myöntäminen yksilöllisestä inhimillisestä syystä, Ks. HE 28/2003 vp, s. 151).

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2017:6 valittajan ja tämän lapsen tilannetta, johon he joutuisivat, jos heidät poistettaisiin maasta oleskelulupaa koskevan hakemuksen hylkäämisen vuoksi.

Maahanmuuttovirasto oli 22.4.2015 tekemällään päätöksellä hylännyt Sambian kansalaisten B:n, C:n, ja D:n perhesiteen perusteella myönnettävää oleskelulupaa koskevat hakemukset. Perheenkokoajana oli Ruandan kansalainen A, joka oli B:n puoliso ja lasten isä ja jolla oli työntekijän jatkuva oleskelulupa Suomeen. Maahanmuuttovirasto oli päättänyt käännä B:n lapsineen kotimaahansa Sambiaan. Muutoksenhakija oli valituksessaan Helsingin hallinto-oikeudelle esittänyt muun ohella lääketieteellistä selvitystä, jonka mukaan hakijana olevan lasten äiti B kärsi mielenterveysongelmista ja että olisi kohtuutonta käännä 4- ja 9-vuotiaat lapset sinänsä terveeseen

psykkisen rakenteen ohessa vakavista mielenterveysongelmista kärsivän äidin kanssa Sambiaan. Helsingin hallinto-oikeus ei muuttanut Maahanmuuttoviraston päätöstä ja hylkäsi B:n valituksen.

Tapauksessa KHO tuli valituksenalaiseen päätökseen nähden oleskelulupahakemusten hylkäämisen kuin käännättämisenkin osalta erilaiseen lopputulemaan. KHO katsoi tilanteen olleen suhteellisuusperiaatteen vastaista ja valittajien kannalta kohtuutonta, jos perheenkokoaja jäisi Suomeen voimassa olevan oleskelulupansa perusteella ja mielenterveysongelmista kärsivä B huolehtisi yksin Sambiassa lapsista.

2.6.2 Rikospäätöksissä maasta poistamisessa huomioitavat erityiset seikat

Ulkomaalaislain 146 §:n 1 momentin mukaan, jos pääsyn epääminen, käännättäminen tai maasta karkottaminen taikka siihen liittyvä maahantulokielto perustuisi ulkomaalaisen rikolliseen toimintaan, on otettava huomioon teon vakavuus sekä yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle aiheutunut haitta, vahinko tai vaara. Edellä mainituilla haitalla ja vahingolla tarkoitetaan rikolliseksi säädetyn teon jo aiheutuneita konkreettisia seurauksia. Puolestaan vaaralla tarkoitetaan sitä seurausta, joka teolla olisi todennäköisesti aiheutettu vaaran konkretisoituessa sekä myös sitä, että miten todennäköistä tämän seurauksen konkretisoituminen on ollut (Ks. Kallio 2018, s. 499). Siten huomioon on otettava muun muassa rikoksen laji, rikoksen vakavuusaste, rikolliseen toimintaan tarkoitettut tekovälineet, muu maastapoistamisperusteena oleva ei-toivottu toiminta, johon viranomaisen on perusteltua puuttua ja joka tulisi voida estää, sekä ammattimaisuus, toistuvuus ja etenkin kokonaisuutena arvioiden sellainen toiminta, johon viranomaisen on perusteltua puuttua ja joka tulisi voida estää.

Rikospäätöksissä maasta poistamisissa arvioitavia olennaisia käsitteitä, kuten yleinen järjestys ja yleinen turvallisuus ei ole lainsäädännön eikä myöskään lain valmisteluaineiston tasolla määritelty kovinkaan seikkaperäisesti, vaan kyse on EU-lainsäädännön ja sitä koskevan oikeuskäytännön kautta tapahtuvasta jatkuvasta kehityksestä (Ks. esim. HaVM 2/2025 vp, s. 4).

Rikospäätöksiin maasta poistamisiin on kehitetty oikeuskäytännön kautta erilaisia kriteereitä, erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Euroopan unionin tuomioistuimen sekä kansallisella tasolla korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännön ennakkopäätösten perusteella. Edellä mainituissa ei ole kyse hallinto-oikeuksien tapaan tilanteesta, jossa tuomioistuinratkaisulla olisi lähinnä välitön vaikutus ja sitovuus vain tapauksen asianosaisiin nähden, vaan niillä on ohjausvaikutusta myöhemmin muissa oikeuskysymykseltään samankaltaisissa tapauksissa (Ks. Launiala 2017, s. 4 ja 6).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen on oikeuskirjallisuudessa katsottu luoneen oikeuskäytännössään *Boultif v. Sveitsi* (2001) ja *Üner v. Alankomaat* (2006) seuraavanlaiset kriteerit, joiden avulla voidaan arvioida maasta poistamisen edellytysten täyttymistä:

1. rikoksen laatu ja vakavuus;
2. oleskelun kesto karkottavassa maassa;
3. rikoksen tekohetkestä kulunut aika ja ulkomaalaisen käyttäytyminen rikoksen jälkeen;
4. asianomaisten henkilöiden kansalaisuudet;

5. ulkomaalaisen perhetilanne, kuten avioliiton kesto ja muut parin perhe-elämän vahvuutta osoittavat seikat;
6. puolison tietoisuus rikoksesta perhesuhteen alkaessa;
7. avioliitosta syntyneet lapset ja heidän ikänsä;
8. puolisolle määränpäävaltiossa aiheutuvat vaikeudet; ja
9. isäntä- ja määränpäävaltioon olevien sosiaalisten, kulttuuristen ja perhesiteiden vahvuudet (Ks. Wojnowska-Radzińska 2015, s. 69 - 72; Ks. myös Kallio 2018, s. 491).

Kriteereistä ks. myös Emre v. Sveitsi (22.5.2008); Maslov v. Itävalta (23.6.2008).

2.6.2.1 Syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta jätetyt ja maasta poistaminen

Maasta voidaan ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetyllä perusteella karkottaa myös ulkomaalainen, joka on jätetty syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta rikoslain 3 luvun 4 §:n perusteella (Ks. Ulkl 149 § 2 mom.). Lain valmisteluaineiston mukaan sanamuoto "on todettu syyllistyneen" on tarkoitettu kattamaan myös tilanteet, jolloin ulkomaalaisen on todettu syyllistyneen rikokseen, mutta hänet on jätetty rangaistukseen tuomitsematta esimerkiksi täyttä ymmärrystä vailla olevana (Ks. HE 28/2003 vp, s. 211. Ks. myös HaVM 2/2025 vp, s. 9).

Edellä mainittu koskee tilanteita, joissa ulkomaalainen on rikoksen tai rikosten tekohetkellä ollut joko syyntakeeton tai alentuneesti syyntakeinen (Ks. RL 3 luvun 2 - 3 mom.). Vaikka ulkomaalainen on voitu tällaisessa tilanteessa jättää rangaistukseen tuomitsematta tai rangaistus on määrätty lievennettyä rangaistusasteikkoa käyttäen, tämä ei lähtökohtaisesti estä karkottamista häntä. Karkottamispäätös on hallinnollinen seuraamus, jonka tarkoituksena on estää ulkomaalaisen yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta vaarantavan käyttäytymisen jatkuminen.

Karkottamiskynnys on tarkoitettu käännättämiskynnystä korkeammaksi. Siten, jos jokin toiminta voisi johtaa ulkomaalaisen karkottamiseen, tulee sen lähtökohtaisesti voida johtaa myös käännättämiseen. Rikokseen tuomitsematta jättämisestä huolimatta viranomaisen on mahdollista käännättää ulkomaalainen. Tämä johtuu siitä, että tuomitsematta jättäminen edellyttää aina rikoksen vastaajalle syyksi lukemista ja moitearvostelun kohdistumista häneen eli toisin sanoen kyse on syyllisyyden vahvistamisesta, eikä se myöskään vapauta vastaajaa mahdollisesta siviilioikeudellisesta vahingonkorvausvastuusta. Taustalla on myös ollut julkinen tai yksityinen taho on hänelle rangaistusta vaatinut. Rikoksen tuomitsematta jättämisen huomioimisen käännättämisessä voi katsoa olevan sopusoinnussa ulkomaalaislain kokonaisuuden kanssa, sillä ulkomaalaislain 149 §:n 2 momentti mahdollistaa käännättämistä järeämmän hallinnollisen toimen eli maasta karkottamisen sellaisen ulkomaalaisen kohdalla, joka on jätetty syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta rikoslain 3 luvun 4 §:n perusteella. (Ks. Lappi-Seppälä 2000, s. 300; Tapani - Tolvanen 2016, s. 180. Ks. myös Kallio 2018, s. 474; KHO 13.6.2017/2863) Karkottamisperustetta voidaan sen sanamuodon mukaisesti soveltaa myös silloin, kun rangaistus on jätetty tuomitsematta myös jollain muulla perusteella (Ks. Kallio 2018, s. 474).

2.6.2.2 Rikollisen tai muiden turvallisuutta vaarantavan toiminnan jatkaminen

Rikollisen tai muiden turvallisuutta vaarantavan toiminnan jatkamisella voidaan katsoa olevan ainakin kahdenlaista merkitystä. Ensinnäkin kyse on henkilön käyttäytymisen perusteella lähitulevaisuuteen kohdistuvasta uhka-arviosta eli miten todennäköistä on, että henkilö yhä jatkossakin vaarantaisi muiden turvallisuutta, yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta. Tällöin voidaan kiinnittää huomiota esimerkiksi rikosten tai rikosepäilyjen samankaltaisuuteen tai moninaisuuteen, tiheyteen eli mitä pitempi aika on kulunut aikaisemmasta syylistymisestä tai epäilystä, sitä pienempi merkitys asialla on. Vastaavasti, jos henkilö ei ole verraten pitkään aikaan syylistynyt rikoksiin tai muutoin jatkanut muiden turvallisuuden vaarantavaa toimintaa, voi tätä pitää maastapoistamista vastaan puhuvana seikkana.

Toiseksi kyse on siitä, osoittaako henkilön käyttäytyminen ilmeistä piittaamattomuutta lain kieltoja ja käskyjä kohtaan (Ks. esim. KHO:2022:29). Esimerkiksi jos henkilö on syylistynyt useisiin samankaltaisiin rikoksiin, voi tämän katsoa olevan osoituksena henkilön piittaamattomuudesta lainsäädäntöä kohtaan.

Henkilön piittaamattomuutta suhtautumista lainsäädäntöön ei siis arvioida vain suhteessa rikoslakiin, vaan hänen suhtautumiseensa itse maastapoistamismenettelyyn. Pääsääntöisesti ulkomaalainen saa tietoonsa, että hänen maasta poistamistaan harkitaan hänelle varatun kuulemisen yhteydessä. Tällöin hänellä on oikeus esittää mielipiteensä asiasta sekä antaa selvityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Siten kuulemisen yhteydessä ilmoitetaan lähtökohtaisesti se nimenomainen peruste, jonka perusteella hänen maasta poistamistaan harkitaan viranomaislähtöisesti. Tällöin ulkomaalaisen on katsottava tulevan tietoiseksi siitä, että hänen oleskelunsa Suomessa on epävarmaa. Jos kyseessä oleva ulkomaalainen syylistyy tai on epäiltynä uusista rikoksista, joiden tekoajaksi tapahtuu ajallisesti sen jälkeen, kun hän on tullut maastapoistamisharkinnasta tietoiseksi – on tätä lähtökohtaisesti pidettävä osoituksena hänen välinpitämättömyydestään suhteessa lailla (erityisesti rikoslailla) suojattuja oikeushyviä kohtaan.

Maastapoistamispäätöksessä tehdään kokonaisharkinta päätöksentekohetkeen mennessä saatujen seikkojen ja selvitysten perusteella, ja siten mahdollinen valitusprosessi kohdistuu lähtökohtaisesti tuolloin annetun hallintopäätöksen oikeellisuuteen. Koska henkilön yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle muodostaman vaaran arvioiminen kuitenkin kohdistuu henkilön käyttäytymiseen tulevaisuudessa, vaaran arvioimista koskevien seikkojen huomioon ottamista ei ole rajoitettu vain siihen ajankohtaan, kun asia ratkaistaan viranomaisen toimesta, vaan myös päätöksen antamisen jälkeen esille tulleet uudet seikat on mahdollista ottaa huomioon päätöksen oikeudellisessa arvioinnissa, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Siten päätöksen jälkeen ilmenevät seikat voivat poistaa tai ratkaisevasti vähentää henkilön yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle aiheuttamaa vaaraa taikka päinvastoin lisätä tällaista vaaraa. (Ks. KHO:2021:121). Näin ollen maastapoistamispäätöksen jälkeen mahdollisen valitusprosessin aikana hallintotuomioistuimelle lausunnon antavien virkahenkilöiden tulisi lausunnossaan tarvittaessa tuoda esille mahdolliset valittajan uudet syylistymiset rikoksiin tai häneen kohdistuvat rikosepäilyt ja sen, mikä näiden uusien olosuhteiden merkitys on suhteessa valituksenalaiseen päätökseen.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on oikeuskäytännössään katsonut, että uusille rikoksiin syylistymisille voidaan antaa huomattavaa painoarvoa arvioitaessa maasta poistamista koskevien edellytysten täyttymistä, jos henkilö on jatkanut rikollista toimintaansa sen jälkeen, kun häntä on varoitettu maasta poistamisesta tai hän jatkaa rikollista toimintaa maastapoistamismenettelyn vireillä ollessa (Ks. esim. Krasniqi v. Itävalta).

2.6.2.3 Rikoksen laatu ja vakavuus

Henkilön ei voida katsoa olevan vaaraksi yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle vain sillä perusteella, että hän on epäiltynä rikoksena rangaistavasta teosta tai on saanut tällaisesta teosta rikustuomion, vaan arvioinnin on perustuttava tapauskohtaisen harkintaan, jossa on otettava huomioon myös muut olosuhteet, kuten teon laatu ja vakavuus.

Rikoksen laadulla ja vakavuudella viitataan teon yleiseen luonteeseen. Siten esimerkiksi ulkomaalaislain 150 b §:n 2 momentissa tarkoitettua "laadultaan törkeällä rikoksella" viitataan teon vakavuuteen yleisesti. Siten maastapoistamis- ja maahantulokieltoon liittyvässä tapauskohtaisessa harkinnassa voidaan pitää niiden puolesta puhuvana seikkana sitä, että henkilö on syylistynyt luonteeltaan vakaviin rikoksiin (Ks. esim. HE 28/2003 vp, s. 212). Rikoksen laadulla ja vakavuudella voidaan siten tarkoittaa esimerkiksi rikoksen tekohetken tapahtumia ja silloin vallinneita olosuhteita, kuten tekijän ikä, asianomistajan (uhrin) asema suhteessa tekijään (asianomistajana esim. tuntematon, lapsi, haavoittavuus, perheenjäsen tai tekijä on asianomistajan esim. lapsi tai muu perheenjäsen, haavoittuvassa asemassa suhteessa asianomistajaan jne.), mahdollinen rikosentekoväline, rikosentekohetkellä aiheutunut vaara tai vaarapotentiaali, rikoksen yllätyksellisyys tai suunnitelmallisuus, ammattimaisuus ja rikoksen tekeminen tulonhankkimistarkoituksessa. Kokonaisharkinnassa voidaan kiinnittää huomiota muun ohella rikoslajin, sen muodon (lievä, perusmuoto, törkeä) ja sen rikosoikeudellisen rangaistavuuden taustalla olevaan suojattuun etuun tai suojattuihin etuihin. Lisäksi merkitystä voidaan antaa rikoksesta yleisesti määrättävälle vähimmäis- ja enimmäisrangaistukselle, sekä mahdollisen tuomion kautta konkreettisesti henkilölle tuomitusta rikosoikeudellisesta seuraamuksesta.

Kokonaisharkinnassa voidaan antaa myös merkitystä sille, että henkilö on syylistynyt rikokseen, mutta hänet on jätetty tuomitsematta rikoksesta. Lähtökohtaisesti tälle ei kuitenkaan tulisi antaa yksinomaan sellaista merkitystä, että se voisi estää maastapoistamispäätöksen tekemisen, ellei voida osoittaa uhan vähentyneen olennaisesti. Itse rikoksen laadun ja vakavuuden rinnalla voidaan myös ottaa huomioon henkilön tekemät vakavat hallinnolliset rikkomukset (esim. väärennettyjen henkilöllisyyspapereiden toistuva käyttö, maahanmuuttolain toistuvat ja tahalliset loukkaukset) (Ks. HE 143/2024 vp, s. 94).

Edellä mainittuja rikoksen laatua ja vakavuutta koskevia esimerkkejä ei ole tarkoitettu tyhjentäviksi, ja niille annettava painoarvo voi vaihdella tapauskohtaisesti. Kokonaisharkinnassa ne saattavat joko puhua maasta poistamista vastaan tai sen puolesta.

2.6.2.4 Rikoksen tekohetkestä kulunut aika

Rikoksen tai rikosten tekohetkestä kulunut aika on huomioitava arvioitaessa sitä, vaarantaako ulkomaalainen yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta. Samoin kuin muutkin rikolliseen tai muiden vaarantavaan toimintaan liittyvät maastapoistamisarviointin kriteerit, rikosentekohetkestä kulunut aika voi olla

osoituksena uhan vähentymisestä tai päinvastoin lisätä vaarapotentiaalia (Ks. esim. KHO:2021:121; KHO:2021:160). Kyse on siten ennen kaikkea ajantasaisen uhka-arvion tekemisestä.

Rikosperusteista maasta poistamista vastaan puhuvana seikkana voidaan huomioida se, että ulkomaalainen ei ole rikokseen syylistymisensä jälkeen syylistynyt tai ollut epäiltynä uusista rikoksista. Siten esimerkiksi asian pitkä käsittelyaika sekä se, että rangaistuksensa suorittamisen jälkeen henkilö ei ole syylistynyt rikoksiin, voidaan katsoa arvioinnissa maasta poistamista vastaan puhuvana seikkana (Ks. esim. KHO:2004:124).

Kokonaisharkinnassa ei kuitenkaan lähtökohtaisesti voi antaa kovinkaan olennaista merkitystä sille, että rikoksen tekohetkestä olisi jo kulunut verraten kauan aikaa, jos esimerkiksi etsintäkuulutettu henkilö piileskelee tai pakenee viranomaisia välttääkseen tuomion tai vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon.

Yksinomaan teoista kulunutta aikaa ei voida pitää osoituksena yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta koskevan vaaran poistumisesta, jos henkilö on esimerkiksi ollut tekojen jälkeisen ajan suorittamassa ehdotonta vankeusrangaistusta. Tämän perusteella ei kuitenkaan tule tehdä automaattisia johtopäätöksiä, vaan kyse on tapauskohtaisesta kokonaisharkinnasta. Siten huomioitavaksi tulee muut olennaiset seikat, kuten rikosten toistuvuus, rikoksen tai rikosten laatu ja vakavuus. Arvioinnin tukena voi käyttää esimerkiksi mahdollisia tietoja henkilön käyttäytymisestä suorittaessaan ehdotonta vankeusrangaistusta, kuten vankilassa mahdollisesti saadut kurinpitörangaistukset.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2021:160 rikoksen tekohetkestä arvioitaessa ulkomaalaislain 156 §:ssä tarkoitettua todellisen, välittömän ja riittävän vakavan uhan ajankohtaista kokonaisarviota.

Tapauksessa unionin kansalainen A oli Suomessa oleskellessaan syylistynyt vuonna 2018 kahteen varkauteen, joista hänet oli tuomittu neljän kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Varkaudet olivat kohdistuneet kahteen tyhjillään olleeseen asuinrakennukseen, joista toinen oli ollut vapaa-ajan käytössä.

Maahanmuuttovirasto oli vuonna 2019 tekemällään päätöksellä päättänyt käännyttää A:n kotimaahansa sekä määrännyt hänelle kahden vuoden Suomea koskevan maahantulokiellon. Maahanmuuttovirasto oli katsonut A:n käyttäytymisen muodostavan ulkomaalaislain 156 §:ssä tarkoitetun välittömän uhan yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Hallinto-oikeus oli hylännyt A:n valituksen Maahanmuuttoviraston päätöksestä.

KHO totesi, että arvioitaessa unionin kansalaisen käännättämistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantumisen perusteella on otettava huomioon, että kysymyksessä on poikkeus unionin kansalaisen vapaan liikkuvuuden peruseriaatteesta. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tällaista poikkeusta on tulkittava suppeasti.

A:n syyksi luetut kaksi omaisuusrikosta olivat kohdistuneet asuinrakennuksiin ja ne oli tehty varsin lyhyen ajan sisällä. Rikosten voitiin katsoa ilmentävän tekijän piittaamattomuutta toisten omaisuudesta, kotirauhasta ja lain noudattamisesta. A:n rikokset olivat siten kohdistuneet ulkomaalaislain 156 §:ssä tarkoitettuihin yhteiskunnan olennaisiin etuihin.

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tuomioistuimen on asiaa ratkaistessaan otettava arvioinnissaan kuitenkin huomioon myös se, onko unionin kansalaisen käyttäytymisen yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle

mahdollisesti aiheuttama uhka poistunut tai pienentynyt huomattavasti viranomaisen käännyttämispäätöksen jälkeen.

A:n syyksi luetuista rikoksista oli asiaa KHO:ssa käsiteltäessä kulunut jo noin kolme vuotta, eikä A:n ollut esitetty syylistyneen tuona aikana uusiin rikoksiin. A oli esittänyt selvitystä työllistymisestään ja hänen elämäntilanteensa Suomessa vaikutti vakiintuneen. Tämän vuoksi ja kun otettiin huomioon rikosten laatu sekä unionin oikeuden tulkintavaikutus, A:n käyttäytymisen ei asiaa kokonaisuutena arvioiden voitu katsoa muodostavan ulkomaalaislain 156 §:ssä tarkoitettua yhteiskunnan olennaiseen etuun vaikuttavaa todellista, välitöntä ja riittävän vakavaa uhkaa. KHO kumosi Maahanmuuttoviraston ja hallinto-oikeuden päätökset.

2.6.2.5 Integroituminen osaksi suomalaista yhteiskuntaa ja siteet kotimaahan

Ulkomaalaislain 146 §:n mukaan pääsyn epäämistä, käännyttämistä ja maasta karkottamista sekä maahantulokieltoon määräämistä ja pituutta arvioitaessa on otettava muun ohella huomioon ulkomaalaisen siteet Suomeen sekä hänen perheeseensä liittyvät, kulttuuriset ja sosiaaliset siteensä kotimaahan. Siteillä Suomeen on katsottu tarkoitettavan henkilön integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Yhteiskuntaan integroitumisessa huomioitavia seikkoja ovat muun muassa koulutuksen hankkiminen, työnteko ja suomen tai ruotsin kielen oppiminen sekä miten ulkomaalainen on osoittanut käyttäytymisellään noudattavansa suomalaisen yhteiskunnan sääntöjä ja normeja. Arvioitaessa ulkomaalaisen kulttuurisia ja sosiaalisia siteitä koti- tai kansalaisuusvaltioon, on otettava huomioon esimerkiksi se, osaako ulkomaalainen kansalaisuusvaltionsa kieltä sekä hänen mahdollinen vierailunsa tai muu mahdollinen oleskelu kansalaisuusvaltiossaan. Lisäksi sosiaalisten siteiden puolesta puhuvana seikkana voidaan pitää sitä, että hänellä on kotimaassaan sukulaisia tai muita sosiaalisia kontakteja. Pelkkä ulkomaalaisen kansalaisuuden säilyttäminen ei ole 146 §:ssä tarkoitettulla tavalla riittävä osoitus siteistä kansalaisuusvaltioon (Ks. Kallio 2018, s. 496).

Rikosperusteisessa maasta poistamisessa on otettava huomioon 146 §:n mukaisesti teon vakavuus sekä yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle aiheutunut haitta, vahinko tai vaara, sekä itse maasta poistamisten edellytysten arvioinnissa on otettava huomioon tämän aiemman käyttäytymisen osoittama vaarapotentiaali suhteessa yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansalliseen turvallisuuteen. Esimerkiksi ulkomaalaisen toistuva rikollinen käyttäytyminen voi olla omiaan osoittamaan hänen alhaista motivaatiotaan eli pyrkimystä integroitua osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Siten kokonaisharkinnassa on arvioitava yhtäältä ulkomaalaisen käyttäytymistä suomalaisen yhteiskunnan jäsenenä ja toisaalta ottaa huomioon myös muut integroitumista osoittavat seikat.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kiinnittänyt erityistä huomiota ulkomaalaisen integroitumiseen isäntämaan yhteiskuntaan esimerkiksi tapauksissa: Kaya v. Romania, Maslov v. Itävalta, Üner v. Alankomaat ja Mutlag v. Saksa.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2021:100 maasta karkotetun sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

KHO totesi, että vaikka muutoksenhakijan rikokset olivat alkaneet nuoruusiässä ja rikoksiin liittyi merkittävällä tavalla muutoksenhakijan päihteidenkäyttöä ja

siitä seuraavat vaikeudet hallita omaa elämää, rikosten jatkuvuus, määrä ja laatu osoittivat samalla puuttuvaa sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2020:67 rikosperusteisessa maasta karkottamisesta Suomeen 16-vuotiaana saapuneen integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Tapauksessa A oli syylistynyt Suomessa oleskellessaan rikokseen ja Maahanmuuttovirasto oli karkottanut A:n kotimaahansa Irakiin. Asiassa oli kysymys maasta karkottamisesta koskevasta kokonaisharkinnasta ja erityisesti siitä, miten tässä kokonaisharkinnassa lapsen edun ja perhe-elämän suojan merkitystä arvioidaan suhteessa A:n rikolliseen toimintaan.

A oli saapunut Suomeen 16-vuotiaana vuonna 2009. Hänelle oli vuonna 2012 myönnetty oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella ajalle 11.6.2012 - 11.6.2016.

A oli solminut avioliiton Suomen kansalaisen kanssa 13.4.2017. A:lla oli puolisonsa kanssa vuonna 2018 syntynyt lapsi, joka oli vanhempiansa yhteishuollossa. A puhui suomen kieltä ja hän oli suorittanut Suomessa peruskoulun sekä myöhemmin talotekniikan perustutkinnon. A oli työskennellyt opintojensa ohella.

Käräjäoikeus oli tuominnut A:n vuonna 2015 tapahtuneesta laittoman maahantulon järjestämisestä 30 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Käräjäoikeuden tuomiosta ilmeni, että A oli tuonut omalla henkilöautollaan yhden henkilön laittomasti Suomeen Tornion rajanylityspaikan kautta Ruotsista, jonne kyseinen henkilö oli matkustanut laittomasti. A oli lisäksi syylistynyt kahteen liikenneturvallisuuden vaarantamiseen vuonna 2016.

A:n karkottamista puolsi hänen syylistymisensä rikoksiin. KHO totesi, että laittoman maahantulon järjestäminen oli suhteellisen ankarasti rangaistava rikos, jonka taustalla olivat muun muassa Suomen velvoitteet Euroopan unionin ja Schengenin alueen ulkorajan valvomiseksi.

KHO otti huomioon yhtäältä A:n syylistymisen rikokseen ja rikoksen laadun sekä toisaalta perhe-elämän suojan, lapsen edun ja A:n osoittaman pyrkimyksen integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan ja katsoi, että karkottamista vastaan puhuvat seikat olivat punninnassa painavampia. A:n karkottamista ei tässä tilanteessa ollut myöskään pidettävä suhteellisuusperiaatteen tai ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa edellytetyn välttämättömyys- ja oikeasuhtaisuusvaatimuksen mukaisena. Näin ollen KHO katsoi, ettei A:ta tullut määrätä maasta karkotettavaksi ja maahantulokieltoon.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2017:121 rikosperusteisesti maasta karkotetun henkilön suhtautumista suomalaisen yhteiskunnan arvoihin (perustuslaki ja ihmisoikeusvelvoitteet).

Tapauksessa oli kyse maasta karkottamisesta ja kokonaisharkinnasta. A oli tuomittu pahoinpitelystä, koska hän oli tehnyt sisarelleen väkivaltaa, jonka taustalla oli perheen alkuperämaan tavat ja kulttuuri. Tällainen kulttuurisyyhin perustuva väkivaltakäyttäytyminen oli KHO:n mukaan osoittanut piittaamattomuutta sellaisia arvoja kohtaan, jotka turvataan Suomen perustuslaissa ja kansainvälisissä sopimuksissa. Koska A oli asunut suurimman osansa elämästään kansalaisuusvaltiossaan, missä hänen isänsä myös asui eikä

A:lla ollut Suomessa ulkomaalaislain 37 §:ssä tarkoitettuja perheenjäseniä, oli rikoksen laatua pidettävä kokonaisharkinnassa tehtävän punninnan perusteella painavampana kuin A:n henkilökohtaisia olosuhteita.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2016:199 rikosperusteisesti maasta karkotetun henkilön integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Tapauksessa KHO arvioi muun ohella ensin Suomeen pakolaiskiintiössä hyväksytyn Irakin kansalaisen A:n pakolaisaseman lakkauttamisen perusteet. A oli syylistynyt Suomessa toistuvasti vakaviin rikoksiin ja käyttäytymisellään osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle. A oli kotoisin Etelä-Irakin Basrasta, jossa oleskeleviin sukulaisiin ja tuttaviiin hän oli kertonut pitäneensä yhteyttä Suomesta. Hänelle ei hänen pitkästä maassaolostaan huolimatta ollut kehittynyt Suomeen merkittäviä siteitä. Hänen ei ollut esitetty käyvän ansiotyössä tai opiskelevan, ja hänen suomen kielen taitonsa on asiakirjoista saadun selvityksen perusteella heikko. KHO katsoi, että A ei ollut näissä olosuhteissa integroitunut osaksi suomalaista yhteiskuntaa.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2015:18 rikosperusteisesti maasta karkotetun siteitä Suomeen ja vastaavasti hänen kansalaisuusvaltioonsa.

Tapauksessa KHO katsoi, että karkottamisen puolesta puhuvat seikat olivat vastaan puhuvia seikkoja painavampia. A oli syylistynyt Suomessa oleskellessaan useaan seksuaalirikokseen. A puhui kotimaansa kieltä ja hänellä oli kotimaassa sisar perheineen. A ei ollut ansiotyössä vaan hän eli yhteiskunnallisten tukien varassa. Hänet oli hyväksytty ammattikorkeakouluun opiskelijaksi, mutta selvitystä opintojen aloittamisesta ei ollut esitetty. A oli solminut avioliiton Suomen kansalaisen kanssa ja vahvistanut isyytensä lapseen nähden vasta valitusvaiheen aikana. Lapsi oli Suomen kansalainen, muttei A:n huollossa. Edellä mainituilla perusteilla KHO katsoi, ettei A:lla ollut sellaisia siteitä Suomeen, jotka olisivat estäneet hänen maasta karkottamisensa.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO 27.11.2002/3103 yhtäältä ulkomaalaisen integroitumista Suomeen ja toisaalta kotimaan siteiden vähäisyyttä karkottamista vastaan puhuvina seikkoina.

Tapauksessa oli ratkaisevassa roolissa ulkomaalaislain 146 §:n mukainen kokonaisharkinta. A oli syylistynyt useisiin rikoksiin ja hänestä oli annettu karkottamispäätös. KHO totesi, että kokonaisharkinnassa oli kiinnitettävä huomiota pitkään jo lapsena alkaneeseen Suomessa oleskeluun ja integroitumiseen osaksi sen yhteiskuntaa, ja siihen, että A:lta puuttuivat siteet hänen kotimaahansa. Vaikka A oli syylistynyt lukuisiin rikoksiin, painoivat kokonaisharkinnassa karkottamista vastaan puhuvat seikat enemmän kuin puolesta puhuvat. Siten KHO:n mukaan nämä seikat estivät A:n maasta karkottamisen.

2.7 Vapaaehtoinen paluu

2.7.1 Vapaaehtoisen paluun ensisijaisuus

Velvollisuudesta poistua maasta esimerkiksi ennen oleskeluluvan päättymistä ei ole ulkomaalaislaissa nimenomaisesti säädetty, mutta oleskeluoikeuden päättymisen perusteella on pidettävä itsestään selvytenä velvoitetta poistua maasta ennen kuin oleskelu muuttuu laittomaksi esimerkiksi oleskeluluvan tai viisumin oleskeluajan päättymisen jälkeen, vaikka päätöstä maasta poistamisesta ei olisi tehty (Ks. HE 26/2024 vp, s. 62).

Käännyttäminen ja karkottaminen sisältävät ulkomaalaiselle osoitetun määräyksen poistua Suomesta, mikä on mahdollista panna pakolla täytäntöön. Maasta poistuminen on mahdollisesta käännyttämis- tai maasta karkottamispäätöksestä huolimatta vapaaehtoista, kun henkilö poistuu maasta omatoimisesti ilman poliisin tai rajatarkastusviranomaisen määräämiä turvaamistoimia tai näiden asettamaa saattajaa. Tätä vapaaehtoista paluuta varten ulkomaalaiselle määrätään yleensä ajanjakso, jonka kuluessa kolmannen maan kansalaisen on poistuttava maasta. Vapaaehtoisen paluun mahdollistamisen voidaan katsoa vahvistavan perus- ja ihmisoikeuslähtöistä näkökulmaa maastapoistamispäätöksen saaneiden henkilöiden kohtelussa. Toisaalta viranomaisen antama määräys poistua maasta vapaaehtoiselle paluulle varatun ajan kuluessa korostaa maassa laittomasti oleskelevälle kuuluvaa velvoitetta poistua maasta, ennen kuin viranomaiset hänet maasta pakkokeinoilla poistavat (Ks. HaVM 30/2010 vp, s. 2).

Laittomasti maassa oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamisesta kotimaahansa säädetään paluudirektiivin 7 artiklassa, mikä vastaa asiasisällöltään ulkomaalaislain 147 a §:ää. Sen mukaan käännyttämistä tai maasta karkottamista koskevassa päätöksenteossa määrätään vähintään 7 ja enintään 30 päivän aika, jonka kuluessa kolmannen maan kansalainen voi poistua maasta vapaaehtoisesti. Vapaaehtoisen paluun aika lasketaan siitä, kun päätös on täytäntöönpanokelpoinen. Tässä suhteessa maasta karkottaminen ja käännyttäminen eroavat huomattavasti toisistaan, sillä lähtökohtaisesti maasta karkottamispäätöksen muutoksenhaulla on täytäntöönpanoa automaattisesti lykkäävä vaikutus, kunnes hallinto-oikeus on ratkaisut valituksen. Vastaavasti käännyttämispäätös on lähtökohtaisesti täytäntöönpanokelpoinen muutoksenhausta huolimatta.

Maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 17 Maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano.](#)

Vapaaehtoista paluuta varten määrätyn ajanjakson ajaksi on mahdollista asettaa velvoitteita, joilla pyritään estämään pakenemisen vaara, kuten säännöllinen ilmoittautuminen viranomaisille, asianmukaisen rahavakuuden tallettaminen, asiakirjojen luovuttaminen tai velvollisuus pysytellä tietyssä paikassa (Ks. HE 170/2014 vp, s. 15).

Päätöstä käännyttämisestä tai karkottamisesta ei voi panna täytäntöön vapaaehtoisen paluun aikana, jollei päätöksen antamisen jälkeen ole ilmennyt pakenemisen vaaraa tai vaaraa yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle. Tällöin vaara arvioidaan täytäntöönpanosta vastuussa olevan viranomaisen toimesta (Ks. HE 208/2010 vp, s. 18).

Ulkomaalaislain 147 a §:ää ei sovelleta, jos päätös maasta poistamisesta annetaan ulkomaalaislain 10 luvun perusteella.

Termien samankaltaisuuden vuoksi on huomioitava, että ulkomaalaislain 147 a §:n mukaisessa vapaaehtoisessa paluussa ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (2011/746) mukaisessa vapaaehtoisen paluun tukemisessa on kyse kahdesta eri asiasta.

Vapaaehtoiselle paluulle määrätty aika alkaa kulumaan siitä päivästä lähtien, jolloin maastapoistamispäätöksestä on tullut täytäntöönpanokelpoinen (Ks. Ulkl 147 a § 1 mom.).

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2017:165 turvapaikanhakijan vapaaehtoisen paluun merkitystä:

Tapauksessa KHO katsoi, että ulkomaalaislain 147 §:ssä säädetty palautuskielto ei voi tulla sovellettavaksi eikä päätöksen täytäntöönpano kiellettäväksi, jos muutoksenhakija on vapaaehtoisesti palannut alueelle, johon nähden hän on hakenut kansainvälistä suojelua.

2.7.2 Vapaaehtoiselle paluulle määrätyn ajan pituuksista

Maasta karkottamispäätöksen yhteydessä on vakiintuneesti määrätty kolmannen maan kansalaiselle 30 päivän aika vapaaehtoiselle paluulle, mikä on myös siten yhdenmukainen aikaan, jona asianosainen voi harkita valituksen tekemistä. Tästä on kuitenkin yksittäistapauksessa mahdollista perustellusta syystä poiketa. Perusteena 30 päivää lyhyemmälle vapaaehtoisen paluun ajalle voi olla esimerkiksi se, että ulkomaalaisella ei ole Suomessa erityisiä siteitä tai muita syitä, jotka puoltaisivat pidemmän ajan määräämistä. Lisäksi perusteena voi olla myös se, että on katsottu poikkeuksellisesti tarpeelliseksi päättää ulkomaalaisen maasta poistamisesta uudella päätöksellä.

Moninkertaisista maastapoistamispäätöksistä tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.13.2 Moninkertaiset maastapoistamispäätökset.](#)

Käännyttämispäätöksessä määrätään lähtökohtaisesti seitsemän päivän aika vapaaehtoiselle paluulle, jos maastapoistettavalla ulkomaalaisella ei ole esimerkiksi oleskelulupahakemuksia vireillä. Myös luvattoman oleskelun (Ks. Ulkl 149 § 1 mom. 1 k) maasta karkottamistapauksissa, joissa ulkomaalainen on esimerkiksi opiskelijan oleskeluluvalla vuoden tai viisumin/viisumivapaan oleskelun päättymisen jälkeen jatkanut oleskelua, on tyypillisesti määrätty seitsemän päivän aika vapaaehtoiselle poistumiselle.

Lain valmisteluaineiston perusteella maastapoistamispäätöksen tekvän viranomaisen on viranomaisaloitteisesti mahdollista pidentää kirjallisella päätöksellä vapaaehtoiselle paluulle aiemmin määrättyä aikaa, jos siihen on erityinen syy. Kyse on tapauskohtaisesta harkinnasta, jossa otetaan huomioon asiaan liittyvät erityisolosuhteet huomioon. Pitkän maassa oleskelun johdosta syntyneet siteet tai esimerkiksi lasten koulunkäynti voivat edellyttää pidentämistä joissakin tapauksissa. Kysymys on kuitenkin poikkeuksesta, jolloin edellä mainitutkaan seikat eivät koskaan automaattisesti merkitse ajan pidentämistä. Myös tämä päätös on valituskelpoinen. (Ks. HE 208/2010 vp, s. 18 ja 21 - 22).

2.7.3 Hakemus vapaaehtoiselle paluulle määrätyn ajan pidentämisestä

Ulkomaalaislain mukaan vapaaehtoiselle paluulle määrättyä aikaa voidaan erityisestä syystä pidentää (Ks. Ulkl 147 a § 1 mom.). Maasta karkotettu tai käännytetty ulkomaalainen voi hakea Maahanmuuttovirastolta vapaaehtoiselle paluulle määrätyn ajan pidentämistä. Pidentämishakemuksesta tehtävä päätös on valituskelpoinen hallintopäätös. Hakemus on maksullinen ja se on jätettävä ennen maastapoistamispäätöksessä määrätyn vapaaehtoisen paluun ajan päättymistä.

Paluudirektiivin 7 artiklan 2 kohdan mukaan päätettäessä vapaaehtoiselle paluulle määrätyn ajan pidentämisestä, tulee siinä ottaa huomioon yksittäistapaukseen liittyvät erityisolosuhteet, kuten matkustusasiakirjan puuttuminen, mahdolliset kouluikäiset lapset ja muut perhesiteet ja sosiaaliset siteet sekä erityisesti huomioiden oleskelun pituus. Kysymys on kuitenkin aina poikkeuksesta näidenkin olosuhteiden vallitessa, jolloin edellä mainitutkaan seikat eivät koskaan automaattisesti merkitse ajan pidentämistä (Ks. HE 208/2010 vp, s. 18 ja 21 - 22). Esimerkiksi lapsen koulunkäynti voi olla perusteena määräajasta poikkeamiselle lähinnä silloin, jos alun perin vapaaehtoiselle paluulle määrätty aika estäisi lasta saamasta peruskoulutukseen liittyvän päättötodistuksen ja ylitys olisi enintään vain joitain viikkoja.

Puolestaan kotimatkaan liittyvät käytännön vaikeudet eivät ole 147 a §:n 1 momentissa tarkoitettu erityinen syy. Jo maastapoistamispäätöstä tehtäessä tiedossa olleet ja päätöksellä huomioidut seikat eivät luo perustetta ajan pidentämiselle. Myöskään uusi vireytetty oleskelulupahakemus (esimerkiksi perhesiteen perusteella) ei ole yksinään sellainen erityinen, poikkeuksellinen olosuhde, joka mahdollistaisi vapaaehtoiselle paluulle määrätyn ajan pidentämisen. Vapaaehtoisen paluun ajan pidentämistä ei myöskään ole tarkoitettu käytettäväksi tarkoituksessa, jossa maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano keskeytettäisiin uuden oleskelulupahakemuksen käsittelyprosessin ajaksi.

2.7.4 Avustus vapaaehtoiseen paluuseen - kansainvälistä suojelua hakenut kolmannen maan kansalainen

Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (2011/746) 31 §:ssä on säädetty paluun tukemisesta. Säännöksen mukaan paluun tukemiseksi voidaan kansainvälistä suojelua hakeneelle kolmannen maan kansalaiselle, tilapäistä suojelua saaneelle ja ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntalain mukaista kotipaikkaa Suomessa, sekä oleskeluluvan ulkomaalaislain 51 §:n nojalla saaneelle maksaa avustusta ja korvata kohtuulliset matka- ja muuttokustannukset kotimaahan tai muuhun maahan, johon hänen pääsynsä on mahdollinen. Edellytyksenä avustuksen ja korvauksen saamiseksi kansainvälistä suojelua hakeneelle on lisäksi, että hän poistuu maasta vapaaehtoisesti pysyväluonteisessa tarkoituksessa, peruttuaan hakemuksensa tai oleskelulupahakemuksensa tultua hylätyksi.

Avustus ja korvaus myönnetään, jos palaaja on tuen tarpeessa eikä voi aloittaa uudelleenkotoutumistaan eikä kattaa matka- ja muuttokustannuksiaan ansiotyöllään, muista tuloistaan tai varoistaan tai muulla tavalla. Avustuksen rahamäärän suuruuden määrittämisessä otetaan huomioon palaajan henkilökohtaiset ja paluumaan olosuhteet. Avustuksen myöntäminen edellyttää suunnitelmaa avustuksen käytöstä. Avustuksesta ja sen määrästä sekä

avustuksen myöntämisen menettelyistä säädetään tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

Avustuksen ja korvauksen myöntää hakemuksesta se vastaanottokeskus, jonka asiakkaaksi palaaja on rekisteröity. Jos palaaja ei enää ole rekisteröitynyt vastaanottokeskuksen asiakkaaksi, avustuksen voi hakemuksesta myöntää Maahanmuuttovirasto. Vastaanottokeskus tai Maahanmuuttovirasto voi periä takaisin myöntämänsä avustuksen tai korvauksen, jos osoittautuu, että sitä on maksettu virheellisin perustein tai perusteettomasti. Hakemus takaisinperinnästä tehdään sille hallinto-oikeudelle, jonka tuomiopiirissä vastaanottokeskus sijaitsee.

Kansainvälistä suojelua hakeneiksi henkilöiksi tulkitaan myös henkilöt, joiden kansainvälisen suojelun asema on peruutettu tai lakkautettu. Maasta poistamista pidetään vapaaehtoisena silloin, kun henkilö poistuu maasta omaehtoisesti ilman maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanoon toimivaltaisen viranomaisen asettamaa saattajaa. Paluun voidaan siis katsoa tapahtuvan vapaaehtoisesti esimerkiksi palaajan saamasta kielteisestä oleskelulupapäätöksestä ja samassa yhteydessä tehdystä maastapoistamispäätöksestä huolimatta. Maasta poistumisen voidaan katsoa tapahtuneen pysyväisluonteisessa tarkoituksessa silloin, kun henkilö on peruuttanut kaikki vireillä olevat oleskelulupaa, ihmiskaupan uhrin harkinta-aikaa tai muukalaispassia koskevat hakemuksensa tai näihin tehtyjä päätöksiä koskevat valituksensa (Ks. HE 170/2014 vp, s. 38).

2.8 Kausityöntekijät

2.8.1 Yleistä

Kausityölain 1 §:n mukaan kausityölailla pannaan täytäntöön kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annettu kausityödirektiivi. Kausityölakia sovelletaan kausiluonteiseen toimintaan maatalouden ja matkailun aloilla. Sitä ei kuitenkaan sovelleta työntekijöiden lähettämisestä annetun lain (294/2021) 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuun työntekijöiden lähettämiseen. Kausityölaki on erityislaki suhteessa ulkomaalaislakiin, mikä käy ilmi sen 2 §:stä. Säännöksen mukaan kausityölaissa tarkoitettujen kausityöntekijän maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon sovelletaan ulkomaalaislain maahantuloa, maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevia säännöksiä, jollei kausityölaissa toisin säädetä. Edellä mainitusta säännöksestä käy ilmi ns. yleislain kunnioittamisen periaate, jonka mukaan tilanteissa, joissa esimerkiksi erityislaista ei ole säädetty tietyistä asiasta, tulee tällöin lähtökohtaisesti noudatettavaksi yleislain mukainen tulkinta.

2.8.2 Kausityöntekijät ja maastapoistamismenettely

Kausityölakiin on säädetty eräitä varsin merkittäviä poikkeuksia kausityöntekijän maasta poistamisen osalta suhteessa ulkomaalaislakiin, vaikka kausityölain 21 §:n 1 momentin mukaan kausityöntekijän maasta poistamiseen sovelletaan ulkomaalaislain 9 luvun säännöksiä. Kausityöntekijän maastapoistamismenettely on joko käännyttäminen tai karkottaminen. Kausityölain 21 §:n 2 momentin mukaan kausityöhön oikeuttavan luvan enintään 90 päiväksi saaneen maasta poistamiseen sovelletaan käännyttämistä sekä puolestaan

kausityöoleskeluluvan saaneen maasta poistamiseen karkottamista koskevia ulkomaalaislain säännöksiä.

Käännyttämismenettelyä käytetään, kun kausityöntekijän oleskelu on perustunut viisumiin tai viisumivapauteen ja laillinen oleskelu on kestänyt alle 90 päivää. Maasta karkottamista sovelletaan, kun kausityöntekijä on saanut kausityöoleskeluluvan, joka on tilapäinen oleskelulupa. Tämä noudattaa ulkomaalaislaissa olevaa yleistä pääsääntöä, jonka mukaan oleskeluluvalla oleskelleen ulkomaalaisen maasta poistamisen tapana on maasta karkottaminen. Kun kausityöntekijä karkotetaan maasta ja hänellä on taustalla voimassa oleva oleskelulupa, hänen oleskelulupansa raukeaa ulkomaalaislain 59 §:n nojalla.

Oleskeluluvan raukeamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.5.4 Oleskeluluvan raukeaminen.](#)

2.8.3 Kausityöntekijää koskevan maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano

Kausityölain 22 §:n mukaan päätös kausityöntekijän maasta poistamisesta voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää. Näin ollen päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus on sama riippumatta siitä, onko kyseessä päätös käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta. Säännös poikkeaa ulkomaalaislain 200 §:n pääsäännöstä, jonka mukaan maasta karkottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön vasta valitusajan kuluttua. Pääsäännöstä poikkeamista on lain valmisteluaineistossa perusteltu sillä, että kausityöntekijän Suomessa oleskelussa on jo lähtökohtaisesti kyse tilapäisestä ja lyhytaikaisesta järjestelystä. Kausityöntekijän oleskelu Suomessa voi oleskeluluvallakin kestää yhtäjaksoisesti korkeintaan 9 kuukautta. Kyse on siten keskimäärin huomattavasti lyhyemmästä maasta oleskeluajasta kuin niissä karkottamistapauksissa, joissa ulkomaalaiselle on myönnetty oleskelulupa muun kuin kausityön perusteella. Edellä esitettyyn nojautuen ei ole oikeusturvan kannalta välttämätöntä eikä perusteltua, että karkotettava kausityöntekijä jäisi oleskelemaan maahan tuomioistuinkäsittelyn ajaksi. Lain valmisteluaineistossa on jatkettu tuomalla esiin se, että hallintotuomioistuinten keskimääräiset käsittelyajat huomioon ottaen kausityöntekijän maassa oleskeluaika muutoksenhakumenettelyn perusteella, ja siten ilman voimassa olevaa oleskelulupaa, voisi helposti muodostua huomattavastikin pidemmäksi kuin alkuperäinen aiottu maassa oleskelun kesto. Tuona aikana kausityöntekijällä ei kuitenkaan olisi mahdollista jatkaa työntekeä Suomessa. Säännöksen soveltaminen käytännössä liittyy läheisesti myös perustuslain 9 §:n 4 momentissa säädettyyn palautuskieltoon. (Ks. HE 80/2017 vp, s. 74 - 75 ja 90 - 91).

Palautuskiellosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 9 Palautuskielto.](#)

Maasta poistamista koskevan päätöksen välitön täytäntöönpano ei estä kausityöntekijää valittamasta päätöksestä hallintotuomioistuimeen. Se ei myöskään lähtökohtaisesti muodosta estettä tosiasiallisille mahdollisuuksille saada oikeusturvaa ja tulla kuulluksi muutoksenhakumenettelyssä, vaikka muutoksenhakumenettelyn toteuttaminen ulkomailta käsin voikin joissakin tapauksissa aiheuttaa erityisjärjestelyjä. Asianosaista kuullaan lähtökohtaisesti kirjallisesti ilman suullista pääkäsittelyä. Lisäksi nykyteknologia mahdollistaa sen,

että esimerkiksi kuulluksi tuleminen ja yhteydenpito oikeudellisen avustajan kanssa ei ole samassa määrin riippuvainen asianosaisten fyysisestä olinpaikasta kuin ennen. Maasta poistamisen välittömän täytäntöönpanon ei edellä mainituin perustein voi katsoa hankaloittavan muutoksenhakua siinä määrin, että päätöksen välitön täytäntöönpano loukkaisi perustuslain 21 §:n mukaista perusoikeutta, oikeusturvaa (Ks. HE 80/2017 vp, s. 91).

2.8.4 Kausityöntekijää koskevan maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanon kieltäminen

Kausityölain 22 §:n perusteella valitustuomioistuin voi tarvittaessa asettaa maasta poistamiselle täytäntöönpanokiellon. Tämä mahdollisuus turvaa sen, että kausityöntekijän yksilöllinen tilanne niin Suomessa kuin paluumaassa tulee huomioiduksi. Säännöstä koskevan lain valmisteluaineiston mukaan täytäntöönpano on mahdollista kieltää esimerkiksi, jos kausityöntekijän oikeusturva vaarantuisi palaamisen johdosta tai jos häntä uhkasi perustuslain 9 § 4 momentissa tarkoitettu kohtelu. Täytäntöönpano on mahdollista kieltää myös, jos kausityöntekijän muut henkilökohtaiset olosuhteet, kuten Suomeen syntyneet siteet, muuten puoltaisivat Suomeen jäämistä valitusmenettelyn keston ajaksi (Ks. HE 80/2017 vp, s. 91).

2.9 Tutkijan ja opiskelijan liikkuminen Euroopan unionin sisällä - Liikkumisen vastustaminen ja maasta poistaminen

Toisessa EU:n jäsenvaltiossa tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoitetun tutkijan tai opiskelijan oleskeluluvan saaneella on laissa säädettyjen edellytysten täyttyessä oikeus liikkua Suomeen ja suorittaa Suomessa osa tutkimuksestaan tai korkeakouluopinnoistaan. Vastaavasti tutkijat ja korkeakouluopiskelijat voivat Suomen myöntämällä oleskeluluvalla direktiivissä tarkoitettulla luvalla liikkua Suomesta toiseen jäsenvaltioon. Oikeus sisältyy vain direktiivissä tarkoitettuun oleskelulupaan, ei tutkijalle ja opiskelijalle myönnettävään kansalliseen oleskelulupaan.

Tutkija- ja opiskelijalain 22 §:n 1 momentin mukaan Maahanmuuttovirastolla on mahdollisuus vastustaa tutkijan ja opiskelijan liikkumista toisesta jäsenvaltiosta Suomeen 30 päivän kuluessa siitä, kun täydellinen liikkumista koskeva ilmoitus on tehty Maahanmuuttovirastolle. Täydellinen ilmoitus sisältää laissa säädetyt tiedot ja asiakirjat. Lain 24 §:ssä säädetään liikkumisen vastustamisen vaikutuksesta liikkujan. Jos tutkija tai opiskelija ei ole saapunut Suomeen ja Maahanmuuttovirasto vastustaa hänen liikkumistaan, hän ei saa liikkua Suomeen. Jos liikkuminen on jo tapahtunut, hänen on välittömästi lopetettava mahdollisesti jo aloittamansa tutkimus tai opinnot Suomessa, ja poistuttava maasta. Tässä tilanteessa Suomi voi tehdä pyynnön ensimmäiselle jäsenvaltiolle, jolloin liikkujalla on oikeus palata takaisin kyseessä olevaan jäsenvaltioon ilman muodollisuuksia ja viipymättä sen myöntämällä asiakirjalla. Jos tutkija tai opiskelija ei lähde Suomesta, Maahanmuuttoviraston on aloitettava maastapoistamistoimenpiteet siten kuin ulkomaalaislaissa on säädetty.

Tarkemmin liikkumisen edellytyksistä, liikkumisesta tehtävästä ilmoituksesta ja liikkumisen vastustamisesta käsitellään tarkemmin Maahanmuuttoviraston antamassa Ohjeessa tutkija- ja opiskelijalain soveltamisesta Maahanmuuttovirastossa (MIGDno-2021-446).

2.10 Ihmiskaupan uhrin

Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen yleissopimuksen 10 artikla velvoittaa varmistamaan, ettei henkilöä, jonka voidaan perustellusti epäillä olevan ihmiskaupan uhri, poisteta maasta ennen kuin tunnistautumismenettely on saatettu loppuun. Ihmiskaupan mahdollisuus on otettava huomioon maastapoistamisasioita käsiteltäessä ja ratkaistaessa. Suomessa ihmiskaupan uhrin varsinainen tunnistaminen tapahtuu ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän päätöksellä (Ks. vastaanottolaki 35 §).

Ihmiskaupan uhrille on mahdollista myöntää ulkomaalaislain 52 a §:n mukainen oleskelulupa. Lain 52 b §:ssä on säädetty harkinta-ajasta ilman oleskeluoikeutta maassa oleskelevalle ihmiskaupan uhrille. Säännöksen mukaan ennen 52 a §:n mukaisen oleskeluluvan myöntämistä ihmiskaupan uhrille voidaan antaa vähintään kolmenkymmenen päivän ja enintään kuuden kuukauden harkinta-aika. Harkinta-ajan kuluessa ihmiskaupan uhrin tulee päättää, tekeekö hän viranomaisen kanssa yhteistyötä. Henkilölle ei tule tehdä maastapoistamispäätöstä harkinta-ajan aikana. Harkinta-aika on viranomaisaloitteinen asia, eikä sitä voi hakea. Harkinta-ajasta tai sen keskeyttämisestä ei ole valitusoikeutta.

Ulkomaalaislain 40 §:n 3 momentin mukaan ulkomaalainen, joka jättäessään oleskelulupahakemuksen oleskelee maassa laillisesti 1 momentissa säädetyn mukaisesti, saa laillisesti oleskella maassa, kunnes kyseiseen hakemukseen on tehty päätös. Pykälän 1 momentin 7 kohdan mukaan ihmiskaupan uhrin 52 b §:ssä tarkoitettuna harkinta-aikana tapahtuva oleskelu on laillista. Siten jättämällä harkinta-ajan puitteissa hakemuksen 52 a §:ssä tarkoitetusta oleskeluluvasta, ja tätä kautta laillistaa oleskelunsa Suomessa oleskelulupaprosessin ajaksi.

Auttamisjärjestelmässä oleminen ei estä maastapoistamispäätöksen tekemistä tai ulkomaalaisen maasta poistamista. Jos henkilöä on esitetty auttamisjärjestelmään, UMassa on tästä erillinen diaari. Näiden diaarien käyttöoikeuksia on rajoitettu, mutta asian tila (esimerkiksi käsiteltävänä, tiedoksiannettavana tai auttamisjärjestelmässä) on nähtävissä.

Tarkemmin ihmiskaupan uhrin liittyvistä kysymyksistä Maahanmuuttoviraston antamassa ohjeessa Mahdollisen ihmiskaupan uhrin asian käsitteleminen Maahanmuuttovirastossa (MIGDno-2020-255).

KHO arvioi ennakkopäätöksessään KHO:2017:42 (ks. Myös KHO:2017:43) ihmiskaupan uhrin maasta poistamista.

Tapauksessa KHO korosti, että ihmiskaupan uhrin maasta poistamista täytäntöönpannassa on huolehdittava asianmukaisesti siitä, että uhri halutessaan pääsee kotimaassaan välittömästi hänen erityistarpeensa ja haavoittuvan asemansa huomioon ottavan auttamisjärjestelmän piiriin. KHO:n mukaan Nigeriaan palautettavasta ihmiskaupan uhrista on etukäteen annettava tieto uhrien avustamiseen erikoistuneelle NAPTIP:lle, jos uhri antaa siihen suostumuksensa. Jos uhri ei anna suostumusta tietojensa luovuttamiseen, maasta poistamisen täytäntöönpanosta vastaavat viranomaiset toteuttavat tarvittavat toimenpiteet, joilla uhrien saataville saatetaan heitä auttavien järjestelmien yhteystiedot kohdemaassa.

2.11 Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa ja maastapoistaminen

P-EU-direktiivin 12 artiklassa on säädetty suojasta maasta poistamista vastaan. Sen mukaan jäsenvaltiot voivat tehdä päätöksen pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen maasta poistamisesta (direktiivin sanamuoto "karkottamista") vain, jos hän muodostaa yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle välittömän ja riittävän vakavan uhkan. Tällaista päätöstä ei voida perustella taloudellisin syin. Ennen kuin jäsenvaltiot voivat tehdä päätöksen pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen karkottamisesta, niiden on otettava huomioon oleskelun kesto niiden alueella, asianomaisen ikä, seuraukset asianosaiselle ja hänen perheenjäsenilleen, siteet oleskelumaahan tai siteiden puuttuminen kotimaahan. Direktiivin 12 artiklassa käytetystä sanamuodosta ("karkottamista") huolimatta tulee suojaa maasta poistamista vastaan soveltaa myös silloin, kun on kyse käännättämisasiasta (Ks. esim. KHO:2024:82). Suoja maasta poistamista vastaan perustuu direktiivin mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä vahvistettuihin perusteisiin.

Direktiivin 22 artiklassa on säädetty oleskeluluvan peruuttamisesta ja takaisinottovelvollisuudesta. Artiklan 1 kohdan mukaan niin kauan kuin kolmannen maan kansalainen ei ole saanut pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen asemaa, toinen jäsenvaltio voi tehdä päätöksen oleskeluluvan uusimisesta, kieltäytymisestä tai oleskeluluvan peruuttamisesta ja henkilön ja hänen perheenjäsentensä velvoittamisesta kansallisen lainsäädännön mukaisten menettelyjen, mukaan lukien maastapoistamismenettelyt, mukaisesti poistumaan kyseisen jäsenvaltion alueelta seuraavissa tapauksissa:

- a) 17 artiklassa tarkoitetuista yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä;
- b) kun 14, 15 ja 16 artiklassa säädetyt edellytykset lakkaavat täytymästä;
- c) kun kyseinen kolmannen maan kansalainen ei oleskele laillisesti kyseisessä jäsenvaltiossa.

22 artiklan 2 kohdan mukaan, jos toinen jäsenvaltio panee täytäntöön jonkin 1 kohdassa tarkoitetuista toimenpiteistä, ensimmäisen jäsenvaltion on välittömästi ja ilman erityisiä muodollisuuksia otettava takaisin pitkään oleskellut kolmannen maan kansalainen ja tämän perheenjäsenet. Toisen jäsenvaltion on ilmoitettava päätöksestään ensimmäiselle jäsenvaltiolle.

Niin kauan kuin kolmannen maan kansalainen ei ole saanut pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen asemaa ja vaikuttamatta 2 kohdassa tarkoitettuun takaisinottovelvollisuuteen, toinen jäsenvaltio voi tehdä päätöksen kolmannen maan kansalaisen poistamisesta Euroopan unionin alueelta 12 artiklan mukaisesti ja siinä säädettyjä takeita noudattaen yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä vakavista syistä (22 artiklan 3 kohta). Tällaisessa tapauksessa toisen jäsenvaltion on neuvoteltava ensimmäisen jäsenvaltion kanssa siitä, peruuttaako se myöntämänsä oleskeluluvan. Käytännön syistä neuvottelut järjestetään yleensä vasta maastapoistamispäätöksen jälkeen. Jos luvan myöntänyt jäsenvaltio ei peruuta lupaa tai se ei anna vastausta kohtuullisessa ajassa, päätetään kansallisen maahantulokiellon määrittämisestä.

Jos toinen jäsenvaltio tekee päätöksen asianomaisen kolmannen maan kansalaisen maasta poistamisesta, sen on toteutettava kaikki asianmukaiset toimenpiteet päätöksen panemiseksi tehokkaasti täytäntöön. Mainitun kaltaisissa tapauksissa toisen jäsenvaltion on toimitettava ensimmäiselle jäsenvaltiolle asiaankuuluvat tiedot maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanosta.

Maastapoistamispäätöstä tehtäessä on myös huomioitava yleistä järjestystä tai turvallisuutta uhkaavan seikan vakavuus ja laatu tai asianomaisesta henkilöstä koituva vaara. Tällainen voisi olla lain valmisteluaineiston perusteella esimerkiksi huumausaineriippuvuudesta tai mielenterveydellisistä ongelmista johtuva uhka. Yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantamisen perusteina voisivat tulla kysymykseen myös erityisen vakavat rikokset, vaikka syyllistyminen yleisesti johonkin rikokseen ei riittäisikään karkottamisperusteeksi. Tällaisia karkottamiseen johtavia, yleistä järjestystä tai turvallisuutta uhkaavia rikoksia voisivat olla esimerkiksi vakavat väkivalta- ja seksuaalirikokset sekä vakavat huumausainerikokset. Rikoksen laadun lisäksi karkottamispäätöstä tehdessä tulee tehostetun maastapoistamissuojan periaatteen toteutumiseksi arvioida tarkkaan, onko erityisen painavaa syytä olettaa, että asianomainen henkilö uusii rikoksen tulevaisuudessa (Ks. HE 94/2006 vp, s. 35. Hallituksen esityksessä käytetty sanamuotoa "karkottamissuoja").

Jos kolmannen maan kansalaisella on toisen Euroopan unionin jäsenvaltion myöntämä pitkään oleskelleen oleskelulupa, edellyttää maasta poistaminen unionin alueen ulkopuolelle aina, että asianosainen henkilö muodostaa yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle välittömän ja riittävän vakavan uhan sekä ottaa muutoin huomioon direktiivissä mainitut muut seikat. Jos päätös tehdään unionin tai Schengen-alueen ulkopuolelle ja määrätään unionin tai Schengen-aluetta koskeva maahantulokielto, direktiivi velvoittaa Maahanmuuttovirastoa ilmoittamaan toiselle jäsenvaltiolle, kun maastapoistamispäätös on pantu täytäntöön. Tapauksessa on järjestettävä tavanomainen neuvottelu P-EU-luvan peruuttamisesta sen jäsenvaltion kanssa, joka on luvan kolmannen maan kansalaiselle alun perin myöntänyt.

Schengen-neuvotteluista tarkemmin:

[Linkki: Luku 5.3 Schengen-neuvottelu.](#)

Euroopan unionin tuomioistuin on 14.3.2024 antamassaan tuomiossa asiassa C572/22, EP vastaan Maahanmuuttovirasto arvioinut direktiivin mukaista vahvistettua suojaa maasta poistamista vastaan, kun päätettiin henkilön poistamisesta Euroopan unionin alueelta.

Unionin tuomioistuimen mukaan direktiivin 22 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että pitkään oleskelleille kolmansien maiden kansalaisille kyseisellä säännöksellä annettua vahvistettua suojaa maasta poistamista vastaan sovelletaan silloin, kun direktiivin 2 artiklan d alakohdassa tarkoitettu toinen jäsenvaltio tekee yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä päätöksen tällaisen kolmannen maan kansalaisen poistamisesta Euroopan unionin alueelta, kun kyseinen henkilö yhtäältä oleskelee kyseisen jäsenvaltion alueella maahantulokiellon vastaisesti eikä toisaalta ole hakenut kyseisen jäsenvaltion toimivaltaisilta viranomaisilta oleskelulupaa mainitun direktiivin III luvun säännösten mukaisesti.

Unionin tuomioistuin katsoi asiassa, että direktiivin 12 artiklan 3 kohtaa ja 22 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että pitkään oleskellut kolmannen maan kansalainen voi vedota näihin säännöksiin kyseisen direktiivin 2 artiklan d alakohdassa tarkoitettua toista jäsenvaltiota vastaan, kun tämä aikoo tehdä päätöksen kyseisen kolmannen maan kansalaisen poistamisesta Euroopan unionin alueelta yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä.

KHO arvioi ennakkopäätöksessään KHO:2024:82 edellä mainitun unionin tuomioistuimen asiassa C572/22 antaman tuomion valossa direktiivissä tarkoitettua vahvistettua suojaa maasta poistamista vastaan tilanteessa, jossa kyseessä on toisen jäsenvaltion myöntämästä pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen oleskeluluvasta.

Tapauksessa KHO totesi, että kun otetaan huomioon unionin tuomioistuimen asiassa C 572/22 antama tuomio pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta annetun direktiivin soveltumisesta asiassa, Maahanmuuttoviraston päätös oli lainvastainen. Siten Maahanmuuttoviraston olisi muutoksenhakijaa Venäjän federaatioon käännyttyäessään tullut arvioida, muodostaako muutoksenhakija vahvistetun suojan mukaisesti yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle välittömän ja riittävän vakavan uhan sekä ottaa huomioon vahvistetun suojan osalta direktiivissä mainitut seikat. KHO:n mukaan asiassa ei myöskään ollut ilmennyt, oliko Maahanmuuttovirasto päätöstä tehdessään muutoin menetellyt direktiivissä edellytetyllä tavalla. Siten Maahanmuuttoviraston päätöksen lainvastaisuudesta johtuen hallinto-oikeuden ei olisi tullut hylätä muutoksenhakijan valitusta.

2.12 Euroopan unionin sinisen kortin haltijan maahan palaaminen ja oleskelu

2.12.1 Yleistä

Erityisosaajalain 5 §:n 4 momentin mukaan EU:n sininen kortti myönnetään kahdeksi vuodeksi. Jos työsuhde on voimassa tätä lyhyemmän ajan, EU:n sininen kortti myönnetään työsuhteen voimassaoloajaksi lisättynä kolmella kuukaudella, mutta enintään kahdeksi vuodeksi.

Erityisosaajalaissa on säädetty EU:n sinisen kortin haltijan lyhytaikaisesta liikkumisesta (12 §) ja pitkäaikaisesta liikkumisesta (13 §).

2.12.2 Lyhytaikainen liikkuminen

Kolmannen maan kansalaisella, joka on saanut ensimmäisessä jäsenvaltiossa EU:n sinisen kortin, on oikeus sen perusteella harjoittaa Suomessa tilapäistä liiketoimintaa, joka liittyy suoraan työnantajan liiketaloudellisiin etuihin ja ensimmäisessä jäsenvaltiossa tehtyyn työsopimuksen mukaisiin työtehtäviin, enintään 90 päivän ajan minkä tahansa 180 päivän jakson aikana.

2.12.3 Pitkäaikainen liikkuminen

Kolmannen maan kansalaisella, joka on oleskellut 12 kuukauden ajan laillisesti ensimmäisessä jäsenvaltiossa EU:n sinisen kortin haltijana, on oikeus tulla Suomeen ja työskennellä Suomessa mainitun EU:n sinisen kortin ja voimassa

olevan matkustusasiakirjan perusteella, jos hän täyttää erityisosaajalain 14 ja 16 §:ssä säädetty edellytykset. Kolmannen maan kansalaisella on sama oikeus kuuden kuukauden laillisen oleskelun jälkeen, jos hän on aikaisemmin käyttänyt erityisosaajadirektiivissä säädettyä oikeutta pitkäaikaiseen liikkumiseen. Liikkuminen tällöin edellyttää hakemuksen tekemistä toisessa jäsenvaltiossa ja sen jäsenvaltion asettaman palkkakynnyksen ylittämistä (Ks. HE 6/2024 vp, s. 17).

2.12.4 Pitkäaikaista liikkumista koskeva hakemus ja sen hylkääminen

Erityisosaajalain 14 §:ssä on säädetty pitkäaikaista liikkumista koskevasta hakemuksesta. Pykälän mukaan kolmannen maan kansalaisen on viimeistään kuukauden kuluttua maahan saapumisestaan haettava EU:n sinistä korttia. Pitkäaikaista liikkumista koskeva EU:n sininen kortti myönnetään, jos hänellä on:

1. ensimmäisen jäsenvaltion myöntämä voimassa oleva EU:n sininen kortti;
2. korkeaa osaamistasoa vaativa vähintään kuukauden pituista työtä koskeva voimassa oleva työsopimus tai sitova työtarjous, jossa sovittu palkka on 5 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen; ja
3. asiakirjat, jotka osoittavat, jos työssä vaaditaan erityistä pätevyyttä, lupaa tai hyväksyttyä terveydentilaa, että hän täyttää niitä koskevat vaatimukset.

Kolmannen maan kansalaisen on esitettävä 14 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaiset tiedot ulkomaalaislain 71 a §:n 1 momentin ja työnantajan 71 b §:n 1 momentin mukaisesti. EU:n sinisen kortin hakija ja työnantaja voidaan velvoittaa esittämään 14 §:n 1 momentissa tarkoitetut asiakirjat, jos on perusteltua aiheutta epäillä, että hakija ei täytä pitkäaikaisen liikkumisen edellytyksiä.

Kolmannen maan kansalaisen työnteko-oikeus alkaa EU:n sinisen kortin myöntämisestä tai, jos sitä ei ole myönnetty, 30 päivän kuluttua täydellisen hakemuksen jättämisestä.

Erityisosaajalain 16 §:n mukaan pitkäaikaista liikkumista koskeva hakemus on hylättävä, jos:

1. 14 §:n 1 momentin tarkoittamia tietoja tai asiakirjoja ei esitetä;
2. esitetyt asiakirjat on hankittu vilpillisin keinoin tai ne on väärennetty tai niitä on vääristelty;
3. työ ei täytä sovellettavissa laeissa, työehtosopimuksissa tai käytännöissä asetettuja ehtoja; tai
4. EU:n sinisen kortin haltija on uhka yleiselle järjestykselle, yleiselle turvallisuudelle tai kansanterveydelle.

Pitkäaikaista liikkuvuutta koskevan hakemuksen hylkäämistä koskevassa päätöksessä on otettava huomioon tapauksen olosuhteet kokonaisuudessaan.

2.12.5 EU:n sinisen kortin myöntäneen jäsenvaltion takaisinvelvollisuus

Erityisosaajadirektiivin 23 artiklassa on säädetty liikkuvuutta koskevista takeista ja seuraamuksista.

Artiklan 1 kohdan mukaan sen estämättä, mitä 8 artiklan 1 kohdan a alakohdassa ja 8 artiklan 2 kohdan a alakohdassa säädetään, jos EU:n sinisen kortin haltija muuttaa toiseen jäsenvaltioon 21 artiklan nojalla, ensimmäinen jäsenvaltio ei saa peruuttaa EU:n sinistä korttia, ennen kuin toinen jäsenvaltio on tehnyt päätöksen pitkäaikaista liikkuvuutta koskevasta hakemuksesta.

Artiklan 2 kohdan mukaan, jos toinen jäsenvaltio hylkää EU:n sinistä korttia koskevan hakemuksen 21 artiklan 9 kohdan b alakohdan mukaisesti, ensimmäisen jäsenvaltion on toisen jäsenvaltion pyynnöstä sallittava EU:n sinisen kortin haltijan ja tarvittaessa hänen perheenjäsentensä paluu ilman muodollisuuksia ja viipymättä. Tätä sovelletaan myös, jos ensimmäisen jäsenvaltion myöntämä EU:n sinisen kortin voimassaolo on päättynyt tai jos se on peruutettu hakemuksen käsittelyn aikana.

Edellä mainitun 23 artiklan 1 - 2 kohtien mukaisesta menettelystä on säädetty kansallisella tasolla erityisosaajalain 18 §:ssä. Siten, jos toinen jäsenvaltio hylkää EU:n sinistä korttia koskevan hakemuksen tai Suomen myöntämä oleskelulupa ei ole enää voimassa taikka se on peruutettu liikkumisen aikana, EU:n sinisen kortin haltijalla ja tämän perheenjäsenellä on oikeus palata Suomeen ilman muodollisuuksia ja viipymättä (Ks. erityisosaajalaki 18 § 2 mom.). Erityisosaajadirektiivin johdanto-osan 61 mukaan Suomen olisi tällöin annettava hakijalle asiakirja, jolla paluu sallitaan (Ks. esim. HE 6/2024 vp, s. 32). Tarvittaessa EU:n sinisen kortin haltijaa pyydetään esittämään todistus kielteisestä lupapäätöksestä maahantulo-oikeuden arvioimiseksi. Perheenjäsenen osalta edellytetään, että tällä on myös ollut oleskelulupa Suomessa ennen toiseen jäsenvaltioon siirtymistä.

EU:n sinisen kortin haltijalla on maahan palaamisen jälkeen oikeus oleskella Suomessa, jos kortin myöntämisedellytykset täyttyvät edelleen. Jos edellytykset eivät täyty tai kortti ei ole enää voimassa, kortinhaltijalla on silti oikeus oleskella maassa kolme kuukautta maahan palaamisesta lukien, minkä jälkeen hänen tulee poistua, ellei hänelle voida myöntää muuta oleskelulupaa.

Sinisen kortin haltijalla on maahan palaamisen jälkeen oikeus oleskella Suomessa, jos kortin myöntämisedellytykset täyttyvät edelleen. Jos edellytykset eivät täyty tai kortti ei ole enää voimassa, kortinhaltijalla on silti oikeus oleskella maassa kolme kuukautta maahan palaamisesta lukien, minkä jälkeen hänen tulee poistua maasta, ellei hänelle voida myöntää muuta oleskelulupaa. Maahanmuuttovirasto saa toiselta jäsenvaltiolta tiedon kielteisestä päätöksestä, mikä antaa viranomaiselle mahdollisuuden seurata oleskelun edellytyksiä. On kuitenkin huomattava, että sinisen kortin haltijan kolmen kuukauden maassa oleskeluoikeutta ei voida pitää ehdottomana, jos hänen maasta poistamiselleen on jo aiemmin olemassa ulkomaalaislain 36 §:ssä säädettyjä yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyviä perusteita.

Siten, jos EU:n sinisen kortin umpeuduttua ulkomaalainen on palannut erityisosaajalain 18 §:n 2 momentin perusteella Suomeen, eikä hänelle myönnetä uutta sinistä korttia tai oleskelulupaa muulla perusteella tai hän ei sellaista hae, voidaan hänet em. kolmen kuukauden umpeuduttua käännättää ulkomaalaislain 148 §:n 2 momentin mukaisesti maasta.

Henkilö voi hakea toisesta jäsenvaltiosta EU:n sinistä korttia myös Suomesta käsin. Jos hakija ei ole poistunut Suomesta tai hänen voidaan olettaa oleskelevan yhä Suomessa hakeakseen uutta sinistä korttia toisesta jäsenvaltiosta ja kyseinen hakemus hylätään, eikä hänelle myöskään myönnetä Suomessa uutta sinistä korttia tai oleskelulupaa uudella perusteella tai hän ei ole sellaista hakenut, maastapoistamismenettelynä on maasta karkottaminen.

Maastapoistamismenettelyssä määrätään yleensä ulkomaalaislain 147 a §:ssä tarkoitettu vapaaehtoisen paluun aika. Ennen maasta poistamista on suoritettava ulkomaalaislain 146 §:n mukainen kokonaisharkinta, ellei ulkomaalaislain 150 §:stä muuta johdu.

2.13 Yksi maastapoistamispäätös pääsääntönä ja siitä poikkeaminen

2.13.1 Yksi maastapoistamispäätös pääsääntönä

Pääsäännön mukaan karkotetulle tai käännytetylle tehdään yksi maastapoistamispäätös, jossa ratkaistaan hänen maassa oleskelun laillisuus ja päätetään hänen maasta poistamisestaan. Siten yksinomaan maastapoistamispäätöksen tekemisen jälkeen jätetyn oleskelulupahakemuksen (pl. kansainvälistä suojelua koskevat hakemukset) perusteella ei ole tarvetta arvioida karkotetun tai käännytetyn ulkomaalaisen maastapoistamisasiaa uudelleen.

Taustalla on ulkomaalaislain 40 §:n 3 momentti. Säännöksen mukaan ulkomaalainen, joka jättäessään oleskelulupahakemuksen oleskelee maassa laillisesti 1 momentissa säädetyn mukaisesti, saa laillisesti oleskella maassa, kunnes kyseiseen hakemukseen on tehty päätös. Samoin kuin saman pykälän 4 momentti, jonka mukaan kansainvälistä suojelua hakeva saa laillisesti oleskella maassa, kunnes hakemukseen on tehty päätös, jollei 200 a §:n 5 - 7 momentista muuta johdu. Näin ollen ulkomaalainen ei pysty lähtökohtaisesti laillistamaan oleskeluaan Suomessa yksinomaan hakemuksen jättämisen perusteella (Ks. HE 143/2024 vp, s. 37, 47 - 48 ja 54). Kielteisen oleskelulupapäätöksen yhteydessä Suomessa oleskeleva ulkomaalainen määrätään poistettavaksi maasta. Täytäntöönpanosäännökset antavat kuitenkin etenkin kansainvälistä suojelua hakeneille ja oleskeluluvalla maassa oleskelleille ulkomaalaisille oikeuden jäädä maahan lähtökohtaisesti valitusprosessin käsittelyn ajaksi.

Ulkomaalaislain 40 §:n 1 momentissa tarkoitetusta laillisesta oleskelusta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.1 Paluudirektiivin vastainen oleskelu.](#)

Ulkomaalaislain 40 §:n 5 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta oleskella maassa maastapoistamispäätöksen jälkeen säädetään ulkomaalaislain 13 luvussa. Tällaisen oleskeluoikeuden aikana tehty oleskelulupahakemus ei estä aikaisemmin tehdyn maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanoa, kun oikeus oleskella 13 luvun säännösten nojalla lakkaa (Ks. HE 143/2024 vp, s. 75).

Maastapoistamispäätöksen jälkeisestä oleskeluoikeudesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 17 Maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano.](#)

2.13.2 Moninkertaiset maastapoistamispäätökset

Edellä luvussa 2.13.1 kuvaillusta pääsäännöstä poiketen viranomainen voi harkinnallaan tehdä poikkeuksia ja tietyissä olosuhteissa se on velvollinen myös niitä tekemään. Yleisen laintulkintaa ohjaavan periaatteen eli ns. poikkeussäännösten suppean tulkinnan vaatimuksesta johtuen uuden maastapoistamispäätöksen on perustuttava erittäin painaviin uusiin seikkoihin ja selvityksiin. Tällöin on myös otettava huomioon ulkomaalaislain 36 e § ja sitä koskevan hallituksen esityksen yksityiskohtaiset perustelut. Säännöksessä tarkoitettua oleskeluluvan epäämisen kohtuuttomuuden perusteella oleskelulupa tulisi hakemuksesta myöntää, jos ulkomaalaisen maasta poistaminen ei olisi mahdollista (Ks. HE 26/2024 vp, s. 70). Siten 36 e §:ssä on

otettava toiminnallisesti huomioon maasta poistamiseen mahdollisesti liittyvä kohtuuttomuus. Näin ollen kynnys antaa uusi maastapoistamispäätös on asetettu korkealle, esimerkiksi palautuskieltoon liittyviin seikkoihin.

2.13.2.1 Kansainvälistä suojelua koskeva hakemus ja moninkertaiset maastapoistamispäätökset

Jos kansainvälistä suojelua koskeva hakemus hylätään, päätetään samalla asianomaisen käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta, jollei asiassa ilmene erityisiä syitä, joiden vuoksi maastapoistamispäätös tulee jättää tekemättä (Ks. ULK 98 § 4 mom.). Siten ulkomaalainen, jonka maasta poistamisesta on tehty aiemmin päätös, ja hän on tämän jälkeen hakenut ensimmäistä kertaa kansainvälistä suojelua, tulisi hänen maasta poistamisesta päättää uudelleen ulkomaalaislain 98 §:n 4 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Menettelydirektiivin 46 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että hakijoilla on oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa muutoksen hakemiseksi päätökseen, joka koskee heidän tekemäänsä kansainvälistä suojelua koskevaa hakemusta, mukaan lukien päätös hakemuksen katsomiseksi perusteettomaksi pakolaisaseman ja/tai toissijaisen suojeluaseman suhteen.

Saman artiklan 3 kohdan mukaan edellä olevan 1 kohdan noudattamiseksi jäsenvaltioiden on varmistettava, että tehokkaat oikeussuojakeinot sisältävät sekä tosiseikkojen että oikeudellisten seikkojen ex nunc -tutkimisen kaikilta osin, mukaan lukien tarvittaessa kansainvälisen suojelun tarpeen tutkiminen määritelmädirektiivin mukaisesti, ainakin muutoksenhakumenettelyissä ensimmäisessä asteessa.

[Maastapoistamispäätös turvapaikanhakijalle, jolle on tehty muun kuin kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen yhteydessä aiemmin maastapoistamispäätös](#)

Jos ulkomaalaiselle on tehty aiemmin maastapoistamispäätös ja hän hakee Suomesta kansainvälistä suojelua, tulee hänelle mahdollisen kielteisen päätöksen yhteydessä päättää hänen maasta poistamisestaan uudestaan ulkomaalaislain 98 §:n 4 momentin perusteella.

[Maastapoistamispäätös ja uusintahakemus](#)

Menettelydirektiivin perusteella tuomioistuimella on oltava valtuudet ratkaista, saako valittaja jäädä alueelle odottamaan muutoksenhaun päättymistä, jos päätöksen seurauksena henkilön oikeus jäädä jäsenvaltioon lakkaa. Jos uusintahakemus ei ole tuonut tätä oikeutta, uuden maastapoistamispäätöksen tekeminen ei ole lähtökohtaisesti tarpeellista. Kyse on niistä 200 a §:n tilanteista, joissa uusintahakemus ei estä aiemman käännyttämis- tai karkottamispäätöksen täytäntöönpanoa. Tällöin aiempi maastapoistamispäätös voidaan panna täytäntöön uusintahakemuksesta huolimatta, edellyttäen, että hakija on saanut tiedoksi uusintahakemuksestaan tehdyn päätöksen. Uusintahakemuksen vaikutusta maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanoon käsitellään tarkemmin tämän ohjeen alaluvussa 16.2.1

Tilanteessa, jossa maasta poistamisesta on päätetty Maahanmuuttoviraston aikaisemmalla jo lainvoimaiseksi tulleella päätöksellä eikä Maahanmuuttovirasto ole uusintahakemukseen tekemässä päätöksessä nimenomaisesti päättänyt maasta poistamisesta uudelleen, hallinto-oikeuden on siellä vireillä olevassa uusintahakemuksta koskevassa valitusasiassa erikseen

arvioitava, edellyttääkö palautuskiellon noudattamisen varmistaminen täytäntöönpanoa koskevan määräyksen antamista (Ks. KHO:2019:161).

Tarkemmin kansainvälistä suojelua koskevasta uusintahakemuksesta Maahanmuuttoviraston antamassa Ohjeessa kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä - Turvapaikkaohje (MIGDno-2024-2943).

EUT on ennakkoratkaisussaan J.N. v Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (C-601/15) arvioinut kansainvälistä suojelua koskevan uusintahakemuksen ja tästä syystä annettavan uuden maastapoistamispäätöksen tarpeellisuutta.

Tapauksessa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ilmoituksen mukaan sen oman oikeuskäytännön nojalla oli niin, että sen, että palauttamismenettelyn kohteena ollut henkilö haki turvapaikkaa, seurauksena kukin tällaisen menettelyn yhteydessä mahdollisesti aiemmin tehty palauttamispäätös raukesi ilman eri toimenpiteitä. Tämän osalta EUT korosti ratkaisussaan sitä, että paluudirektiivin tehokas vaikutus edellyttää joka tapauksessa, että tämän direktiivin perusteella aloitettua menettelyä, jonka yhteydessä on tehty palauttamispäätös siihen mahdollisesti liittyvine maahantulokieltoineen, voidaan jatkaa siitä vaiheesta, jossa se kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen jättämisen johdosta keskeytettiin, heti tällaisen hakemuksen tultua ensimmäisen asteen käsittelyssä tehdyllä päätöksellä hylätyksi. EUT jatkoi toteamalla ratkaisussaan, että jäsenvaltioiden on oltava vaarantamatta paluudirektiivin tavoitellun päämäärän toteutumista eli jäsenvaltioissa laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten tehokkaan maastapoistamis- ja palauttamispolitiikan käyttöön ottamista (tuomion kohta 75. Ks. myös vastaavasti tuomio El Dridi, C 61/11 PPU, EU:C:2011:268, 59 kohta).

EUT totesi tämän jälkeen, että SEU 4 artiklan 3 kohdasta johtuvasta ja tuomion EL Dridi (C 61/11 PPU, EU:C:2011:268) 56 kohdassa esiintuodusta jäsenvaltioiden lojaliteettivelvoitteesta ja muun muassa paluudirektiivin johdanto-osan neljännessä perustelukappaleessa mainituista tehokkuusvaatimuksista seuraa, että jäsenvaltioille paluudirektiivin 8 artiklassa asetettu velvoite toteuttaa maasta poistaminen 8 artiklan 1 kohdassa luetteluissa tapauksissa on täytettävä viipymättä (ks. vastaavasti tuomio Achughbabian, C 329/11, EU:C:2011:807, 43 ja 45 kohta). Tällaista velvoitetta ei noudatettaisi, jos maasta poistaminen viivästyisi sen takia, että kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tultua ensimmäisen asteen käsittelyssä tehdyllä päätöksellä hylätyksi sellainen menettely, jonka EUT kuvasi nyt tuomionsa 75 kohdassa, on aloitettava uudelleen sen sijaan, että sitä jatkettaisiin vaiheesta, jossa se keskeytettiin.

Lopuksi EUT teki johtopäätöksen, että paluudirektiivin perusteella aloitettua menettelyä, jonka yhteydessä on tehty palauttamispäätös siihen mahdollisesti liittyvine maahantulokieltoineen, on jatkettava siitä vaiheesta, jossa se kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen jättämisen johdosta keskeytettiin, heti tällaisen hakemuksen tultua ensimmäisen asteen käsittelyssä tehdyllä päätöksellä hylätyksi, ja siten EUT:n mukaan tällainen menettely on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen f kohdan viimeisessä lauseessa tarkoitettulla tavalla edelleen kesken (tuomion kohta 80).

2.13.2.2 Moninkertaiset maastapoistamispäätökset ja aiemmin määrätyn maahantulokiellon suhde vapaaehtoiseen paluuseen

Edellä todetusti yksinomaan uuden hakemuksen jättäminen ei ole peruste tehdä karkotetulle tai käännytetylle uutta maastapoistamispäätöstä. Jos toimivaltainen viranomainen kuitenkin harkinnallaan katsoo uuden maastapoistamispäätöksen tekemisen tarpeelliseksi, pelkkä aiemmin määrätty maahantulokielto ei ole peruste olla määräämättä vapaaehtoista paluuta. Ulkomaalaislain 147 a §:n mukaiset poikkeamisperusteet ovat tyhjentyviä, eikä näihin perusteisiin kuulu aiemmin määrätty maahantulokielto. Uudella päätöksellä mahdollisesti vapaaehtoiselle paluulle määrättävä aika ei kuitenkaan ole esteenä aiemmin määrätylle tai mahdollisesti uuden maastapoistamispäätöksen yhteydessä määrättävälle maahantulokiellolle.

Jos uutta päätöstä tehtäessä ei ole perusteita olla määräämättä asianosaiselle vapaaehtoiselle paluulle varattua aikaa, mutta hänelle on määrätty aiemmassa asiassa maahantulokielto eikä ole perusteita perua tätä, voi asianosaiselle määrätä vapaaehtoiselle paluulle vähimmäisajan eli seitsemän päivää. Jos aiemmin määrätty maahantulokielto on perustunut vapaaehtoisen paluun myöntämättä jättämiseen, ja asiassa arvioidaan, etteivät nämä syyt ole poistuneet, ei vapaaehtoisen paluun aikaa ole syytä myöntää.

[Vaikuttaako 147 a §:n mukainen peruste olla määräämättä vapaaehtoista paluuta \(edelleen\)?](#)

- Perusteita on tältä osin erilaisia ja esimerkiksi se, että ulkomaalainen on vaaraksi yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle taikka on olemassa pakenemisen vaara – on kyse aina siitä, millainen tosiasiallinen tilanne on silloin, kun maasta poistamisesta päätetään. Jos jompikumpi on ollut aiemmin perusteena vapaaehtoisen paluun ajan määräämättä jättämiselle, on tapauskohtaisesti arvioitava, onko tilanne muuttunut niin, etteivät edellämainitun kaltaiset tilanteet ole enää käsillä, tai onko syytä katsoa, että vaara on edelleen olemassa taikka vaaran voisi katsoa jopa lisääntyneen edellisen maastapoistamispäätöksen antamishetkeen verrattuna.
- Osa perusteista taas on sellaisia, että ne kytketään joko oleskelulupa- tai turvapaikka-asiaan ja niissä tehtyihin arvioihin (oleskelulupahakemus hylätty selvästi perusteettomana tai vilpillisenä/kysymys on 103 §:ssä tarkoitetusta kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tutkimatta jättämisestä tai 101 §:ssä tarkoitetusta kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tutkimatta jättämisestä tai ilmeisen perusteettomasta hakemuksesta) tai tilanteeseen, jossa kolmannen maan kansalaisen pääsy evätään tai hänet käännytetään välittömästi rajanylityksen yhteydessä taikka jos kyse on käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta rikosoikeudellisen seuraamuksen johdosta.

2.14 Kielteinen oleskelulupa- ja oleskeluluvan peruuttamispäätös sekä maasta poistaminen

2.14.1 Maastapoistamisharkinta ensimmäisen ja jatko-oleskelulupahakemuksen yhteydessä

Jos ulkomaalainen oleskelee Suomessa silloin, kun hänen ensimmäinen oleskelulupahakemuksensa ratkaistaan, valikoituu maastapoistamismenettelyksi yleensä käännyttäminen. Tilanne voi olla kuitenkin toinen, jos ulkomaalainen on jatkanut Suomessa oleskeluaan edellisen luvan umpeutumisen jälkeen ja vasta tämän jälkeen jättänyt oleskelulupahakemuksen. Jos ulkomaalaiselle ei myönnetä jatkolupaa, tekee Maahanmuuttovirasto tässä samassa yhteydessä yleensä karkottamispäätöksen, ellei ulkomaalainen ole poistunut Suomesta edellisen lupansa umpeutumisen jälkeen ja palannut takaisin esimerkiksi viisumivapauden perusteella. Jos hakija saa oleskelulupahakemukseensa kielteisen päätöksen ja hänen oleskelunsa on edelleen päätöksentekohetkellä ulkomaalaislain 40 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla laillista, maastapoistamispäätöstä ei tule tehdä. Hakijan omalla vastuulla on poistua maasta ennen kuin hänen oleskelustaan tulee laitonta. Hänen maasta poistamisestaan voidaan kuitenkin päättää, jos siihen on olemassa jokin muu kuin 148 §:n 2 momentissa tarkoitettu peruste tai hän ei ole poistunut maasta 40 §:n 1 momentin mukaisen laillisen oleskeluoikeuden päättymisen jälkeen.

Edellä mainituista tilanteista on kuitenkin poikkeuksia. Ensinnäkin niissä tilanteissa, joissa hakija on vireyttänyt useamman oleskelulupahakemuksen eikä niitä ole voitu ratkaista samanaikaisesti. Tällöin mahdollinen maastapoistamispäätös tehdään yleensä vasta viimeisimmästä oleskelulupahakemuksesta tehtävän päätöksen yhteydessä, ellei hakijan maasta poistamiselle ole olemassa jokin muu peruste kuin laitton oleskelu. Ulkomaalaislain 40 §:n 3 momentin perusteella tämä kuitenkin edellyttää sitä, että hakija on oleskellut 40 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla laillisesti maassa hakemuksen jättäessään.

Toiseksi poikkeuksena on myös tilanne, jossa hakijalla on oleskelulupa tai oleskeluoikeus muualla Schengen-alueella. Siten näissä tilanteissa tehdään lähtökohtaisesti ulkomaalaislain 149 b §:n mukainen vaatimus siirtyä. Maasta poistaminen tulee kuitenkin harkittavaksi, jos hakija on esimerkiksi syyllistymällä rikoksiin tai muutoin käyttäytymisellään osoittanut, että hänen välitön poistumisensa on tarpeen yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantamisen vuoksi. Lisäksi, jos ulkomaalainen ei noudata 149 b §:n mukaista vaatimusta, päätetään hänen maasta poistamisestaan. Tilanteessa, jossa hakijalla on oleskelulupa tai oleskeluoikeus toisessa jäsenvaltiossa ja hänen Suomessa jättämänsä hakemus hylätään vilpillisenä, tehdään hakijalle yleensä ulkomaalaislain 149 b §:n mukainen vaatimus siirtyä toiseen jäsenvaltioon. Sääntö ei ole kuitenkaan täysin ehdoton, sillä vakavien hallinnollisten rikkomusten (esim. väärennettyjen henkilöllisyyspapereiden toistuva käyttö, maahanmuuttolain toistuvat ja tahalliset rikkomukset) perusteella, voidaan tapauskohtaisen harkinnan perusteella katsoa hakijan vaarantavan yleistä järjestystä.

Yleisen järjestyksen vaarantamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 11.3 Yleisen järjestyksen vaarantaminen itsenäisenä käsitteenä.](#)

Ulkomaalaislain 149 b §:n mukaisesta vaatimuksesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 1.1.2 Vaatimus siirtyä toiseen EU-jäsenvaltioon.](#)

Jos haettuun oleskelulupaperusteeseen olisi tulossa mitä todennäköisemmin kielteinen päätös, mutta on havaittavissa, että lupa saattaisi olla jollakin muulla perusteella myönnettävissä, tilanteesta riippuen hakijaa tulisi neuvoa hakemaan oleskelulupaa hänen tilanteeseensa parhaiten sopivalla perusteella. Hakemusperusteen päättävästuu on aina hakijalla itsellä. Ulkomaalaislain 40 §:n 3 momentin mukaan ulkomaalainen, joka jättäessään oleskelulupahakemuksen oleskelee maassa laillisesti 1 momentissa säädetyn mukaisesti, saa laillisesti oleskella maassa, kunnes kyseiseen hakemukseen on tehty päätös. Näin ollen maastapoistamispäätöstä ei voi jättää kuitenkaan harkinnalla tekemättä, sillä ulkomaalainen jäisi maahan oleskelemaan ulkomaalaislain 40 §:n vastaisella tavalla (Ks. KHO:2020:165).

Jos karkotetulle tai käännetylle ulkomaalaiselle myönnetään lupa jollain toisella perusteella eikä hän ole poistunut maasta, ei aikaisempaa lainvoimaista maastapoistamispäätöstä voida enää panna täytäntöön. Aikaisempaa maastapoistamispäätöstä ei kuitenkaan tule korjata tai tehdä maastapoistamisasian UMassa olevaan diaariin toimenpiteitä yksinomaan siitä syystä, että asianosaiselle on myönnetty oleskelulupa.

2.14.2 Maastapoistamisharkinta oleskeluluvan peruuttamisen yhteydessä

Jos ulkomaalainen oleskelee Suomessa silloin, kun hänen oleskelulupansa peruutetaan, valikoituu maastapoistamismenettelyksi lähtökohtaisesti maasta karkottaminen.

Tilanne on kuitenkin toinen, jos kolmannen maan kansalaisen maahantulo estetään ulkorajalla, kun hän on saapumassa maahan yli kolmeksi kuukaudeksi myönnetyllä oleskeluluvalla ja hän saapuu maahan ensimmäistä kertaa luvan voimassaoloaikana. Tällöin ulkomaalaislain 142 §:n 2 momentin 2 kohdan perusteella menettelyksi valikoituu käännättäminen. Käytännössä kyseessä voi olla tilanne, jossa rajatarkastusviranomainen on ulkomaalaislain 11 §:n perusteella tekemässään rajatarkastuksessaan havainnut, ettei esimerkiksi Suomeen opiskelijana saapuva kolmannen maan kansalainen välttämättä täytä luvan edellytyksenä olevaa riittävää toimeentuloa. Tämän havainnon jälkeen rajatarkastusviranomainen tyypillisesti välittää asiasta esitiedot Maahanmuuttovirastolle arvioitavaksi. Jos oleskeluluvan peruuttamiselle vaikuttaisi esitietojen perusteella olevan edellytykset, käytännön syistä johtuen yleensä rajatarkastusviranomainen varaa asianosaiselle tilaisuuden tulla kuulluksi. Kun asiassa on saatu riittävä selvitys, päättää Maahanmuuttovirasto oleskeluluvan peruuttamisesta. Käännättämisestä päättää näissä tilanteissa yleensä rajatarkastusviranomainen. Jos rajatarkastusviranomaisella ei ole toimivaltaa päättää (esim. yli 5 vuoden maahantulokiello) käännättämisestä, tulisi sen tehdä tästä esitys Maahanmuuttovirastolle.

Ulkomaalaislain 7 §:n 3 momentin perusteella oleskeluluvan peruuttaminen ja käännättäminen tulisi valmistella ja ratkaista mahdollisuuksien mukaan samalla kertaa, jollei yhdessä käsittelemisestä aiheudu haitallista viivytystä. Tilanteessa, jossa Maahanmuuttovirasto ei ole vielä saanut oleskeluluvan peruuttamisasiaa varten tarvittavia selvityksiä ja niiden saaminen aiheuttaisi käännättämispäätöksen täytäntöönpanolle haitallista viivytystä, voi täytäntöönpanoviranomainen panna käännättämispäätöksen täytäntöön oleskeluluvan peruuttamisasian keskeneräisyydestä huolimatta. Tällöin täytäntöönpanoviranomaisen tulisi tarkistaa käännetyltä henkilöltä ajantasaiset yhteystiedot ja tallentaa ne UMA-järjestelmässä olevaan diaariin

tai lähettää ne sähköpostitse Maahanmuuttovirastolle. Tämä on tärkeää, jotta käännytetylle voitaisiin esittää myöhemmin tarvittavia lisäselvityspyyntöjä ja antaa oleskeluluvan peruuttamispäätös hänelle asianmukaisesti tiedoksi.

Jos oleskelulupa peruutetaan kolmannen maan kansalaiselta, jolle toinen EU:n jäsenvaltio on myöntänyt oleskeluluvan tai oleskeluun oikeuttavan luvan, menetellään asiassa ulkomaalaislain 149 b §:n mukaisesti.

Ulkomaalaislain 149 b §:n mukaisesta menettelystä tarkemmin:

[Linkki: Luku 1.1.2 Vaatimus siirtyä toiseen EU-jäsenvaltioon.](#)

2.14.3 Uusi työnantaja ja aiemmin annettu kielteinen päätös

Jos hakija ilmoittaa uudesta työnantajasta osapäätöksen jälkeen ja saa kielteisen päätöksen, hakijaa kehoitetaan päätöksessä hakemaan uutta lupaa. Tällaisessa tilanteessa tulee tehdä karkottamis- tai käännyttämispäätös. Tämä johtuu siitä, että työsuhdetta tai luvan edellytyksiä ei ole vielä tutkittu, joten ei ole ylipäänsäkään mahdollista ottaa etukäteen kantaa uuteen oleskelulupaan. Suomessa oleskelevalle hakijalle maastapoistamispäätöstä ei ole mahdollista jättää harkinnalla tekemättä, sillä ulkomaalainen oleskelisi muutoin Suomessa ulkomaalaislain 40 §:n vastaisella tavalla (Ks. myös KHO:2020:165).

2.14.4 Työnantajan moitittavan menettelyn huomioiminen maastapoistamisharkinnassa

Työnantajan moitittavalla menettelyllä tarkoitetaan ulkomaalaisasioissa sitä, että on perusteltua aihetta epäillä, että hänen työnantajansa on merkittäväällä tavalla laiminlyönyt velvollisuuksiaan ulkomaalaisen työnantajana tai muulla tavalla hyväksikäyttänyt häntä (Ks. UlkL 54 b § 1 mom.). Jos hakija on hakenut pysyvää oleskelulupaa ja pysyvän oleskeluluvan myöntämiselle on este, voi Maahanmuuttovirasto viran puolesta tutkia luvan edellytykset. Puolestaan työperusteista määräaikaista lupaa haettaessa hakijalle on ilmoitettava ennen asian ratkaisua, ettei lupaa voida kyseessä olevan työnantajan palvelukseen välttämättä myöntää ja häntä ohjataan jättämään erillinen oleskelulupahakemus 54 b §:ssä tarkoitettusta luvasta. Hakijan informointi on tehtävä hakemuksen käsittelyn yhteydessä. Siten hakijalle on tarjottava ensin mahdollisuutta edellä mainitun oleskeluluvan edellytysten arviointiin.

2.14.5 Useampi kuin yksi hakemus vireillä samanaikaisesti

Ulkomaalaislain 7 §:n 3 momentissa on ilmaistu yleinen pääsääntö, jonka mukaan, jos asiassa tehtävä päätös saattaa merkittävästi vaikuttaa muun samanaikaisesti vireillä olevan asian ratkaisemiseen, asiat on valmisteltava yhdessä ja ratkaistava mahdollisuuksien mukaan samalla kertaa, jollei yhdessä käsittelemisestä aiheudu viivytystä. Siten turvapaikka- ja oleskelulupahakemus sekä niihin mahdollisesti liittyvä maastapoistamispäätös on lähtökohtaisesti ratkaistava ajallisesti samassa yhteydessä. Jos molemmat asiat ovat kielteisiä, tulisi päätös maasta poistamisesta tehdä jälkimmäisenä ratkaistavan asian yhteydessä. Ulkomaalaislain 98 §:n 4 momentin mukaan, jos kansainvälistä suojelua koskeva hakemus hylätään, päätetään samalla asianomaisen käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta, jollei asiassa ilmene erityisiä syitä, joiden vuoksi maastapoistamispäätös tulee jättää tekemättä. Näin ollen maastapoistamispäätös tulisi ensisijaisesti tehdä kansainvälistä suojelua

koskevan hakemuksen yhteydessä, jos molempiin yhtäaikaaisesti vireillä oleviin hakemuksiin tehdään kielteinen päätös.

Jos ulkomaalaisella on vireillä useampi oleskelulupahakemus samanaikaisesti, on tilanne sama kuin edellä on selostettu eli mahdollinen maastapoistamispäätös tulee lähtökohtaisesti tehdä viimeiseksi käsiteltävän olevan lupahakemuksen yhteydessä.

Edellä selostetuissa tilanteissa on joka tapauksessa huomioitava 40 §:n 3 - 4 momentissa säädetty, sillä 3 momentin mukaan ulkomaalainen saa oleskella laillisesti maassa oleskelulupahakemuksen jättämisestä tehtävän päätöksen ratkaisemiseen saakka vain, jos hänen oleskelunsa on ollut 40 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla laillista silloin, kun hän on vireyttänyt hakemuksen (esim. oleskelulupa, viisumivapaus jne.). Jos ulkomaalainen oleskelee maassa laillisesti 40 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla, mutta hänen 40 §:n 1 momentin mukainen oleskeluoikeutensa on jo umpeutunut ja hän on vireyttänyt oleskelulupahakemuksen uudella perusteella, voi hän oleskella maassa laillisesti siihen saakka, kunnes ensimmäiseen hakemukseen on tehty päätös. Jos tällaisessa tilanteessa ensimmäiseen hakemukseen tehdään kielteinen päätös eikä muita oleskelulupahakemuksia ole mahdollista ratkaista sen kanssa samanaikaisesti, päätetään ulkomaalaisen maasta poistamisesta samassa yhteydessä. Tällöin ulkomaalainen voi odottaa hakemuksen ratkaisemista myös Suomen ulkopuolella.

Jos ulkomaalaiselle myönnetään oleskelulupa ja hän oleskelisi edelleen Suomessa, tarkoittaisi tämä automaattisesti sitä, ettei aiempi päätös maasta poistamisesta olisi enää voimassa. Siten toimivaltainen viranomainen voi päättää ulkomaalaisen maasta poistamisesta ennen kuin hänen oleskelulupahakemuksiinsa on tehty päätös. Edellä mainitusta voi poiketa vain kansainvälistä suojelua hakevan ulkomaalaisen kohdalla. Ulkomaalaislain 40 § 4 momentin mukaan hän saa laillisesti oleskella maassa, kunnes hakemukseen on tehty päätös, jollei 200 a §:n 5 - 7 momentista muuta johdu.

2.15 Kielteinen oleskelulupapäätös ja maasta poistaminen - viisumivapauden ja voimassaolevan viisumin huomioon ottaminen

Oleskelulupahakemukseen tehtävän kielteisen päätöksen yhteydessä ei välttämättä päätetä hakijan maasta poistamisesta, kun hakijan viisumi on vielä voimassa tai hän tulee viisumivapaasta maasta (esim. Albania, Kosovo).

Esimerkkitilanteita, joissa maastapoistamispäätöstä ei yleensä tehdä:

- Jos hakija oleskelee Suomessa viisumivapauden perusteella ja hänellä on vielä viisumivapaita päiviä jäljellä, hänelle ei tehdä maastapoistamispäätöstä laittoman maassa oleskelun perusteella. Tällöin hakija saa oleskella Suomessa laillisesti viisumivapaiden päivien päättymiseen saakka.
- Jos hakija oleskelee Suomessa voimassa olevalla viisumilla ja hänellä on vielä viisumin mukaiseen oleskeluun oikeuttavia päiviä jäljellä, hänelle ei tehdä maastapoistamispäätöstä laittoman oleskelun perusteella. Tällöin hakija saa oleskella maassa laillisesti maassa viisumin oikeuttamien oleskelupäivien päättymisen saakka.

Viisumivapaiden päivien ja viisumin voimassaolopäivien seuranta on hakijan omalla vastuulla. Oleskelusta tulee ulkomaalaislain 40 §:n 1 momentissa

tarkoitettulla tavalla laitonta vasta silloin, kun ulkomaalainen ei poistu maasta edellä mainittujen päivien puitteissa. Päivien ylittämisen perusteella on mahdollista, että rajatarkastusviranomaisen sakottaa ja määrää ulkomaalaiselle maahantulokiellon ulkomaalaisen poistuttua maasta.

Edellä selostetuissa tilanteissa päätös maasta poistamisesta voidaan kuitenkin tehdä, jos hakija voitaisiin käännättää tai karkottaa maasta jollain muulla ulkomaalaislain 148 - 149 §:ssä säädetyllä perusteella.

Maastapoistamispäätöksen yhteydessä tulee myös päätettäväksi viisumin kumoaminen.

Viisumin kumoamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.17 Viisumin mitätöiminen ja kumoaminen.](#)

Esimerkitilanteita viisumipäivien/viisumivapaiden päivien laskemisesta:

- **Oleskeluluvalla tai pitkäaikaista oleskelua varten myönnettyllä D-viisumilla** oleskeltua aikaa ei oteta huomioon lyhytaikaista oleskelua laskettaessa, koska oleskelulupaa tai D-viisumia ei pidetä lyhytaikaisena oleskeluna.
- **Lyhytaikaista oleskelua** laskettaessa on otettava huomioon kutakin oleskelupäivää edeltävä 180 päivän jakso. Tällöin merkityksellistä on se, kuinka pitkään henkilö on oleskellut oleskeluluvalla, koska 90 päivän lyhytaikaista oleskelua tarkastellaan aina suhteessa kuluneeseen 180 päivän jaksoon.
- **Käännättämismenettely.** Päivät kuluvat hakemuksen vireilläolon aikana, jos kielteisen hetkellä päiviä jäljellä, ei tehdä päätöstä hakijan käännättämisestä.
- **Karkottamismenettely.** Näissä tilanteissa tehdään aina päätös hakijan maasta karkottamisesta. Taustalla on ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentti, jonka mukaan maasta voidaan karkottaa oleskeluluvalla oleskellut, joka oleskelee Suomessa ilman vaadittavaa oleskelulupaa.

2.16 Luvan myöntäminen ja aikaisempi maastapoistamispäätös

Tilanteessa, jossa ulkomaalaiselle myönnetään maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanon jälkeen uusi oleskelulupa, lupa myönnetään tavanomaisesti ja siitä tehdään merkinnät UMAan, eikä maastapoistamisasian suhteen ole tarpeellista tehdä toimenpiteitä.

Tilanteessa, jossa maasta poistamista ei ole vielä pantu täytäntöön eikä ulkomaalainen ole vielä poistunut maasta päätöksen mukaisesti, lupa myönnetään ja asiasta tehdään tavanomaiset merkinnät UMAan hakemusasiandiariin. Päätöksiä kirjassa ei ole tarvetta ottaa kantaa siihen, miten nyt myönnettävä oleskelulupa vaikuttaa maastapoistamispäätökseen tai sen täytäntöönpanoon. Myöskään UMAssa olevaan maastapoistamisdiariin ei tehdä uusia merkintöjä luvan myöntämisestä johtuen. Toisin sanoen aiempi maastapoistamispäätös ja -diari säilyvät sellaisenaan.

Jo pelkkä uuden luvan myöntäminen tarkoittaa sitä, että henkilön oleskelu on ulkomaalaislain 40 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla laillista.

Maastapoistamisasia ei ole myöskään vireillä Maahanmuuttovirastossa eikä virasto muutoinkaan ole vastuussa päätöksen täytäntöönpanosta. Maasta poistamisen täytäntöönpanosta on vastuussa aina poliisi tai rajatarkastusviranomaisen. Tarvittaessa Maahanmuuttovirasto voi toisen viranomaisen esittämän pyynnön perusteella todeta myönnetyn luvan

tarkoittavan laillista oleskelua riippumatta sitä edeltäneistä maastapoistamisasioista.

Jos maastapoistamisasia ja/tai muun asian käsittely on kesken hallintotuomioistuimessa, uudesta päätöksestä ilmoitetaan sinne.

Luvan myöntäjän tulee tarvittaessa poistaa palauttamista koskeva kuulutus. Myös mahdollinen maahantulokieltoa koskeva kuulutus tulee poistaa. Maahanmuuttoviraston UMA-ohjeessa annetaan tarkempia ohjeita toimenpiteen tekemiseen.

Maahantulokielto ei saa koskaan olla yhtä aikaa voimassa oleskeluluvan kanssa, vaan se tulee peruuttaa luvan myöntämisen yhteydessä. Päätökselle kirjataan oleskeluluvan myöntämisen lisäksi, että maahantulokielto peruutetaan. Tämän jälkeen luvan myöntäjän tulee tehdä asiasta UMAan asianmukaiset peruuttamismerkinnät ja poistaa tarvittaessa maahantulokielto-kuulutuksen. Edellä lausuttu koskee myös tilannetta, jossa maahantulokielto ei ole vielä voimassa eikä ole alkanut vielä kuluu, koska ulkomaalainen on yhä Suomessa. Siten myös maahantulokielto, joka ei ole vielä voimassa – on peruutettava.

Jos maahantulokielto ja/tai muun asian käsittely on kesken hallintotuomioistuimessa, myös maahantulokiellon peruuttamisesta on ilmoitettava sinne normaalisti.

Jos poliisi tai rajatarkastusviranomainen on tehnyt karkottamis- tai käännättämisesityksen, mutta maasta poistamisen edellytykset eivät täyty tai kokonaisharkinnan perusteella maasta poistamisesta luovutaan, tehdään esityksen hylkäämistä koskeva päätös. Jos poliisi tai rajatarkastusviranomainen on esittänyt ulkomaalaista käännytettäväksi, mutta myöhemmin tälle myönnetään oleskelulupa, käännättämisasia raukeaa. Asiassa tehdään raukeamispäätös riippumatta siitä, onko käännättämisesitys peruutettu vai ei. Myös käännättämisesityksen hylkäämispäätöksistä ja käännättämisasian raukeamispäätöksistä laaditaan UMA-järjestelmässä ns. ulkoinen esitysasiakirja. Tässä tilanteessa raukeamispäätöksen ei ole katsottu olevan toimenpide, jolla asia on oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 6 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla ratkaistu tai jätetty tutkimatta. Raukeamispäätös ei ole siten valituskelpoinen hallintopäätös.

2.17 Viisumin mitätöiminen ja kumoaminen

Viisumin mitätöinnistä ja kumoamisesta säädetään viisumisäännöstön 34 artiklassa. Mitätöinnin tai kumoamisen tulee kaikissa tapauksissa perustua viisumin myöntämistä koskevien edellytysten puuttumiseen ja siten viisumisäännöstön 32 artiklassa oleviin viisumin epäämisen perusteisiin. Jos mitätöinnille tai kumoamiselle ei ole viisumisäännöstön mukaista perustetta, viisumi on jätettävä voimaan.

Viisumi mitätöidään, jos käy ilmi, että viisumin myöntämistä koskevat edellytykset eivät täyttyneet sen myöntämisaikana. Näin tehdään erityisesti silloin, jos on vakavia perusteita olettaa, että viisumi on saatu vilpillisesti. Kyseessä voivat olla esimerkiksi edustustolle annetut matkan tarkoitusta tai viisuminhakijan olosuhteita koskevat tiedot.

Viisumi kumotaan, jos käy ilmi, että sen myöntämistä koskevat edellytykset eivät enää täyty. Kumoamisen peruste voi olla esimerkiksi se, että henkilö on Suomeen tultuaan syylistynyt tekoon, jonka perusteella hänen voidaan katsoa vaarantavan yleistä järjestystä.

Jos viisumin myöntämisen edellytykset eivät enää täyty, mitätöinnin ja kumoamisen välillä valitaan edellä selostetun mukaan siten, että lähtökohtaisesti viisumi kumotaan, ja viisumi mitätöidään vain silloin, jos puute on ollut selvästi olemassa jo viisumin myöntämisaikana. Jos ei voida saada luotettavaa selvitystä siitä, että viisumin myöntämisen edellytykset olisivat puuttuneet jo myöntämisaikana, viisumi kumotaan.

Viisumi voidaan kumota myös viisuminhaltijan pyynnöstä. Tällöin kumoamisen edellytyksiä ei tutkita, vaan tehdään viisuminhaltijan pyytämä kumoamispäätös ja annetaan hänelle viisumisäännöstön liitteen VI mukainen ilmoitus- ja perustelulomake. Jos viisumi kumotaan viisuminhaltijan pyynnöstä, hänellä ei ole oikeutta hakea muutosta tehtyyn päätökseen.

Toimivallasta mitätöidä tai kumota viisumi säädetään ulkomaalaislain 31 §:ssä. Viisumin mitätöi tai kumoaa Suomen edustusto, jos ulkomaalainen oleskelee ulkomailla. Rajatarkastuksen yhteydessä viisumin mitätöi tai kumoaa rajatarkastusviranomainen. Maahanmuuttovirasto, poliisilaitos tai rajatarkastusviranomainen mitätöi tai kumoaa viisumin, jos ulkomaalainen oleskelee Suomessa.

Viisumin mitätöivät ja kumoavat periaatteessa sen myöntäneen Schengen- valtion toimivaltaiset viranomaiset. Myös toisen jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset voivat mitätöidä tai kumota viisumin, jolloin mitätöinnistä tai kumoamisesta on ilmoitettava viisumin myöntäneen jäsenvaltion viranomaisille. Ilmoittaminen tehdään VISMailin kautta VISA-järjestelmässä.

Viisumi mitätöidään tai kumotaan VISA-järjestelmässä ja viisuminhaltijalle tulostetaan järjestelmästä viisumisäännöstön liitteen VI mukainen ilmoittamis- ja perustelulomake. Viisuminhaltijalle annetaan samalla myös oikaisuvaatimusohje tai muutoksenhakuohje, paitsi jos hän on itse pyytänyt viisuminsa kumoamista.

Maahanmuuttovirasto ei kuitenkaan pysty mitätöimään tai kumoamaan toisen jäsenvaltion myöntämää D-viisumia VISA-järjestelmässä. Tällöin Maahanmuuttoviraston tulee aloittaa Schengen-neuvottelut kyseessä olevan jäsenvaltion kanssa D-viisumin mahdolliseksi peruuttamiseksi.

Ulkomaalaislain 190 a §:ssä säädetään muutoksenhausta lyhytaikaista viisumia koskevissa asioissa. Suomen edustuston viisumisäännöstön nojalla tekemään lyhytaikaisen viisumin epäamis- ja mitätöintipäätökseen sekä sellaiseen lyhytaikaisen viisumin kumoamispäätökseen, jota ei ole tehty viisuminhaltijan pyynnöstä, saa vaatia oikaisua ulkoministeriöltä. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa. Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaista tai häneen rinnastettavaa perheenjäsentä koskevaan lyhytaikaisen viisumin epäamis-, mitätöinti- tai kumoamispäätökseen, johon sovelletaan 10 lukua, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

Oikaisuvaatimus on toimitettava ulkoministeriölle. Ulkomailla oikaisuvaatimuksen saa toimittaa päätöksen tehneelle Suomen edustustolle. Edustuston on toimitettava oikaisuvaatimus ja asian ratkaisemisen perusteena olleet asiakirjat viipymättä ulkoministeriölle. Sähköinen oikaisuvaatimus voidaan toimittaa vain ulkoministeriölle.

Ulkoministeriön oikaisuvaatimukseen tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

Rajatarkastusviranomaisen, poliisin tai Maahanmuuttoviraston viisumisäännöstön nojalla tekemään lyhytaikaisen viisumin epäamis- ja mitätöintipäätökseen sekä sellaiseen lyhytaikaisen viisumin kumoamispäätökseen, jota ei ole tehty viisuminhaltijan pyynnöstä, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

Silloin kun viisumin mitätöimis- tai kumoamispäätös tehdään samanaikaisesti käännyttämispäätöksen kanssa, ei viisumiasiassa tarvitse liittää omaa valitusosoitusta vaan yksi yhteinen valitusosoitus riittää.

2.18 Euroopan unionin ja Turkin välisen assosiaatiosopimuksen huomioiminen maastapoistamiasiassa

2.18.1 Assosiaatiosopimus ja lisäpöytäkirja

Assosiaatiosopimuksessa on kyse Euroopan talousyhteisön (nykyisin Euroopan unioni) ja Turkin 12.9.1963 allekirjoittamasta ns. Ankaran sopimuksesta. Sopimuksen tarkoituksena on vahvistaa muun ohella Euroopan unionin ja Turkin välisiä kaupallisia ja taloudellisia suhteita. Assosiaatiosopimuksen lisäpöytäkirja allekirjoitettiin 23.11.1970 ja vahvistettiin 19.12.1972 annetulla neuvoston asetuksella 2760/72. Lisäpöytäkirjan 41 (1) artiklan ns. Standstill-lauseke kieltää sopimosapuolia ottamasta käyttöön välillään uusia sijoittautumisvapauden ja palvelujen vapaan tarjonnan rajoituksia. Puolestaan lisäpöytäkirjan 59 artiklan mukaan sopimuksen soveltamisalalla Turkkiin ei voi soveltaa edullisempaa kohtelua kuin se, jonka jäsenvaltiot myöntävät toisilleen unionin perustamissopimuksen mukaisesti.

2.18.2 Assosiaationeuvoston päätös 1/80

Assosiaationeuvoston päätös 1/80 tuli voimaan 1.12.1980. Päätöksellä korvattiin aikaisemman päätöksen epäedullisemmat määräykset, ja sille annettiin myös turkkilaisten työntekijöiden perheenjäseniä koskevia määräyksiä. Turkin kansalaisia työntekijöitä ja heidän perheenjäseniään koskevat määräykset ovat artikloissa 6 - 16.

2.18.2.1 Päätöksen 1/80 6 artikla - turkkilaisen työntekijän oikeus tehdä työtä jäsenvaltion laillisilla työmarkkinoilla

Artiklan 1 kohdan mukaan, jollei hänen (turkkilaisen työntekijän) perheenjäsentensä vapaata oikeutta työskentelyyn 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, turkkilaiselle työntekijällä, joka kuuluu laillisille työmarkkinoille tietystä jäsenvaltiossa, on oikeus:

- työskenneltyään säännönmukaisesti yhden vuoden, saada työlupansa uudistetuksi tässä jäsenvaltiossa samaa työnantajaa varten, jos hänellä on työpaikka [luettelemakohta 1];
- työskenneltyään säännönmukaisesti kolme vuotta, vastaanottaa tässä jäsenvaltiossa valitsemaltaan saman ammattialan työnantajalta työtarjous,

joka on tehty tavanomaisin ehdoin ja joka on rekisteröity tämän valtion työvoimaviranomaisissa, jollei yhteisön työntekijöille annettavasta etusijasta muuta johdu [luettelemakohta 2];

- työskennellyään säännönmukaisesti neljä vuotta, tehdä tässä jäsenvaltiossa vapaasti minkälaista tahansa valitsemaansa palkattua työtä [luettelemakohta 3]

Jos Turkin kansalainen ei täytä assosiaationeuvoston 1 - 3 luettelemakohdissa lueteltuja edellytyksiä, ei assosiaationeuvoston päätös tule sovellettavaksi (Ks. Asia C-192/89, kohta 33). Näin ollen sellaisille Turkin kansalaisille, jotka eivät täytä näitä edellytyksiä – sovelletaan kansallista lainsäädäntöä, ja siten Turkin kansalainen voidaan samoin perustein kuin muunkin kolmannen maan kansalaisen karkottaa laittoman oleskelun (oleskelee ilman vaadittavaa oleskelulupaa) perusteella.

Artiklan 2 kohta sisältää määräykset niistä tilanteista, jotka rinnastetaan säännönmukaisiin työskentelykausiin. Näitä ovat vuosiloma ja äitiysloma sekä poissaolo työtapaturman tai sairauden vuoksi lyhyen aikaa. Lisäksi toimivaltaisen viranomaisen asianmukaisesti toteamat omasta tahdosta riippumattomat työttömyyskaudet ja poissaolo pidempiaikaisen sairauden vuoksi, ei vaikuta haitallisesti niihin oikeuksiin, jotka on saatu aikaisempien työskentelykausien perusteella.

Artiklan 3 kohdan mukaan yksityiskohtaiset säännöt 1 ja 2 kohdan soveltamisesta annetaan kansallisessa lainsäädännössä.

2.18.2.2 Päätöksen 1/80 13 artikla (Standstill-lauseke)

Unionin jäsenvaltiot ja Turkki eivät voi ottaa käyttöön uusia rajoituksia, jotka liittyvät työhön pääsyn edellytyksiin, niiden työntekijöiden ja perheenjäsentensä osalta, jotka oleskelevat ja työskentelevät laillisesti jäsenvaltioiden tai Turkin alueella.

2.18.2.3 Päätöksen 1/80 14 artiklan 1 kohta: Yleisen järjestyksen, yleisen turvallisuuden ja kansanterveyden huomioiminen

Määräyksiä on sovellettava, jollei yleisen järjestyksen, turvallisuuden tai kansanterveyden vuoksi perustelluista rajoituksista muuta johdu. Siten jäsenvaltiolla on mahdollisuus rajoittaa turkkilaisen työntekijän oleskeluoikeutta. Uhan yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle on perustuttava yksinomaan kyseessä olevan henkilön omaan käyttäytymiseen, eikä aiempiin rikostuomioihin. Jos Turkin kansalainen täyttää päätöksen 1/80 6 artiklan luettelemakohdan mukaiset edellytykset, tulee maastapoistamispäätökseltä käydä ilmi, etteivät ne tule sovellettavaksi joko yleisestä järjestyksestä tai turvallisuudesta taikka kansanterveydestä johtuvista syistä. Tällöin karkottaminen perustuu käytännössä ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 - 4 kohtiin tai 3 - 4 momentteihin.

2.18.3 Assosiaationeuvoston päätös 1/80 oikeuskäytännössä

KHO on ennakkopäätöksessään KHO 5.1.2016/19 arvioinut Turkin kansalaisen taloudellista aktiivisuutta suhteessa assosiaatiosopimukseen ja siihen kuuluviin määräyksiin.

Tapauksessa KHO katsoi Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön valossa, että koska A ei ollut Suomessa taloudellisesti aktiivinen ainakaan vuoden 2010 jälkeen, assosiaationeuvoston päätös 1/80 ei koskenut häntä. Siten assosiaationeuvoston päätös 1/80 14 artiklan 1 kohta ei ollut esteenä hänen maasta karkottamiselleen.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2020:170 Turkin tasavallan ja Euroopan talousyhteisön välisen assosiaatiosopimuksen ja assosiaationeuvoston päätöksen välitöntä oikeusvaikutusta.

Tapauksessa perheenkokoaja, Turkin kansalainen B oleskeli Suomessa pysyvällä oleskeluluvalla. Hänellä oli siten työnteko-oikeus Suomessa. Perheenkokoajalla oli ollut aikaisemmin yritystoimintaa. Asiakirjoista ei ilmennyt yksityiskohtaisesti, minkä ajan hän oli Suomessa oleskelunsa aikana työskennellyt työntekijänä laillisilla työmarkkinoilla. Muutoksenhakija A oli tullut Suomeen puolisonsa B:n perheenjäsenenä ja oleskellut Suomessa oleskeluluvalla viisi vuotta asuen puolisonsa ja heidän Suomessa syntyneen yhteisen lapsensa kanssa.

Maahanmuuttovirasto ei ollut päätöksellään myöntänyt A:lle pysyvää eikä määräaikaista oleskelulupaa toimeentuloedellytyksen puuttumisen vuoksi. Maahanmuuttovirasto ei ollut päätöksessään kuitenkaan lainkaan arvioinut Suomea sitovan Turkin ja Euroopan talousyhteisön välisen assosiaatiosopimuksen sekä siihen liittyvän assosiaationeuvoston päätöksen N:o 1/80 määräysten ja niiden tulkintaa koskevan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön merkitystä A:n oleskelulupa-asiaassa.

Tämän vuoksi korkein hallinto-oikeus kumosi hallinto-oikeuden ja Maahanmuuttoviraston päätökset ja palautti asian Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

2.19 Kansainvälisissä rikostuomioistuimissa tuomittujen henkilöiden maasta poistaminen

Suomi on kansainvälisillä sopimuksilla sitoutunut siihen, että kansainvälisessä sotarikostuomioistuimessa (ICC, ICTY, SLETI) tuomittuja sotarikollisia voidaan sijoittaa Suomeen suorittamaan vankeusrangaistusta. Vankeusrangaistuksen suorittamisen jälkeen tällainen henkilö voidaan käännyttää kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa ulkomaalaislain 148 §:ssä säädetyillä käännättämisperusteilla, ellei hänellä ole oleskelulupaperustetta.

3 Maahantulokielto (ulkomaalaislain 9 luku)

3.1 Yleistä

Ulkomaalaislain 144 §:n mukaan maahantulokiellolla tarkoitetaan määräaikaista tai toistaiseksi voimassa olevaa kieltä saapua yhteen tai useaan Euroopan unionin jäsenvaltioon tai Schengen-valtioon. Pääsäännön mukaan maahantulokielto määrätään koskemaan koko Euroopan unionin ja Schengen-alueen, ja tämä tieto tallennetaan Schengenin tietojärjestelmään SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklan mukaisesti. Käytännössä kaikki Suomessa määrättävät Schengen-alueen ja Euroopan unionia koskevat

maahantulokiellot perusteesta riippumatta tulee viedä SIS-järjestelmään, jollei tästä olisi syytä poiketa SIS-rajatarkastusasetuksen perusteella.

Ulkomaalaislain 150 §:n 3 momentin mukaan maahantulokielto määrätään kansallisena, jos ulkomaalaisella on toisessa Schengen-valtiossa oleskelulupa, jota ei peruuteta. Kansallisena määrätystä maahantulokiellosta ei tallenneta SIS-järjestelmään.

Ulkomaalainen voidaan määrätä maahantulokieltoon maasta poistamista, oleskeluluvan peruuttamista tai oleskeluluvan epäämistä koskevan päätöksen yhteydessä tai erillisellä päätöksellä.

3.2 Maahantulokiellon määrääminen Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle

3.2.1 Maahantulokiellon määrääminen ja kokonaisharkinta (146 §)

Ulkomaalaislain 146 §:n 1 momentin mukaan maahantulokiellon määräämistä tai pituutta harkittaessa on otettava huomioon päätöksen perusteena olevat seikat sekä asiaan muutoin vaikuttavat seikat ja olot kokonaisuudessaan. Harkinnassa on erityisesti kiinnitettävä huomiota lapsen etuun ja perhe-elämän suojaan. Harkinnassa muutoin huomioon otettavia seikkoja ovat ainakin ulkomaalaisen maassa oleskelun pituus ja tarkoitus sekä ulkomaalaiselle myönnetyn oleskeluluvan luonne, hänen siteensä Suomeen sekä hänen perheeseen liittyvät, kulttuuriset ja sosiaaliset siteensä kotimaahan. Jos pääsyn epääminen, käännyttäminen tai maasta karkottaminen taikka siihen liittyvä maahantulokielto perustuisi ulkomaalaisen rikolliseen toimintaan, on otettava huomioon teon vakavuus sekä yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle aiheutunut haitta, vahinko tai vaara. Siten maasta poistamisen tapaan myös maahantulokieltoon määrääminen on harkinnanvarainen toimenpide.

Ulkomaalaislain 146 §:n 2 momentissa on säädetty kokonaisharkinnasta, joka koskee maahantulokiellon pituuden ohella myös varsinaista maahantulokieltoon määräämistä. Säännöksen mukaan määräämistä harkittaessa on lisäksi otettava huomioon, onko ulkomaalaisella sellaisia perhe- tai työsiteitä Suomeen tai muuhun Euroopan unionin jäsenvaltioon taikka Schengen-valtioon, joiden hoitamista maahantulokielto kohtuuttomasti vaikeuttaisi. Harkittaessa maahantulokiellon määräämistä ulkomaalaiselle, jonka kansainvälistä suojelua koskeva hakemus on jätetty tutkimatta tai hylätty, huomiota voidaan kiinnittää myös hakemuksen tutkimatta jättämisen tai hylkäämisen perusteena olleisiin seikkoihin sekä siihen, onko ulkomaalainen omalla toiminnallaan pyrkinyt olennaisesti vaikeuttamaan turvapaikkahakemuksen käsittelyä.

Lisäksi on otettava huomioon ulkomaalaislain 6 §:n mukaisesti lapsen etu sekä ulkomaalaislain 5 §:n suhteellisuusperiaate, jonka mukaan lakia sovellettaessa ei ulkomaalaisen oikeuksia saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä.

Pääsyn epäämistä koskevan asian yhteydessä maahantulokiellon määräämistä harkitaan lähtökohtaisesti samalla tavalla ja samojen seikkojen perusteella kuin käännyttämisasian yhteydessä (HE 134/2013 vp, s. 20.). Puolestaan karkottamispäätöksen yhteydessä tehtävä maahantulokieltoharkinta on yleensä erilaista, sillä ulkomaalaiselle on voinut muodostua enemmän siteitä Suomeen. Siten lähtökohtaisesti karkottamisasioiden yhteydessä voidaan katsoa olevan korkeampi kynnys maahantulokieltoon määräämiselle kuin käännyttämis- tai maahanpääsyn epäämisasioiden yhteydessä.

Ulkomaalaislain 150 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaiselle voidaan pääsyn epäämistä, käännättämistä tai maasta karkottamista koskevassa päätöksessä määrätä maahantulokielto. Pykälän 2 momentin mukaan maahantulokielto määrätään, jos aikaa vapaaehtoiselle paluulle ei ole 147 a §:n perusteella määrätty tai ulkomaalainen ei ole paluulle määrättyssä ajassa poistunut maasta vapaaehtoisesti.

Ulkomaalaislain 147 a §:ssä tarkoitetusta vapaaehtoisen paluun ajasta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.7 Vapaaehtoinen paluu.](#)

Toisin kuin 150 §:n 2 momentissa, kaikissa 1 momentin tilanteissa sovelletaan 146 §:n mukaista kokonaisharkintaa. 150 §:ää koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan sääntelyn tarkoituksena on ohjata lain soveltamista siihen suuntaan, ettei myönnetty vapaaehtoisen paluun aika automaattisesti tarkoita sitä, että maahantulokieltoa ei määrättäisi. Harkittaessa maahantulokiellon määräämistä, tulisi kuitenkin ottaa huomioon se, että järjestelmä kokonaisuudessaan kannustaisi palauttamispäätöksen saaneita henkilöitä poistumaan vapaaehtoisesti. Myös ulkomaalaislain 5 §:n suhteellisuusperiaatteella on keskeinen merkitys säännöstä sovellettaessa (Ks. HE 143/2024 vp, s. 92).

Maahantulokiellon määräämistä harkittaessa on otettava huomioon, onko ulkomaalaisella sellaisia työsiteitä Suomeen tai muuhun Euroopan unionin jäsenvaltioon taikka Schengen-valtioon, joiden hoitamista maahantulokielto kohtuuttomasti vaikeuttaisi. Kokonaisharkinnan yhteydessä tulee arvioida paitsi henkilön taloudellinen tilanne myös mahdolliset yritystoimintaa tai työntekoa koskevat siteet Suomeen. (Ks. HE 18/2019 vp, s. 83 ja 112).

3.2.2 Toimivaltaisen viranomaisen velvoite määrätä maahantulokielto ja siitä poikkeaminen yksittäistapauksessa

3.2.2.1 Viranomaisen velvoite määrätä maahantulokielto

Maahantulokiellon määrääminen ei ole aina harkinnanvaraista, sillä ulkomaalaislain 150 §:n 2 momentin mukaan maahantulokielto määrätään, jos aikaa vapaaehtoiselle paluulle ei ole 147 a §:n perusteella määrätty tai jos ulkomaalainen ei ole paluulle määrättyssä ajassa poistunut maasta vapaaehtoisesti. Ulkomaalaislain 150 §:n 2 momentti sisältää nimenomaisen maininnan siitä, ettei näissä tilanteissa sovelleta 146 §:n mukaista harkintaa. Tästä pääsäännöstä voidaan yksittäistapauksessa poiketa eli jättää maahantulokielto määräämättä ainoastaan, jos lapsen etu tai perhe-elämän suoja sitä edellyttää. Sääntelyn tarkoituksena on tuoda esille paluudirektiivistä ilmenevä lähtökohtainen velvollisuus määrätä maahantulokielto kyseisissä tilanteissa (Ks. HE 143/2024 vp, s. 92).

Ulkomaalaislain velvoittavan sanamuodon taustalla on paluudirektiivin 11 artiklan 1 kohta, jonka mukaan palauttamispäätöksiin on liitettävä maahantulokielto, jos vapaaehtoista paluuta varten ei ole myönnetty aikaa tai jos paluuelvoitetta ei ole noudatettu. Sen sijaan direktiivi edellyttää, että maahantulokiellon kestoja määrättäessä on otettava asianmukaisesti huomioon kaikki yksittäistapauksen erityispiirteet (Ks. HE 143/2024 vp, s. 25). Direktiivin mukaan muissa tapauksissa palauttamispäätöksiin voidaan liittää maahantulokielto. Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltio voi pidättäytyä määräämästä maahantulokieltoa, kumota sen tai lykätä sitä

yksittäistapauksissa humanitaarisista syistä. Paluukäsikirjan mukaan tällaiset syyt on määritettävä kansallisella tasolla. Lauseke on valinnainen ja antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden soveltaa sitä kansallisen lainsäädäntönsä ja hallinnollisen käytäntönsä mukaisesti (Ks. HE 143/2024 vp, s. 11).

Paluudirektiivin 7 artikla koskee vapaaehtoista paluuta. Artiklan 4 kohdan mukaan, jos on olemassa pakenemisen vaara tai laillista oleskelua koskeva hakemus on hylätty selvästi perusteettomana tai vilpillisenä taikka jos asianomainen henkilö on vaaraksi yleiselle järjestykselle, yleiselle turvallisuudelle tai valtion turvallisuudelle, jäsenvaltiot voivat olla myöntämättä aikaa vapaaehtoista poistumista varten tai myöntää sitä varten vähemmän kuin seitsemän päivää.

Ulkomaalaislain 147 a §:ssä tarkoitetut tilanteet, joissa vapaaehtoiselle paluulle ei määrätä aikaa, on säädetty tyhjentävästi. Siten jos 146 §:n mukaisen kokonaisharkinnan jälkeen käännyttämistä tai karkottamista koskevassa asiassa päädytään ulkomaalaisen maasta poistamiseen, on hänelle määrättävä maahantulokielto. Sen sijaan maahantulokiellon pituus on harkittava yksilöllisen kokonaisharkinnan perusteella.

Ulkomaalaislain 147 a §:n mukaan aikaa vapaaehtoiselle paluulle ei määrätä seuraavissa tilanteissa:

1. kun on olemassa pakenemisen vaara;
2. henkilön katsotaan olevan vaaraksi yleiselle järjestykselle; tai
3. henkilön katsotaan olevan vaaraksi turvallisuudelle; taikka
4. henkilön katsotaan olevan vaaraksi kansalliselle turvallisuudelle;
5. oleskelulupa on hylätty selvästi perusteettomana; tai
6. oleskelulupa on hylätty vilpillisenä; taikka
7. kysymys on ulkomaalaislain 103 §:ssä tarkoitetusta kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tutkimatta jättämisestä; tai
8. kysymys on 101 §:ssä tarkoitetusta ilmeisen perusteettomasta hakemuksesta;
9. jos kolmannen maan kansalaisen pääsy evätään tai hänet käännytetään välittömästi rajan ylityksen yhteydessä; taikka
10. jos kyse on käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta rikosoikeudellisen seuraamuksen johdosta.

Näissä tilanteissa ei tule sovellettavaksi 146 §:n mukainen kokonaisharkinta, vaan maahantulokielto tulee määrätä. Maahantulokielto voidaan kuitenkin yksittäistapauksessa jättää määräämättä, jos lapsen etu tai perhe-elämän suoja sitä edellyttää (Ks. Ulkl 150 §).

Pakenemisen vaarasta tarkemmin:

[Linkki: Luku 10 Pakenemisen vaara.](#)

Yleisen järjestyksen ja yleisen turvallisuuden vaarantamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 11 Yleinen järjestys ja yleinen turvallisuus.](#)

Kansallisen turvallisuuden vaarantamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 12 Kansallisen turvallisuuden vaarantaminen.](#)

Hakemuksen hylkääminen selvästi perusteettomana tai vilpillisenä

Sanamuodon "hakemuksen hylkääminen selvästi perusteettomana tai vilpillisenä" on katsottu lähtökohtaisesti pitävän sisällään 36 a §:n 1 - 4 kohdat ja 8 kohdan sekä 36 b §:n 1 momentissa säädettyt oleskeluluvan epäämisen perusteet. Lisäksi kohtaa sovelletaan myös maahanmuuton erillislakien perusteella hylättyihin oleskelulupahakemuksiin, kun oleskelulupahakemus on hylätty vilpillisenä. Vilpillisyyden arviointi tapahtuu kunkin erillislain sääntelyn perusteella (Ks. HE 26/2024 vp, s. 75).

Turvapaikkahakemuksen tutkimatta jättäminen

Ulkomaalaislain 103 §:ssä on säädetty kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tutkimatta jättämisestä. Säännöksen mukaan hakemus voidaan jättää tutkimatta, jos hakija:

1. on saapunut sellaisesta 99 §:ssä määritellystä turvallisesta turvapaikkamaasta tai 99 a §:ssä määritellystä turvallisesta kolmannesta maasta, jonne hänet voidaan palauttaa;
2. voidaan lähettää toiseen valtioon, joka vastuuvaltion määrittämisestä annetun neuvoston asetuksen mukaan on vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä;
3. on saanut kansainvälistä suojelua toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, johon hänet voidaan lähettää; taikka
4. on tehnyt uusintahakemuksen, joka ei täytä 102 §:n 3 momentissa säädettyjä edellytyksiä hakemuksen tutkittavaksi ottamiselle.

Ilmeisen perusteeton kansainvälistä suojelua koskeva hakemus

Ulkomaalaislain 101 §:n mukaan kansainvälistä suojelua koskeva hakemus voidaan katsoa ilmeisen perusteettomaksi, kun se on hylätty 104 §:ssä tarkoitettussa nopeutetussa menettelyssä. Sääntely vastaa menettelydirektiivin sääntelytapaa siitä, että nopeutetun menettelyn käyttämisen perusteista säädetään erikseen ja nopeutetussa menettelyssä hylätty hakemus voidaan katsoa ilmeisen perusteettomaksi (Ks. HE 30/2024 vp, s. 59).

Jotta edellä mainittujen syiden (hakemuksen hylkääminen selvästi perusteettomana tai vilpillisenä; turvapaikkahakemuksen tutkimatta jättäminen; ilmeisen perusteeton kansainvälistä suojelua koskeva hakemus) perusteella vapaaehtoiselle paluulle määrätty aika jätetään myöntämättä, taustalla on oltava nimenomaisesti näillä perusteilla annettu kielteinen oleskelulupapäätös.

3.2.2.2 Maahantulokieltoon määräämisvelvoitteesta poikkeaminen yksittäistapauksessa

Ulkomaalaislain 150 §:n 2 momentti sisältää edellä luvussa 3.2.2.1 mainitusti ne tilanteet, joissa viranomaisen on määrättävä ulkomaalaiselle maahantulokielto maastapoistamispäätöksen yhteydessä. Tästä velvollisuudesta on kuitenkin mahdollista poiketa yksittäistapauksessa tehtävän arvion perusteella vain, jos lapsen etu tai perhe-elämän suoja sitä vaativat.

Poikkeamismahdollisuuden taustalla on se, että maahantulokiellon määrääminen voi vaikuttaa kielteisesti lapsen mahdollisuuteen viettää perhe-elämää, sillä maahantulokielto rajoittaa kiellon keston ajan Schengenin tai

Euroopan unionin alueelle jäävän lapsen ja hänen maahantulokieltoon määrätyn huoltajansa tapaamisia Suomessa ja muissa EU tai Schengen-valtioissa. Lapsen etu ja perhe-elämän suoja huomioidaan oleskelulupapäätöksessä ja sen yhteydessä mahdollisesti tehtävässä maastapoistamispäätöksessä. Maastapoistamispäätöksen tekeminen edeltää aina maasta poistettavaksi harkittavan ulkomaalaisen ja hänen Suomessa olevien perheenjäsentensä kuulemisen 145 §:n mukaisesti. Maahantulokielto voidaan jättää määräämättä esimerkiksi tilanteessa, jossa maasta poistettavan henkilön vierailu Suomessa olisi perusteltua lapsen edun vuoksi. On huomattavaa, että poistuminen maasta itsessään rajoittaa ulkomaalaisen mahdollisuutta palata Suomeen, erityisesti niissä tapauksissa, joissa ulkomaalaiselta edellytetään viisumia Suomeen tai muualle Schengen-alueelle matkustamiseen (Ks. HE 143/2024 vp, s. 55 - 56). Kokonaisharkinnassa on otettava huomioon lapsen mahdollisuus vierailla vanhemman luona hänen kotimaassaan.

Vierailun salliminen on lähtökohtaisesti erittäin poikkeuksellista ja lapsen etu tulee suhtauttaa maahantulokiellon määräämistä puoltaviin näkökohtiin. Siten esimerkiksi yleiseen järjestykseen, yleiseen turvallisuuteen tai kansalliseen turvallisuuteen liittyvissä tapauksissa lapsen etu tulisi ottaa huomioon ensisijaisesti harkittaessa maahantulokiellon pituutta.

Ulkomaalaislain 145 §:ssä säädetystä kuulemisvelvoitteesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 13 Kuuleminen maastapoistamisasiassa](#)

150 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan maahantulokielto määrättäisiin pääsääntöisesti maastapoistamispäätöksen yhteydessä, ja joka tapauksessa maasta poistamisesta päätettäisiin ennen maahantulokiellon määräämistä, jolloin arvioitaisiin kokonaisharkinnassa esiin nousevia seikkoja kuten henkilön mahdolliset Suomeen liittyvät perhe- ja muut siteet (Ks. HE 143/2024 vp, s. 92).

Ulkomaalaislain 150 §:ää sovellettaessa on otettava huomioon lapsen edun ja perhe-elämän suojan lisäksi myös lain 5 §:n suhteellisuusperiaate, jonka mukaan lakia sovellettaessa ei ulkomaalaisen oikeuksia saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Momentissa viitataan koko 147 a §:ään eli kaikkiin tilanteisiin, joissa ei myönnetä vapaaehtoisen paluun aikaa. Hallituksen esityksen mukaan tällä korostetaan henkilön oman käyttäytymisen merkitystä siinä, määrätäänkö hänelle maahantulokielto vai ei. Yksittäisessä tapauksessa on punnittava, ovatko maahanmuuton hallintaan liittyvät yleisen edun vaatimukset painavampia kuin lapsen edun ja perhe-elämän suojaaminen.

Maahantulokielto voitaisiin määrätä, vaikka ulkomaalaisella olisi Suomessa perheenjäseniä, jos hän osoittaisi sellaista moitittavaa käyttäytymistä, jota maahanmuuton hallintaan liittyvän yleisen edun vuoksi olisi pidettävä lapsen etua ja perhe-elämän suoja painavampana. Huomioon tulee ottaa myös maahantulokieltoon määrättävän henkilön ja hänen Suomessa oleskelevien perheenjäsentensä mahdollisuus pitää yhteyttä toisiinsa eri viestintävälinein ja tavata Euroopan unionin tai Schengen-alueen ulkopuolella. Jos henkilölle on määrätty vapaaehtoisen paluun aika, olennaista on, että hän poistuisi maasta vapaaehtoisesti, tekisi vapaaehtoisen paluun avustusta koskevan hakemuksen kyseisen ajan kuluessa tai osoittaisi muulla tavalla tarkoituksenaan olevan palata vapaaehtoisesti, esimerkiksi käynnistämällä paluujärjestelyt ja ottamalla yhteyttä Maahanmuuttovirastoon. Vapaaehtoisen paluun aikaa koskeviin pidennyshakemuksiin suhtauduttaisiin lähtökohtaisesti myönteisesti, jos on

selvää, että henkilö on aikeissa palata, mutta tarvitsee paluun käytännön järjestelyihin enemmän aikaa. Ehdotuksen tavoitteena on lisätä vapaaehtoisesti palaavien määrää (Ks. HE 143/2024 vp, s. 92).

3.2.3 Ihmiskaupan uhrina oleskeluluvan saaneet ja maahantulokielto

Ulkomaalaislain 150 §:n 3 momentin mukaan maahantulokieltoa ei määrätä 52 a §:n (oleskeluluvan myöntäminen ihmiskaupan uhrille) perusteella oleskeluluvan saaneelle, jolle ei ole myönnetty uutta oleskelulupaa tai jonka oleskelulupa on peruutettu. Kielto määrätään kuitenkin, jos hän ei ole noudattanut velvollisuutta palata tai hän on uhka yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle taikka kansalliselle turvallisuudelle. Siten oleskeluluvan saaneen ihmiskaupan uhrin kohdalla maahantulokielto voidaan määrätä vain edellä mainituissa tilanteissa. Myös 150 §:n 3 momentin sanamuoto on ilmaistu tyhjentyvästi, ja siten maahantulokieltoa määrätessä ihmiskaupan uhrina oleskeluluvan saaneelle ei sovelleta ulkomaalaislain 146 §:n mukaista kokonaisharkintaa kuin maahantulokiellon pituuden osalta. Maahantulo voidaan kuitenkin jättää yksittäistapauksessa määräämättä vain, jos lapsen etu tai perhe-elämä suoja sitä vaativat.

On huomattavaa, että ulkomaalaislain 147 a § ei sisällä erityissäännöstä ihmiskaupan uhrina oleskeluluvan saaneiden henkilöiden osalta. Siten esimerkiksi, jos maastapoistamispäätöksen yhteydessä arvioitaisiin pakenemisen vaaran olevan käsillä, niin vapaaehtoiselle paluulle ei määrättäisi aikaa ulkomaalaislain 147 a §:n perusteella. Tällöin poikkeuksena muihin tilanteisiin nähden olisi 150 §:n 3 momentissa säädetty, että hänelle ei saisi määrätä maahantulokieltoa yksinomaan pakenemisen vaaran perusteella, vaikka hänelle olisi tästä syystä jätetty määräämättä vapaaehtoiselle paluulle aika. Tilanne on kuitenkin toinen, jos hänen olisi arvioitu esimerkiksi maastapoistamispäätöksen yhteydessä olevan vaaraksi yleiselle turvallisuudelle. Tällöin tulisi noudatettavaksi ulkomaalaislain 150 §:n 2 momentin mukainen pääsääntö, sillä hänelle ei määrättäisi vapaaehtoiselle paluulle aikaa hänen vaarantaessaan yleistä turvallisuutta. Vastaavasti maahantulokiellon pituuden osalta tulisi näissäkkin tilanteissa suorittaa ulkomaalaislain 146 §:n mukainen kokonaisharkinta.

Ulkomaalaislain 150 §:n 2 momentissa säädetystä viranomaisen velvollisuudesta määrätä maahantulokielto tarkemmin:

[Linkki: Luku 3.2.2.1 Viranomaisen velvoite määrätä maahantulokielto.](#)

3.2.4 Harkinnanvarainen maahantulokielto maastapoistamispäätöksen yhteydessä

Paluudirektiivin 11 artiklan 1 kohdassa mainitaan edellä mainitut kaksi tilannetta, joissa palauttamispäätökseen on liitettävä maahantulokielto. Artiklassa on myös mainittu, että muissa tapauksissa palauttamispäätöksiin voidaan liittää maahantulokielto. Näin ollen paluudirektiivi ei ole rajannut maahantulokiellon määräämistä vain direktiivissä mainittuihin tilanteisiin.

Ulkomaalaislain 150 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaiselle voidaan pääsyt epäämistä, käännyttämistä tai maasta karkottamista koskevassa päätöksessä määrätä maahantulokielto. Maahantulokielto määrätään, jos aikaa

vapaaehtoiselle paluulle ei ole 147 a §:n perusteella määrätty tai jos ulkomaalainen ei ole paluulle määrättyssä ajassa poistunut maasta vapaaehtoisesti. Edellä selostetusta käy ilmi, että laissa säädetään tilanteista, joissa maahantulokielto tulee määrätä, kun aikaa vapaaehtoiselle paluulle ei ole tähän liittyvien edellytysten johdosta myönnetty tai paluuvuoroitetta ei ole määrättyssä ajassa noudatettu.

Näiden laissa erikseen säädettyjen tilanteiden lisäksi maahantulokielto voidaan määrätä maastapoistamispäätöksen yhteydessä, jos viranomainen arvioi maahantulokieltoon määräämisen asiassa saatuun selvitykseen nähden perustelluksi. Maahantulokiellon määrääminen on tällöin palauttamispäätöksen tekvän viranomaisen harkinnassa (HE 208/2010 vp, s. 14 ja 19). Jos ulkomaalaiselle määrätään harkinnanvarainen maahantulokielto maastapoistamispäätöksen yhteydessä, tulee hänelle määrätä samalla myös ulkomaalaislain 147 a §:n mukainen 7 - 30 päivän aika vapaaehtoiselle paluulle.

Ulkomaalaislaissa tai sen esitöissä ei ole määritelty sitä, mitä nämä muut kuin vapaaehtoisen paluun epäämisen ja paluuvuoroituksen laiminlyönnin kautta määräytyvät tapaukset ovat, joissa maahantulokielto voidaan palauttamispäätökseen liittää. Maahantulokielto voidaan siten määrätä viranomaisen suorittaman ulkomaalaislain 146 §:n mukaisen yksilöllisen kokonaisharkinnan perusteella minkä tahansa maastapoistamispäätöksen yhteydessä myös silloin, kun on annettu vapaaehtoisen paluun aika. Unioni on kuitenkin kannustanut jäsenvaltioita toimimaan tavalla, joka edistää vapaaehtoista palaamista.

Ulkomaalaislain 146 §:n mukainen kokonaisharkinta on keskeinen lainkohta määrättäessä harkinnanvaraista maahantulokieltoa. Paluudirektiivin 11 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäsenvaltio voi pidättäytyä määräämästä maahantulokieltoa, kumota sen tai lykätä sitä yksittäistapauksissa humanitaarisista syistä.

Esimerkkejä tilanteista, joissa maahantulokielto voidaan määrätä viranomaisen tekemän harkinnan perusteella palauttamispäätöksen yhteydessä ovat oleskeluluvan peruuttamisen yhteydessä tehtävä palauttamispäätös sekä tilanteissa, jossa kansainvälistä suojelua koskeva hakemus on hylätty. Luvan peruuttamisen taustalla voi olla esimerkiksi ulkomaalaislain 58 §:n 4 momentin mukainen vilpillinen menettely tai vastaava erillislain mukainen peruste. Puolestaan viimeiseksi mainitun osalta ulkomaalaislain 146 §:n 2 momentin mukaan huomiota tulee kiinnittää myös hakemuksen tutkimatta jättämisen tai hylkäämisen perusteena olleisiin seikkoihin sekä siihen, onko ulkomaalainen omalla toiminnallaan pyrkinyt olennaisesti vaikeuttamaan turvapaikkahakemuksensa käsittelyä. Esimerkkinä tästä voidaan pitää hakemusta, jota voitaisiin pitää ilmeisen perusteettomana ulkomaalaislain 101 §:ssä tarkoitetulla tavalla, mutta sitä ei ole ehditty ratkaisemaan ulkomaalaislain 104 §:ssä tarkoitetussa nopeutetussa menettelyssä. Päätösharkinnassa on otettava myös huomioon ne syyt, jotka ovat johtaneet siihen, ettei kansainvälistä suojelua koskevaa hakemusta ole voitu ratkaista nopeutetun menettelyn edellyttämässä viiden kuukauden määräajassa. Jos hakemuksen käsittelyn pitkittyminen on johtunut hakijasta johtuvista syistä, tulee se lähtökohtaisesti huomioida maahantulokieltoon määräämistä puoltavana seikkana. Vastaavasti, jos pitkittymisen taustalla on viranomaisesta johtuvat syyt, tulisi se ottaa huomioon maahantulokieltoon määräämistä vastaan puhuvana seikkana.

Nämä eivät kuitenkaan ole ainoita tilanteita, joissa maahantulokielto voidaan määrätä, vaan edellä todetun mukaisesti harkinnanvarainen maahantulokielto

voidaan määrätä palauttamispäätöksen yhteydessä aina, kun viranomainen katsoo ulkomaalaislain 146 §:n mukaisen kokonaisharkinnan jälkeen sen tarpeelliseksi.

Maahantulokiellon harkinnanvaraisuus johtuu ulkomaalaislain 150 §:n 1 momentin sanamuodosta, jonka mukaan ulkomaalaiselle voidaan maastapoistamispäätöksessä määrätä maahantulokielto. Puolestaan tapauksissa, joissa vapaaehtoiselle paluulle aikaa ei ole määrätty - määrätään maahantulokielto. Eroa voidaan pitää huomattavana, sillä viimeiseksi mainitussa ei lainkaan suoriteta 146 §:n mukaista kokonaisharkintaa kuin maahantulokiellon pituuden osalta.

3.2.5 Maahantulokiellon määrääminen erillisellä päätöksellä - vapaaehtoisen paluun aikaa ei ole noudatettu tai peruste maahantulokieltoon määräämiseen on tullut esiin vasta maastapoistamispäätöksen jälkeen

Ulkomaalaislain 150 §:n 4 momentissa on säädetty maahantulokiellon määräämisestä erillisellä päätöksellä Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle. Maahantulokielto voidaan määrätä erillisellä päätöksellä, jos ulkomaalainen ei ole annetussa ajassa poistunut maasta vapaaehtoisesti. Tällä tarkoitetaan nimenomaisesti sitä, ettei ulkomaalainen ole poistunut maasta 147 a §:n perusteella määrätyn vapaaehtoisesta paluun ajan puitteissa. On huomattavaa, että vastaavasti 150 §:n 2 momentin mukaan maastapoistamispäätöksen yhteydessä toimivaltaisella viranomaisella on velvollisuus määrätä maahantulokielto, jos ulkomaalainen ei ole noudattanut vapaaehtoiselle paluulle määrättyä aikaa.

Sillä, että viranomainen voi määrätä maahantulokiellon erillisellä päätöksellä, pyritään erityisesti välttämään moninkertaiset maastapoistamispäätökset, jos uuden maastapoistamispäätöksen antaminen perustuisi yksinomaan maahantulokiellon määräämiseen.

Ulkomaalaislain 150 §:n 4 momentin mukaan maahantulokielto voidaan määrätä erillisellä päätöksellä myös, jos ulkomaalaiselle on aiemmin tehty pääsyn epäämistä, käännyttämistä tai maasta karkottamista koskeva päätös, ja peruste maahantulokiellon määräämiseen on tullut esiin vasta kyseisen päätöksen tekemisen jälkeen. Pykälän 4 momenttia koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan erillisellä päätöksellä tarkoitetaan sellaista maahantulokieltoa koskevaa päätöstä, jonka tekeminen ei edellytä samaan aikaan tehtävää maastapoistamispäätöstä. Erityisesti viimeiseksi mainitussa tilanteessa sääntelyn tarkoituksena on välttää useiden maastapoistamispäätösten tekeminen yksinomaan sen vuoksi, että päätöksen yhteydessä voitaisiin määrätä maahantulokielto. Tämä voi olla tarpeen esimerkiksi tilanteessa, jossa ulkomaalainen on aiemmin maastapoistamispäätöksen jälkeen tehnyt uusia rikoksia tai jättänyt noudattamatta velvollisuutta tehdä yhteistyötä, jolloin tulee mahdollisesti harkittavaksi uuden pidemmän maahantulokiellon määrääminen (HE 143/2024 vp, s. 92). Maahantulokielto on myös mahdollista määrätä erillisellä päätöksellä niissä tilanteissa, joissa ulkomaalaiselle ei ole alun perin määrätty maahantulokieltoa lainkaan mutta hän maastapoistamispäätöksen jälkeen syylistynyt rikokseen tai rikoksiin.

Ulkomaalaislain 150 §:n 4 momentissa ja sen esitöissä ei ole määritelty tyhjentävästi niitä tilanteita, joissa viranomainen voi erillisellä päätöksellä määrätä maahantulokiellon sen jälkeen, kun peruste maahantulokiellon määräämiseen on tullut esiin vasta kyseisen päätöksen jälkeen. Hallituksen esityksen esimerkkien (uudet rikokset, yhteistyövelvoitteen noudattamatta jättäminen) perusteella säännöksessä tarkoitettuina perusteina on pidettävä niitä tilanteita, joissa ulkomaalaiselle ei myönnettäisi ulkomaalaislain 147 a §:n mukaista aikaa vapaaehtoiselle paluulle. Tätä laajempaa harkintavaltaa ulkomaalaislain 150 §:n 4 momentissa tarkoitettussa tilanteessa ei voida pitää perusteltuna, kun otetaan huomioon viranomaisen harkintavallan käyttöä ohjaavat periaatteet, kuten hallinnon lainalaisuus ja hallintolain 6 §:stä johdetut hyvän hallinnon oikeusperiaatteet (esim. suhteellisuus-, luottamuksensuoja-, tarkoitussidonnaisuuden periaate).

Vapaaehtoisen paluun myöntämisestä tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.7 Vapaaehtoinen paluu.](#)

3.3 Maahantulokiellon määrääminen oleskeluluvan peruuttamisen ja oleskelulupahakemuksen yhteydessä sekä erillisellä päätöksellä - ulkomaalainen oleskelee Suomen ulkopuolella

3.3.1 Maahantulokiellon määrääminen oleskeluluvan peruuttamisen yhteydessä

Ulkomaalaislain 150 a §:ssä on säädetty maahantulokiellon määräämisestä muualla kuin Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle. Pykälän 1 momentin mukaan muualla kuin Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle voidaan määrätä maahantulokiello, jos hänen oleskelulupansa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupansa on peruutettu 58 §:n 4 tai 7 momentissa säädetyn perusteella. Maahantulokiello määrätään oleskeluluvan tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskeluluvan peruuttamista koskevan päätöksen yhteydessä. Siten maahantulokiello voi tulla määrätyksi yksinomaan oleskeluluvan peruuttamispäätöksen yhteydessä vain, jos ulkomaalainen oleskelee Suomen ulkopuolella.

3.3.1.1 Väärien tietojen antaminen tai olennaisen seikan salaaminen

Ulkomaalaislain 58 §:n 4 momentin mukaan määräaikainen tai pysyvä oleskelulupa taikka pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa voidaan peruuttaa, jos oleskelulupaa haettaessa on tietoisesti annettu hakijan henkilöllisyyttä koskevia tai muita päätökseen vaikuttaneita vääriä tietoja taikka salattu sellainen seikka, joka olisi saattanut estää oleskeluluvan myöntämisen. Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa voidaan peruuttaa myös, jos sen myöntämisen perusteena on ollut pakolaisasemaan tai toissijaiseen suojeluasemaan perustunut oleskelu ja jos asema on lakkautettu 108 §:n 1 momentin perusteella.

Jos ulkomaalainen oleskelee Suomen ulkopuolella ja hänen oleskelulupansa on peruutettu edellä mainitulla perusteella tai perusteilla, tulee maahantulokieltoa ja sen pituutta harkittaessa ottaa huomioon ulkomaalaislain 146 §:n mukainen kokonaisharkinta. Harkinta on sinänsä hyvin samankaltainen kuin luvussa 3.2.4 selostettu harkinnanvarainen maahantulokielto maastapoistamispäätöksen yhteydessä, mutta on mahdollista, ettei Suomen ulkopuolella oleskelevalla ulkomaalaisella ole enää tai ollut sellaisia kiinteitä siteitä kuin esimerkiksi maasta karkottamisen yhteydessä voisi tulla huomioitavaksi maahantulokiellon määräämistä vastaan puhuvana seikkana tai sen pituutta harkittaessa.

3.3.1.2 Rikollinen toiminta, vaaraksi muiden turvallisuudelle, kansallisen turvallisuuden vaarantaminen tai välitön ja riittävän vakava uhka yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle

Ulkomaalaislain 58 §:n 7 momentin mukaan muualla kuin Suomessa oleskelevan ulkomaalaisen määräaikainen tai pysyvä oleskelulupa peruutetaan, jos hänet voitaisiin karkottaa maasta 149 §:n 1 momentin 2 - 4 kohdassa säädetyn perusteella. Muualla kuin Suomessa olevan pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa voidaan peruuttaa, jos hänet voitaisiin karkottaa maasta 149 §:n 4 momentissa säädetyn perusteella. Säännöksen tarkoituksena on estää sellaisen henkilön maahanpääsy, joka tulisi välittömästi maahantulonsa jälkeen karkotettavaksi Suomesta (Ks. HE 143/2024 vp, s. 76).

Ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 - 4 kohdassa ja 149 §:n 4 momentin mukaisista karkottamisperusteista tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.5.1.2 Rikosperusteisuus.](#)

[Linkki: Luku 2.5.1.3 Muiden turvallisuuden vaarantaminen.](#)

[Linkki: Luku 2.5.1.4 Kansallisen turvallisuuden vaarantaminen.](#)

[Linkki: Luku 2.5.1.5 Suomen myöntämä P-EU-lupa ja maasta karkottaminen - välitön ja riittävän vakava uhka yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle.](#)

Ulkomaalaislain 58 §:n 7 momentin ehdottomasta sanamuodosta "peruutetaan" huolimatta kyseessä on sekä oleskeluluvan peruuttamisen, maahantulokieltoon määräämisen ja maahantulokiellon pituuden osalta harkinnanvaraisesta päätöksenteosta.

Ensinnäkin luvan peruuttamisessa tulisi noudattaa ulkomaalaislain 5 §:n mukaista suhteellisuusperiaatetta. Harkittaessa Suomen ulkopuolella oleskelevan ulkomaalaisen oleskeluluvan tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskeluluvan peruuttamista, tulee huomioon ottaa erityisesti luvan peruuttamisen perusteena olevien tekojen vakavuus sekä Suomen ulkopuolella oleskelun kesto ja luonne. Jos kyseessä on perhesiteen perusteella myönnetyn luvan peruuttaminen, suoritetaan 66 a §:n mukainen kokonaisharkinta (Ks. HE 143/2024 vp, s. 76).

Toiseksi maahantulokiellon määräämistä ja pituutta harkittaessa on otettava huomioon ulkomaalaislain 5 §:n mukaisen suhteellisuusperiaatteen ohella 146 §:n mukainen kokonaisharkinta. Siten harkinnassa tulee punnita henkilön yhteiskunnalle ja muiden henkilöiden turvallisuudelle muodostamaa uhkaa suhteessa yksilöllisiin seikkoihin ja olosuhteisiin koskien sitä, millaisia vaikutuksia oleskeluluvan peruuttamisesta ja maahantulokiellosta aiheutuisi hänen yksityis- ja perhe-elämälleen (Ks. HE 143/2024 vp, s. 105).

3.3.2 Maahantulokiellon määrääminen erillisellä päätöksellä - ulkomaalainen välttänyt maahantulokieltoon määräämisen poistuttuaan omaehtoisesti maasta ennen maastapoistamispäätöstä

Ulkomaalaislain 150 a §:n 2 momentin mukaan maahantulokielto voidaan määrätä erillisellä päätöksellä, jos ulkomaalainen, joka on epäilty rikoksesta tai jonka on todettu syyllistyneen rikokseen taikka joka vaarantaa kansallista turvallisuutta, on välttänyt maahantulokiellon määräämisen poistumalla Suomesta ennen kuin häntä koskeva maastapoistamismenettely on päättynyt. Säännöksessä on käytetty yleisnimitystä "maastapoistamismenettely", ja tästä syystä sen voidaan katsoa koskevan kaikkia maastapoistamismenettelyn muotoja. Maastapoistamismenettely päättyy 150 a §:n 2 momentissa tarkoitetussa tilanteessa siihen, kun toimivaltainen viranomainen on tehnyt asiassa hallintopäätöksen.

Jotta toimivaltainen viranomainen voisi määrätä erillisellä päätöksellä maahantulokiellon 150 a §:n 2 momentin mukaisella perusteella, tulee seuraavien edellytysten toteutua yhtäaikaisesti:

1. kyseessä oleva ulkomaalainen:
 - a) on epäilty rikoksesta;
 - b) on todettu syyllistyneen rikokseen; tai
 - c) vaarantaa kansallista turvallisuutta.
2. kyseessä oleva ulkomaalainen on välttänyt maahantulokiellon määräämisen poistumalla Suomesta ennen kuin häntä koskeva maastapoistamismenettely on päättynyt.

Ensimmäiseksi mainittu ehdoton edellytys koskee tilanteita, joissa ulkomaalaisen maasta poistaminen on jo vireytetty sanotun kaltaisilla perusteilla viranomaislähtöisesti.

Säännöksessä käytetty "on todettu syyllistyneen" pitää merkityssisällöltään käännettämisen ja maasta karkottamisen tavoin sisällään tilanteen, jossa ulkomaalaisen on todettu syyllistyneen, mutta häneen ei ole esimerkiksi rikoslain 3 luvun 4 §:n nojalla syyntakeettomuuden perusteella kohdistettu rikosoikeudellista moitearvostelua eli häntä ei ole tuomittu (Ks. HaVM 2/2025 vp, s. 9; Ks. myös KHO 13.6.2017/2863; Lappi - Seppälä 2000, s. 300; Tapani - Tolvanen 2016, s. 180; Kallio 2018, s. 474).

Puolestaan "vaarantaa kansallista turvallisuutta" ei säännöksen sanamuodon perusteella edellytä sitä, että ulkomaalainen olisi epäilty rikoksesta tai todettu syyllistyneen rikokseen.

Toiseksi mainitulle ehdottoman edellytyksen toteutumiselle on riittävää, että maastapoistamismenettely on vireillä ja ulkomaalainen on sen aikana poistunut maasta omaehtoisesti ennen kuin asiassa on tehty maastapoistamispäätös. Pykälässä käytetty sanamuoto "sitä välttänyt maahantulokiellon määräämisen" ei edellytä ulkomaalaiselta tietoisuutta siitä, että hänen omaehtoisesta poistumisesta seurauksena palauttamispäätöksen yhteydessä hänelle ei voisi enää määrätä maahantulokieltoa. Yksinomaan ulkomaalaislain 150 a § 2 momentin mukainen maahantulokiellon määrääminen ei edellytä,

että viranomainen järjestäisi asiasta uuden kuulemisen asianosaiselle ulkomaalaiselle.

Esimerkkitilanteita ulkomaalaislain 150 a §:n soveltumisesta:

- Ulkomaalaista on kuultu maasta poistamisesta ja maahantulokieltoon määrittämisestä, jotka ovat perustuneet siihen, että kyseessä oleva ulkomaalainen on epäilty rikoksesta, on todettu syyllistyneen rikokseen tai vaarantaa kansallista turvallisuutta. Jos toimivaltainen viranomainen saa tiedon siitä, että ulkomaalainen ei ole enää Suomessa eikä viranomainen ole vielä ratkaissut maastapoistamisasiaa ja sen yhteydessä maahantulokieltoasiaa, voi se tässä tapauksessa määrätä ulkomaalaiselle maahantulokiellon erillisellä päätöksellä ulkomaalaislain 150 a §:n 2 momentin perusteella, jos hänelle olisi tullut määrätä maahantulokielto maastapoistamispäätöksen yhteydessä.
- Ulkomaalaiselle annettu maastapoistamispäätös, jonka mukaisesti hän on poistunut maasta, ja peruste maahantulokiellon määrittämiseen on tullut esiin vasta ulkomaalaisen maasta poistumisen jälkeen. Tässä tilanteessa ei ole mahdollista määrätä erillisellä päätöksellä maahantulokieltoa ulkomaalaislain 150 a §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Tällöin maahantulokiellon määrittämisestä on arvioitava ulkomaalaislain 150 a §:n 1 ja 3 momenttien perusteella.

Maahantulokiellon määrittämisestä ulkomaalaislain 150 a §:n 1 ja 3 momentin perusteella tarkemmin:

[Linkki: Luku 3.3.1 Maahantulokiellon määrittäminen oleskeluluvan peruuttamisen yhteydessä.](#)

[Linkki: Luku 3.3.3 Maahantulokiellon määrittäminen oleskelulupahakemuksen yhteydessä.](#)

- Ulkomaalaiselle, joka edelleen oleskelee Suomessa, on annettu maastapoistamispäätös, ja tämän jälkeen käy ilmi, että hän on epäilty rikoksesta, on todettu syyllistyneen rikokseen tai hän vaarantaa kansallista turvallisuutta. Tässä tapauksessa maahantulokieltoa ei tule määrätä ulkomaalaislain 150 a §:n 2 momentin perusteella, sillä hänelle on jo tehty maastapoistamispäätös ja hän muutoinkin oleskelee edelleen maassa. Tällöin toimivaltainen viranomainen voi määrätä ulkomaalaiselle maahantulokiellon erillisellä päätöksellä tai uuden maastapoistamispäätöksen yhteydessä siten kuin ulkomaalaislain 150 §:ssä on säädetty. Uuden maastapoistamispäätöksen tekemisestä tulisi kuitenkin suhtautua pidättyväisesti, jos uuden päätöksen antaminen perustuisi yksinomaan maahantulokiellon määrittämiseen.

Ulkomaalaislain 150 §:ssä säädetystä maahantulokiellon määrittämisestä Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle tarkemmin:

[Linkki: Luku 3.2 Maahantulokiellon määrittäminen Suomessa oleskelevalle.](#)

3.3.3 Maahantulokiellon määrääminen oleskelulupahakemuksen yhteydessä

Ulkomaalaislain 150 a §:n 3 momentin mukaan ulkomaalaiselle, joka hakee 60 §:n perusteella oleskelulupaa ulkomailla, voidaan määrätä maahantulokielto, jos hänen oleskelulupansa on eväty 36 tai 36 a §:n 1 - 4 kohdassa säädetyn perusteella. Ulkomaalaislain 150 a §:n 3 momentin tarkoituksena on puuttua ennalta tehokkaasti väärinkäytöksiin, kuten väärin tietojen antamiseen, oleskelulupaa ulkomailla käsin haettaessa. Lisäksi säännöksen tarkoituksena on torjua yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavien henkilöiden saapumista maahan. Ulkomaalaisella saattaa esimerkiksi olla aiempaa rikoshistoriaa Suomessa tai hän on voinut hakemuksessaan kertoa syylistymisestään rikoksiin kotimaassaan. Koska kyse on oleskelulupahakemukseen tehtävästä kielteisestä päätöksestä, maahantulokielto annetaan tiedoksi kielteisen oleskelulupapäätöksen yhteydessä (Ks. HE 143/2024 vp, s. 94).

Ulkomaalaislain 150 a §:n 3 momentissa säädetty koskee tilannetta, jossa hakija oleskelee Suomen ulkopuolella. Jos hakija oleskelee Suomessa, perustuu maahantulokiellon määrääminen ulkomaalaislain 150 §:ään.

Ulkomaalaislain 150 §:ssä säädetystä maahantulokiellon määräämisestä Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle tarkemmin:

[Linkki: Luku 3.2 Maahantulokiellon määrääminen Suomessa oleskelevalle.](#)

3.4 Maahantulokiellon kesto ja alkamisajankohta

3.4.1 Maahantulokiellon kesto

Ulkomaalaislain 150 b §:n 1 momentin mukaan maahantulokielto määrätään enintään viiden vuoden määräajaksi. 1 momenttiin sisältyy mahdollisuus määrätä viittä vuotta pidemmästäkin määräaikaisesta maahantulokiellosta tietyissä tilanteissa. Säännöksen mukaan, jos ulkomaalaisen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta taikka kansallista turvallisuutta, hänelle voidaan kuitenkin määrätä enintään 15 vuoden pituinen maahantulokielto.

Käytännössä viittä vuotta pidemmän määräaikaisen maahantulokiellon määrääminen tulee harkittavaksi esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa ulkomaalaisella on siteitä Suomeen, ja siten kokonaisharkinnallisista syistä olisi perustellumpaa määrätä hänelle toistaiseksi voimassa olevan maahantulokiellon sijasta määräaikainen enintään 15 vuoden pituinen maahantulokielto. Enintään 15 vuoden pituisen määräaikaisen maahantulokiellon taustalla on yhtäältä yhdenmukaistaminen suhteessa unionin kansalaiselle määrättävän maahantulokiellon enimmäiskeston ja toisaalta se, että kieltojen pituudet vastaisivat paremmin niiden taustalla olevien tekojen vakavuutta (Ks. HE 143/2024 vp, s. 27, 46, 53 ja 94).

Ulkomaalaislain 150 b §:n 2 momentin mukaan laadultaan törkeästä tai ammattimaisesta rikoksesta rangaistukseen tuomitulle ulkomaalaiselle voidaan määrätä maahantulokielto toistaiseksi, jos hän muodostaa vakavan uhkan yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle. Jos ulkomaalaisen katsotaan

muodostavan vakavan uhkan kansalliselle turvallisuudelle, maahantulokielto voidaan määrätä toistaiseksi.

Maahantulokiellon kestoä harkittaessa tehtävästä kokonaisharkinnasta säädetään 146 §:ssä (Ks. UlkL 150 b § 3 mom.).

Maahantulokielto voidaan määrätä enintään 15 vuoden pituiseksi tai olemaan voimassa toistaiseksi, jos ulkomaalaisen katsotaan vaarantavan:

- yleistä järjestystä
- yleistä turvallisuutta; tai
- kansallista turvallisuutta.

Toistaiseksi voimassa olevan maahantulokiellon määräämisen lisäedellytyksenä on se, että:

- a) ulkomaalainen on tuomittu laadultaan törkeästä tai ammattimaisesta rikoksesta rangaistukseen, ja hän muodostaa vakavan uhkan yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle; tai
- b) ulkomaalaisen katsotaan muodostavan vakavan uhkan kansalliselle turvallisuudelle.

3.4.2 Maahantulokiellon alkamisajankohta

Ulkomaalaislain 150 b §:n 4 momentissa on säädetty maahantulokiellon alkamisajankohdasta. Ulkomaalaislain mukaan maahantulokiellon voimassaolo alkaa siitä ajankohdasta, jolloin ulkomaalainen tosiasiallisesti poistuu Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Schengen-valtioiden alueelta. Merkitystä ei ole sillä, poistuuuko ulkomaalainen oma-aloitteisesti, IOM:n avustamana vai viranomaistoimin joko kuljettamalla rajanylityspaikalle, saatettuna tai valvottuna maasta poistamisena.

Jos maahantulokielto määrätään kansallisena, maahantulokiellon voimassaoloaika lasketaan siitä, kun henkilö poistuu Suomesta (Ks. HE 143/2024 vp, s. 95).

Muulla kuin Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle määrätty maahantulokielto tulee kuitenkin voimaan välittömästi toimivaltaisen viranomaisen tehtyä asiassa päätöksen (UlkL 150 b § 4 mom.)

Ulkomaalaislain 150 b §:n 4 momentin yksityiskohtaisten perustelujen mukaan maahantulokiellolla on välitön oikeusvaikutus (Ks. HE 143/2024 vp, s. 106). Siten maahantulokiellon voimaantulo ei edellytä, että asianosainen olisi saanut päätöksen maahantulokieltoon määräämisestä tiedoksi.

3.5 Kokonaisharkinta - maahantulokiellon pituudessa huomioitavat seikat

Ulkomaalaislain 146 §:n mukaan maahantulokiellon määräämistä ja pituutta harkittaessa on otettava huomioon päätöksen perusteena olevat seikat sekä

asiaan muutoin vaikuttavat seikat ja olot kokonaisuudessaan. Harkinnassa on erityisesti kiinnitettävä huomiota lapsen etuun ja perhe-elämän suojaan. Harkinnassa muutoin huomioon otettavia seikkoja ovat ainakin ulkomaalaisen maassa oleskelun pituus ja tarkoitus sekä ulkomaalaiselle myönnetyn oleskeluluvan luonne, hänen siteensä Suomeen sekä hänen perheeseen liittyvät, kulttuuriset ja sosiaaliset siteensä kotimaahan. Jos maasta poistamiseen liittyvä maahantulokiello perustuisi ulkomaalaisen rikolliseen toimintaan, on otettava huomioon teon vakavuus sekä yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle aiheutunut haitta, vahinko tai vaara.

Maahantulokiellon määräämistä tai pituutta harkittaessa on lisäksi otettava huomioon, onko ulkomaalaisella sellaisia perhe- tai työsiteitä Suomeen tai muuhun Schengen-valtioon, joiden hoitamista maahantulokiello kohtuuttomasti vaikeuttaisi. Harkittaessa maahantulokiellon määräämistä ulkomaalaiselle, jonka kansainvälistä suojelua koskeva hakemus on jätetty tutkimatta tai hylätty, huomiota voidaan kiinnittää myös hakemuksen tutkimatta jättämisen tai hylkäämisen perusteena olleisiin seikkoihin sekä siihen, onko ulkomaalainen omalla toiminnallaan pyrkinyt olennaisesti vaikeuttamaan turvapaikka-asian käsittelyä.

Jos ulkomaalaiselle ei myönnetä vapaaehtoiselle paluulle aikaa ulkomaalaislain 147 a §:n perusteella, maahantulokiellon määräämisessä ei tule sovellettavaksi ulkomaalaislain 146 §:n mukainen kokonaisharkinta. Sen sijaan kokonaisharkinta tulee aina tehdä määrättävän maahantulokiellon pituuden osalta.

EIT on antamassaan tuomiossa asiassa Darren Omaregie ym. v. Norja (No 265/07, EIT 31.7.2008) arvioinut EIS 8 artiklassa tarkoitettua perhe-elämän suojaa suhteessa määrätyn maahantulokiellon pituuteen, tilanteessa, jossa laittomasti maassa oleskellut Darren Omaregie oli jättänyt noudattamatta useita Norjan poliisin hänelle antamia kehotuksia poistua maasta.

Tapauksessa Norjan poliisi oli toistuvasti kehottanut ilman oleskeluoikeutta maassa oleskellutta Darren Omaregieta poistumaan maasta, mitä hän ei näistä kehotuksista huolimatta tehnyt. Maahanmuuton valvonnasta annettujen määräyksiä rikkoneen ulkomaalaisen karkottaminen ja maahantulokielloon määrääminen viideksi vuodeksi siten, että hänen oli mahdollista hakea uutta oleskelulupaa kahden vuoden päästä, ei ollut Norjan ylemmän oikeuden mukaan kohtuutonta. Siten toimenpide voitiin Norjan ylemmän oikeuden mukaan katsoa oikeasuhtaiseksi siitä huolimatta, että hän oli avioitunut Norjassa henkilön kanssa, joka oli Norjan kansalainen ja puolisoille oli syntynyt siellä lapsi.

EIT kiinnitti tapauksessa huomiota siihen, että Darren Omaregie oli asunut Nigeriassa puolen vuoden iästään lukien maasta lähtöönsä saakka ja opiskellut siellä yliopistossa 4 vuotta ja piti edelleen yhteyttä siellä asuviin kolmeen veljeensä. Hänen siteensä Nigeriaan olivat siten vahvoja, kun taas siteet Norjaan olivat verrattain heikkoja lukuun ottamatta asioiden käsittelyn aikana perustamiaan perhesiteitä vaimonsa ja lapsensa kanssa. Lapsi oli ollut sopeutumiskykyisessä iässä isän karkottamisesta päättämisen ja sen täytäntöönpanon aikaan. Darrenilla olisi todennäköisesti joitakin vaikeuksia asettua Nigeriassa. EIT:n mielestä valittajien perhe-elämän kehittämiselle Nigeriassa ei kuitenkaan ollut ylivoimaisia esteitä. Joka tapauksessa äiti ja lapsi voisivat tulla tapaamaan isää Nigeriaan ja olla siellä joitakin aikoja. Viiden vuoden maahantulokiellolla oli pyritty maahanmuuttosäännösten

tehokkaaseen toimeenpanoon ja Darren Omoregie oli joka tapauksessa saanut hakea lupaa tulla maahan jo 2 vuoden jälkeen. Näissä oloissa EIT katsoi, etteivät viranomaiset olleet menetelleet mielivaltaisesti taikka muutoinkaan ylittäneet harkintavaltaansa. Toimenpidettä oli perusteltu relevantein ja riittävin syin ja yksilön ja yleisen edun välillä oli löydetty oikeudenmukainen tasapaino. Käsillä olevassa tapauksessa ei ollut sellaisia seikkoja, joiden vuoksi Norjan olisi tullut myöntää hänelle oikeus asua maassa, jotta hän saisi ylläpitää ja kehittää siellä perhesuhteitaan. EIS 8 artiklaa ei ollut rikottu.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2016:199 toistaiseksi voimassa olevan maahantulokiellon ja EIS 8 artiklassa tarkoitetun perhe-elämän suojan välistä suhdetta.

Tapauksessa Maahanmuuttovirasto oli lakkauttanut A:n pakolaisaseman, mihin KHO katsoi olevan lain mukaiset edellytykset. A oli syylistynyt Suomessa oleskellessaan muun ohella useaan seksuaaliseen tekoon pakottamiseen, useaan lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön, törkeään lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja törkeään raiskaukseen. Hän oli syylistynyt toistuvasti myös muihin rikoksiin.

KHO katsoi, että A oli syylistynyt Suomessa toistuvasti vakaviin rikoksiin ja käyttäytymisellään osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle. A:n karkottamista vastaan puhuivat hänen Suomessa olevat perhesiteensä ja hänen pitkä oleskelunsa Suomessa. A:lle ei hänen pitkästä maassaolostaan huolimatta ollut kehittynyt Suomeen merkittäviä siteitä. Kun otettiin huomioon A:n muiden turvallisuudelle ja yleiselle järjestykselle aiheuttama pitkäaikainen ja vakava uhka, hänen karkottamistaan Etelä-Irakin Basraan ei ollut pidettävä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan vastaisena. A oli voitu määrätä karkotettavaksi kotimaahansa Irakiin sekä toistaiseksi voimassa olevaan maahantulokieltoon.

KHO on arvioinut myös ennakkopäätöksessään KHO:2008:90 toistaiseksi voimassa olevan maahantulokiellon ja EIS 8 artiklassa tarkoitetun perhe-elämän suojan välistä suhdetta.

Tapauksessa oleskeluluvan Suomesta 10- tai 12-vuotiaana saanut Somalian Somalimaasta lähtöisin oleva Somalian kansalainen oli Suomessa syylistynyt jatkuvasti rikoksiin. A:n Ulkomaalaisviraston päätöksestä tarkemmin ilmenevien rikostensa joukossa oli muun muassa lukuisia ryöstöjä, pahoinpitelyitä ja varkauksia. Osa rikoksista oli arvioitu törkeäksi, ja useat niistä olivat kohdistuneet sivullisiin. Ulkomaalaisviraston korkeimmalle hallinto-oikeudelle antaman lausunnon mukaan A on jatkanut rikoksiin syylistymistä myös Ulkomaalaisviraston päätöksen jälkeen, ja häntä epäiltiin muun muassa pahoinpitelystä, ryöstöistä ja varkauksista. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että kun otettiin huomioon hänen pääosin sivullisiin kohdistunut rikollinen toimintansa, hänen Suomeen tulonsa perusteena ollut sosiaalietuuksien varassa oleminen, merkittävien siteiden puuttuminen Suomeen, Somalimaan rauhallinen tilanne sekä hänen siteensä Somalimaahan ja kuulumisensa sen valtaklaaniin, hänet voitiin karkottaa Pohjois-Somaliaan Somalimaahan sekä määrätä maahantulokieltoon toistaiseksi.

3.5.1 Ohjeellisia maahantulokiellon pituuksia käännättämisen ja maahan pääsyn epäämisen yhteydessä

Maahantulokiello määrätään yleensä enintään viiden vuoden määräajaksi. Jos ulkomaalaisen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta taikka kansallista turvallisuutta, hänelle voidaan kuitenkin määrätä enintään 15 vuoden pituinen maahantulokiello. Laadultaan törkeästä tai ammattimaisesta rikoksesta rangaistukseen tuomitulle ulkomaalaiselle voidaan määrätä maahantulokiello toistaiseksi, jos hän muodostaa vakavan uhkan yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle. Jos ulkomaalaisen katsotaan muodostavan vakavan uhkan kansalliselle turvallisuudelle, maahantulokiello voidaan määrätä toistaiseksi. "Laadultaan törkeällä rikoksella" ei viitata ainoastaan rikollisiin tekoihin, jotka ovat rikosnimikkeen perusteella nimenomaisesti luokiteltu törkeäksi, vaan tarkoitus on kuvata teon vakavuutta yleisesti.

Laadultaan törkeän rikoksen ja muiden rikosperusteiseen maasta poistamiseen liittyvistä kysymyksistä tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.6.2 Rikosperusteisessa maasta poistamisessa huomioitavat erityiset seikat.](#)

Alla on lueteltu esimerkkejä erilaisista rikostyypeistä ja lainvastaisesta toiminnasta sekä niihin liittyvistä ohjeellisista maahantulokieltojen pituuksista. Kolmannen maan kansalaista (joka ei kuulu vapaan liikkuvuuden piiriin) koskevan maahantulokiellon määrääminen ja sen pituus perustuu aina joko ulkomaalaislain 150 § tai 150 a §:ään ja maahantulokiellon määräämisessä tulee lähtökohtaisesti suorittaa kokonaisharkinta 146 §:n perusteella. Tästä poikkeuksena on ne tilanteet, joissa maahantulokiello määrätään käännättämisen tai karkottamisen yhteydessä perustuen 150 §:n 1 momenttiin eli siihen, ettei vapaaehtoiselle paluulle ole määrätty aikaa ulkomaalaislain 147 a §:n perusteella. Näissä tapauksissa kokonaisharkinta painottuu itse karkottamis- tai käännättämisspätöksen tekemiseen sekä tämän jälkeen maahantulokiellon pituuteen. Maahantulokiello voidaan yksittäistapauksessa jättää määräämättä, jos lapsen etu tai perhe-elämän suoja sitä edellyttää.

3.5.1.1 Passi-, leima-, viisumi- ja oleskelulupaväärennykset, valtionrajarikos, laittoman maahantulon järjestäminen sekä laitton oleskelu

Otsikon mukaisissa asiakirjaväärennöstilanteissa on yleensä kyse puuttuvista maahantulo- tai maassa oleskelun edellytyksistä. Siten kyse on perustavanlaatuisesta turvallisen ja hallitun maahantulon elementistä. Maahantulokiellon pituus on näissä tilanteissa lähtökohtaisesti 3 - 5 vuotta. Sen sijaan lievästä väärennyksestä tai väärennysaineiston hallussapidosta voidaan määrätä lähtökohtaisesti 1 - 2 vuotta tilanteissa, joissa ei esimerkiksi ole viitteitä laittomasta maahantulosta.

Valtionrajarikoksesta ja lievästä valtionrajarikoksesta säädetään RL 17 luvun 7 ja 7 a §:ssä. Tuomitun lievän tekemuodon perusteella määrätään lähtökohtaisesti 2 vuoden maahantulokiello. Perusmuotoisessa valtionrajarikoksessa maahantulokiellon pituus on lähtökohtaisesti 3 - 5 vuotta. Jos tuomitun rikoksen taustalla on esimerkiksi ammattimaisuutta, suunnitelmallisuutta tai toistuvaa toimintaa, maahantulokiellon pituus on lähtökohtaisesti 5 - 7 vuotta. Jos teko katsotaan rikosnimikkeestä riippumatta laadultaan törkeäksi, voidaan asiassa harkita tapauskohtaisesti 7 - 15 vuoden määräaikaista maahantulokielloa.

Ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan ulkomaalainen voidaan käännättää, jos hän on ilman rajanylityslupaa ylittänyt rajan rajanylityspaikan ulkopuolelta tai rajanylityspaikan kautta aikana, jolloin rajanylityspaikka on ollut suljettu. Jos tällaisessa tilanteessa ylitys on ollut esimerkiksi tietämättömyydestä johtuva harhautuminen rajan yli, voidaan maahantulokielto jättää määräämättä käännättämispäätöksen yhteydessä. Muussa tapauksessa lähtökohtaisesti määrätään 2 vuoden mittainen maahantulokielto.

Laittoman maahantulon järjestämisessä on lähes poikkeuksetta kyse suunnitelmallisesta ja ammattimaisesta toiminnasta, jossa myös tavoitellaan suurta taloudellista hyötyä ja käytetään varsin tunnuksenomaisesti hyväksi alisteisessa tai haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä. Ulkomaalaislain yhtenä perustavanlaatuisena tarkoituksena on edistää hallittua maahantuloa sekä ottaa huomioon erityisesti maahantulokieltojen määräämisen ja pituuden osalta huomioon yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyviä näkökohtia. Esimerkiksi korkein hallinto-oikeus on ratkaisukäytännössään todennut, että laittoman maahantulon järjestämisessä on kyse suhteellisen ankarasti rangaistavasta rikoksesta, jonka taustalla ovat muun muassa Suomen velvoitteet Euroopan unionin ja Schengenin alueen ulkorajan valvomiseksi (Ks. KHO:2020:67). Siten maahantulokiellon pituus on näissä tapauksissa lähtökohtaisesti 5 - 15 vuotta. Maahantulokielto voidaan määrätä toistaiseksi voimassa olevana, jos rikoksesta on tuomittu vankeutta tai ulkomaalaisen katsotaan muodostavan vakavan uhkan kansalliselle turvallisuudelle. Toistaiseksi voimassa olevaa maahantulokieltoa ei kuitenkaan yleensä määrätä tilanteissa, joissa (ehdollinen) vankeustuomio pituus on alle 2 vuotta.

Jos henkilö käännytetään, koska hän oleskelee maassa ilman siihen vaadittavaa oleskelulupaa ja asiassa on lain mukaiset perusteet määrätä maahantulokielto, asiassa huomioidaan erityisesti luvattoman oleskelun kesto, moitittavuus ja tahallisuus. Lähtökohtaisesti, jos luvatonta oleskelua on alle 100 päivää, maahantulokielto määrätään kahdeksi vuodeksi. Jos luvatonta oleskelua on yli 100 päivää mutta alle 500 päivää, määrätään maahantulokielto 2 - 3 vuodeksi. Jos luvatonta oleskelua on 1000 päivää, määrätään maahantulokielto 4 - 5 vuodeksi. Jos luvatonta oleskelua on yli 2000 päivää, määrätään maahantulokielto 5 vuodeksi. Sama soveltuu lähtökohtaisesti tilanteeseen, jossa ulkomaalaisen todetaan oleskelleen luvattomasti muussa Schengen-valtiossa ja luvaton oleskelu todetaan Suomessa esim. maastalähtötarkastuksessa.

Sanamuodon "hakemuksen hylkääminen selvästi perusteettomana tai vilpillisenä" on katsottu lähtökohtaisesti pitävän sisällään 36 a §:n 1 - 4 kohdat ja 8 kohdan sekä 36 b §:n 1 momentissa säädetyt oleskeluluvan epäämisen perusteet. Lisäksi kohtaa sovelletaan myös maahanmuuton erillislakien perusteella hylättyihin oleskelulupahakemuksiin, kun oleskelulupahakemus on hylätty vilpillisenä. Vilpillisyyden arviointi tapahtuu kunkin erillislain sääntelyn perusteella (Ks. HE 26/2024 vp, s. 75).

Jos oleskelulupa on eväty selvästi perusteettomana tai vilpillisenä, lähtökohtaisesti ulkomaalaiselle määrätään maahantulokielto kahdeksi vuodeksi. Kahden vuoden maahantulokielto määrätään lähtökohtaisesti myös silloin, jos ulkomaalainen ei ole poistunut maasta vapaaehtoiselle paluulle määrättyssä ajassa. Laadultaan erityisen törkeissä tai erityisen vilpillisissä tilanteissa maahantulokielto voidaan määrätä määräaikaisena 3 - 5 vuodeksi. Jos ulkomaalainen ei ole toiminut tahallaan vilpillisesti ja asiassa on ollut lähinnä huolimattomuutta, voidaan asiassa harkita maahantulokiellon määräämistä yhdeksi vuodeksi. Jos henkilön epäillään syylistyneen rikokseen, sovelletaan

silloin muita jäljempänä 3.5.1 luvun alaluvuissa mainittuja ohjeellisia maahantulokiellon pituuksia.

Oleskeluluvan epäämisestä selvästi perusteettomana tai vilpillisenä käsitellään tarkemmin:

[Linkki: Luku 3.2.2.1 Toimivaltaisen viranomaisen velvoite määrätä maahantulokielto.](#)

Maahantulokiellon rikkomisesta säädetään rikoslain 17 luvussa. Jos henkilö on aikaisemmin tehdyllä päätöksellä määrätty Suomea tai Schengen-aluetta koskevaan maahantulokieltoon ja hän rikkoo maahantulokieltoa saapumalla unionin tai Schengen-alueelle taikka Suomeen eikä hän ole syylistynyt muihin uusiin rikoksiin edellisen maahantulokieltoa koskevan päätöksen jälkeen, henkilön katsotaan maahantulokieltoa rikkomalla osoittaneen välinpitämättömyyttä suhtautumista lakia ja viranomaisten määräyksiä kohtaan. Näissä tilanteissa hänelle voidaan tehdä uusi käännyttämispäätös ja määrätä uusi maahantulokielto edellytysten täytyessä. Esimerkiksi, jos henkilö on rikkonut maahantulokieltoa yhden kerran, määrätään hänelle pääsääntöisesti 2 vuoden maahantulokielto. Jos henkilö rikkoo maahantulokieltoa 2 kertaa, voidaan määrätä hänelle 3 vuoden maahantulokielto. Jos henkilö rikkoo maahantulokieltoa 3 kertaa, voidaan määrätä 4 vuoden maahantulokielto.

3.5.1.2 Liikenne rikokset

Liikenne rikokset voivat useasti olla omiaan vaarantamaan muiden tienkäyttäjien turvallisuutta. Maahantulokiellon pituutta määrättäessä otetaan huomioon muun muassa teon vakavuus, muille aiheutunut haitta ja vaara sekä toistuvuus. Henkilön toimiessa ammattiautoilijana on hyvä huomioida, että Schengen-maahantulokielto voi aiheuttaa kohtuuttomia vaikeuksia hoitaa työtä, mutta toisaalta harkinnassa on huomioitava myös se, että ammattiautoilijan syylistyminen rattijuopumukseen lisää teon moitittavuutta ja varsinkin raskaan ajoneuvon kuljettaminen päihtyneenä on omiaan aiheuttamaan vakavia vaaratilanteita.

Rattijuopumukseen perustuvan käännyttämisen ja maahan pääsyn epäämisen yhteydessä maahantulokiellon pituudeksi voidaan lähtökohtaisesti määrätä 2 vuotta. Mikäli kysymyksessä on rattijuopumus sekä muita rangaistavia tekoja, pituus on 2 - 3 vuotta. Jos henkilö tuomitaan törkeästä rattijuopumuksesta, pituus on 3 - 5 vuotta.

3.5.1.3 Salakuljetus ja veropetokset sekä tulojen hankkiminen epärehellisin keinoin

Salakuljetuksesta ja lievästä salakuljetuksesta säädetään rikoslain 46 luvun 4 ja 5 §:ssä. Tuonti on lainvastaista, jos edellytettyä tullia tai veroja ei makseta. Verorikoksista säädetään rikoslain 29 luvussa.

Kysymyksessä ei tarvitse olla rikoslaissa rikokseksi katsottava teko, vaan muukin toiminnan lainvastaisuus voi tulla kysymykseen. Käännyttämisperusteena soveltuu silloin ulkomaalaislain 148 § 1 momentin 5 kohta. Epärehellisillä keinoilla tarkoitetaan tässä muun muassa väärin perustein tapahtuvaa alkoholin, savukkeiden, nuuskan tai muiden tavaroiden maahantuontia ja näiden tavaroiden maassa tapahtuvaa häiritsevää kaupustelua. Näitä muita tavaroita voivat olla esimerkiksi rihkamakorut, lelut, taidelasitavarat ja piraattituotteet.

Kun kysymyksessä on tulojen hankkiminen epärehellisin keinoin, voi tämän perusteen lisäksi tulla kysymykseen yleisen järjestyksen ja/tai turvallisuuden

vaarantaminen (Ks. UlkL 148 § 1 mom. 1 k sekä 11 § 1 mom. 5 k) tai ns. rikosepäilyperuste (Ks. UlkL 148 § 1 mom. 8 k). Kaupallinen tuonti on aina verollista. Tuonti ei ole kaupallista silloin, kun se on satunnaista ja matkustaja tuo tavarat mukanaan omaan tai perheensä henkilökohtaiseen käyttöön tai lahjaksi. Jos tuotteet ovat määrältään ja luonteeltaan sellaisia, että ne voidaan käsittää kaupallisesti käytettäväksi, niistä on maksettava tulli ja muut verot. Sama koskee mitä tahansa vastiketta vastaan luovutettavia tuotteita. Myös tuotteiden välittämistä pidetään kaupallisena tuontina.

Maahantulokiellon pituutta arvioitaessa salakuljetuksen yhteydessä on otettava huomioon ammattimaisuus, suunnitelmallisuus ja toistuvuus sekä mahdollinen asiassa vältetty maahantuontiverojen määrä eli verohyöty. Arvioitaessa salakuljetustoiminnan luonnetta ammattimaiseksi, suunnitelmalliseksi ja toistuvaksi, suuri merkitys on sillä, onko kuljetusvälineeseen tehty rakenteellisia muutoksia tai piiloja ja salakuljetetaanko näissä, nimenomaan salakuljetusta varten rakennetuissa piiloissa, maahan tavaraa. Usein salakuljetustapauksissa täytyy myös UlkL 148 § 1 mom. 8 kohta.

Jos savukekartonkeja on 5 - 10, maahantulokiellon pituus on lähtökohtaisesti 1 vuosi. Jos kartonkeja on hallussa tätä enemmän, mutta alle 50 kappaletta, pituus voi olla 2 vuotta.

Jos kartonkeja on 50 - 100, maahantulokiellon pituus on 3 vuotta. Jos määrät ovat tätä suuremmat, mutta alle 500 kartonkia, pituus on 5 vuotta. Suuremmista määristä voidaan määrätä myös toistaiseksi voimassa oleva maahantulokielto. Toistaiseksi voimassa olevan maahantulokiellon määrittäminen edellyttää lähtökohtaisesti sitä, että ulkomaalainen on tuomittu rikoksesta. Jos kartonkimäärien perusteella ulkomaalaiselle tulisi lähtökohtaisesti määrätä toistaiseksi voimassa oleva maahantulokielto, asiassa tulisi ensin odottaa tuomiota. Jos tällaisessa tilanteessa tuomion odottaminen ei ole mahdollista ja asiassa tulee tehdä maastapoistamispäätös kiireellisenä, tulisi tällöin harkittavaksi 5 - 15 vuoden määräaikainen maahantulokielto.

Edellä mainittu soveltuu myös nuuskan salakuljetukseen ja luvattomaan maahantuontiin, jossa kyse on yleensä suurista määristä nuuskaa. Näissä tilanteissa ulkomaalaisen useasti epäillään syylistyneen samanaikaisesti myös veropetokseen tai törkeään veropetokseen.

Alkoholin salakuljettamiseen sovelletaan yllä selostettuja määriä siten, että kartonkimäärät vastaavat lähtökohtaisesti litroja.

Jos luvattomasta maahantuonnista kiinni jäänyt maksaa hänelle määrätty tullimaksut, maahantulokielto voidaan joissakin tapauksissa jättää määräämättä. Tästä huolimatta maahantulokielto on kuitenkin määrättävä, jos ulkomaalaisen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai turvallisuutta, ellei yksittäistapauksessa perhe-elämän suojan tai lapsen edun perusteella toisin arvioida.

Lääkeaineiden lainvastainen tuonti on rangaistavaa lääkerikoksena (Ks. RL 44:5). Myös dopingaineen maahantuonti tai sen yritys on rangaistavaa rikoslain 44 luvun 6 §:n perusteella. Dopingrikoksella on lisäksi törkeä tekemuoto. Maahantulokiellon pituuden osalta voidaan pitää lähtökohtana, mitä alaluvussa 3.5.1.5 on esitetty.

3.5.1.4 Kirjanpitorikokset, rahanpesu, kätkemisrikokset

Kirjanpito-, rahanpesu- ja kätkemisrikoksista säädetään rikoslain 30 ja 32 luvuissa. Maahantulokielto voidaan määrätä toistaiseksi voimassa olevaksi, jos

ulkomaalainen on tuomittu pitkään vankeusrangaistukseen ja/tai rikos on tekemuodoltaan erityisen vakava. Jos henkilöä ei ole tuomittu vankeusrangaistukseen tai hänet on tuomittu teon tavallisesta muodosta eikä esimerkiksi omaisuuden arvo ole huomattava, maahantulokiellon pituus on lähtökohtaisesti 4 - 5 vuotta.

3.5.1.5 Huumausainerikokset

Huumausainelain 5 § sisältää yleiskiellon, jonka mukaan huumausaineen tuotanto, valmistus, tuonti Suomen alueelle, vienti Suomen alueelta, kuljetus, kauttakuljetus, jakelu, kauppa, käsittely, hallussapito ja käyttö on kielletty. Kiellosta voidaan poiketa lääkinnällisissä, tutkimuksellisissa ja valvonnallisissa sekä teollisen käytön tarkoituksissa siten kuin niistä erikseen huumausainelaissa tai muualla laissa säädetään. Lisäksi kuluttajamarkkinoilta kielletyn psykoaktiivisen aineen valmistus, tuonti Suomen alueelle, varastointi, myynnissä pitäminen ja luovuttaminen on kielletty. Kiellosta voidaan poiketa tutkimuksellisissa ja teollisen käytön tarkoituksissa siten kuin niistä erikseen huumausainelaissa tai muualla laissa säädetään.

Rikoslain 50 luvun 2 a §:n mukaan huumausaineen käyttörikoksen tunnusmerkistöön kuuluu, että henkilö laittomasti käyttää taikka omaa käyttöä varten pitää hallussaan tai yrittää hankkia vähäisen määrän huumausainetta. Yksittäisen käyttörikoksen tapauksessa maahantulokiellon pituudeksi määrätään lähtökohtaisesti 2 vuotta.

Jos kysymyksessä on perusmuotoinen yksittäinen huumausainerikos, maahantulokiellon pituudeksi määrätään lähtökohtaisesti 3 - 5 vuotta. Huomioon otettavia seikkoja ovat mahdollinen salakuljetus, sekä edelleen levittämistä ja/tai myyntitarkoitus. Jos huumausainerikoksesta tai sen törkeästä tekemuodosta tuomitaan yli kahden vuoden vankeusrangaistus, maahantulokielto määrätään lähtökohtaisesti toistaiseksi voimassa olevaksi. Jos rikoksesta on tuomittu alle 2 vuoden vankeusrangaistus, voidaan asiassa määrätä määräaikainen maahantulokielto 5 - 15 vuodeksi. Jos kokonaisharkinta huomioiden ulkomaalaiselle tulisi lähtökohtaisesti määrätä toistaiseksi voimassa oleva maahantulokielto, mutta asiassa ei ole vielä tuomiota eikä sen odottaminen ole mahdollista, tulisi myös tällöin harkittavaksi 5 - 15 vuoden määräaikainen maahantulokielto.

3.5.1.6 Seksuaalirikokset, paritus, ihmiskauppa

Seksuaalipalvelujen myynti on ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 6 kohdan mukainen käännyttämisperuste. Sitä ei ole kuitenkaan Suomen laissa kriminalisoitu eikä lähtökohtaisesti seksuaalipalvelujen myynnistä määrätä maahantulokielloa. Maahantulokielto tulee kuitenkin näissäkin tapauksissa määrätä, jos ulkomaalaiselle ei ole annettu aikaa vapaaehtoiselle poistumiselle ulkomaalaislain 147 a §:n perusteella, esimerkiksi yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantamisen tai pakenemisen vaaran tapauksissa. Tällöin maahantulokiellon pituus on lähtökohtaisesti 2 - 3 vuotta.

Jos käännyttämisperusteena on seksuaalirikos (Ks. RL 20 luku), maahantulokiellon pituudeksi määrätään lähtökohtaisesti 5 vuotta teon törkeydestä riippuen. Jos asiassa on annettu tuomio ja teko on ollut laadultaan törkeä (vaikka rikosnimike olisikin perusmuotoinen), määrätään maahantulokielto toistaiseksi voimassa olevaksi.

Ihmiskaupalla tarkoitetaan tekoa, jossa käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa taikka toista painostamalla, erehdyttämällä toista tai tämän erehdyttämisellä hyväksi käyttämällä, maksamalla korvauksen toista määräysvallassaan pitävälle henkilölle tai ottamalla vastaan sellaisen korvauksen otetaan toinen henkilö määräysvaltaan, värvätään toisen taikka luovutetaan, kuljetetaan, vastaanotetaan tai majoitetaan toinen hänen saattamiseen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön, pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi. Ihmiskaupan uhrille voidaan myöntää oleskelulupa ulkomaalaislain 52 a §:n mukaisesti. Lisäksi on hyvä huomioida, että seksuaalipalveluiden myynnissä, voi myös olla kyse tunnistamatta jääneestä parituksen, ihmiskaupan tai muunlaisen hyväksikäytön uhriksi joutumisesta. Mahdolliset uhrit tulee ohjata auttamisjärjestelmään. Lisäksi on huomioitava, että rikolliseen toimintaan pakottaminen on yksi ihmiskaupan muoto, jolloin on arvioitava ihmiskaupan uhrien rankaisemattomuusperiaatteen soveltumista (Ks. ihmiskauppadirektiivi 8 artikla).

Ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan sekä parituksen ollessa käännättämisperusteena, maahantulokiellon pituudeksi määrätään lähtökohtaisesti 5 vuotta. Törkeämissä tapauksissa voidaan määrätä määräaikainen maahantulokielto 5 - 15 vuodeksi. Maahantulokielto voidaan määrätä myös toistaiseksi, jos asiassa on yli 2 vuoden rikustuomio.

3.5.1.7 Omaisuusrikokset

Rikostunnusmerkistöt ovat RL 28 luvun 1, 2 ja 3 §:ssä. Myös yritys on rangaistavaa. Mikäli näpistyksessä on kysymyksessä yksittäinen teko, asiassa ei yleensä täyty perusteet käännättämiselle. Jos näpistyksiä on enemmän kuin yksi ja kohteena ovat esimerkiksi elintarvikkeet tai arvoltaan vähäinen omaisuus, maahantulokiellon pituus on lähtökohtaisesti 1 vuosi. Jos maahantulon tarkoitus on pelkästään rikollinen toiminta, maahantulokiellon pituus on lähtökohtaisesti 2 vuotta. Toistuvissa näpistystapauksissa, joissa toiminta on rinnastettavissa ammattimaiseen toimintaan, maahantulokielto voidaan määrätä 3 - 5 vuodeksi.

Jos rikosnimikkeenä on varkauden yritys, maahantulokiellon pituudeksi määrätään 2 - 3 vuotta. Jos rikosnimikkeenä on varkaus, maahantulokiellon pituudeksi määrätään 3 - 5 vuotta. Asiassa tulee huomioida muun muassa teon vakavuus, toistuvuus, suunnitelmallisuus, mahdollinen ammattimainen toiminta (esim. varkaus foliokassia käyttämällä) tai huomattava omaisuus. Vankeusrangaistuksen perusteella tekemuodon ollessa törkeä voidaan määrätä teon vakavuudesta ja laadusta riippuen joko määräaikainen maahantulokielto 5 - 15 vuodeksi tai toistaiseksi voimassa oleva maahantulokielto.

Petosten osalta maahantulokiellon pituudessa voidaan pitää lähtökohtana, mitä varkauksista on esitetty edellä.

Ryöstöstä maahantulokiellon pituudeksi määrätään lähtökohtaisesti 5 - 10 vuotta. Törkeästä ryöstöstä määrätään lähtökohtaisesti toistaiseksi voimassa oleva maahantulokielto, kun asiassa on saatu tuomio.

3.5.1.8 Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset

Pahoinpitelystä, sen lievästä ja törkeästä tekemuodosta sekä mm. murhasta ja taposta säädetään rikoslain 21 luvussa.

Kun rikosnimikkeenä on lievä pahoinpitely, asiassa ei yleensä täyty perusteet käännyttämiselle. Perusmuotoinen pahoinpitely johtaa lähtökohtaisesti 3 - 4 vuoden pituiseen maahantulokieltoon. Törkeästä tekemuodosta voidaan määrätä 4 - 5 vuoden pituinen maahantulokielto.

Vakavien henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten ollessa käännyttämisperusteena maahantulokielto on vähintään 5 vuotta. Toistaiseksi voimassa olevan maahantulokiellon määrääminen edellyttää rikostuomiota. Mahdollisista perhesiteistä huolimatta taposta tai murhasta taikka niiden yrityksestä annettu tuomio johtaa toistaiseksi voimassa olevaan maahantulokieltoon.

3.5.1.9 Muut tilanteet

Jos ulkomaalaiselle ei myönnetä kansainvälistä suojelua, koska hänen hakemuksensa on käsitelty nopeutetussa menettelyssä tai hakemus on jätetty tutkimatta, määrätään maahantulokielto lähtökohtaisesti kahdeksi vuodeksi.

3.5.2 Maahantulokiellon määrääminen karkottamisasiassa

Jos aikaa vapaaehtoiselle paluulle ei ole ulkomaalaislain 147 a §:n perusteella määrätty tai, jos ulkomaalainen ei ole määrättyssä ajassa poistunut maasta, määrätään karkottamispäätöksen yhteydessä maahantulokielto.

Ulkomaalaislain 150 b §:n mukaan maahantulokielto määrätään enintään viiden vuoden määräajaksi. Jos ulkomaalaisen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta taikka kansallista turvallisuutta, hänelle voidaan kuitenkin määrätä enintään 15 vuoden pituinen maahantulokielto. Laadultaan törkeästä tai ammattimaisesta rikoksesta rangaistukseen tuomitulle ulkomaalaiselle voidaan määrätä maahantulokielto toistaiseksi, jos hän muodostaa vakavan uhkan yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle. Jos ulkomaalaisen katsotaan muodostavan vakavan uhkan kansalliselle turvallisuudelle, maahantulokielto voidaan määrätä toistaiseksi. Maahantulokiellon kesto harkittaessa tehtävästä kokonaisharkinnasta säädetään ulkomaalaislain 146 §:ssä.

"Laadultaan törkeällä" rikoksella ei viitata ainoastaan rikollisiin tekoihin, jotka ovat rikosnimikkeen perusteella nimenomaisesti luokiteltu törkeäksi, vaan tarkoitus on kuvata teon vakavuutta yleisesti.

Sekä karkottamisasiassa että muissakin maastapoistamisasiassa maahantulokiellon pituuteen vaikuttavat karkottamisperusteen lisäksi mm. maasta poistettavan henkilön maassa oleskelun pituus ja hänen siteensä Suomeen. Taustalla on tyypillisesti käännyttämisilanteisiin verrattuna pidempi laillisen oleskelun jakso, ja siten maahantulokiellon pituutta harkittaessa ei voida lähtökohtaisesti soveltaa sitä, mitä on todettu käännyttämis tapausten osalta.

Maahantulokielto on lähtökohtaisesti kaikkia Euroopan unionin jäsenmaita ja Schengen-aluetta koskeva. Jos henkilöllä on oleskeluoikeus jossain toisessa Schengen-valtiossa, neuvotellaan oleskeluoikeuden myöntäneen jäsenvaltion kanssa oleskeluluvan peruuttamisesta. Jos oleskeluoikeuden myöntänyt jäsenvaltio ei peruuta oleskeluoikeutta, määrätään maahantulokielto kansallisena eli vain Suomea koskevana.

Schengen-neuvotteluista tarkemmin:

[Linkki: Luku 5.3 Schengen-neuvottelu.](#)

Jos oleskelulupa on evätty selvästi perusteettomana tai vilpillisenä, lähtökohtaisesti ulkomaalaiselle määrätään maahantulokielto kahdeksi vuodeksi. Kahden vuoden maahantulokielto määrätään lähtökohtaisesti myös silloin, jos ulkomaalainen ei ole poistunut maasta vapaaehtoiselle paluulle määrättyssä ajassa. Laadultaan erityisen törkeissä tai erityisen vilpillisissä tilanteissa maahantulokielto voidaan määrätä määräaikaisena 3 - 5 vuodeksi. Jos ulkomaalainen ei ole toiminut tahallaan vilpillisesti ja asiassa on ollut lähinnä huolimattomuutta, voidaan asiassa harkita maahantulokiellon määräämistä yhdeksi vuodeksi.

Oleskeluluvan epäämisestä selvästi perusteettomana tai vilpillisenä tarkemmin:

[Linkki: Luku 3.2.2.1 Viranomaisen velvoite määrätä maahantulokielto.](#)

Rikosperusteisen maasta karkottamisen yhteydessä maahantulokielto määrätään yleensä vähintään kolmeksi vuodeksi tai toistaiseksi voimassa olevaksi, riippuen rikoksen tai rikosten laadusta sekä kokonaisharkinnassa vaikuttavista seikoista.

Jos karkottamispäätös koskee samalla myös avio- tai avopuolisoa taikka huollossa olevaa lasta, heille ei automaattisesti määrätä maahantulokieltoa, vaikka perheenjäsen määrättäisiin maahantulokieltoon. Varsinkin lasten kohdalla ei yleensä ole kyse sellaisesta moitittavasta menettelystä, että maahantulokiellon määrääminen olisi perusteltua, eikä voida pitää lapsen edun mukaisena, että huoltajan menettelystä aiheutuisi lapselle maahantulokiellon kaltainen kielteinen seuraamus.

Ulkomaalaislain 150 §:n 3 momentin mukaan maahantulokieltoa ei määrätä 52 a §:n perusteella oleskeluluvan saaneelle, jolle ei ole myönnetty uutta oleskelulupaa tai jonka oleskelulupa on peruutettu. Maahantulokielto määrätään kuitenkin, jos hän ei ole noudattanut velvollisuutta palata tai hän on uhka yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle taikka kansalliselle turvallisuudelle.

Ulkomaalaislain 52 a §:n perusteella oleskeluluvan saaneen maasta poistamiseen ja maahantulokieltoon määräämiseen liittyvistä asioista tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.10 Ihmiskaupan uhrin.](#)

[Linkki: Luku 3.2.3 Ihmiskaupan uhrina oleskeluluvan saaneet ja maahantulokielto.](#)

3.6 Maahantulokiellon perusteet – UMA-järjestelmään tehtävät merkinnät

Kun tehdään päätös Euroopan unionin jäsenvaltioita ja Schengen-aluetta koskevasta maahantulokiellosta, maahantulokiellolle on valittava peruste UMA-järjestelmästä. Valittu peruste siirtyy myös maahantulokieltokuulutukselle SIS-järjestelmään. Maahantulokiellon perusteeksi on valittavissa neljä vaihtoehtoa:

1. Paluudirektiivin mukainen maahantulokielto
 - valitaan, kun kolmannen maan kansalaiselle on määrätty maahantulokielto paluudirektiivin mukaisia menettelyjä noudattaen (palauttamiseen liittyvät maahantulokiellot). Perustetta ei käytetä sellaisissa tapauksissa, joissa maahantulokielto ei liity maastapoistamispäätökseen.

Jos henkilön läsnäolosta valtion alueella aiheutuu uhka yleiselle järjestykselle, yleiselle turvallisuudelle tai kansalliselle turvallisuudelle ja henkilölle on kansallisen lainsäädännön mukaisesti tehty maahantulokieltopäätös, voidaan valita joku seuraavista perusteista:

2. aiempi tuomio, josta vähintään vuoden vankeusrangaistus
 - valitaan, kun kolmannen maan kansalainen on tuomittu jäsenvaltiossa rikoksesta, josta seuraa vähintään vuoden vapausrangaistus (2018/1861 24 artiklan 2 kohdan a alakohta). Peruste voidaan valita esimerkiksi, kun rikoksesta tuomitun ulkomailla olevan henkilön oleskelulupa on peruutettu ulkomaalaislain 58 §:n 7 momentissa säädetyllä perusteella tai oleskelulupa on evätty ulkomaalaislain 36 §:n perusteella.
3. vakava turvallisuusuhka
 - valitaan, kun voidaan vakavin perustein olettaa, että kolmannen maan kansalainen on syylistynyt vakavaan rikokseen, mukaan lukien terrorismirikos, tai on selviä viitteitä, että hän aikoo tehdä tällaisen rikoksen jonkin jäsenvaltion alueella (2018/1861 24 artiklan 2 kohdan b alakohta).
4. maahantulosäännösten kiertäminen
 - valitaan, kun kolmannen maan kansalainen on kiertänyt tai yrittänyt kiertää maahantulosäännöksiä päästäkseen jäsenvaltioiden alueelle tai siellä oleskelua koskevaa unionin tai kansallista lainsäädäntöä (2018/1861 24 artiklan 2 kohdan c alakohta). Peruste valitaan esimerkiksi, kun ulkomailla olevan henkilön oleskelulupahakemus on hylätty ulkomaalaislain 36 a §:n 1 - 4 kohdan perusteella ja hänelle määrätään maahantulokieltö tai kun ulkomailla oleskelevan henkilön oleskelulupa on peruutettu ulkomaalaislain 58 §:n 4 momentin perusteella esimerkiksi väärin tietojen antamisen vuoksi ja hänelle määrätään maahantulokieltö.

4 Maasta poistumisen estyminen

Täytäntöönpanoviranomaiset pyrkivät panemaan maastapoistamispäätöksen täytäntöön mahdollisimman tehokkaasti. Jos maasta poistaminen ei käytännössä onnistu, tulee hakemuksen perusteella harkittavaksi tilapäisen oleskeluluvan myöntäminen ulkomaalaislain 51 §:n perusteella. Toisin sanoen kyse on viimesijaisesta lupaperusteesta sallia aiemman maastapoistamispäätöksen perusteella laittomasti Suomessa oleskelevan ulkomaalaisen oleskelu muuttamalla se ulkomaalaislain 40 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla lailliseksi.

4.1 Maasta poistumisen estyminen oleskelulupaperusteena (51 §)

Ulkomaalaislain 51 §:n 1 momentin 1 - 2 kohtien mukaan Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle myönnetään tilapäinen oleskelulupa, jos häntä ei tilapäisestä syystä voida palauttaa kotimaahan tai pysyvään asuinmaahansa taikka hänen paluunsa kotimaahan tai pysyvään asuinmaahan ei ole tosiasiallisesti mahdollista. Viimeiseksi mainitulla perusteella oleskelulupaa ei myönnetä, jos ulkomaalaisen paluu jää sen vuoksi toteuttamatta, että hän ei

suostu palaamaan kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa tai vaikeuttaa paluunsa järjestelyä (Ks. UlkL 51 § 2 mom.).

51 §:ssä palauttamisella tarkoitetaan 146 a §:n mukaista palauttamista, joka perustuu paluudirektiivin 3 artiklan 3 kohtaan. Näissä tapauksissa palautuksen kohteena voi olla ainoastaan EU:n ulkopuolinen kolmas maa (Ks. HE 134/2013 vp, s. 18). Näin ollen ulkomaalaislain 51 §:n mukaista oleskelulupaa ei tule myöntää tilanteessa, jossa maasta poistaminen ei ole palauttamista ja tällaisen siirron kohdevaltio on toinen EU:n jäsenvaltio.

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan paluun järjestelyn vaikeuttaminen olisi sitä, että henkilö jättää tekemättä toimia, joita pitäisi tehdä paluun toteuttamiseksi. Tällainen voi esimerkiksi olla matkustusasiakirjan tai muun asiakirjan hakeminen oman maan edustustosta. Paluun vaikeuttamista voi olla, että henkilö jättää toistuvasti tulematta lentokentälle sovittuna aikana, kun pitäisi poistua maasta tai muulla tavoin vaikeuttaa palveluntarjoajan työtä matkan järjestelyissä (Ks. HE 170/2014 vp, s. 40).

Oleskelulupaa maasta poistumisen estymisen vuoksi ei myönnetä, jos ulkomaalaisen olisi käytännössä mahdollista vapaaehtoisesti palata kotimaahansa. Jos ulkomaalaisen palaamiselle kotimaahan ei ole suojeluun tai terveyteen liittyviä tilapäisiä esteitä ja hänen on mahdollista palata sinne vapaaehtoisesti, perustetta oleskeluluvan myöntämiselle Suomeen ulkomaalaislain 51 §:n perusteella ei ole olemassa. Siten esimerkiksi ulkomaalaisen oma halu jäädä Suomeen ei anna aiheutta oleskeluluvan myöntämiselle (Ks. HE 170/2014 vp, s. 40). Maahanmuuttovirasto voi ratkaisutoiminnassaan hyödyntää sen omia tietoja, poliisilta, palveluntarjoajalta tai vastaanottokeskuksilta saatavaa tietoa aiemmista toteutuneista avustetuista tai omatoimisista paluista. Maahanmuuttovirasto saa tästä tavallisesti tiedon, esimerkiksi poliisin karkottamisesityksistä.

Oleskeluluvan myöntäminen ulkomaalaislain 51 §:n perusteella ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu. Jos ulkomaalaiselle myönnetään oleskelulupa 51 §:n 1 momentin perusteella, hänen ulkomailla olevalle perheenjäsenelle ei myönnetä oleskelulupaa perhesiteen perusteella.

Ulkomaalaislain 146 a §:ssä tarkoitettu "palauttaminen" kattaa paluudirektiivin mukaisesti kaikki maasta poistamispäätösten täytäntöönpanomuodot. Palauttaminen voi paluudirektiivin mukaisesti olla joko henkilön vapaaehtoista paluuta tai maasta poistamista, jonka toimivaltainen viranomainen panee täytäntöön soveltuvia turvaamistoimia käyttäen tai saattamalla. Harkittaessa oleskeluluvan myöntämistä 51 §:n perusteella tulee muodostaa käsitys, onko paluu tosiasiasa mahdollista. Arvioitaessa palaamisen mahdollisuutta on otettava huomioon palauttamisen molemmat muodot. Palauttaminen on mahdollista, jos henkilön vapaaehtoiselle paluulle ei ole estettä, vaikka alkuperämaa olisikin haluton myöntämään palauttamisen edellyttämiä asiakirjoja tai muuten ottamaan vastaan vasten omaa tahtoaan palautettavia kansalaisiaan. Se, että johonkin maahan on Suomesta palannut ihmisiä vapaaehtoisesti joko omin toimin tai avustetun vapaaehtoisen paluun järjestelmää hyödyntäen, on yksittäisessä tapauksessa vahva osoitus paluun mahdollisuudesta (Ks. HE 170/2014 vp, s. 40).

Lupaharkinnassa on otettava muun ohella huomioon hakijan yksilöllinen tilanne, mutta hakijan on tuotava nämä seikat hakemuksessaan ja sen liitteissä esille, elleivät ne käy ilmi esimerkiksi palveluntarjoajan raportista. Kansainvälistä suojelua hakeneen ulkomaalaisen suojelun tarve on jo tullut tuossa vaiheessa tutkituksi ja arvioitu, että palaaminen on suojelun tarpeen näkökulmasta

mahdollista (Ks. HE 170/2014 vp, s. 40). Hallintovaliokunta on antamassaan mietinnössään muun ohella todennut, että henkilöllä, joka ei täytä kansainvälisen suojelun saamisen edellytyksiä, ei ole oikeutta jäädä maahan vain sen vuoksi, ettei hän halua poistua maasta. Ulkomaalaisen oman aktiivisuuden ja myötävaikutuksen merkitys korostuu ulkomaalaislain 51 §:n mukaisessa tilanteessa, eikä vapaaehtoisesta paluusta kieltäytyvän henkilön ole mahdollista saada oleskelulupaa säännöksen perusteella. (Ks. HaVM 47/2014 vp, s. 3 - 4).

Ulkomaalaislain 54 §:n 5 momentin mukaan ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen oleskelulupa 51 §:n perusteella maasta poistumisen estymisen vuoksi, myönnetään kahden vuoden yhtäjaksoisen maassa oleskelun jälkeen jatkuva oleskelulupa, jos olosuhteet, joiden perusteella edellinen määräaikainen lupa myönnettiin, ovat edelleen olemassa.

Jos ulkomaalaislain 51 §:ssä tarkoitetun oleskeluluvan perusteena ollut maasta poistumisen estyminen on lakannut, voidaan tällaisessa tapauksessa maasta karkottamisen täytäntöönpano suorittaa tavanomaiseen tilanteeseen verrattuna nopeammalla aikataululla karkottamispäätöksen täytäntöönpano).

Karkottamispäätöksen täytäntöönpanosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 16.1.1 Karkottamispäätöksen täytäntöönpano.](#)

Maasta poistamisen tosiasiallisen mahdollisuuden selvittäminen kuuluu lähes poikkeuksetta täytäntöönpanoviranomaisille. Jos Maahanmuuttovirastolla tehdessään maastapoistamispäätöstä ei ole erityistä syytä epäillä asiakirjojen tai maatietouden perusteella maasta poistamisen teknisen esteen olemassaoloa, sen ei ole tarpeen erikseen selvittää maasta poistamisen tosiasiallisia mahdollisuuksia ennen maastapoistamispäätöstä (Ks. alla selostettu KHO:2013:180).

Se, että vastaanottopalveluja saaneelle ulkomaalaiselle, jolle ei ole myönnetty oleskelulupaa ulkomaalaislain 51 §:n perusteella, koska ulkomaalainen ei suostu palaamaan kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa tai vaikeuttaa paluunsa järjestelyjä, voi olla merkitystä hänen vastaanottopalveluihinsa. Nimittäin vastaanottolain 14 a §:n 3 momentin mukaan kolmannen maan kansalaiselle, joka ei ole tehnyt hakemusta avustetusta vapaaehtoisesta paluusta, annetaan vastaanottopalveluja enintään 30 päivää sen jälkeen, kun päätös maasta poistamisesta on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi ja poliisi on ilmoittanut vastaanottokeskukselle, että maasta poistamisen täytäntöönpano viranomaistoimin ei ole mahdollista. Vastaanottolain 14 a §:n 3 momenttia ei sovelleta ilman huoltajaa olevan lapsen vastaanottopalveluihin.

KHO arvioi ennakkopäätöksessään KHO:2013:180 ulkomaalaislain 51 §:n 1 momentin mukaisen tilapäisen oleskeluluvan edellytysten selvittämistä.

Asiassa oli kysymys 51 §:n 1 momentissa tarkoitetun esteen selvittämisestä. KHO katsoi, että tämän edellytyksen selvittäminen ei sinänsä edellytä täytäntöönpanokelpoista käännyttämispäätöstä. Jos Maahanmuuttovirastolla sen tehdessä käännyttämispäätöstä ei ole erityistä syytä epäillä asiakirjojen tai maatietouden perusteella esteen olemassaoloa, sen ei ole tarpeen erikseen

selvittää maasta poistamisen tosiasiallisia mahdollisuuksia ennen käännättämispäätöstä. KHO:n mukaan käännättämismahdollisuuksien selvittäminen normaalitilanteessa kuuluu täytäntöönpanoviranomaisena toimivalle poliisille täytäntöönpanokelpoisen käännättämispäätöksen jälkeen.

KHO arvioi ennakkopäätöksessään KHO:2011:9 muun ohella ulkomaalaislain 51 §:ssä tarkoitetun luvan myöntämisen ehdottomuutta.

Tapauksessa Maahanmuuttovirasto oli hylännyt Armenian kansalaisen A:n työntekijän oleskelulupaa koskevan hakemuksen sekä maasta poistamisen estymiseen perustuvan oleskelulupahakemuksen, sillä A ei täyttänyt oleskeluluvan myöntämisen yleisiä edellytyksiä. KHO:n mukaan oleskeluluvan myöntämättä jättäminen sisälsi kuitenkin kokonaisharkintaa myös tilanteissa, joissa ulkomaalaisen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta. KHO myös huomautti ulkomaalaislain 51 §:n 1 momentin sanamuodon olevan velvoittava, joten tilanteissa, joissa ulkomaalaisen maasta poistaminen ei ole tosiasiasa mahdollista, tilapäistä oleskelulupaa koskevaa hakemusta ei voida hylätä pelkästään sillä perusteella, että asianomaisen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta ulkomaalaislain 36 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Harkinnassa on siten otettava huomioon, että luvan epäämisen seurauksena henkilö saattaisi joutua oleskelemaan Suomessa pitkäaikaisestikin ilman mitään ulkomaalaislain mukaista perustetta. KHO siten katsoi, että Maahanmuuttoviraston ei näin ollen olisi tullut mainitsemallaan perusteella hylätä A:n maasta poistamisen estymiseen perustuvaa oleskelulupahakemusta.

KHO arvioi ennakkopäätöksessään KHO:2017:189 oleskeluluvan myöntämistä ja maasta poistumisen estymistä käännätetyn tilapäisen terveydellisen syyn johdosta.

Tapauksessa oli kysymys Afganistanin kansalaisesta A:sta, jolla oli Suomeen tulonsa jälkeen todettu lääkeresistentti tuberkuloosi. Lääkärintilauksen mukaan hänen tuberkuloosinsa hoito oli aloitettu tammikuussa 2016 ja hoidon kesto tulisi olemaan vähintään 20 kuukautta. Hoito edellytti lääkärinlausunnon mukaan keskeytymätöntä ja valvottua päivittäin toistuvaa lääkkeenottoa ja lisäksi pistoksia säännöllisesti tehtävää lääkintää, jotta tuberkuloosi ei aktivoituisi uudelleen ja kehity tarttuvaksi. Korkein hallinto-oikeus kiinnitti asiaa arvioidessaan huomiota myös sen tiedoksi saatettuihin valtakunnallisiin ja eurooppalaisiin asiantuntijakannanottoihin. Niiden mukaan palauttamisesta kesken hoidon tulisi pidättäytyä sekä potilaan oman terveyden turvaamiseksi että tämän yhteisön suojelemiseksi tartuntavaaralta.

Saadun selvityksen mukaan Afganistanissa oli saatavilla hoitoa tuberkuloosiin, hoito oli ilmaista, lähes kaikki potilaat olivat hoidon piirissä ja lääkkeitä oli kattavasti saatavilla. Tähän nähden A:n tilanne ei ollut sellainen, ettei hänen inhimillisesti arvioiden olisi voitu edellyttää palaavan kotimaahansa, eikä edellytyksiä jatkuvan oleskeluluvan myöntämiseen ulkomaalaislain 52 §:ssä tarkoitetusta yksilöllisestä inhimillisestä syystä siten ollut.

Kun kuitenkin otettiin huomioon A:n kotimaansa ulkopuolella viettämä yli 20 vuoden aika ja sen heikentävä vaikutus kotimaan olojen tuntemiseen sekä se, ettei hänellä enää ollut kotimaassaan tuki- ja turvaverkostoa, hänen sinne palauttamisensa tässä vaiheessa saattaisi vaarantaa hänen hoitonsa jatkuvuuden ja terveytensä sekä lisäksi aiheuttaa yleisen tartuntavaaran. Näin

ollen häntä ei voitu palauttaa kotimaahansa ennen kuin hänen tuberkuloosinsa oli saatu lääketieteellisesti arvioituna asianmukaisesti hoidettua.

Hallinto-oikeuden ja Maahanmuuttoviraston päätökset kumottiin oleskeluluvan ja käännyttämisen osalta ja asia palautettiin Maahanmuuttovirastolle, jonka asiaa uudelleen käsitellessään tuli ulkomaalaislain 51 §:n perusteella arvioida, oliko A:lle hänen terveydentilansa huomioon ottaen myönnettävä tilapäinen oleskelulupa.

4.2 Ulkomaalaislain 51 §:ssä tarkoitetun luvan hakemisesta

Ulkomaalaislain 51 §:ssä tarkoitettua oleskelulupaa voi hakea vain sille tarkoitetulla hakemuslomakkeella. Jos asianosaiselle on myönnetty oleskelulupa maasta poistumisen estymisen vuoksi ja hän hakee samalla perusteella jatko-oleskelulupaa, on tässäkin tapauksessa jätettävä edellä mainittu hakemuslomake. 51 §:n mukainen oleskelulupa saattaa tulla vireille edellä kerrotulla tavalla, jossa vedotaan suoraan maasta poistumisen estymiseen, tai hakija saattaa tuoda muun hakuperusteen/hakulomakkeen yhteydessä esiin seikkoja, joiden perusteella tulee arvioida viran puolesta ulkomaalaislain 51 §:n edellytysten täyttyminen.

Jos ulkomaalainen hakee ensimmäistä oleskelulupaa 51 §:n perusteella suoraan ilman turvapaikkamenettelyä ja vetoaa uhkaan kotimaassaan, tulee hänelle kertoa mahdollisuudesta hakea turvapaikkaa Suomesta joko täydennys- tai vastinepyynnön yhteydessä. Jos ulkomaalainen hakee turvapaikkaa Suomessa, tulee muun ohella ko. hakemuksen edellytykset arvioitavaksi turvapaikkamenettelyn yhteydessä.

Jos ulkomaalainen ei hae turvapaikkaa, tulee hakemus käsitellä normaalisti ja mahdollisessa kielteisessä päätöksessä on tuotava muun ohella esille se, että hakijalle on kerrottu mahdollisuudesta hakea turvapaikkaa, mutta hakija ei ole sitä tehnyt.

Huomioitavaa:

Terveydentila

- Jos hakija ilmoittaa, että hänen maasta poistumisensa estyy terveydellisestä syystä johtuen, on hänen toimitettava tästä lääkärintodistus. Asiakirjasta on käytävä ilmi hakijan ajankohtainen terveydellinen tilanne. Tältä osin vastuu selvitysten esittämisestä ja niihin vetoamisesta on hakijalla. Tämän jälkeen viranomaisen vastuulle jää selvittää, esimerkiksi onko hakijan sairauteen mahdollista saada hoitoa tämän kotimaasta tai pysyvästä asuinmaasta (maatiedot ja tarvittaessa tehtävä MedCOI-kysely).
- Terveydentilan arvioinnissa tulee huomioida, että 51 §:ää voidaan soveltaa silloin, jos ulkomaalainen ei terveydentilansa vuoksi pysty juuri tuolloin palaamaan kotimaahansa, vaikka hänen olisi mahdollista saada tarvitsemaansa hoitoa kotimaassaan. Tällainen tilapäinen syy voi tarkoittaa esimerkiksi tilannetta, jossa ulkomaalaisen hoito on Suomessa kesken ja paluu viivästyttäisi hoidon toteutusta. Tällöin on otettava huomioon esimerkiksi se, että voiko hakijan terveydentilaa pitää sairautensa takia sellaisena, että palauttaminen koti- tai pysyvään asuinmaahansa lyhyentäisi

hänen elinikänsä tai aiheuttaisi huomattavaa kärsimystä, sekä onko hakijan terveydentilasta johtuen mahdollisesta palauttamisesta johtuen olemassa yleinen tartuntavaara. (Ks. esim. KHO:2017:189).

Paluu ei ole tosiasiallisesti mahdollista

- Tarvitaan selvitykset siitä, miksi ulkomaalaisen ei ole mahdollista palata kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa, esimerkiksi kotimaan viranomaisen antama todistus.
- Jos palauttamista on yritetty panna täytäntöön, mutta palauttaminen on estynyt palautettavan henkilökohtaisesta käyttäytymisestä johtuen, on Maahanmuuttoviraston tarvittaessa pyydettävä asiasta poliisilta lausunto tai vastaava muu kirjallinen selvitys.

Kansainvälistä suojelua hakeneen ulkomaalaisen paluu ei ole tosiasiallisesti mahdollista

- Kun lupaa haetaan 51 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitun paluun mahdottomuuden perusteella, on yhtenä keskeisimmistä selvityksistä avustetun paluun palveluntarjoajan raportti siitä, miksi avustettu paluu ei ole yrityksistä huolimatta onnistunut. Palveluntarjoaja toimittaa raportin vastaanottokeskukselle, joka tallentaa raportin UMA-järjestelmään, josta se on myös Maahanmuuttoviraston virkahenkilön saatavilla.
- Poliisin tulisi ilmoittaa vastaanottokeskukselle palauttamisen mahdottomuudesta sen jälkeen, kun on havaittu, ettei maasta poistaminen ole tosiasiallisesti mahdollista. Kuitenkaan lähtökohtaisesti lupaharkinnassa tällä poliisin ilmoituksella ei ole ratkaisevaa merkitystä, sillä maasta poistamisen mahdottomuus tulisi pystyä arvioimaan palveluntarjoajan laatiman raportin perusteella. Yleensä maasta poistaminen poliisin toimesta ei ole mahdollista, jos poistuminen avustetusti ei ole hakijasta riippumattomasta syystä onnistunut.
- Jos maasta poistumisen tosiasiallinen estyminen ei käy ilmi palveluntarjoajan raportista tai poliisin antamista tiedoista, on hakijan itse hankittava mahdollinen muu selvitys, joka osoittaa, ettei hänen maasta poistaminen ole tosiasiasa mahdollista.
- Lähtökohtana lupaharkinnassa on se, että ulkomaalaisen jatkoluvan saadakseen on täytynyt hakea pääsyä vapaaehtoisen paluun järjestelmään uudestaan, vaikka avustettu paluu ei olisi ennen aiemman luvan saamista onnistunut. Tästä voi poiketa vain, jos on jo ilman yksilöllistä selvitystyötä mahdollista todeta, ettei avustettu paluu henkilön kotimaahan tai pysyvään asuinmaahan ole edelleenkään mahdollista. Selvityksen hankkimisvelvollisuus on hakijalla, joka vetoaisi tähän perusteena sille, miksi hän ei ole hakeutunut uudelleen vapaaehtoisen paluun järjestelmään.

Jatkoluvan hakeminen

- Jos ulkomaalaisella on taustalla myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain 51 §:n perusteella, tulee asiassa selvittää, ovatko ne olosuhteet, joiden vuoksi hän ei voinut aiemmin poistua maasta edelleen voimassa.
- Jos jatkolupahakemukseen tehdään kielteinen päätös, tehdään asiaan samalla maastapoistamispäätös.

Yleistä

- Luvan myöntämisen edellytyksenä ei ole turvattu toimeentulo.
- Oleskelulupa voidaan myöntää voimassa olevan kansallisen matkustusasiakirjan puuttumisesta huolimatta, jos se myönnetään ulkomaalaislain 51 §:n perusteella (Ks. Ulkl 35 §). Hakijalla on kuitenkin oltava matkustusasiakirja, josta hänet voidaan muun muassa luotettavasti tunnistaa (Ks. Ulkl 14 § 1 mom.).

Kun henkilö on oleskellut Suomessa kaksi vuotta hänelle 51 §:n perusteella myönnetyllä tilapäisellä (B) oleskeluluvalla, ei hänelle enää tämän jälkeen ole mahdollista myöntää uudelleen tilapäistä oleskelulupaa. Tällöin on harkittava, onko hakijalla perustetta oleskeluluvalla jollain toisella perusteella, esimerkiksi ulkomaalaislain 52 §:n perusteella. Vaihtoehtoisesti, jos kyseessä on edelleen maasta poistumisen estyminen, jatkuva (A) oleskelulupa myönnetään tällä perusteella yhdeksi vuodeksi. Jos lupaa ei myönnetä, päätetään samassa yhteydessä hakijan maasta karkottamisesta.

5 Schengen-säännöt

5.1 Schengenin säännöstö ja Schengenin rajasäännöstö

Schengenin säännöstöllä (SopS 23/2001) tarkoitetaan Amsterdamin sopimuksella 1.5.1999 osaksi Euroopan unionin säännöstöä otettua kokonaisuutta, joka koostuu vuoden 1985 Schengenin sopimuksesta, vuoden 1990 Schengenin yleissopimuksesta, jäsenvaltioiden liittymissopimuksista sekä Schengenin toimeenpanevan komitean päätöksistä ja julistuksista, sekä tähän säännöstöön perustuvista myöhemmin annetuista säädöksistä.

Schengenin yleissopimuksella tarkoitetaan tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla, 14.6.1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta, 19.6.1990 tehtyä yleissopimusta.

Schengenin rajasäännöstö tuli voimaan 12.4.2016. Edeltävää asetusta (EY) 562/2006 oli muutettu useita kertoja ja huomattavilta osin, mistä syystä asetusta oli tarpeen kodifioida.

Euroopan parlamentti ja neuvosto on 28.11.2018 antanut SIS-rajatarkastusasetuksen SIS-tietojärjestelmän perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä rajatarkastuksissa, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1987/2006 muuttamisesta ja kumoamisesta. Samana päivänä on annettu lisäksi SIS-palautusasetus Schengenin tietojärjestelmän käytöstä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi sekä SIS-poliisiyhteistyöasetuksen Schengenin SIS-järjestelmän perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta. Asetusten soveltaminen on aloitettu 7.3.2023.

Schengen-valtiot (01/2025): Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Islanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Latvia, Liechtenstein, Liettua, Luxemburg, Malta, Norja, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Sveitsi, Tanska, Tšekki, Unkari ja Viro.

Norja, Islanti, Sveitsi ja Liechtenstein eivät ole EU-maita, mutta kuuluvat Schengen-alueeseen. EU-maista Schengen-sopimukseen eivät kuulu Irlanti ja Kypros, joista Kypros on kuitenkin lähitulevaisuudessa liittymässä Schengen-alueeseen.

5.2 Schengenin tietojärjestelmään tehtävät kuulutukset maasta poistamista ja maahantulokieltoa koskevissa asioissa

Maahanmuuttovirasto lähettää Schengenin tietojärjestelmään palauttamista koskevia kuulutuksia sekä maahantulokieltoon perustuvia maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevia kuulutuksia. Kuulutus kirjataan UMA-järjestelmään, josta tiedot tallentuvat SIS-järjestelmään. Henkilöstä voi olla voimassa yksi Suomen viranomaisen tekemä kuulutus kerrallaan. On kuitenkin mahdollista, että henkilöllä voi olla voimassa päällekkäin useita eri Schengen-valtioiden määrittämiä maahantulokieltoja, ja että toisen valtion määrittämä maahantulokielto tai Suomessa aiemmin määrätty maahantulokielto ei estä tekemästä uutta maahantulokieltoa koskevaa päätöstä.

Maahanmuuttovirastolla on pääsy SIS-järjestelmään tallennettuihin tietoihin ja mahdollisuus tehdä niistä hakuja SIS-asetusten mukaisesti.

Maahanmuuttovirastolla ei kuitenkaan ole toimivaltaa toteuttaa kaikissa kuulutuksissa pyydettyjä toimia, vaan osumista ilmoitetaan SIRENE-toimistolle. Jos henkilö haluaa tarkastaa, onko häntä koskevia tietoja Schengenin tietojärjestelmässä, hänet ohjataan Poliisihallituksen puoleen pyynnön tekemiseksi.

SIS-asetusten kuulutusluokat ovat:

1. SIS-palautusasetus: palauttamista koskeva kuulutus (3 artikla)
2. SIS-rajatarkastusasetus: maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeva kuulutus (24 ja 25 artiklat)
3. SIS-poliisiyhteistyöasetus:
 - kuulutukset henkilöistä, joita etsitään kiinniottoa ja eurooppalaisen pidätysmääräyksen tai luovutussopimuksen perusteella tapahtuvaa luovuttamista varten (26 artikla)
 - kuulutukset kadonneista tai haavoittuvassa asemassa olevista henkilöistä, joiden matka olisi estettävä (32 artikla)
 - kuulutukset henkilöistä, joita etsitään oikeudelliseen menettelyyn osallistumista varten (34 artikla)
 - kuulutukset henkilöistä ja esineistä salaista tarkkailua, tiedustelutarkastuksia tai erityistarkastuksia varten (36 artikla)
 - kuulutukset esineistä takavarikointia tai rikosprosessin todisteena käyttämistä varten (38 artikla)
 - kuulutukset tuntemattomista etsintäkuulutetuista henkilöistä kansallisen lainsäädännön mukaista tunnistamista varten (40 artikla)"

5.2.1 Palauttamista koskevat kuulutukset

SIS-palautusasetuksen 3 artikla mukaan jäsenvaltioiden on tallennettava SIS-järjestelmään kuulutukset sellaisista kolmansien maiden kansalaisista, joista on tehty palauttamispäätös, jotta voidaan varmistaa, että paluuvaikeuksia on noudatettu, ja jotta voidaan tukea palauttamispäätösten täytäntöönpanoa. Palauttamista koskeva kuulutus on tallennettava viipymättä palauttamispäätöksen tekemisen jälkeen.

Päätöksen tekevä viranomainen syöttää palauttamista koskevan kuulutuksen välittömästi, kun kolmannen maan kansalaiselle on tehty maastapoistamispäätös, jolla hänet veloitetaan palaamaan kolmanteen maahan. Maahanmuuttoviraston UMA-ohjeessa annetaan tarkempia ohjeita kuulutuksen lähettämiseksi ja kuulutuksen tilan hallinnoimiseksi. Palauttamista koskevaan kuulutukseen tallennetaan muun ohella tieto siitä, onko palauttamispäätöksen täytäntöönpano keskeytetty tai onko sitä lykätty, myös muutoksenhaun johdosta. Näin ollen kuulutuksen tilaa on muokattava päätöksen täytäntöönpanokelpoisuuden mukaisesti. Kuulutukselle kirjataan aika, joka on määrätty vapaaehtoisesta paluusta varten. Jos aikaa pidennetään, myös tästä on kirjattava tieto kuulutukselle. Palauttamista koskevaan kuulutukseen tallennetaan myös tieto siitä, onko palauttamispäätöksen lisäksi määrätty maahantulokielto. Tieto maahantulokieltoon määrittämisestä merkitään paluukuulutukselle jälkikäteen, jos maahantulokielto määrätään erillisellä päätöksellä henkilölle, jolla on voimassa palauttamista koskeva kuulutus ja hän oleskelee edelleen Suomessa.

Kuulutusta ei ole välttämättömästi tallentaa, mikäli henkilö on otettuna säilöön maasta poistamiseen asti. Mikäli henkilö vapautetaan ennen maasta poistamista, kuulutus tallennetaan. Päätöksen tehnyt viranomainen syöttää kuulutuksen tarvittaessa. Kuulutusta ei ole välttämättömästi tallentaa myöskään, mikäli maastapoistamispäätös tehdään ulkorajalla ja pannaan välittömästi täytäntöön.

Palauttamista koskevaa kuulutusta ei lähetetä unionin kansalaisen asiassa. Palauttamista koskevia kuulutuksia ei myöskään lähetetä unionin kansalaisen kolmannen maan kansalaisesta perheenjäsenestä. Kuulutus voidaan kuitenkin tehdä oleskelukorttia hakeneesta, mikäli henkilöä ei katsota ulkomaalaislain 154 §:ssä tarkoitetuksi perheenjäseneksi ja päätös maasta poistamiseksi on tehty ulkomaalaislain 9-luvun perusteella.

Palauttamista koskevaa kuulutusta ei lähetetä, mikäli maastapoistamispäätöstä tehdessä on tiedossa, että henkilöllä on jonkin toisen jäsenvaltion oleskelulupa ja ennen kuulutuksen syöttämistä on käytävä neuvottelu sen selvittämiseksi, peruuttaako toinen jäsenvaltio myöntämänsä luvan tai pitkäaikaisen viisumin.

Palauttamista koskeva kuulutus poistetaan viipymättä, kun saadaan vahvistus siitä, että paluu on toteutunut eli henkilö on poistunut jäsenvaltioiden alueelta. Mikäli henkilölle on määrätty maahantulokielto, maahantulokieltoa koskeva kuulutus on tallennettava viipymättä paluukuulutuksen poistamisen jälkeen. Kuulutus poistetaan, mikäli toimivaltainen viranomainen on peruuttanut tai kumonnut päätöksen, jonka perusteella kuulutus tallennettiin. Lisäksi kuulutus on poistettava tarpeen vaatiessa ohjeen luvussa 5.3 kuvatun neuvottelun jälkeen. Palauttamista koskeva kuulutus poistetaan, mikäli henkilö on saanut sellaisen valtion kansalaisuuden, jonka kansalaisilla on oikeus vapaaseen liikkuvuuteen unionin oikeuden mukaisesti. Kuulutus poistetaan myös tilanteissa, jossa

ulkomaalaiselle myönnetään maastapoistamispäätöksen jälkeen uusi oleskelulupa.

5.2.2 Maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevat kuulutukset (maahantulokieltokuulutukset)

Mikäli henkilölle on tehty päätös Euroopan unionin jäsenvaltioita ja Schengen-valtioita koskevasta maahantulokiellosta, tallennetaan maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeva kuulutus SIS-järjestelmään SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklan mukaisesti. Kuulutus tallennetaan riippumatta siitä, onko maahantulokieltopäätös annettu maasta poistamista koskevan päätöksen yhteydessä vai erillisellä päätöksellä. Jos maahantulokiello määrätään Suomea koskevana, SIS-järjestelmään ei tehdä kuulutusta.

Maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevaa kuulutusta voi edeltää palauttamista koskeva kuulutus. Maahantulokieltoon perustuva kuulutus saatetaan voimaan SIS-järjestelmässä heti, kun saadaan tieto, että henkilö on poistunut jäsenvaltioiden alueelta tai mahdollisimman pian, jos on saatu selviä viitteitä siitä, että kolmannen maan kansalainen on poistunut jäsenvaltioiden alueelta. Maahanmuuttoviraston UMA-ohjeessa annetaan tarkempia ohjeita kuulutuksen lähettämiseksi.

Kun maahantulokiello määrätään kolmannessa maassa olevalle henkilölle, maahantulokieltota koskeva SIS-kuulutus syötetään järjestelmään välittömästi maahantulokieltota koskevan päätöksen tekemisen jälkeen. Mikäli henkilöllä on toisen jäsenvaltion oleskelulupa tai pitkäaikainen viisumi, aloitetaan luvussa 5.3 kuvattu neuvottelu sen selvittämiseksi, peruuko toinen jäsenvaltio myöntämänsä oleskeluluvan tai pitkäaikaisen viisumin. Kuulutusta ei syötetä ennen kuin neuvottelu on käyty.

Kuulutuksia saadaan säilyttää ainoastaan sen ajan, joka on tarpeen niihin tarkoituksiin, joita varten se on tehty. SIS-rajatarkastusasetuksen 39 artiklan 2 kohdan mukaan SIS-järjestelmässä kuulutuksen tehneen jäsenvaltion on kolmen vuoden kuluessa kuulutuksen tekemisestä tarkistettava, onko sitä tarpeen säilyttää. Jos kuulutuksen perustana olevassa kansallisessa päätöksessä kuitenkin määrätään pitempi voimassaoloaika kuin kolme vuotta, kuulutusta on tarkasteltava uudelleen viiden vuoden kuluessa. Jos maahantulokiello on yli viiden vuoden pituinen, kuulutuksen voimassaoloa jatketaan viiden vuoden jälkeen.

Kuulutus poistetaan, kun toimivaltainen viranomainen on peruuttanut tai kumonnut päätöksen, jonka perusteella kuulutus tallennettiin. Lisäksi kuulutus on poistettava tarpeen vaatiessa ohjeen luvussa 5.3 kuvatun neuvottelun jälkeen. Kuulutus poistetaan, mikäli henkilö on saanut sellaisen valtion kansalaisuuden, jonka kansalaisilla on oikeus vapaaseen liikkuvuuteen unionin oikeuden mukaisesti. Lisäksi kuulutus poistetaan, kun sen voimassaolo on päättynyt.

Mikäli henkilö hakee maahantulokiellon peruuttamista ja maahantulokiello päätetään peruuttaa osittain tietyltä ajanjaksolta, myös maahantulokieltota koskeva SIS-kuulutus on poistettava kyseiseltä ajanjaksolta. Kuulutus syötetään takaisin järjestelmään, kun maahantulokiellon osittaisen peruuttamisen ajanjakso päättyy riippumatta siitä, onko henkilö poistunut jäsenvaltioiden alueelta.

5.3 Schengen-neuvottelu

SIS-palautusasetuksen (2018/1860) 9 - 12 artikla ja SIS-rajatarkastusasetuksen (2018/1861) 27 - 30 artikla mukaisesti jäsenvaltiot ovat velvollisia neuvottelemaan keskenään tilanteessa, jossa ulkomaalaisella on oleskelulupa tai pitkäaikaiseen oleskeluun tarkoitettu viisumi (D-viisumi) toisessa jäsenvaltiossa tai oleskeluluvan myöntämistä harkitaan, ja toinen sopimuspuoli on määrännyt hänet maahantulokieltoon ja on tallentanut tai on aikeissa tallentaa hänestä palauttamista koskevan kuulutuksen tai maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevan kuulutuksen.

Neuvottelumenettelyn tarkoituksena on välttää tai ratkaista ristiriitaiset tilanteet, joissa kolmannen maan kansalainen on palauttamista tai maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevan kuulutuksen kohteena ja hänellä on samanaikaisesti voimassa oleskelulupa tai pitkäaikainen viisumi. Lisäksi neuvottelulla varmistetaan, että jäsenvaltiot ottavat huomioon toistensa arvion, kun ne päättävät oleskeluluvan tai pitkäaikaisen viisumin myöntämisestä.

Neuvottelu tulee aina käydä viivytyksettä. Mikäli neuvottelu liittyy Maahanmuuttovirastossa käsiteltävään oleskelulupa-asiaan, on erityistä huomiota kiinnitettävä ulkomaalaislaissa eri hakuperusteille säädettyihin enimmäiskäsittelyaikoihin. Kuulutuksiin liittyvä tiedonvaihto käydään Keskusrikospoliisin SIRENE-toimiston välityksellä.

Kuulutuksiin liittyvästä tiedon vaihdosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 5.3.1 Neuvottelulomakkeet.](#)

Oleskeluluvan tai pitkäaikaisen viisumin myöntämistä tai voimassaolon jatkamista harkittaessa neuvottelu aloitetaan, kun havaitaan, että toinen valtio on määrännyt ulkomaalaisen maahantulokieltoon ja tallentanut hänestä palauttamista koskevan kuulutuksen tai maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevan kuulutuksen. Luvan myöntävän jäsenvaltion velvollisuutena on ottaa huomioon kuulutuksen tehneen jäsenvaltion päätöksen perusteet ja tarkastella kansallisen lainsäädännön mukaisesti, aiheutuuko kyseisen kolmannen maan kansalaisen oleskelusta jäsenvaltioiden alueella uhka yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle. Luvan myöntävä jäsenvaltio ilmoittaa päätöksestään kuulutuksen tehneelle jäsenvaltiolle. Jos oleskelulupa myönnetään, kuulutuksen tehneen jäsenvaltion on poistettava palauttamista tai maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeva kuulutus. Maahanmuuttovirasto voi olla tilanteesta riippuen myös kuulutuksen lähettänyt osapuoli.

Mikäli oleskelulupaa hakeneesta henkilöstä havaitaan sellainen palauttamista koskeva kuulutus, joka ei sisällä tietoa maahantulokiellosta, neuvottelua ei järjestetä. Tällöinkin kuulutuksen syytä voidaan tarvittaessa selvittää toisesta jäsenvaltiosta lisätietoja pyytämällä, mikäli lisätiedot ovat olennaisia Maahanmuuttovirastossa käsiteltävän asian kannalta. Päätöksestä myöntää tai olla myöntämättä oleskelulupa ilmoitetaan toiselle jäsenvaltiolle. Mikäli edellä kuvatussa tilanteessa toisen jäsenvaltion kuulutus sisältää tiedon maahantulokiellosta ja luvan myöntämistä harkitaan, neuvottelu järjestetään.

Neuvottelu aloitetaan lisäksi, mikäli ulkomaalaisesta, jolla on toisen jäsenvaltion myöntämä oleskelulupa tai pitkäaikainen viisumi, on lähetetty tai ollaan aikeissa lähettää palauttamista koskeva kuulutus tai maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeva kuulutus. Tällöin oleskeluluvan myöntäneeltä valtiolta selvitetään, onko oleskeluluvan tai pitkäaikaisen viisumin peruuttamiselle

perusteita. Luvan myöntäneen jäsenvaltion velvollisuutena on ottaa huomioon kuulutuksen tehneen jäsenvaltion päätöksen perusteet ja tarkastella kansallisen lainsäädännön mukaisesti, voiko kyseisen kolmannen maan kansalaisen oleskelu jäsenvaltioiden alueella muodostaa uhan yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle. Luvan myöntänyt jäsenvaltio ilmoittaa päätöksestään maahantulokiellon määränneelle jäsenvaltiolle. Maahanmuuttovirasto voi olla tilanteesta riippuen myös luvan peruuttamista harkitseva osapuoli.

Mikäli toisen jäsenvaltion myöntämä oleskelulupa tai pitkäaikainen viisumi on tiedossa maahantulokiellopäätyä tehtäessä, neuvottelumenettely aloitetaan päätöksen tekemisen jälkeen ja ennen kuulutuksen tallentamista. Kuulutus tallennetaan järjestelmään, mikäli toinen jäsenvaltio peruuttaa myöntämänsä oleskeluluvan tai pitkäaikaisen viisumin. Mikäli kuulutus on jo tallennettu ja tieto toisen jäsenvaltion myöntämästä oleskeluluvasta tai pitkäaikaisesta viisumista saadaan kuulutuksen tallentamisen jälkeen, neuvottelu aloitetaan viipymättä. Mikäli toinen jäsenvaltio päättää peruuttaa oleskeluluvan tai pitkäaikaisen viisumin, kuulutus jää voimaan.

Mikäli toinen jäsenvaltio ei peruuta myöntämänsä oleskelulupaa tai pitkäaikaista viisumia, tallennettu kuulutus on poistettava. Mikäli kuulutusta ei ole vielä tallennettu, sitä ei tallenneta. Mikäli toinen jäsenvaltio ei vastaa neuvottelupyyntöön säädetyssä määräajassa eikä tämän jälkeen myöskään kohtuullisessa ajassa, tulee Schengen-aluetta koskeva maahantulokiello peruuttaa ja määrätä kansallinen maahantulokiello (Ks. EUT: C-240/17, E). Kohtuullinen aika määrittyy tapauskohtaisesti, mutta esimerkiksi tapauksessa KHO:2018:47 korkein hallinto-oikeus katsoi, että kohtuullisena aikana voitiin pitää puoltatoista vuotta. Tällöin asiassa tehdään uusi hallintopäätös hallintolain mukaisena asiavirheen korjaamisena uuden selvityksen vuoksi. Päätös on valituskelpoinen. Asianomaista ei ole tarpeen kuulla, kun päätös korjataan hänen edukseen. Päätöksen tiedoksianto voidaan tehdä yleistiedoksiantona, jos henkilön olinpaikka ei ole tiedossa.

SIS-palautusasetuksessa ja SIS-rajatarkastusasetuksessa on säädetty määräajat neuvotteluille. Mikäli vastausta toisesta jäsenvaltiosta ei saada säädetyssä ajassa, voi asiaa kiirehtiä SIRENE-toimiston kautta. Kuitenkin käytännössä voi esiintyä tilanteita, joissa vastausta neuvottelu- tai tietopyyntöön ei kiirehtimisestä huolimatta lainkaan saada. Maahanmuuttoviraston kannalta vastauksen puuttuminen on erityisen ongelmallista silloin, kun virastossa on käsiteltävänä oleskelulupahakemus ja neuvottelun tarkoituksena on selvittää toisen valtion määräämän maahantulokiellon syytä. Tieto maahantulokiellon syystä voi joissakin tilanteissa olla tarpeellinen oleskelulupaharkinnassa. Tällöin Maahanmuuttovirasto voi pyytää oleskeluluvan hakijaa toimittamaan rikosrekisteriotteen SIS-kuulutuksen julkaisseesta maasta ja oleskelulupaharkinta tehdään tuon selvityksen perusteella. Mikäli hakija ei toimita häneltä pyydettyä rikosrekisteriotetta, olisi tapauksessa kyse ulkomaalaislain 7 §:n 2 momentin mukaisen selvityksen puuttumisesta, jolloin oleskelulupahakemus lähtökohtaisesti hylättäisiin.

Päätös maasta poistamisesta voidaan panna täytäntöön, vaikka neuvottelumenettely olisi kesken.

Maasta poistamista koskeva päätöstoimivalta voi tapauksesta riippuen olla myös poliisilla tai rajaviranomaisella. Jos tällaisessa tapauksessa tulisi käydä SIS-asetusten mukainen neuvottelumenettely, Maahanmuuttovirasto vastaa neuvottelusta toisen sopimusvaltion kanssa. Tällöin voi olla tarkoituksenmukaista, että Maahanmuuttovirasto ottaa myös maasta poistamista ja maahantulokiellon määräämistä koskevan asian ratkaistavakseen.

5.3.1 Neuvottelulomakkeet

Neuvottelu- ja tietopyyntöihin käytetään vakimuotoisia lomakkeita, jotka on nimetty kirjaintunnuksilla. Mikäli lomakkeessa on alakohtia, oikea alakohta valitaan neuvottelun tarkoituksen mukaan. Maahanmuuttovirastosta käytäviin neuvotteluihin ja tiedonvaihtoon liittyviä lomakkeita ovat G-, H-, N-, L, M-, O- ja R-lomake. Lomakkeet täytetään englanniksi ja lähetetään sähköisesti Keskusrikospoliisin SIRENE-toimistoon, joka vastaa kaikkien kuulutuksiin liittyvien lisätietojen vaihdosta. Kiireellisessä tilanteessa menettelyn jouduttamiseksi lomakkeeseen voi tarvittaessa lisätä maininnan "urgent".

Lisätietojen vaihtamisen osalta on huomioitava, että SIRENE-toimiston on suoritettava tehtävänsä nopeasti ja tehokkaasti, erityisesti vastaamalla lisätietopyyntöön mahdollisimman nopeasti ja viimeistään 12 tunnin kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Mikäli SIRENE-toimisto lähestyy Maahanmuuttovirastoa lisätietopyyntöön vastaamiseksi, tulee pyyntöön vastata niin pian kuin mahdollista. Lisätietopyynnöt tulee käsitellä kiireellisesti. Neuvotteluihin liittyviin tiedonvaihtotilanteisiin on erikseen säädetty määräajat, jotka vaihtelevat 10 kalenteripäivästä 26 kalenteripäivään (ks. SIS-palautusasetuksen 9 - 12 artiklat ja SIS-rajatarkastusasetuksen 27 - 30 artiklat).

N-lomaketta

käytetään palauttamista ja maahantulon ja oleskelun epäämistä koskevista kuulutuksista käytävien neuvottelujen aloittamiseen ja toteuttamiseen.

O-lomaketta

käytetään oleskelulupaa tai pitkäaikaista viisumia koskevaan päätökseen liittyville lisätiedoille neuvottelumenettelyn yhteydessä.

M-lomaketta

käytetään muiden lisätietojen vaihtoon, kun ei ole säädetty yksityiskohtaisemman lomakkeen käyttöä edellyttävästä menettelystä.

R-lomaketta

käytetään palauttamista koskevaan kulutukseen kohdistuvaan osumaan liittyville lisätiedoille.

G-lomaketta

käytetään osumaan liittyville lisätiedoille, kun toimenpiteitä on toteutettu.

H-lomaketta

käytetään osumaan liittyville lisätiedoille, kun toimenpiteitä ei voitu toteuttaa.

L-lomaketta

käytetään henkilöllisyyttä koskeville lisätiedoille.

Mikäli neuvottelumenettely aloitetaan ilman että henkilöstä on voimassa oleva SIS-kuulutus, neuvottelu hoidetaan SIRENE-toimiston kautta edellä tarkoitettujen

lomakkeiden sijasta lähettämällä määrätyn mallin mukainen sähköposti SIRENE-toimistoon, joka välittää sen kohdemaahan.

Yksityiskohtaiset säännöt lisätietojen vaihtamiseksi löytyvät SIRENE-käsikirjasta. Käytettävät lomakkeet ja sähköpostimallit löytyvät SIRENE-käsikirjan liitteistä.

Schengen-neuvottelusta kirjataan toimenpide UMA-järjestelmään siihen vireillä olevaan asiaan, johon neuvottelu liittyy. UMAN Schengen-neuvottelutoimenpidettä käytetään, kun Suomelle lähetetään SIS-asetusten mukaisia tiedusteluja tai neuvottelupyyntöjä tai vastaavasti Suomi lähettää tiedusteluja tai neuvottelupyyntöjä, ja tiedot on tarpeen kirjata UMA-järjestelmään. Kirjaamisessa on huomioitava asianosaisjulkisuuden periaatteet.

Maahanmuuttoviraston UMA-ohjeessa annetaan tarkempia ohjeita Schengen-neuvottelutoimenpiteen tekemiseen. Kaikki täytetyt neuvottelulomakkeet lähetetään kuitenkin SIRENE-toimistoon sähköpostin liitteenä.

6 Maasta poistaminen ja vapaa liikkuvuus (ulkomaalaislain 10 luku)

Tässä luvussa on selostettu vapaan liikkuvuuden direktiivin ja ulkomaalaislain 10 luvun mukaisesta maasta poistamisesta ja maahantulokieltoon määräämisestä. Muilta osin vapaaseen liikkuvuuteen liittyvistä kysymyksistä tarkemmin:

Ohjeessa Euroopan unionin kansalaisen, häneen rinnastettavan sekä hänen perheenjäsentensä maassa oleskelusta (MIGDno-2022-2).

6.1 EU:n vapaa liikkuvuus ja kolmannesta maasta olevat perheenjäsenet

Ulkomaalaislain 153 §:n mukaan 10 lukua sovelletaan unionin kansalaiseen ja häneen rinnastettavaan ja muihin omaisiin. Säännöksen mukaan ulkomaalaislain 10 luvussa säädetään:

1. edellytyksistä, jotka koskevat sitä, miten unionin kansalainen ja hänen perheenjäsenensä voivat käyttää oikeuttaan liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella;
2. unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä oikeudesta oleskella pysyvästi jäsenvaltioiden alueella;
3. 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja oikeuksia koskevista rajoituksista, jotka perustuvat yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen.

10 lukua sovelletaan unionin kansalaiseen, joka siirtyy Suomeen tai oleskelee Suomessa, sekä hänen perheenjäsenensä, joka tulee hänen mukanaan tai seuraa häntä myöhemmin. Jos oleskelukorttia hakeva kolmannen maan kansalainen ei ole ulkomaalaislain 154 §:n mukainen perheenjäsen, hänen maasta poistamiseen sovelletaan ulkomaalaislain 9 luvun säännöksiä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi seuraavat tilanteet:

- Puoliso, joka on Suomen kansalainen ei ole käyttänyt oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Siten hakijaan ei voi soveltaa vapaan liikkuvuuden säännöksiä.
- Hakija ei ole unionin kansalaisen perheenjäsen ylenevässä sukupolvessa tai muu omainen.

- Hakijan ja unionin kansalaisen välistä avoliittoa ei voi rinnastaa avioliitoksi.
- Hakija ei ole unionin kansalaisen lapsensa huoltaja.

Jos hakijaan sovelletaan ulkomaalaislain 9 lukua eli hän ei kuulu vapaan liikkuvuuden piiriin ja hänellä on voimassa oleva oleskelulupa tai muu oleskeluun oikeutettava lupa toisessa jäsenvaltiossa, hakijaa on vaadittava siirtymään välittömästi kyseisen toisen jäsenvaltion alueelle (Ks. Ulkl 149 b).

Jos hakijalla on toisen jäsenvaltion myöntämä oleskelukortti ja toisessa jäsenvaltiossa oleskelukorttia hakeva on katsottu perheen kokoajan direktiivin mukaiseksi perheenjäseneksi, maasta poistamiseen sovelletaan lähtökohtaisesti ulkomaalaislain 10 luvun säännöksiä.

Vapaan liikkuvuuden direktiivin 35 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat toteuttaa tarpeelliset toimenpiteet evätäkseen, lopettaakseen tai peruuttaakseen direktiivissä tarkoitetut oikeudet, jos ne on saatu oikeuksien väärinkäytöllä tai petoksella, kuten lumeavioliitolla. Näiden toimenpiteiden on oltava oikeasuhtaisia, ja niissä on sovellettava 30 ja 31 artiklan mukaisia menettelyä koskevia takeita.

Ulkomaalaislain 10 luvun säännöksiä sovelletaan lisäksi Suomen kansalaisen perheenjäseneksi, jos Suomen kansalainen on käyttänyt vapaan liikkuvuuden direktiivin mukaista liikkumisoikeuttaan asettumalla toiseen jäsenvaltioon ja perheenjäsen tulee Suomeen hänen mukanaan tai seuraa häntä myöhemmin. Siten perheenjäsenen on tullut oleskella laillisesti Suomen kansalaisen kanssa toisessa jäsenvaltiossa. Vapaan liikkuvuuden direktiivin säännöksiä sovelletaan riippumatta siitä, että missä ja milloin heidän avioliittonsa on solmittu ja riippumatta siitä, että millä tavoin tämä kolmannen maan kansalainen on tullut vastaanottavaan jäsenvaltioon (Ks. C-127/08). Vapaan liikkuvuuden direktiivin soveltamisalaan eivät kuulu jäsenvaltioiden kansalaiset tai heidän perheenjäsenensä, jotka eivät käytä liikkumisoikeuttaan (Ks. HE 205/2006 vp, s. 27 - 28). Jäsenvaltion omalle kansalaiselle, joka on palaamassa omaan maahansa toisesta jäsenvaltiosta, ei saa asettaa rajoittavampia ehtoja kuin unionin oikeus säätää (Ks. Asia C-370/90, Singh; Ks. myös HE 205/2006 vp, s. 28).

Ulkomaalaislain 10 lukua ei sovelleta sellaiseen Suomen kansalaisen perheenjäseneksi, joka koko ajan asuu Suomessa, vaan perheenjäseneksi sovelletaan tällöin Suomen kansallista oleskelulupalainsäädäntöä. Esimerkiksi Suomen kansalainen perheenjäsen, joka ei ole unionin kansalainen, ei voi saada luvussa säädettyä oleskelukorttia. Sen sijaan, jos Suomen kansalainen käyttää liikkumisoikeuttaan siirtymällä asumaan toiseen jäsenvaltioon, hänen mukanaan seuraava perheenjäsen voi toisessa jäsenvaltiossa saada oleskelukortin. Tästä lähtien Suomen kansalaisen perheenjäsen kuuluu direktiivin soveltamisalan piiriin ja hänelle on myönnettävä Suomessakin oleskelukortti, jos hän palaa Suomen kansalaisen kanssa Suomeen

6.1.1 Unionin kansalainen ja unionin kansalaiseen rinnastettava henkilö

Ulkomaalaislain 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan unionin kansalaisella ja häneen rinnastettavalla henkilöllä tarkoitetaan Euroopan unionin jäsenvaltion sekä Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalaista.

6.1.2 Unionin kansalaisen perheenjäsen

Ulkomaalaislain 154 §:ssä on määritelty unionin kansalaisen perheenjäsen. Säännöksen 1 momentin 1 - 3 kohtien mukaan unionin kansalaisen perheenjäseniä ovat aviopuolisonsa; alle 21-vuotiaat tai hänen huollettavinaan olevat jälkeläisensä suoraan alenevassa polvessa samoin kuin hänen aviopuolisonsa vastaavat jälkeläiset; sekä huollettavinaan olevat sukulaisensa suoraan ylenevässä polvessa samoin kuin hänen aviopuolisonsa vastaavat sukulaiset.

Jos Suomessa asuva unionin kansalainen on alaikäinen, hänen huoltajansa on perheenjäsen (UlkL 154 § 2 mom.) Pykälän 3 momentin mukaan samaa sukupuolta olevat, joiden parisuhde on rekisteröity, rinnastetaan aviopuolisoihin samoin kuin jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolesta riippumatta, jos he ovat asuneet vähintään kaksi vuotta yhdessä. Ulkomaalaislain 10 lukua sovellettaessa heidän välisensä suhde rinnastetaan avioliittoon. Kahden vuoden yhdessä asumista ei kuitenkaan edellytetä, jos yhteisessä taloudessa asuvilla on lapsi yhteisessä huollossa tai jos on muu painava syy.

Unionin kansalaisen perheenjäseneneen rinnastetaan muu omainen hänen kansalaisuudestaan katsomatta, jos hän on lähtömaassaan sellaisen unionin kansalaisen huollettavana, joka on ensisijainen oleskeluoikeuden haltija, tai hän asui samassa taloudessa tämän kanssa; taikka vakavat terveydelliset syyt ehdottomasti edellyttävät, että kyseinen unionin kansalainen hoitaa häntä henkilökohtaisesti (Ks. UlkL 154 § 4 mom.).

6.1.3 Oleskeluoikeuksista ja niiden merkityksestä maastapoistamisasiassa

6.1.3.1 Unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröinti ja hänen kolmannen maan kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti

Ulkomaalaislain 159 §:ssä on säädetty unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröinnistä. Säännöksen mukaan, jos unionin kansalainen oleskelee Suomessa yli kolme kuukautta, hänen on rekisteröitävä oleskelunsa. Puolestaan ulkomaalaislain 161 §:n nojalla unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka ei ole unionin kansalainen, myönnetään hakemuksesta unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti, jos perheenkokoaja täyttää 157 tai 158 a §:ssä säädetyt edellytykset. Oleskelukortti myönnetään, jos perheenjäsenellä on tarkoitus oleskella Suomessa yli kolme kuukautta.

Myös Pohjoismaan kansalainen voi toimia oleskelukorttia hakevan perheenkokoajana. Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeus rekisteröidään tai oleskelukortti myönnetään, vaikka hänen toimeentulonsa ei olisi turvattu. Sen sijaan Pohjoismaan kansalaisen muun omaisen oleskeluoikeuden rekisteröinnin tai oleskelukortin myöntämisen edellytyksenä on, että hänellä on riittävät varat oleskeluaan varten ja tarvittaessa sairausvakuutus (Ks. HE 206/2006 vp, s. 8).

6.1.3.2 Pohjoismaan kansalaisen oleskelun rekisteröinti

Pohjoismaan kansalaisten rekisteröityminen poikkeaa siitä, mitä unionin kansalaisen rekisteröitymisestä on säädetty. Ulkomaalaislain 157 §:n 3 momentin mukaan muussa kuin lyhytaikaisessa tarkoituksessa maahan tulevan Pohjoismaan kansalaisen on rekisteröitävä oleskelunsa siten kuin Pohjoismaiden

välillä väestön rekisteröinnistä on sovittu. Siten Pohjoismaan kansalaisen tulisi rekisteröidä oleskelunsa Digi- ja väestövirastossa, jos hän oleskelee Suomessa yli kolme kuukautta. Pohjoismaan kansalaisen ei tarvitse hakea EU-rekisteröintiä Maahanmuuttovirastosta.

6.1.3.3 Rekisteröinnin ja oleskelukortin merkitys maastapoistamismenettelyn valikoitumiseen

Unionin kansalainen ja tämän ulkomaalaislain 154 §:ssä tarkoitettu perheenjäsenensä saavat oikeuden oleskella Suomessa suoraan vapaan liikkuvuuden direktiivin nojalla. Siten rekisteröinti tai oleskelukortti ei perusta oikeutta oleskella Suomessa, vaan ne ovat valvonnallisia toimenpiteitä. Esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännössä on katsottu, että unionin kansalaisen velvollisuus rekisteröityä on tarkoitettu nopeaksi hallinnolliseksi toimenpiteeksi, jota koskevaan hakemukseen liitettävä selvitys on vapaan liikkuvuuden direktiivin mukaisesti yksilöity ulkomaalaislain 159 a §:ssä suppeaksi. Rekisteröinnin laiminlyönnistä seuraava rangaistus ei saa olla suhteeton eikä johtaa maasta poistamiseen (rekisteröinnin osalta. Ks. KHO:2015:28). Rekisteröinnillä ja oleskelukortilla on kuitenkin olennainen merkitys sen suhteen, valikoituuko vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluvan ulkomaalaisen maastapoistamismenettelyksi käännyttäminen vai maasta karkottaminen. Jos vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluva ulkomaalainen ei rekisteröi oleskeluaan Suomessa tai hae oleskelukorttia, valikoituu menettelyksi käännyttäminen (Ks. Ulkl 142 § ja 167 §). Jos ulkomaalainen on tehnyt jommankumman edellä mainituista toimenpiteistä, valikoituu menettelyksi maasta karkottaminen (Ks. Ulkl 143 § ja 168 §). Menettelyn valikoitumisella voi olla maastapoistettavan ulkomaalaisen kannalta huomattavaa merkitystä, sillä esimerkiksi käännyttämismenettely voidaan täytäntöönpanna huomattavasti nopeammalla aikataululla kuin maasta karkottaminen.

Käännyttämisessä on kyse Suomen kansallisessa lainsäädännössä käytetystä termistä. Sen sijaan EU-lainsäädännössä, kuten esimerkiksi vapaan liikkuvuuden direktiivissä, käytetään säännönmukaisesti termiä "karkottaminen". Kansallinen lainsäätäjä onkin tulkinnut karkottamistoimenpiteen koskevan Suomen järjestelmään sovellettuna myös käännyttämistä. Ulkomaalaislain 167 §:n 1 momentin 2 kohdan mukainen käännyttämisperuste Suomen sosiaalihuoltojärjestelmän kohtuuttomasta rasittamisesta viittaaakin siis vapaan liikkuvuuden direktiivissä käytettyyn ilmaisuun "karkottamistoimenpide", joka on tässä yhteydessä tulkittu koskevan artiklan 1 kohdan säännöstä (Ks. HE 205/2006 vp, s. 40).

Jos EU-kansalainen on rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan oleskellut yhtäjaksoisesti ja laillisesti maassa 5 (tai 10) vuotta ja hänelle on muodostunut vapaan liikkuvuuden direktiivin mukainen pysyvä oleskeluoikeus, maastapoistamismenettelyksi valitaan käännyttäminen ja prosessissa huomioidaan korotettu suoja maastapoistamista vastaan johtamalla perustelut päätökselle suoraan direktiivistä (linjauspäätöksestä tarkemmin MIGDno-2024-3706).

6.1.3.4 Oleskeluluvan ja oleskelulupahakemuksen merkitys sovellettaviin maastapoistamissäännöksiin

Ulkomaalaislain 153 a §:n 1 momentin mukaan unionin kansalaiselle, jonka oleskeluoikeutta ei voida rekisteröidä tai vahvistaa 10 luvun säännösten perusteella, voidaan poikkeuksellisesti myöntää oleskelulupa 4 luvun perusteella. Vastaavasti saman pykälän 2 momentin mukaan unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka itse ei ole unionin kansalainen, myönnetään oleskelulupa 4 luvun perusteella, jos häneen ei sovelleta tämän luvun säännöksiä. 153 a §:n 2 momenttia koskevan hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan ehdotetut 10 luvun säännökset rajattaisiin ulkomaalaislain 153 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin tilanteisiin (Ks. HE 205/2006 vp, s. 29). Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella kolmannen maan kansalaiseen sovelletaan vapaan liikkuvuuden direktiivin säännöksiä riippumatta siitä, missä ja milloin heidän avioliittonsa on solmittu ja riippumatta siitä, millä tavoin tämä kolmannen maan kansalainen on tullut vastaanottavaan jäsenvaltioon (Ks. Metock-tuomio, asiassa C-127/08. Vrt. Akrcih-tuomio, asiassa C-109/01).

Ulkomaalaislain 167 §:ää (unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä käännyttämisen perusteet) koskeissa hallintovaliokuntavaliokunnan mietinnön yksityiskohtaisissa perusteluissa on kiinnitetty huomiota siihen, että ulkomaalaislain 167 ja 168 § eivät näyttäisi ottavan huomioon esimerkiksi tilannetta, jossa henkilöllä on oleskelulupa. Mietinnössä on pantu merkille, että sikäli kuin ulkomaalaislain 9 luvun säännösten soveltaminen osoittautuisi perustelluksi, soveltaminen edellyttää nimenomaista säännöstä (Ks. HaVM 34/2006 vp, s. 5). Siten hallintovaliokunnan mietinnön perusteella 4 luvun perusteella myönnetyllä oleskeluluvallakin maassa oleskelemaan unionin kansalaisen maasta poistamiseen on aina sovellettava 10 luvun säännöksiä, sillä tästä ei ole ulkomaalaislaissa erikseen säädetty.

Edellä esitetyn lainvalmisteluaineiston perusteella unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka ei ole unionin kansalainen ei tulisi siis poikkeuksellisesti myöntää oleskelulupaa, jos hänen katsotaan kuuluvan vapaan liikkuvuuden ja siten ulkomaalaislain 10 luvun soveltamisalan piiriin. On kuitenkin mahdollista, että vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluva unionin kansalaisen perheenjäsen, joka itse ei ole unionin kansalainen, on joko hakenut oleskelulupaa tai hän oleskelee maassa hänelle jo aiemmin myönnetyllä oleskeluluvalla. Myös tällöin hänen maassa poistamiseensa on sovellettava ulkomaalaislain 10 luvun säännöksiä, sillä muunlaisesta menettelystä ei ole ulkomaalaislaissa säädetty.

6.2 Vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluvan ulkomaalaisen käännyttäminen

Ulkomaalaislain 167 §:n mukaan unionin kansalaisen tai hänen perheenjäsenensä voidaan käännyttää, jos hänen oleskeluoikeuttaan ei ole rekisteröity tai hänelle ei ole myönnetty oleskelukorttia sekä jos:

1. hän ei täytä 155, 156 tai 156 a §:ssä säädettyjä maahantulon edellytyksiä;
2. hän turvautumalla toistuvasti toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla lyhytaikaisen oleskelunsa aikana kohtuuttomasti rasittaa Suomen sosiaalihuoltojärjestelmää;
3. hänen Suomessa oleskelunsa jatkaminen edellyttäisi oleskeluoikeuden rekisteröimistä tai oleskelukortin myöntämistä, mutta hän ei täytä

oleskeluoikeuden rekisteröimisen tai oleskelukortin myöntämisen edellytyksiä; taikka

4. hänet on määrätty maahantulokieltoon yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä (ei sovelleta henkilöön, joka on Pohjoismaan kansalainen (Pohjoismaan kansalaisen maasta poistamisesta tarkemmin: Linkki: Luku 6.7 Pohjoismaan kansalaisen maasta poistaminen).

EU-kansalainen käännytetään lähtökohtaisesti kansalaisuusvaltioon.

EU-kansalaisen kolmannen maan kansalaiselle perheenjäsenelle on tehtävä lähtökohtaisesti maastapoistamispäätös, jos hän saa kielteisen päätöksen oleskelukorttihakemukseensa. Siten maastapoistamisvastine on pyydettävä aina, jos hän on todennäköisesti saamassa kielteisen päätöksen. Maasta poistamisesta on kuultava aina myös hakijan Suomessa asuvia 12 vuotta täyttäneitä perheenjäseniä.

Kuulemisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 13 Kuuleminen maastapoistamisasiassa.](#)

6.2.1 Maahantulon edellytykset eivät täyty

Ulkomaalaislain 167 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan käännyttää, jos hänen oleskeluoikeuttaan ei ole rekisteröity tai hänelle ei ole myönnetty oleskelukorttia sekä, jos hän ei täytä 155, 156 tai 156 a §:ssä säädettyjä maahantulon edellytyksiä.

6.2.1.1 Voimassa oleva henkilötodistus tai passi

Ulkomaalaislain 155 §:n mukaan unionin kansalaisen maahantulon ja oleskelun edellytyksenä on, että hänellä on voimassa oleva henkilötodistus tai passi.

Jos unionin kansalaisen perheenjäsen ei ole unionin kansalainen, hänen maahantulonsa ja oleskelunsa edellytyksenä on voimassa oleva passi. Tällaiselta perheenjäseneltä voidaan vaatia viisumia tai matkustuslupaa, jos perheenjäsen on sellaisen valtion kansalainen, jolta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen mukaan vaaditaan viisumi tai matkustuslupa. Perheenjäseneltä, jolla on voimassa oleva vapaan liikkuvuuden direktiivissä tarkoitettu oleskelukortti, ei edellytetä viisumia tai matkustuslupaa, eikä hänen passiinsa merkitä maahantulo- tai maastapoistumisleimoja. Oleskelukortti on esitettävä saavuttaessa maahan Schengen-alueen ulkopuolelta (Ks. Ulkl 155 a §).

Jos unionin kansalaisella tai hänen perheenjäsenellään, joka ei ole unionin kansalainen, ei ole vaadittavaa matkustusasiakirjaa tai mahdollisesti tarvittavaa viisumia, hänelle on ennen maahanpääsyn epäämistä varattava tilaisuus hankkia tarpeelliset asiakirjat tai saada ne toimitetuksi, taikka osoittaa muilla keinoin, että hänellä on oikeus liikkua ja oleskella vapaasti (Ulkl 155 § 2 mom.). Hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan pykälän 2 momentti sisältää vapaan liikkuvuuden direktiivin 5 artiklan 4 kohdan sisältämä säännös. Artiklassa on väljästi kirjoitettu, että henkilölle on annettava kaikin kohtuullisin tavoin mahdollisuus hankkia tarpeelliset asiakirjat tai saada ne toimitetuksi kohtuullisessa määräajassa. Käytännön rajatarkastuksessa, jossa henkilö odottaa maahanpääsyä, ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista tai mahdollistakaan, että henkilö odottaa pitkiä aikoja maahanpääsyään asian selvittelyn ollessa kesken. Säännös ei myöskään tarkoita sitä, että henkilön

maahantulo voitaisiin sallia ennen vaadittavien asiakirjojen tai selvitysten esittämistä. Hallituksen esityksessä pykälän 2 momenttiin ei katsottu olleen tarpeellista kirjata direktiivin 5 artiklassa olevia epämääräisiä sanontoja "kaikin mahdollisin tavoin" tai "kohtuullisessa määräajassa" (Ks. HE 205/2006 vp, s. 30 - 31).

Jos ulkomaalaislain 155 tai 155 a §:ssä tarkoitettu henkilöllisyysasiakirja oli voimassa, kun ulkomaalainen saapui Suomeen, mutta henkilö jatkaa oleskelua maassa ilman voimassa olevaa henkilöllisyysasiakirjaa, se ei ole enää myöhemmässä vaiheessa henkilöä tavatessa Suomessa peruste käännättämiselle ulkomaalaislain 167 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella.

6.2.1.2 Yleinen järjestys ja yleinen turvallisuus

Ulkomaalaislain 156 §:n mukaan unionin kansalaisen ja perheenjäsenenä maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksenä on, että heidän ei katsota vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta. Maahantulon estämisen ja maasta poistamisen yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vuoksi tulee perustua yksinomaan yksilön omaan käyttäytymiseen, eikä perusteena voida pitää pelkästään aikaisempia rikostuomioita. Yksilön käyttäytymisen on muodostettava todellinen, välitön ja riittävän vakava uhka, joka vaikuttaa johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun. Perustelut, jotka liittyvät yksittäiseen tapaukseen ja jotka johtuvat yleistävistä näkökohdista, eivät ole hyväksyttäviä.

Yleisestä järjestyksestä ja yleisestä turvallisuudesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 11 Yleinen järjestys ja yleinen turvallisuus.](#)

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2021:160 unionin kansalaisen käännättämistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamisen perusteella.

Tapauksessa unionin kansalainen A oli Suomessa oleskellessaan syylistynyt maaliskuussa 2018 kahteen varkauteen, joista hänet oli tuomittu neljän kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Varkaudet olivat kohdistuneet kahteen tyhjillään olleeseen asuinrakennukseen, joista toinen oli ollut vapaa-ajan käytössä.

Maahanmuuttovirasto oli vuonna 2019 tekemällään päätöksellä päättänyt käännättää A:n kotimaahansa sekä määrännyt hänelle kahden vuoden Suomea koskevan maahantulokiellon. Maahanmuuttovirasto oli katsonut A:n käyttäytymisen muodostavan ulkomaalaislain 156 §:ssä tarkoitetun välittömän uhan yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Hallinto-oikeus oli hylännyt A:n valituksen Maahanmuuttoviraston päätöksestä.

KHO totesi, että arvioitaessa unionin kansalaisen käännättämistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantumisen perusteella on otettava huomioon, että kysymyksessä on poikkeus unionin kansalaisen vapaan liikkuvuuden peruseriaatteesta. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tällaista poikkeusta on tulkittava suppeasti.

A:n syyksi luetut kaksi omaisuusrikosta olivat kohdistuneet asuinrakennuksiin ja ne oli tehty varsin lyhyen ajan sisällä. Rikosten voitiin katsoa ilmentävän tekijän piittaamattomuutta toisten omaisuudesta, kotirauhasta ja lain noudattamisesta. A:n rikokset olivat siten kohdistuneet ulkomaalaislain 156 §:ssä tarkoitettuihin yhteiskunnan olennaisiin etuihin.

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tuomioistuimen on asiaa ratkaistessaan otettava arvioinnissaan kuitenkin huomioon myös se, onko unionin kansalaisen käyttäytymisen yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle mahdollisesti aiheuttama uhka poistunut tai pienentynyt huomattavasti viranomaisen käännyttämispäätöksen jälkeen.

A:n syyksi luetuista rikoksista oli asiaa korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltäessä kulunut jo noin kolme vuotta, eikä A:n ollut esitetty syyllistyneen tuona aikana uusiin rikoksiin. A oli esittänyt selvitystä työllistymisestään ja hänen elämäntilanteensa Suomessa vaikutti vakiintuneen. Tämän vuoksi ja kun otettiin huomioon rikosten laatu sekä unionin oikeuden tulkintavaikutus, A:n käyttäytymisen ei asiaa kokonaisuutena arvioiden voitu katsoa muodostavan ulkomaalaislain 156 §:ssä tarkoitettua yhteiskunnan olennaiseen etuun vaikuttavaa todellista, välitöntä ja riittävän vakavaa uhkaa. Maahanmuuttoviraston ja hallinto-oikeuden päätökset kumottiin.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2013:88 sitä, että EU-rekisteröintiä tai oleskelukorttihakemusta ei ole mahdollista evätä yleiseen järjestykseen tai yleisen turvallisuuden perusteella.

Tapauksessa poliisi ei ollut rekisteröinyt unionin kansalaisen oleskeluoikeutta, koska hänen katsottiin Suomessa oleskelunsa aikana toistuvasti vaarantaneen yleistä järjestystä ja yleistä turvallisuutta. EU:n kansalaisella oli unionin perussopimusten perusteella oikeus vapaasti liikkua ja oleskella toisen jäsenvaltion alueella. Oleskelun kestäessä yli kolme kuukautta jäsenvaltio voi vapaan liikkuvuuden direktiivin mukaisesti edellyttää, että henkilö rekisteröi oleskeluoikeutensa. Rekisteröinti ei perustanut oikeutta oleskeluun, vaan oli valvonnallinen toimenpide. Unionin oikeuden kannalta rekisteröinti ei ollut pakollinen järjestelmä eikä rekisteröimiseen liittynyt oikeusvaikutuksia. Rekisteröinti oli tarkoitettu nopeaksi hallinnolliseksi toimenpiteeksi, jota koskevaan hakemukseen liitettävä selvitys oli direktiivin mukaisesti yksilöity ulkomaalaislain 159 a §:ssä.

6.2.1.3 Kansanterveys

Ulkomaalaislain 156 a §:n mukaan unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maahantuloa ja maassa oleskelua voidaan rajoittaa kansanterveyteen liittyvistä syistä. Rajoitukset voivat perustua vain tautiin, joka on jokin Maailman terveysjärjestön asiaan kuuluvissa asiakirjoissa määritelty, mahdollisesti epidemian aiheuttava tauti tai muu tarttuva tauti, johon sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn Suomen kansalaisen vapautta voitaisiin taudin leviämisen estämiseksi rajoittaa. Kansanterveyttä uhkaava tauti, joka ilmenee maahan saapumista seuraavien kolmen kuukauden jälkeen, ei saa olla perusteena maasta poistamiselle. Unionin kansalaiselta tai hänen perheenjäseneltään voidaan, jos se on selvästi tarpeellista, kolmen kuukauden kuluessa saapumispäivästä vaatia, että hänelle tehdään maksuton lääkärintarkastus sen toteamiseksi, ettei hänellä ole mitään edellä selostetun määritelmässä tarkoitettuja tauteja. Tarkastusta ei saa vaatia suoritettavaksi järjestelmällisesti kaikille hakijoille.

Ulkomaalaislain 156 a §:n 1 momentti ei ole oikeuskäytännössä katsottu edellyttävän taudin toteamista sillä yksittäisellä unionin kansalaisella, jonka

vapaata liikkuvuutta kansanterveyden perusteella rajoitetaan. Sen sijaan vapaan liikkuvuuden rajoitukset kansanterveyteen liittyvistä syistä voivat perustua vain tietyt kriteerit täyttäviin tauteihin (Ks. KHO:2024:61).

Jos unionin kansalaisen tai hänen perheenjäsenensä maasta poistaminen perustuu siihen, että hänen katsotaan vaarantavan kansanterveyttä, hänelle voidaan käännättämisen yhteydessä määrätä enintään 15 vuoden pituinen maahantulokielto (Ks. Ulkl 170 § 1 mom.).

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2024:61 unionin kansalaisen käännättämistä kansanterveyden perusteella.

Tapauksessa unionin kansalainen A oli keväällä 2020 matkustanut Suomeen tavatakseen Suomessa asuvaa seurustelukumppaniaan. Valtioneuvosto oli tuona ajankohtana päättänyt sisärajavälisistä väliaikaisesta palauttamisesta ja eräistä matkustusrajoituksista koronapandemian laajentumisen ehkäisemiseksi. Rajavartiolaitos oli valtioneuvoston päätökseen viitaten käännättänyt A:n, koska tämän katsottiin muodostavan uhan kansanterveydelle. Hallinto-oikeus kumosi A:n valituksesta Rajavartiolaitoksen päätöksen. Hallinto-oikeuden mukaan A:n ei voitu katsoa olleen uhaksi kansanterveydelle, koska hänen ei ollut todettu eikä hänen epäilty sairastuneen koronaviruksen aiheuttamaan tautiin. Rajavartiolaitos haki korkeimmalta hallinto-oikeudelta muutosta hallinto-oikeuden päätökseen.

Korkein hallinto-oikeus totesi, että asiassa sovellettavan ulkomaalaislain 156 a §:n 1 momentin sanamuoto ei edellyttänyt mainitussa lainkohdassa tarkoitetun taudin toteamista sillä yksittäisellä unionin kansalaisella, jonka vapaata liikkuvuutta kansanterveyden perusteella rajoitettiin. Sen sijaan mainitussa lainkohdassa säädettiin siitä, että vapaan liikkuvuuden rajoitukset kansanterveyteen liittyvistä syistä saattoivat perustua vain tietyt kriteerit täyttäviin tauteihin. Covid-19 oli ollut tällainen mainitussa lainkohdassa tarkoitettu tauti. Hallinto-oikeuden ei siten olisi tullut kumota Rajavartiolaitoksen päätöstä esittämällä perusteella.

Asiassa oli vielä arvioitava, oliko A:n maahantulon rajoittaminen kansanterveyteen liittyvästä syystä ollut välttämätöntä ja suhteellisuusperiaatteen mukaista. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että etenkin epidemian alkuvaiheessa kansanterveyttä suojaavia toimenpiteitä oli jouduttu toteuttamaan ennalta varautumisen periaatteen mukaisesti. Taudin luonteen ja testauskapasiteetin rajallisuuden vuoksi oli ollut välttämätöntä rajoittaa myös A:n kaltaisten oireettomien henkilöiden matkustamista. A:n matkalleen ilmoittamaa syytä ei voitu tuona ajankohtana pitää välttämättömänä syynä matkustamiselle.

Kun otettiin huomioon yhtäältä Suomessa ja muualla vallinnut epidemiatilanne, matkustusrajoitusten tavoitteena ollut ihmishenkien ja terveyden suojeleminen sekä terveydenhuollon kantokyvyn varmistaminen ja toisaalta A:n matkalleen esittämät syyt ja se, ettei hänellä ollut Suomessa asuvan seurustelukumppaninsa ohella muita siteitä Suomeen, asiassa ei ollut ilmennyt seikkoja, jotka kokonaisuutena arvioiden olisivat olleet A:n käännättämisen puolesta puhuvia seikkoja painavampia.

KHO kumosi hallinto-oikeuden päätöksen ja Rajavartiolaitoksen päätös jäi voimaan.

6.2.2 Suomen sosiaalihuoltojärjestelmän kohtuuton rasittaminen

Ulkomaalaislain 167 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan käännättää, jos hänen oleskeluoikeuttaan ei ole rekisteröity tai hänelle ei ole myönnetty oleskelukorttia sekä, jos hän turvautumalla toistuvasti toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla lyhytaikaisen oleskelunsa aikana kohtuuttomasti rasittaa Suomen sosiaalihuoltojärjestelmää.

Ulkomaalaislain 167 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisella karkottamisperusteella "lyhytaikaisen oleskelunsa aikana" tarkoitetaan enintään kolmen kuukauden ajanjaksoa.

Kyseessä olevan käännättämisperusteen edellytyksenä on ensinnäkin se, että turvautumisen sosiaalietuuksiin tulee olla toistuvaa. Toiseksi tämän turvautumisen tulee rasittaa kohtuuttomasti Suomen sosiaalijärjestelmää. Siten yksittäinen, väliaikainen tai vähäinen turvautuminen sosiaaliturvajärjestelmään ei täytä kyseessä olevan käännättämisperusteen edellytyksiä (Ks. Kallio 2018, s. 513). Rasitteen kohtuuttomuus on ratkaistava kussakin yksittäisessä tapauksessa (Ks. HE 205/2006 vp, s. 40).

Ulkomaalaista, joka kuuluu vapaan liikkuvuuden soveltamisalan piiriin ei saisi poistaa maasta niin kauan kuin hän ei aiheuta kohtuutonta rasitusta vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle. Siksi sosiaalihuoltojärjestelmään turvautumisesta ei saisi automaattisesti seurata maastapoistamistoimenpide. Vastaanottavan jäsenvaltio tulisi tarkastella, onko kyse väliaikaisista vaikeuksista, ja otettava huomioon oleskelun pituus, henkilökohtaiset olosuhteet ja myönnetyn avustuksen määrä arvioidessaan, aiheuttaako henkilö kohtuuttoman rasituksen vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle ja voidaanko hänet poistaa maasta. Työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja työnhakijoihin, siten kuin unionin tuomioistuin on nämä määritellyt, ei saa kohdistaa maastapoistamistoimenpiteitä, paitsi yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä (Ks. vapaan liikkuvuuden direktiivin johdantolause 16).

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin (nyk. Euroopan unionin tuomioistuin) on ratkaisut tapauksia, joissa käsitellään karkottamistoimenpidettä (Suomessa kansallisessa lainsäädännössä 'käännättäminen'). Ratkaisussa C-456/02 Trojani, toisen jäsenvaltion kansalaisen on katsottu olleen oikeutettu toimeentulotukeen, jos hänellä on oleskelulupa. Toisaalta jäsenvaltio voi tämän jälkeen arvioida, täytyykö ehto riittävästä varoista. Sosiaalihuoltoon tukeutuminen ei saa automaattisesti johtaa maastapoistamistoimenpiteisiin. Puolestaan ratkaisussa C-184/88 Grzelczyk, tuomioistuin on katsonut, että sosiaalihuoltojärjestelmään turvautumisesta ei saa tehdä automaattisia johtopäätöksiä. Keskeistä on, että asianosainen ei muodosta kohtuutonta rasitetta jäsenvaltion julkiselle taloudelle.

Lyhytaikaisen (kolme kuukautta) oleskelun päättymisen jälkeen, unionin kansalaista tai hänen perheenjäsentään ei voisi enää käännättää 167 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella. Kuitenkin tällöin unionin kansalaisen tai hänen perheenjäsenensä käännättämisperusteeksi tulisi sovellettavaksi 167 §:n 1 momentin 3 kohta (ks. luku 6.2.3), sillä oleskeluoikeuden rekisteröimisen ja oleskelukortin myöntäminen edellyttää lähtökohtaisesti sitä, ettei unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle.

6.2.3 Ei täytä oleskeluoikeuden rekisteröinnin tai oleskelukortin myöntämisen edellytyksiä lyhytaikaisen oleskelun päättymisen jälkeen

Ulkomaalaislain 167 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan käännättää, jos hänen oleskeluoikeuttaan ei ole rekisteröity tai hänelle ei ole myönnetty oleskelukorttia sekä, jos hänen Suomessa oleskelunsa jatkaminen edellyttäisi oleskeluoikeuden rekisteröimistä tai oleskelukortin myöntämistä, mutta hän ei täytä oleskeluoikeuden rekisteröimisen tai oleskelukortin myöntämisen edellytyksiä.

Tässä yhteydessä lyhytaikaiseksi katsotaan enintään kolme kuukautta kestävä oleskelu. Ulkomaalaislain 158 §:n perusteella unionin kansalainen saa oleskella Suomessa rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan enintään kolme kuukautta ilman muita edellytyksiä tai muodollisuuksia kuin se, että hänellä on voimassa oleva henkilökortti tai passi. Vastaava oikeus on myös unionin kansalaisen perheenjäsenellä, joka ei ole unionin kansalainen, ja jolla on voimassa oleva passi. Kolmannen maan kansalaisen oikeus johdetaan kuitenkin aina hänen unionin kansalaisen perheenjäsenensä oikeudesta eikä kolmannen maan kansalaisella ole itsenäistä oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen.

Unionin kansalaisen lyhytaikainen Suomessa oleskelu katkeaa aina, kun hän poistuu Suomen rajojen ulkopuolelle lyhyeksikin aikaa. Sillä ei ole merkitystä, poistuuko hän Suomesta toiseen unionin jäsenvaltioon vai johonkin muuhun valtioon. Unionin kansalaisen palatessa takaisin Suomeen, kolmen kuukauden määräajan katsotaan alkavan uudelleen alusta. Tilapäiset käynnit Suomen ulkopuolella eivät kuitenkaan ole este oleskeluoikeuden rekisteröinnille, jos unionin kansalainen aikoo asua yli kolme kuukautta pääasiassa Suomessa ja hän itse haluaa rekisteröidä oleskeluoikeutensa. Rekisteröinti ei edellytä kolmen kuukauden yhtäjaksoista Suomessa oleskelua mutta toisaalta rekisteröintivelvollisuutta ei ole, jos kolmen kuukauden yhtäjaksoisen oleskelun raja ei ylitä. Esimerkiksi yli kolme kuukautta pääasiassa Suomessa asuva ja työskentelevä ulkomaalainen, joka on Viron kansalainen, joka vierailee tilapäisesti kotimaassaan useammin kuin kolmen kuukauden välein, voi halutessaan rekisteröidä oleskeluoikeutensa Suomessa, mutta rekisteröintivelvollisuutta ei ole, koska kolmen kuukauden yhtäjaksoinen oleskelu ei täyty. Myös unionin kansalaisen perheenjäsenen, joka ei ole minkään jäsenvaltion kansalainen, kohdalla kolmen kuukauden määräajan voidaan katsoa alkavan jokaisen maahantulon jälkeen uudelleen alusta. Tällaisen perheenjäsenen on kuitenkin jokaisen maahantulon yhteydessä täytettävä ulkomaalaislain 155 a §:n mukaiset edellytykset.

Ulkomaalaislain 158 a §:n 1 momentin mukaan unionin kansalainen saa oleskella Suomessa yli kolmen kuukauden ajan, jos:

1. hän harjoittaa taloudellista toimintaa palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana;
2. hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat ja tarvittaessa sairausvakuutus niin, että he eivät turvautumalla toistuvasti toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle;
3. hän on kirjoittautunut Suomessa hyväksytyyn oppilaitokseen pääasiallisena tarkoituksenaan osallistua koulutukseen ja hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus niin, että he eivät turvautumalla toistuvasti

toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla oleskelunsa aikana muodostu rasiitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle; taikka

4. hän on 1, 2 tai 3 kohdassa säädetyt edellytykset täyttävän unionin kansalaisen perheenjäsen.

Edellä 1 momentissa säädetty oleskeluoikeus on myös unionin kansalaisen perheenjäsenellä, joka ei itse ole unionin kansalainen, jos unionin kansalainen täyttää mainitun momentin 1, 2 tai 3 kohdassa säädetyt edellytykset (Ks. Ulkl 158 § 2 mom.).

Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenellä on oleskeluoikeus, vaikka hänen toimeentulonsa ei olisi turvattu (Ks. Ulkl 158 a § 3 mom.).

6.2.4 Aikaisempi maahantulokielto

Ulkomaalaislain 167 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan käännättää, jos hänen oleskeluoikeuttaan ei ole rekisteröity tai hänelle ei ole myönnetty oleskelukorttia sekä, jos hänet on määrätty maahantulokieltoon yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä. Ulkomaalaislain 167 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan on perusteltua, että unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan käännättää maasta suoraan hänelle määrätyn maahantulokiellon perusteella. Käännättämismenettelyssä ei tällöin ole tarpeen suorittaa uudestaan sitä tutkintaa, joka on tehty maahantulokieltoa määrättäessä (Ks. HE 205/2006 vp, s. 41). Ulkomaalaislain 167 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua käännättämisperustetta ei sovelleta ulkomaalaisiin, jotka ovat Pohjoismaan kansalaisia.

Pohjoismaan kansalaisen maasta poistamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 6.7 Pohjoismaan kansalaisen maasta poistaminen](#)).

Jos vapaan liikkuvuuden direktiivin soveltamisalaan kuuluva ulkomaalainen on määrätty edellä mainitun laiseen maahantulokieltoon, 167 §:n 1 momentin 4 kohdan soveltamisen edellytyksenä ei ole se, että maahantulokieltoa koskeva päätös on jo tullut lainvoimaiseksi.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2023:48 ulkomaalaislain 167 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaista käännättämisperustetta.

Tapauksessa poliisilaitos oli päättänyt käännättää unionin kansalaisen A:n kotimaahansa Viroon ulkomaalaislain 167 §:n 4 kohdan perusteella, koska hänet oli määrätty aikaisemmin maahantulokieltoon yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvistä syistä. A ei ollut myöskään rekisteröinyt oleskeluaan Suomessa.

Hallinto-oikeus kumosi poliisilaitoksen päätöksen sillä perusteella, että A:lle aikaisemmin määrätty maahantulokielto ei ollut lainvoimainen, koska päätökseen oli haettu muutosta. Hallinto-oikeus katsoi, että maahantulokiellon täytäntöönpanoon lainvoimaa vailla olevana ei ollut laissa säädettyä perustetta.

KHO totesi, että ulkomaalaislain 167 §:n 4 kohdassa tai sen yksityiskohtaisissa perusteluissa ei ollut otettu yksiselitteistä kantaa siihen, voitiinko kohtaa

soveltaa, vaikka päätös, jolla maahantulokiello oli määrätty, oli vailla lainvoimaa. Perustuslain 2 §:n 3 momentin laillisuusperiaate edellytti sinänsä, että julkisen vallan käytöstä säädetään mahdollisimman tarkasti. Hallinto-oikeuden tulkinnan hyväksyminen olisi kuitenkin yleisesti merkinnyt, että maahantulokiellot menettäisivät merkityksensä.

KHO katsoi, että maahantulokiellon tarkoitus ja ulkomaalaislain esityöt huomioon ottaen ulkomaalaislain 167 §:n 4 kohdan tulkinta mahdollisti ulkomaalaisen käännättämisen myös silloin, kun hänelle aikaisemmin määrätty ja voimaan tullut maahantulokiello ei vielä ollut lainvoimainen, jos maahantulokiello oli määrätty yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä. Tällainen tulkinta oli johdonmukainen ja olennainen osa ulkomaalaisoikeudellista sääntelyjärjestelmää. Poliisilaitos oli siten voinut käännättää asianomaisen kotimaahansa hänelle aikaisemmin määrätyn ja voimaan tulleen maahantulokiellon perusteella siitä huolimatta, että päätös maahantulokiellon määräämisestä ei vielä ollut lainvoimainen. KHO kumosi hallinto-oikeuden päätöksen ja saattoi poliisilaitoksen päätöksen voimaan.

6.3 Vapaan liikkuvuuden piirin kuuluvan ulkomaalaisen maasta karkottaminen

6.3.1 Karkottamisperusteet

Ulkomaalaislain 168 §:ssä on säädetty unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maasta karkottamisen perusteista. Unionin kansalainen, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity, taikka unionin kansalaisen perheenjäsen, jolle on myönnetty oleskelukortti, voidaan karkottaa maasta, jos hän ei täytä 158 a, 161 d tai 161 e §:ssä säädettyjä oleskeluoikeuden edellytyksiä taikka hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta 156 §:ssä säädettyin edellytyksin taikka kansanterveyttä 156 a §:ssä säädettyin edellytyksin.

6.3.1.1 Ei täytä oleskeluoikeudelle säädettyjä edellytyksiä

[Oikeus oleskella yli kolme kuukautta \(unionin kansalainen\)](#)

Ulkomaalaislain 158 a §:n mukaan unionin kansalainen saa oleskella Suomessa yli kolmen kuukauden ajan, jos:

1. hän harjoittaa taloudellista toimintaa palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä työnharjoittajana;
2. hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat ja tarvittaessa sairausvakuutus niin, että he eivät turvautumalla toistuvasti toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle;
3. hän on kirjoittautunut Suomessa hyväksytyyn oppilaitokseen pääasiallisena tarkoituksenaan osallistua koulutukseen ja hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus niin, että he eivät turvautumalla toistuvasti toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen

rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle; taikka

4. hänellä on 1, 2 tai 3 kohdassa säädettyt edellytykset täyttävän unionin kansalaisen perheenjäsen.

Edellä 1 momentissa säädetty oleskeluoikeus on myös unionin kansalaisen perheenjäsenellä, joka ei itse ole unionin kansalainen, jos unionin kansalainen täyttää mainitun momentin 1, 2, tai 3 kohdassa säädettyt edellytykset.

Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenellä on oleskeluoikeus, vaikka hänen toimeentulonsa ei olisi turvattu.

Perheenjäsenen oleskeluoikeuden säilyminen unionin kansalaisen kuoltua tai poistuttua Suomesta

Ulkomaalaislain 161 d §:n 1 momentin mukaan unionin kansalaisen kuolema tai poistuminen maasta ei vaikuta hänen sellaisen perheenjäsenensä oleskeluoikeuteen, joka on unionin kansalainen. Perheenjäsenen on kuitenkin ennen pysyvän oleskeluoikeuden saamista täytettävä 158 a §:n 1 momentissa säädetty edellytykset.

Unionin kansalaisen perheenjäsen, joka itse ei ole unionin kansalainen ja joka on oleskellut Suomessa perheenjäseninä vähintään yhden vuoden ajan ennen unionin kansalaisen kuolemaa, ei menetä oleskeluoikeuttaan tämän kuollessa. Ennen kuin perheenjäsen saa oikeuden pysyvään oleskeluun, hänen oleskeluoikeuteensa sovelletaan vaatimusta, jonka mukaan:

- a) hänen on voitava todistaa olevansa työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja;
- b) hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että hän ja hänen perheenjäsenensä eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle, ja kattava sairausvakuutus turva Suomessa tai
- c) hän on nämä edellytykset täyttävän unionin kansalaisen Suomeen jo muodostuneen perheen jäsen.

Perheenjäsen säilyttää oleskeluoikeutensa yksinomaan henkilökohtaisten perusteiden nojalla (UlkL 161 d § 2 mom.)

Unionin kansalaisen kuollessa tai poistuessa maasta hänen lapsensa tai lasten tosiasiallisena huoltajana toimiva vanhempi ei, kansalaisuudestaan riippumatta, menetä oleskeluoikeuttaan ennen lasten opintojen päättymistä, jos lapset oleskelevat Suomessa ja ovat kirjoilla oppilaitoksessa opiskellakseen siellä (UlkL 161 d § 3 mom.).

Perheenjäsenen oleskeluoikeuden säilyminen avioliiton purkautuessa

Ulkomaalaislain 161 e §:n 1 momentin mukaan unionin kansalaisen avioliiton purkautuminen ei vaikuta unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeuteen, jos perheenjäsen on unionin kansalainen. Perheenjäsenen on kuitenkin ennen pysyvän oleskeluoikeuden saamista täytettävä 158 a §:n 1 momentissa säädetty edellytykset.

Unionin kansalaisen perheenjäsen, joka itse ei ole unionin kansalainen, ei menetä oleskeluoikeuttaan avioliiton purkautuessa, jos:

1. avioliitto on kestänyt vähintään kolme vuotta, joista yhden vuoden Suomessa;

2. unionin kansalaisen lasten huolto on aviopuolisoiden sopimuksin tai tuomioistuimen päätöksellä uskottu aviopuolisolle, joka ei ole unionin kansalainen;
3. erityisen vaikea tilanne, kuten väkivalta avioliitossa, sitä edellyttää; tai
4. aviopuolisoiden sopimuksin tai tuomioistuimen päätöksen mukaan aviopuolisolla, joka ei ole unionin kansalainen, on oikeus tavata alaikäistä lasta ja tuomioistuin on katsonut, että tapaamisten on tapahduttava Suomessa (Ks. UlkL161 e § 2 mom.)

Ennen kuin 2 momentissa tarkoitettu perheenjäsen, joka ei ole unionin kansalainen, saa oikeuden pysyvään oleskeluun, hänen oleskeluoikeutensa sovelletaan vaatimusta, jonka mukaan hänen on voitava todistaa olevansa työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja taikka että hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että hän ja hänen perheenjäsenensä eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle, ja kattava sairausvakuutusurva Suomessa taikka että hän on nämä edellytykset täyttävän unionin kansalaisen Suomeen jo muodostuneen perheen jäsen. Tällainen perheenjäsen säilyttää oleskeluoikeutensa yksinomaan henkilökohtaisten perusteiden nojalla (Ks. UlkL161 e § 3 mom.).

Jos unionin kansalaisen perheenjäsen, joka on kolmannen maan kansalainen, ei säilytä ulkomaalaislain 161 e §:n nojalla oleskeluoikeutta henkilökohtaisten perusteiden nojalla, maasta poistamisesta on säädetty ulkomaalaislain 168 §:n 1 momentissa, jonka mukaan unionin kansalaisen perheenjäsen, jolle on myönnetty oleskelukortti, voidaan karkottaa maasta, jos hän ei täytä 158 a, 161 d tai 161 e §:ssä säädettyjä oleskeluoikeuden edellytyksiä. Tällaista henkilöä voidaan tarvittaessa neuvoa hakemaan ulkomaalaislain 4 luvun mukaista oleskelulupaa.

KHO on ottanut kantaa ennakkopäätöksessään KHO:2016:75 unionin kansalaisen karkottamiseen sosiaalihuoltojärjestelmän rasittamisen (UlkL 158 a §:n 1 mom. 2 kohta) perusteella.

Tapauksessa oli kyse kahden Euroopan unionin kansalaisen, A:n ja B:n, ja heidän lastensa karkottamisesta. A:n ja B:n sekä heidän nuorimman lapsensa oleskeluoikeus oli rekisteröity. A ja B opiskelivat avoimessa korkeakoulussa, mutta heidän pääasiallinen tarkoituksensa ei ollut koulutukseen osallistuminen eikä heillä ollut sellaisia varoja, joita oleskeluoikeus opiskelijana edellyttäisi. B:llä oli ollut aiemmin pientä voittoa tuottamatonta yritystoimintaa. A oli työskennellyt Suomeen tultuaan kahden kuukauden ajan, mutta työnantaja ei jatkanut työsopimusta koeajan jälkeen. A oli joutunut työkyvyttömäksi eikä työkyvyttömyys ollut tilapäistä. Opintoja avoimessa korkeakoulussa ei voitu pitää ulkomaalaislaissa tarkoitettuna ammatillisena koulutuksena. Muutoksenhakijoilla ei ollut Suomessa työntekoon, itsenäiseen ammatinharjoittamiseen, työnhakuun tai opiskeluun perustuvaa asemaa eikä muutakaan sellaista perustetta, jonka vuoksi karkottaminen olisi mahdollista vain yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen perustuvista syistä. Perhe oli alkanut turvautua yhteiskunnallisiin etuuksiin välittömästi Suomeen saavuttuaan ja jatkanut sitä keskeytyksittä. He olivat turvautuneet erityisesti toimeentulotukeen, joka on viimesijainen tukimuoto. Muutoksenhakijoiden katsottiin rasittavan Suomen sosiaalihuoltojärjestelmää UlkL 158 a §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla. Asiassa suoritettiin kokonaisharkinta, jossa kiinnitettiin

huomiota oleskelun pituuteen, asianomaisten ikään, terveydentilaan ja perhetilanteeseen sekä Suomeen integroitumiseen ja lapsen etuun. Kokonaisharkinnassa ei ilmennyt syitä, joiden perusteella karkottamista vastaan puhuvia seikkoja olisi pitänyt pitää sitä puoltavia seikkoja painavampina. Valitukset karkottamisesta hylättiin.

Perheenkokoajan oleskeluoikeuteen puuttuminen

Jos perheenkokoaja on toistuvasti turvautunut toimeentulotukeen ja hän ei ole enää työntekijä tai ammatinharjoittaja ja työntekijän asemaa ei syntynyt tai se on päättynyt, voidaan perheenkokoajan oleskeluoikeuteen puuttua karkottamispäätöksellä.

Perheenkokoajan oleskeluoikeuteen ei voi kuitenkaan puuttua karkottamispäätöksellä, jos hänen lapset ovat asettuneet Suomeen silloin, kun perheenkokoaja on käyttänyt Suomessa työntekijän asemaansa perustunutta oleskeluoikeutta. Perheenkokoajan lapsilla on oikeus osallistua peruskoulutukseen, oppisopimuskoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Tuolloin perheenkokoajalla ja lasten mahdollisella toisella huoltajalla on myös oikeus oleskella lastensa kanssa Suomessa huolimatta siitä, onko perheenkokoaja enää työntekijä vastaanottavassa jäsenvaltiossa (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 492/2011 10 artikla).

Perheenkokoajan oleskeluoikeus voidaan kuitenkin peruuttaa, jos rekisteröinnin edellytykset eivät täyty. Perheen tulisi hakea ulkomaalaislain 4 luvun mukaista oleskelulupaa tilanteessa, jossa oikeus oleskella Suomessa perustuu lasten koulunkäyntiin.

Tarkemmin lapsen etuun ja maasta poistamiseen liittyvistä kysymyksistä Maahanmuuttoviraston antamassa Ohjeessa lapsen asian käsittelystä - Lapsen etuohje (MIGDno-2024-2927).

Tarkemmin oleskeluoikeudesta Maahanmuuttoviraston ohjeessa Euroopan unionin kansalaisen, häneen rinnastettavan sekä hänen perheenjäsentensä maassa oleskelusta (MIGDno-2022-2).

6.3.1.2 Vaarantaa yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta taikka kansanterveydelliset syyt

Vaarantaa yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta

Ulkomaalaislain 156 §:n 1 momentin mukaan unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksenä on, että heidän ei katsota vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta.

Säännöksen 2 momentin mukaan maasta poistamisen yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vuoksi tulee perustua yksinomaan yksilön omaan käyttäytymiseen, eikä perusteena voida pitää pelkästään aikaisempia rikostuomioita. Yksilön käyttäytymisen on muodostettava todellinen, välitön ja riittävän vakava uhka, joka vaikuttaa johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun. Perustelut, jotka eivät liity yksittäiseen tapaukseen tai jotka johtuvat yleistävistä näkökulmista, eivät ole hyväksyttäviä.

Yleisen järjestyksen ja yleisen turvallisuuden vaarantamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 11 Yleinen järjestys ja yleinen turvallisuus.](#)

[Kansanterveydelliset syyt](#)

Ulkomaalaislain 156 a §:n mukaan unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maahantuloa ja maassa oleskelua voidaan rajoittaa kansanterveyteen liittyvistä syistä. Rajoitukset voivat perustua vain tautiin, joka on jokin Maailman terveysjärjestön asiaan kuuluvissa asiakirjoissa määritelty, mahdollisesti epidemian aiheuttava tauti tai muu tarttuva tauti, johon sairauteen tai sairastuneeksi epäillyn Suomen kansalaisen vapautta voitaisiin taudin leviämisen estämiseksi rajoittaa.

Kansanterveyttä uhkaava tauti, joka ilmenee maahan saapumista seuraavien kolmen kuukauden jälkeen, ei saa olla perusteena maasta poistamiselle (UlkL 156 a § 2 mom.).

Pykälän 3 momentissa on säädetty, että unionin kansalaiselta tai hänen perheenjäseneltään voidaan, jos se on selvästi tarpeellista, kolmen kuukauden kuluessa saapumispäivästä vaatia, että hänelle tehdään maksuton lääkärintarkastus sen toteamiseksi, ettei hänellä ole mitään 1 momentissa tarkoitetuista taudeista. Tarkastusta ei saa vaatia suoritettavaksi järjestelmällisesti kaikille hakijoille.

6.3.1.3 Oleskeluoikeuden rekisteröinnin ja oleskelukortin raukeaminen

Ulkomaalaislain 166 §:n mukaan oleskeluoikeuden rekisteröinti tai oleskelukortti raukeaa, jos se, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty oleskelukortti, karkotetaan maasta tai hän saa Suomen kansalaisuuden.

Sanamuodolla "karkotetaan" tarkoitetaan sitä hetkeä, kun karkottamispäätös viranomaisessa annetaan ja siitä johtuvat oikeusvaikutukset astuvat voimaan päätöksentekohetkellä. Oleskeluoikeuden rekisteröinnin tai oleskelukortin raukeaminen ulkomaalaislain 166 §:n perusteella karkottamispäätöksen yhteydessä ei ole erillinen hallintopäätös, vaan suora seuraus karkottamispäätöksestä, joten rekisteröinnin tai oleskelukortin tekninen raukeaminen päätöksen yhteydessä on perusteltua.

Oleskeluoikeuden rekisteröinti tai oleskelukortti raukeaa karkottamispäätöksen vahvistamishetkellä ja raukeamismerkintä on tehtävä samassa yhteydessä UMA-järjestelmään (tarkemmin linjauspäätöksestä: MIGDno-2024-3706).

6.4 Suoja maasta poistamista vastaan

Edellä luvussa "6.1.3.3 Rekisteröinnin ja oleskelukortin merkitys maastapoistamismenettelyn valikoitumiseen" on kerrottu, että vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluvan ulkomaalaisen maastapoistamismenettelyksi valikoituu käännähtäminen, jos hän ei ole rekisteröinyt oleskeluaan. Puolestaan ulkomaalaislain 161 g §:n 1 momentin mukaan unionin kansalaisella, joka on oleskellut Suomessa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta, on oikeus pysyvään oleskeluun. Tähän oikeuteen ei sovelleta, mitä lyhytaikaisen ja yli kolme kuukautta kestäväen oleskelun edellytyksistä säädetään. Pykälän 2 momentin mukaan mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös unionin kansalaisen perheenjäsenä, joka itse ei ole unionin kansalainen ja joka on oleskellut Suomessa unionin kansalaisen kanssa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta.

Ulkomaalaislain 161 g §:n 1 momentin taustalla on se, että unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröinti ja tämän perheenjäsenelle, joka ei ole itse unionin

kansalainen myönnettävä oleskelukortti – eivät kuitenkaan luo oleskeluoikeutta vaan oikeus perustuu suoraan unionin oikeuteen.

Unionin kansalaisen ns. karkottamissuoja perustuu vapaan liikkuvuuden direktiivin 28 artiklaan, jonka sanamuodoissa on käytetty yksinomaisesti käsitettä "karkottaminen". Kyseessä oleva direktiivin artikla on otettu osaksi kansallista lainsäädäntöä ulkomaalaislain 168 §:n 2 - 4 momentteihin, joissa on käytetty direktiivin tapaa sanamuotoa "karkottaa maasta". Koska vapaan liikkuvuuden direktiivin soveltamisalan piiriin kuuluvat henkilöt saavat direktiivin mukaiset oikeudet suoraan direktiivistä, on 28 artiklan mukaisen suojan katsottava koskevan Suomen järjestelmään sovellettuna myös käännyttämistä (Vrt. HE 206/2006 vp, s. 41).

6.4.1 Maasta poistaminen sekä pysyvä oleskeluoikeus ja pysyvä oleskelukortti

Ulkomaalaislain 168 §:n 2 momentin mukaan unionin kansalainen, joka on saanut pysyvän oleskeluoikeuden, tai unionin kansalaisen perheenjäsen, jolle on myönnetty pysyvä oleskelukortti, voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä vakavista syistä. Pykälässä käytetystä sanamuodosta ("karkottaa") huolimatta pykälää on sovellettava vapaan liikkuvuuden direktiivin 28 artiklan perusteella myös eräissä käännyttämistapauksissa. Käytännössä kyse voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa unionin kansalainen ei ole rekisteröinyt oleskeluaan, mutta hänen katsotaan saaneen pysyvän oleskeluoikeuden ulkomaalaislain 161 g §:n 1 momentin ja vapaan liikkuvuuden direktiivin 16 artiklan perusteella.

Vapaan liikkuvuuden direktiivin 28 artiklassa tarkoitetusta suojasta maasta poistamista vastaan tarkemmin:

[Linkki: Luku 6.4 Suoja maasta poistamista vastaan.](#)

Yleensä on katsottu, että pitkään maassa oleskellut ulkomaalainen, jolla on perhesiteitä Suomeen, voidaan poistaa maasta, jos hän on syylistynyt erityisen vakavaan rikokseen. Rikokset eivät sinällään saa muodostaa perustaa maastapoistamispäätökselle, mutta tietyn tyyppisten rikostuomioiden voidaan katsoa ilmentävän sellaista henkilökohtaista käytöstä, joka voi muodostaa uhan yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle. On myös arvioitava, jatkaako henkilö todennäköisesti rikollista käyttäytymistään tulevaisuudessa. Vakaviin henki-, väkivalta-, seksuaali- sekä huumausainerikoksiin syylistyminen voi muodostaa perustan maastapoistamispäätökselle, vaikka nekään eivät suoraan voi johtaa maasta poistamiseen. Syylistyminen toistuvasti rikoksiin, osallistuminen järjestäytyneeseen rikollisuuteen tai ammattimainen rikollisuus voivat muodostaa perustavanlaatuisen yhteiskunnan etua uhkaavan, todellisen ja riittävän vakavan vaaran, vaikka henkilö ei olisikaan syylistynyt niin vakavaan rikokseen, että henkilö poistettaisiin maasta jo tuon yhden rikoksen perusteella (Ks. HE 205/2006 vp, s. 41 - 42).

Yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vaarantamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 11 Yleinen järjestys ja yleinen turvallisuus.](#)

Kun unionin kansalaiselle on muodostunut pysyvä oleskeluoikeus, ei hänen oleskelunsa jatkaminen enää ole riippuvainen taloudellisen toiminnan jatkumisesta eikä riittävistä varoista. Jos unionin kansalaiselle on muodostunut pysyvä oleskeluoikeus, ei hänen rekisteröintinsä edellytysten täyttymistä tarvitse tutkia hänen perheenjäsenensä hakiessa rekisteröintiä.

Ulkomaalaislain 10 luvun soveltamisen piiriin kuuluvat henkilöt saavat oleskeluoikeuden suoraan vapaan liikkuvuuden direktiivin nojalla. Siten esimerkiksi rekisteröimätön unionin kansalainen voi saada pysyvän oleskeluoikeuden mukaista suojaa maasta poistamista vastaan.

Lähtökohtaisesti oleskelun on tulkittava olleen laillista, jos henkilö on oleskellut maassa oleskelunsa rekisteröineenä, eikä rekisteröintiä ole peruutettu. Oikeudelle pysyvään oleskeluun ei saa asettaa ehtoja.

Pysyvän oleskeluoikeuden saaminen ei enää edellytä lyhytaikaisen tai yli kolmen kuukautta kestävän oleskelun edellytyksiä, kuten riittäviä varoja. Yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vaarantaminen on ainoa peruste pysyvän oleskeluoikeuden epämiselle ja maasta poistamiselle. Tältäkin osin vaarantamisen tulee olla tavallista vakavampaa (Ks. HE 205/2006 vp, s. 38. Ks. myös vapaan liikkuvuuden direktiivi 28 artikla 2 kohta).

6.4.2 Maasta poistaminen sekä pysyvä oleskeluoikeus ja 10 vuoden laillinen oleskelu

Unionin kansalainen, joka on laillisesti oleskellut maassa edelliset kymmenen vuotta, voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen turvallisuuteen liittyvistä pakottavista syistä (UlkL 168 § 3 mom.). Ns. 10 vuoden suoja arvioidaan aina karkottamispäätöksen tekohetkellä ja karkottamista edeltävän 10 vuoden ajalta.

10 vuoden suojaa ei voi muodostua, jos katsotaan, että luvussa 6.4.1 esitettyä viiden vuoden suojaa ei ole muodostunut.

Yleiseen turvallisuuteen liittyvästä pakottavasta syystä tarkemmin:

[Linkki: Luku 6.4.5 Yleiseen turvallisuuteen liittyvät pakottavat syyt.](#)

6.4.3 Vankeusrangaistuksen ja maahantulokiellon vaikutus oleskeluajan laskemiseen

Vankeusrangaistus

Euroopan unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään todennut, että vankeusrangaistusjaksoa ei voida laskea mukaan viiden vuoden ajanjaksoon, joka oikeuttaa pysyvään oleskeluoikeuteen. Vankeusrangaistus lisäksi keskeyttää oleskelun yhtäjaksoisuuden eli oleskeluajan lasku alkaa alusta rangaistuksen suorittamisen jälkeen. Unionin tuomioistuimen mukaan ehdoton vankeusrangaistus on omiaan osoittamaan, ettei asianomainen henkilö ole kunnioittanut arvoja, jotka vastaanottavan jäsenvaltion yhteiskunta on ilmaissut rikosoikeudessaan (Ks. C-378/12, Onuekwere, kohta 32). Myös tutkintavankeuden on katsottu katkaisevan oleskeluajan, erityisesti niissä tapauksissa, joissa tutkintavankeus on laskettu osaksi ehdotonta vankeusrangaistusta. Näin on lisäksi myös tilanteissa, joissa tuomiota ei ole vielä annettu.

Euroopan unionin tuomioistuin on arvioinut lisäksi vankeusrangaistuksen vaikutusta 10 vuoden yhtäjaksoisen oleskelun karkottamista vastaan tarjotun suojan osalta. Unionin tuomioistuin on todennut, että myöskään tässä

tapauksessa vankeusjaksoja ei voida laskea mukaan oleskeluaikaan. Lisäksi vankeusrangaistukset lähtökohtaisesti keskeyttävät oleskelun yhtäjaksoisuuden (Ks. C-400/12 M.G., kohdat 32 - 34). Vaikutus ei kuitenkaan ole automaattinen vaan kunkin henkilön tilanne on arvioitava aina tapauskohtaisesti erikseen sillä hetkellä, kun karkottamisesta päätetään (Ks. Ibid, kohta 35, jossa viitataan myös C-145/09 Tsakouridis, kohta 32). Erityisesti mikäli edellytys kymmenen vuoden yhtäjaksoisesta oleskelusta on täytynyt menneisyydessä jo ennen rangaistavan teon suorittamista, ei voida automaattisesti katsoa, että vankeus on katkaissut asianomaisen henkilön kotoutumista merkitsevät siteet vastaanottavaan valtioon (Ks. C-316/16 ja C-424/16 B, kohta 71).

Kokonaisarvioinnissa tulee ottaa huomioon kaikki merkitykselliset seikat. Tällaisia ovat muun muassa henkilön ennen vankeuttaan vastaanottavaan valtioon luomien kotoutumista merkitsevien siteiden vahvuus, vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen luonne, olosuhteet, joissa rikos on tehty sekä henkilön käytös vankeuden aikana (Ks. Ibid, kohdat 72 - 74).

Joissakin poikkeuksellisissa tilanteissa laillisen oleskelun ajan laskemisessa on mahdollista huomioida myös muunlaiseen rangaistukseen kuin ehdottomaan vankeuteen johtanut vakava rikollinen toiminta. Myös muunlaiseen rangaistukseen johtanut vakava rikollisuus voi joissain tapauksissa johtaa edellä käsitellyissä tapauksissa tarkoitettuun kotoutumista merkitsevien siteiden katkeamiseen. Kyse on kuitenkin todetulla tavalla poikkeuksellisesta tilanteesta ja edellyttää aina kokonaisharkintaa, jossa huomioidaan myös kaikki muut asiaan vaikuttavat olosuhteet.

[Maahantulokielto](#)

Oikeutta pysyvään oleskeluoikeuteen ei voi muodostua, jos ulkomaalainen edelleen oleskelee maassa sen jälkeen, kun hänelle on annettu maastapoistamispäätös ja sen yhteydessä maahantulokielto.

6.4.4 Alaikäisen unionin kansalaisen maasta poistaminen

Ulkomaalaislain 168 §:n 4 momentin mukaan unionin kansalainen, joka on alaikäinen, voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen turvallisuuteen liittyvistä pakottavista syistä, jollei karkottaminen ole lapsen edun mukaista. Pykälän 4 momentin mukainen alaikäisen unionin kansalaisen suoja maasta poistamista vastaan perustuu vapaan liikkuvuuden direktiivin 18 artiklan 3 kohtaan. Direktiivissä ja ulkomaalaislaissa käytetystä sanamuodosta "karkottaa maasta" huolimatta erityissäännös koskee sekä käännättämis- että karkottamismenettelyjä (Vrt. HE 205/2006 vp, s. 42).

Yleiseen turvallisuuteen liittyvistä pakottavista syistä tarkemmin:

[Linkki: Luku 6.4.5 Yleiseen turvallisuuteen liittyvät pakottavat syyt.](#)

Yleensä on lapsen edun mukaista, että hän poistuu maasta käännytettävien tai karkotettavien vanhempiensa mukana sen sijaan, että hän jäisi yksin maahan. Toisin sanoen säännöstä ei tule tulkita siten, että sillä voitaisiin estää lapsen vanhempien maasta poistaminen, koska lasta ei voitaisi poistaa maasta. Tämä voisi johtaa siihen, että perheellisiä unionin kansalaisia ei lainkaan poistettaisi maasta (Ks. HE 205/2006 vp, s. 42).

Edellä selostettu koskee myös unionin kansalaista ja unionin kansalaisen perheenjäsentä, joka on menettänyt Suomen kansalaisuuden (UlkL 168 § 6 mom.). Alaikäisellä tarkoitetaan alle 18-vuotiaasta henkilöä. Siten ulkomaalaislain

168 §:n 4 momenttia ei sovelleta, esimerkiksi ulkomaalaislain 154 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun alle 21-vuotiaaseen henkilöön.

6.4.5 Yleiseen turvallisuuteen liittyvät pakottavat syyt

Ulkomaalaislain 168 §:n 3 ja 4 momentin mukaan unionin kansalainen, joka on laillisesti oleskellut maassa edelliset kymmenen vuotta tai on alaikäinen, voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen turvallisuuteen liittyvästä pakottavasta syystä. Siten kyseessä oleva karkottamiskynnys koskee vain unionin kansalaista. Tällöin unionin kansalaisen perheenjäsenellä karkottamiskynnyksen voidaan katsoa olevan korkeimmillaan, kun tälle on myönnetty pysyvä oleskelukortti.

Unionin kansalaisen perheenjäsenelle, joka ei ole itse unionin kansalainen, myönnettävän pysyvän oleskelukortin haltijan suojasta maasta poistamista vastaan tarkemmin:

[Linkki: Luku 6.4.1 Maasta poistaminen sekä pysyvä oleskeluoikeus ja pysyvä oleskelukortti.](#)

Edellä selostettua "yleiseen turvallisuuteen liittyvää pakottavaa syytä" on täsmennetty pykälän 5 momentissa, jonka mukaan pakottavaksi syyksi katsotaan se, että unionin kansalaisen on todettu syyllistyneen tekoon, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin yksi vuosi vankeutta, ja hänen rikoksen vakavuuden tai rikollisen toiminnan jatkumisen perusteella arvioidaan olevan vaaraksi yleiselle turvallisuudelle tai hänen epäillään vakavasti vaarantavan Suomen tai muun valtion turvallisuutta.

Ulkomaalaislain 168b §:n 3 - 5 momentissa tarkoitettu yleisen turvallisuuteen liittyvä pakottava syy perustuu vapaan liikkuvuuden direktiivin 28 artiklaan, jossa sen määrittely on jätetty hyvin avoimeksi. Määritelmään riittävät tarkennukset on valmisteltu kansallisella tasolla. Hallituksen esityksen perusteella rangaistusasteikon voisi katsoa olevan osoitus teon vakavuudesta ja sen myötä syyn pakottavuudesta (Ks. HE 205/2006 vp, s. 42 - 43).

1. Yleiseen turvallisuuteen liittyvä "yleiseen turvallisuuteen liittyvä pakottava syy" edellyttää aina:
 - Minimirangaistusedellytyksen täyttymistä eli sitä, että kyseessä oleva unionin kansalaisen on todettu syyllistyneen tekoon, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin yksi vuosi vankeutta.
2. Minimirangaistusedellytyksen lisäksi "yleiseen turvallisuuteen liittyvä pakottava syy" edellyttää jommankumman edellytyksen täyttymistä:
 - a) rikoksen vakavuuden tai rikollisen toiminnan jatkumisen perusteella hänen arvioidaan olevan vaaraksi yleiselle turvallisuudelle; tai
 - b) hänen epäillään vakavasti vaarantavan Suomen tai muun valtion turvallisuutta.

Yleistä turvallisuudesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 11 Yleinen järjestys ja yleinen turvallisuus.](#)

Kansallisesta turvallisuudesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 12 Kansallisen turvallisuuden vaarantaminen.](#)

6.4.6 Työntekijän ja työnhakijan maasta poistaminen

Unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä voidaan käännättää tai karkottaa maasta ainoastaan yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä 156 §:ssä säädetyn edellytyksin tai kansanterveyteen liittyvistä syistä 156 a §:ssä säädetyn edellytyksin, jos unionin kansalainen on työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja taikka hän on tullut maahan työnhakuun ja voi esittää näyttöä todellisista mahdollisuuksista löytää työtä.

Taustalla on muun muassa unionin tuomioistuimen (ja sitä edeltäneen EY:n tuomioistuimen) oikeuskäytäntö, jossa on tulkittu erityisesti työntekijöiden liikkumisvapautta laajasti. Ulkomaalaislain 158 §:n 3 momentin mukaan työnhakijana oleva unionin kansalainen saa oleskella kolmen kuukauden jälkeenkin kohtuullisen ajan maassa rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan, jos hän on edelleen työnhaussa ja jos hänellä on tosiasialliset mahdollisuudet saada työtä. EY-tuomioistuin katsoi työnhakijaa koskevassa tapauksessa (Ks. asia C-292/89 Antonissen), että unionin kansalainen, joka on saapunut toiseen jäsenvaltioon työnhakijana, voidaan sinänsä kansallisen lainsäädännön perusteella määrätä poistumaan kyseisen jäsenvaltion alueelta, mikäli hän ei ole kuuden kuukauden kuluessa maahantulosta löytänyt työtä. Jos työnhakija kuitenkin esittää näyttöä siitä, että hän jatkaa työn etsimistä ja, että hänellä on todelliset mahdollisuudet saada työtä kyseisen jäsenvaltion alueella, häntä ei voida velvoittaa poistumaan maasta (Ks. HE 28/2013 vp, s. 216).

6.5 Vapaaseen liikkuvuuteen liittyvän maasta poistamisen kokonaisharkinta

Ulkomaalaislain 10 luku ei sisällä omaa erillistä yleissäännöstä maastapoistamispäätöksessä suoritettavan kokonaisharkinnan osalta. Siten myös ulkomaalaislain 10 luvun perusteella tehtävässä maastapoistamisasiassa tulisi ottaa huomioon soveltuvin osin 146 §:n mukainen kokonaisharkinta. Silloin kuitenkin, jos unionin kansalaisen tai hänen perheenjäsenensä maasta karkottaminen perustuu yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyviin syihin, on sovellettava myös 168 b §:ssä säädettyä kokonaisharkintaa. Säännöstä ei siis tule soveltaa silloin, kun unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä käännytetään maasta (Ks. HE 205/2006 vp, s. 43).

Ulkomaalaislain 146 §:n mukaisesta kokonaisharkinnasta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.6 Kokonaisharkinnassa huomioitavat seikat.](#)

Ulkomaalaislain 168 b §:n mukaan ennen yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen liittyviin syihin perustuvaa maasta karkottamista koskevaa päätöstä on otettava huomioon, kuinka kauan unionin kansalainen tai hänen perheenjäsenensä on oleskellut maassa, hänen ikänsä, terveydentilansa sekä perhetilanteensa ja taloudellinen tilanteensa ja kuinka hyvin asianomainen on kotoutunut Suomen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Lisäksi on otettava huomioon, missä määrin unionin kansalaisella ja hänen perheenjäsenellään on yhteyksiä kotimaahansa.

Ulkomaalaislain 10 luvun säännösten perusteella tehtävässä maastapoistamisharkinnassa, joka koskee lasta, on otettava aina huomioon lapsen etu.

Tämän ohjeen osalta lapsen edusta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.6.1.1 Lapsen etu.](#)

Ulkomaalaislain 10 luvun säännösten perusteella tehtävästä maastapoistamisharkinnasta ja lapsen edusta käsitellään tarkemmin Maahanmuuttoviraston antamassa Ohjeessa lapsen asian käsittelystä -lapsen etu -ohje (MIGDno-2024-2927).

6.6 Brexit ja maasta poistaminen

6.6.1 Yleistä

Yhdistyneen kuningaskunnan eroamisesta Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä annettu erosopimus astui voimaan 1.2.2020.

Erosopimus sisältää ne vahvistetut järjestelyt, joiden mukaisesti Yhdistynyt kuningaskunta erosi unionista ja Euroatomista (1 artikla). Erosopimuksen 126 artiklan mukaan sopimuksen mukainen siirtymä- tai täytäntöönpanokausi alkoi sopimuksen voimaantulopäivänä ja päättyi 31.12.2020. Siirtymäkauden päättymisen jälkeen ulkomaalaisen, joka on Yhdistyneen kuningaskunnan kansalainen, maassa oleskelu ei ole perustunut vapaaseen liikkuvuuteen, vaan unionin oikeuden perusteella myönnettyyn oleskeluoikeuteen, joka heille on myönnetty aiemmin tai jota he ovat hakeneet ennen siirtymäkauden päättymistä, taikka erosopimuksen mukaiseen oikeuteen (Ks. HE 96/2020 vp, s. 10).

Yhdistynyt kuningaskunta on eronnut Euroopan unionista. Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisiin sovelletaan paluudirektiiviä, koska sen soveltamisalan rajauksena on se, että henkilö kuuluu Euroopan unionin vapaan liikkuvuuden piiriin. Erosopimuksen 20 artiklassa ja 21 artiklassa on kuitenkin viittauksia vapaan liikkuvuuden direktiivin oleskeluoikeuden rajoittamista koskeviin artikloihin.

Erosopimuksen tarkoituksena on turvata niiden Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä asemaa, jotka ovat käyttäneet vapaata liikkuvuutta ja asettuneet sen perusteella toiseen jäsenvaltioon. Erosopimuksen tarkoitusta tässä suhteessa korostaa se, että kun erosopimuksen mukainen pysyvä oleskeluoikeus on myönnetty, on oikeudet myönnetty eliniäksi. Erosopimus siten korostaa ns. normaalin elämän edelleen jatkamista siellä, minne on asettauduttu (Ks. HE 96/2020 vp, s. 3).

Erosopimus on Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten oleskeluoikeuden osalta kansallisesti pantu täytäntöön Brexit-lailla.

6.6.2 Erosopimuksen mukainen oleskeluoikeus ja pysyvä oleskeluoikeus

6.6.2.1 Erosopimuksen mukainen oleskeluoikeus

Brexit-lain 1 §:n 1 momentin mukaan Yhdistyneen kuningaskunnan kansalainen ja hänen perheenjäsenensä (hakija) oleskeluun erosopimuksessa määrätyn siirtymäkauden jälkeen sovelletaan erosopimuksen toisen osan määräyksiä ja oleskeluoikeuksien hakemiseen erosopimuksen 18 artiklan 1 kohtaa.

Pykälän 2 momentin mukaan hakijan, joka on oleskellut tai oleskelee Suomessa Euroopan unionin oikeuden perusteella ennen siirtymäkauden päättymistä ja jatkaa oleskeluaan sen jälkeen, on haettava erosopimuksen mukaista oleskeluoikeutta. Hakemuksen on voinut tehdä 1.10.2020 alkaen ja se tullut tehdä viimeistään, kun yhdeksän kuukautta on kulunut siirtymäkauden päättymisestä. Siten erosopimuksen mukaisen oleskeluoikeuden hakemiselle tarkoitettu hakuaika on päättynyt 30.9.2021. Tämän jälkeen jätetyissä hakemuksissa pitää olla perusteltu syy myöhässä jättämiselle. Tästä poikkeuksena on tilanne, jossa kyseessä on perheenjäsen, ja perheside on muodostettu ennen 1.1.2021 tai on tätä myöhemmin syntynyt tai adoptoitava lapsi. Perheenjäsen voi olla myös muun kuin Ison-Britannian kansalainen.

Hakijalle annetaan erosopimuksen mukaisen oleskeluoikeuden osoitukseksi ulkomaalaislain 33 a §:ssä säädetty oleskelulupakortti (Brexiti-laki 4 §).

6.6.2.2 Pysyvä oleskeluoikeus

Brexit-lain 2 §:n mukaan hakijan, joka on oleskellut maassa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta ennen siirtymäkauden päättymistä ja jolla ei ole pysyvän oleskeluoikeuden osoittavaa voimassa olevaa todistusta, on haettava erosopimuksen mukaista pysyvää oleskeluoikeutta 1 §:n 2 momentissa säädettyssä ajassa. Pysyvän oleskeluoikeuden myöntämisen edellytyksenä on, ettei hakijan katsota vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta taikka kansanterveyttä siten kuin ulkomaalaislain 156 §:ssä ja 156 a §:n 1 momentissa säädetään.

Jos hakijalle ei ole koossa viiden vuoden laillista oleskelua Suomessa vielä 30.9.2021 mennessä, voi hän jatkaa asumisajan kerryttämistä ja saada pysyvän oleskeluoikeuden myöhemmin. Hakijalla täytyy olla erosopimuksen mukainen oleskeluoikeus, jotta hän voisi hakea pysyvää oleskeluoikeutta 30.9.2021 jälkeen.

6.6.3 Erosopimuksen mukaisen oleskeluaseman menettäminen

Ennen kuin oikeus pysyvään oleskeluoikeuteen on saatu, oleskeluoikeuden menettää, jos tilapäinen oleskelu Suomen ulkopuolella kestää liian kauan. Oleskelun tulee olla lisäksi riittävän yhtäjaksoista, jotta se kerryttäisi oleskeluaikaa pysyvän oleskeluoikeuden saamiseksi. Näin ollen tilapäiset poissaolot, jotka eivät ylitä yhteensä kuutta kuukautta vuodessa, eivätkä pidemmät poissaolot asevelvollisuuden suorittamista varten eikä yksin enintään 12 peräkkäisen kuukauden poissaolo tärkeästä syystä, kuten raskauden ja synnytyksen, vakavan sairauden, opiskelun tai ammatillisen koulutuksen tai työtehtäviä varten toisen jäsenvaltion tai kolmannen maan alueelle tapahtuvan siirron vuoksi, ovat sallittuja eivätkä vaikuta oleskelun yhtäjaksoisuuteen (Ks. HE 96/2020 vp, s. 10).

Jos oleskeluoikeuden edellytyksissä on katko (erosopimuksen mukaisen oleskeluaseman menetys), tulee Brexit-lain 1 §:n 2 momentin mukainen oleskeluoikeus peruuttaa kielteisen erosopimuksen mukaisen pysyvän oleskeluoikeuden hakemuksen yhteydessä. Jos hakijalla ei ole muuta oleskeluoikeutta tai oleskelulupaa, tehdään päätös hakijan maasta karkottamisesta.

6.6.4 Päätöksenteko

Yhdistyneen kuningaskunnan kansalainen on kolmannen maan kansalainen, johon sovelletaan lähtökohtaisesti ulkomaalaislain 10 luvun sijaan 9 lukua. Siten maasta poistaminen perustuu joko ulkomaalaislain 148 § tai 149 §:ään. Ulkomaalaislaki ei tunne käsitteenä erosopimuksen mukaista oleskeluoikeutta, mutta se rinnastuu 9 lukua sovellettaessa oleskelulupaan (Ks. esim. Ulkl 149 §:n 1 mom. 1 k). Erosopimuksen mukaista oleskeluoikeutta ja maasta poistamista koskevat päätökset annetaan erillisillä päätösasiakirjoilla. Tämän taustalla on se, että päätöksiin on annettava erilliset valitusosoitukset.

Erosopimuksesta ja muutoksenhausta tarkemmin:

[Linkki: Luku 17.7 Muutoksenhaku ja Brexit.](#)

Poiketen EU-rekisteröinneistä ja oleskelukorteista ns. Brexit-kortit eivät raukea maasta poistamisen yhteydessä, vaan niistä tulee tehdä erillinen peruuttamispäätös.

6.7 Pohjoismaan kansalaisen maasta poistaminen

Pohjoismaan kansalaisen käännättämisen ja maasta karkottamisen perusteista on säädetty ulkomaalaislain 169 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalainen, jonka oleskelua Suomessa ei ole 157 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla rekisteröity, voidaan käännättää, jos hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai turvallisuutta 156 §:ssä säädettyin edellytyksin taikka kansanterveyttä 156 a §:ssä säädettyin edellytyksin.

Ulkomaalaislain 169 §:n 2 momentin mukaan Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalainen, jonka oleskelu on rekisteröity 157 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla, voidaan karkottaa maasta, jos hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta.

Jos Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen on oleskellut maassa yli viisi vuotta, hänet voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä vakavista syistä ja, jos oleskelu on kestänyt yli kymmenen vuotta, hänet voidaan karkottaa maasta ainoastaan yleiseen turvallisuuteen liittyvistä pakottavista syistä (Ulkl 169 § 3 mom.). 169 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan pykälän 3 momentti on säännös siitä, että Pohjoismaiden kansalaisiin sovelletaan 168 §:n 3 ja 4 momentissa säädettyjä korotettuja edellytyksiä maasta poistamiselle. Pohjoismaiden kansalaisten maasta poistamista koskee samanlaiset yleiseen järjestykseen ja yleiseen turvallisuuteen liittyvät edellytykset kuin unionin kansalaisia, jos heidän oleskelunsa on kestänyt yli viisi tai kymmenen vuotta (HE 205/2006 vp, s. 43).

Hallituksen esityksessä tarkoitetusta korotetuista maastapoistamisedellytyksistä tarkemmin:

[Linkki: Luku 6.4 Suoja maasta poistamista vastaan.](#)

Edellä 169 §:stä lausuttu koskee myös Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisia, joka on menettänyt Suomen kansalaisuuden.

Pohjoismaan kansalaisen rekisteröinnin/asumisajan on katsottu yleensä alkaneeksi siitä viimeisimmästä yhtäjaksoisesta väestötietojärjestelmään merkitystä kotikunnan ajanjaksosta lähtien. Siten tästä mahdollinen tauko

katkaiseen Suomessa tapahtuneen oleskelun yhtäjaksoisuuden ja asumisajan laskeminen alkaisi seuraavasta yhtäjaksoisesta kotikunnan ajanjaksosta lähtien. Siten esimerkiksi tilanteessa, jossa kotikunta on merkitty ulkomaille, katsotaan rekisteröinnin/asumisajan yhtäjaksoisuuden katkenneen.

Pohjoismaan kansalaisen oleskelun rekisteröinnistä tarkemmin:

[Linkki: Luku 6.1.3.2 Pohjoismaan kansalaisen oleskelun rekisteröinti.](#)

7 Maahantulokielto (ulkomaalaislain 10 luku)

7.1 Maahantulokiellon määrääminen unionin tai Pohjoismaan kansalaiselle sekä hänen perheenjäsenelleen

Jos unionin kansalaisen tai hänen perheenjäsenensä maasta poistaminen perustuu siihen, että hänen katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta taikka kansanterveyttä, hänelle voidaan käännättämistä tai maasta karkottamista koskevassa päätöksessä määrätä enintään 15 vuoden pituinen maahantulokielto (UlkL 170 § 1 mom.).

Lainkohdan sanamuodosta on pääteltävissä, että maahantulokiellon enimmäispituus on päätöskohtainen. Mikäli maahantulokieltoon määrätty ulkomaalainen maahantulokieltoa rikkoen saapuu uudelleen Suomeen, voi hänelle tehtyyn uuteen maastapoistamispäätökseen liitetyn maahantulokiellon ja aiemmin määrätyn maahantulokiellon yhteispituus olla yli 15 vuotta.

Ulkomaalaislain 171 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto päättää maahantulokiellon määräämisestä 170 §:n perusteella. Myös poliisi tai rajatarkastusviranomainen voi päättää maahantulokiellon määräämisestä mainitun pykälän perusteella enintään viideksi vuodeksi.

[Karkottamisasioiden yhteydessä](#)

henkilöllä on usein perhe- ja muita siteitä Suomeen ja he ovat oleskelleet Suomessa useita vuosia. Näissä tapauksissa maahantulokiellon pituudet vaihtelevat yleensä 2 - 10 vuoteen rikosten laadusta ja törkeydestä sekä toisaalta siteiden laadusta ja oleskelun pituudesta riippuen. Rikosasian ollessa erityisen vakava ja tuomion pitkä sekä Suomessa oleskelun ollessa suhteellisen lyhyt voidaan asiassa harkita 11 - 15 vuoden maahantulokieltoa.

[Käännättämisasioiden yhteydessä](#)

henkilöllä ei yleensä ole mainittavia siteitä Suomeen. Käännättämistapauksissa maahantulokieltojen pituus vaihtelee hyvin paljon rikosten laadusta ja määrästä sekä mahdollisesta vankeusrangaistuksesta riippuen.

Esimerkiksi törkeiden huumausainerikosten osalta vankeusrangaistukseen tuomitulle voidaan harkita 5 - 15 vuoden pituista maahantulokieltoa. Perusmuotoisissa huumausainerikoksissa maahantulokielto voidaan määrätä lähtökohtaisesti 3 - 5 vuodeksi rikoksen laadusta ja huumausaineen määrästä riippuen. Huomioon otettavia seikkoja ovat myös mahdollinen salakuljetus sekä edelleen levittämis- ja/tai myyntitarkoituks.

Törkeimmissä omaisuusrikoksissa (varkaus, ryöstö, petos yms.) maahantulokiellon pituus on yleensä 5 - 15 vuotta. Maahantulokiellon pituuteen vaikuttaa muun muassa teon laatu ja ammattimaisuus, tekojen toistuvuus ja tuomion pituus.

Törkeissä väkivaltarikoksissa (pahoinpitely, seksuaalirikos, henkirikos yms.) maahantulokiellon pituus on ollut lähtökohtaisesti 5 - 15 vuotta teon laadusta ja tuomiosta riippuen. Paritusrikoksissa maahantulokiellon pituus on yleensä ollut 3 - 15 vuotta teon laadusta ja tuomiosta riippuen.

7.2 Maahantulokiellon määrääminen ja Brexit

Erosopimuksen mukaisella oleskeluoikeudella oleskelevaan henkilöön sovelletaan ulkomaalaislain 147 a ja 150 §:ää siltä osin kuin se ei ole ristiriidassa erosopimuksen kanssa. Erosopimuksen 21 artiklan mukaan vapaan liikkuvuuden direktiivin 15 artiklassa ja VI luvussa säädettyjä takeita on sovellettava kaikkiin päätöksiin, joilla vastaanottava valtio rajoittaa erosopimuksen 10 artiklassa tarkoitettujen henkilöiden oleskeluoikeuksia. Siten erosopimuksen mukaisella oleskeluoikeudella maassa oleskelevalle henkilölle voi määrätä maahantulokiellon vain yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen taikka kansanterveyteen perustuvista syistä (Ks. Vapaan liikkuvuuden direktiivin 15 artikla).

Kun maastapoistamispäätös tehdään yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen perustuvista syistä, ratkaisevaa on se, milloin tällainen käyttäytyminen on tapahtunut. Erosopimuksen siirtymäaika on päättynyt 31.12.2020. Siten tämän jälkeen tapahtuneeseen käyttäytymiseen sovelletaan kansallista lainsäädäntöä. Tietyissä olosuhteissa asianomaiset henkilöt voivat jatkaa käyttäytymistään (eli toimintaa, jonka yksittäiset osatekijät palvelevat samaa tarkoitusta ja joita yhdistää sama tai samankaltainen tekotapa sekä ajallinen läheisyys ja toiminnan kohde), niin, että se on alkanut ennen siirtymäkauden päättymistä ja jatkuu sen jälkeen (Ks. Komission soveltamisohjeet 2020/C 173/18)

8 Maahantulokiellon peruuttaminen

8.1 Maahantulokiellon peruuttaminen kokonaan tai osittain

8.1.1 Kolmannen maan kansalaiselle määrätyn maahantulokiellon peruuttamisesta

Ulkomaalaislain 150 c §:n mukaan maahantulokielto voidaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai tärkeän henkilökohtaisen syyn vuoksi peruuttaa kokonaan tai osittain. Maahantulokiellon peruuttamista on harkittava myös, jos ulkomaalainen, jolle on määrätty maahantulokielto muulla kuin sillä perusteella, että aikaa vapaaehtoiselle paluulle ei ole myönnetty tai että velvollisuutta palata ei ole noudatettu, voi todistettavasti osoittaa poistuneensa maasta noudattaen palauttamispäätöstään. 150 c §:n perusteella on mahdollista peruuttaa kokonaan tai osittain niin määräaikainen kuin toistaiseksi voimassa oleva maahantulokielto (Ks. HE 143/2024 vp, s.105).

150 c § vastaa unionin kansalaista ja hänen perheenjäsentään koskevaa 170 §:n sääntelyä. Säännöksen mukaan maahantulokielto voidaan peruuttaa myös osittain. Näin ollen maahantulokielto voidaan peruuttaa esimerkiksi vain muutaman päivän ajaksi. Perusteena osittaiselle peruuttamiselle voisi olla säännöstä koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan se, että henkilö on kutsuttu oikeudenkäyntiin Suomeen rikosasian todistajana tai vastaajana. Myös henkilökohtaisista syistä lyhyt vierailu maassa voisi tulla kyseeseen esimerkiksi hautajaisten tai sairaustapauksen johdosta (Ks. HE 143/2024 vp, s. 96).

Maahantulokiellon osittaisen peruuttamisen tulee käydä ilmi SIS-tietojärjestelmästä. Maahantulokiellon osittainen peruuttaminen tarkoittaisi sitä, että SIS-kuulutus poistettaisiin SIS-tietojärjestelmästä ja kuulutus tulee aktivoida järjestelmässä uudestaan, kun maahantulokiellon osittaisen peruuttamisen ajanjakso päättyy. Maahantulokielto tulee osittaista peruuttamista koskevan ajanjakson päättymisen jälkeen voimaan, vaikka henkilö ei olisi poistunut alueelta (Ks. HE 143/2024 vp, s. 96)

8.1.2 Unionin kansalaiselle tai hänen perheenjäsenelle määrätyn maahantulokiellon peruuttamisesta

Unionin kansalaiselle tai hänen perheenjäsenellensä määrätty maahantulokielto voidaan muuttuneiden olojen vuoksi tai tärkeän henkilökohtaisen syyn vuoksi hakemuksesta peruuttaa kokonaan tai osittain. Päätös asiassa on tehtävä viimeistään kuuden kuukauden kuluttua hakemuksen tekemisestä (Ks. Ulkl 170 § 2 mom.).

Vapaan liikkuvuuden direktiivin 32 artikla edellyttää, että yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä määrätyn maahantulokiellon poistamista voidaan hakea. Maahantulokiellon poistamista on voitava hakea kohtuullisen ajan kuluttua ja joka tapauksessa kolmen vuoden kuluttua päätöksen täytäntöönpanosta perustuen siihen, että päätöksen perusteena olleet aineelliset olosuhteet ovat muuttuneet (Ks. HE 205/2006 vp, s. 16). Artiklan 2 kohdan mukaan maahantulokieltoon määrättyä unionin kansalaisella tai hänen perheenjäsenellään ei ole oikeutta tulla kyseisen jäsenvaltion alueelle sinä aikana, jona hänen hakemustaan käsitellään.

8.1.3 Rikospäätöksen perusteisen maahantulokiellon peruuttamisesta

Rikospäätöksen perusteisesti määrätty maahantulokiellot voidaan peruuttaa hyvin harvoin, koska käytännössä henkilön olosuhteet ja esimerkiksi perhe- ja muut siteet Suomeen tai Schengen-alueella on otettu huomioon jo maahantulokieltoa määrättäessä ja mahdollisessa valitusprosessissa. Henkilön olosuhdemuutosten tai tärkeiden henkilökohtaisten syiden tulee olla niin merkittäviä, että olisi kohtuutonta jättää maahantulokielto voimaan.

Jotta rikosten perusteella henkilölle määrätty maahantulokielto voitaisiin peruuttaa kokonaan, edellytetään lähtökohtaisesti sitä, ettei hän ole syyllistynyt uusiin rikoksiin. Hakijaa voi tarvittaessa pyytää esittämään perustelujensa tueksi muiden selvitystensä ohella esimerkiksi koti- tai asuinmaansa (pl. Suomen) rikosrekisteriotteen.

8.1.4 Toisen Schengen-valtion myöntämä lupa

Jos ulkomaalaiselle on määrätty koko Schengen-aluetta koskeva maahantulokielto ja toinen Schengen-valtio on myöntämässä tai on jo myöntänyt tälle oleskeluluvan, tulee maahantulokiellon peruuttaminen koko Schengen-aluetta koskevin osin harkittavaksi.

Lähtökohtaisesti toisen valtion olisi tullut neuvotella Suomen kanssa koko Schengen-aluetta koskevan maahantulokiellon peruuttamisesta ennen kuin se myöntää luvan. Jos ilmenee myöhemmin, että ulkomaalaisella onkin oleskelulupa toiseen Schengen-valtioon, aloitetaan neuvottelut kyseisen valtion kanssa. Jos kyseessä oleva jäsenvaltio ei peruuta oleskelulupaa tai se ei anna vastausta kohtuullisessa ajassa, asiassa tulee tehdä kirjallinen (valituskelpoinen)

maahantulokiellon muuttamista koskeva päätös asiavirheen korjaamisena. Päätöksessä otetaan kantaa vain maahantulokieltoon ja se muutetaan UMA-järjestelmässä kansalliseksi.

Schengen-neuvottelusta tarkemmin:

[Linkki: Luku 5.3 Schengen-neuvottelu.](#)

8.2 Hakemus maahantulokiellon peruuttamiseksi

Ulkomaalaislain 150 c §:ssä ja 170 §:ssä tarkoitetut hakemukset maahantulokiellon peruuttamisesta tai osittaisesta peruuttamisesta osoitetaan Maahanmuuttovirastolle. Maahantulokiellon peruuttamisasian vireilletulo edellyttää maahantulokieltoon määrätyn henkilön tekemää kirjallista hakemusta (hakemuslomake on Maahanmuuttoviraston internetsivuilla). Maahanmuuttovirasto voi kuitenkin ottaa käsiteltäväkseen myös vapaamuotoisesti laaditun hakemuksen. Hakemus on toimitettava Maahanmuuttovirastoon ja siitä peritään voimassa olevan maksuasetuksen mukainen käsittelymaksu.

Maahanmuuttovirastolla ei ole velvollisuutta kuulla maahantulokiellon peruuttamishakemuksen perusteella hakijan ulkomaalaislaissa tarkoitettuja perheenjäseniä, sillä ulkomaalaislain 145 §:n mukainen kuulemisvelvoite ei sovellu maahantulokiellon peruuttamisasiaan.

8.2.1 Maahantulokiellon osittainen peruuttaminen ja hakijan osallistuminen rikosoikeudenkäyntiin

Maahantulokiellon peruuttamishakemuksessa on esitettävä selvitys siitä, miksi maahantulokielto tulisi peruuttaa. Maahantulokieltoon määrätty henkilö voi olla haastettu Suomessa oikeudenkäyntiin vastaajaksi, todistajaksi tai hän voi olla myös asianomistajana rikosasiassa. Tällöinkin kyseisen henkilön tulee itse, tai hänen asianmukaisesti valtuuttamansa, jättää vireille maahantulokiellon peruuttamista koskeva hakemus, vaikka asia tulisi Maahanmuuttoviraston tietoon tuomioistuimesta.

Maahantulokielto on peruutettu, jos henkilön henkilökohtainen läsnäolo oikeudessa on ollut välttämätön (tuomioistuimen antama ilmoitus). Nämä hakemukset ratkaistaan kiireellisesti. Näissä tapauksissa on kyse maahantulokiellon osittaisesta peruuttamisesta, joka on mahdollista kaikkien Suomen määräämien maahantulokieltojen kohdalla.

Jos maahantulokielto peruutetaan osittain ja perusteena peruuttamiselle on se, että ulkomaalaisen tulisi saapua Suomeen osallistuakseen vastaajan tai asianomistajan asemassa itseään koskevaan rikosoikeudenkäyntiin, peruutetaan maahantulokielto määräajaksi. Maahantulokiellon osittainen peruuttaminen tehtäisiin oikeudenkäyntipäivää edeltävästä päivästä alkaen ja päättyen oikeudenkäyntipäivää seuraavana päivänä. Asiassa on huomioitava, että, jos oikeudenkäynti järjestetään useana päivänä, peruutetaan maahantulokielto ainoastaan niiltä päiviltä, jolloin hakija on osallistumassa vastaajana tai asianomistajana itseään koskevan rikosasian pääkäsittelyyn. Tietyissä tilanteissa maahantulokielto voidaan tapauskohtaisesti peruuttaa myös tilanteissa, joissa hakija osallistuu oikeudenkäyntiin todistajana, jos asiassa on

vaadittu hakijan henkilökohtaista läsnäoloa sakon uhalla eikä asiaa voi hoitaa muilla tavoin (esimerkiksi etäyhteyksin).

Asiassa on tehtävä aina tapauskohtainen harkinta. Esimerkiksi oikeudenistuntoon valmistautumiseen ei liity sellaista henkilökohtaisen läsnäolon vaatimusta, joka muodostaisi oikeudenistuntoon osallistumiseen verrattavaa painavaa syytä hakijan Suomessa oleskelulle. Tärkeänä henkilökohtaisena syynä maahantulokiellon peruuttamiselle ei myöskään voida pitää yksinomaan sitä, että useasti oikeudenistuntoon matkustamisesta aiheutuu kustannuksia tai vaivaa (Ks. KHO:2022:77).

Jokainen maahantulokiellon peruuttamisharkinta tulee kuitenkin aina ratkaista tapauskohtaisesti. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä katsottakin osoittavan, että rikoksesta syytetyllä henkilöllä on oikeus osallistua käsittelyyn (Ks. 25.11.1997 Zana v. Turkki; 5.10.2006 Marcello Viola v. Italia; 14.2.2017 Hokkeling v. Alankomaat). Siten rikosoikeudenkäynnissä vastaajan asemassa olevan henkilön maahantulokiellon peruuttamisharkinnassa tulisi ottaa huomioon se, aikooko tämä osallistua tuomioistuimessa järjestettäviin pääkäsittelyihin vai ainoastaan siltä osin kuin hänet on veloitettu osallistumaan (Ks. KHO:2022:77).

8.2.2 Maahantulokiellon peruuttaminen ja hakijan muu henkilökohtainen syy

Maahanmuuttoviraston vakiintuneessa hallintokäytännössä on katsottu, että maahantulokiellon osittainen peruuttaminen tulee kyseeseen lähinnä silloin, kun hakija on edellä luvussa 8.2.1 tavalla ollut veloitettuna osallistumaan rikosoikeudenkäyntiin. Puolestaan tilanteessa, jossa maahantulokiellon osittaista peruuttamista haetaan osallistumiseksi muuhun kuin rikosasiaan liittyvään oikeudenkäyntiin, voi maahantulokiellon osittainen peruuttaminen tulla vain poikkeuksellisesti kyseeseen.

Maahantulokiellon osittaista peruuttamista koskevien lain esitöiden mukaan osittainen peruuttaminen voi tulla kuitenkin kyseeseen myös muusta henkilökohtaisesta syystä. Esitöiden mukaan tällaisessa tilanteessa lyhyt vierailu Suomessa voisi tulla kyseeseen esimerkiksi hautajaisten tai sairaustapausten johdosta (Ks. HE 143/2024 vp, s. 96). Hakijalla ei ole kuitenkaan tällöin samantapaista julkisen vallan osoittamaa velvollisuutta saapua Suomeen kuin tilanteessa, jossa hänet on veloitettu saapumaan rikosoikeudenkäyntiin. Toisin sanoen kyse on hakijan vapaaehtoisuudesta. Tällaisessa tilanteessa maahantulokiellon osittaiselle peruuttamiselle kynnys on verraten korkealla, ja se tulisi tapahtua lähinnä pakottavasta lapsen etuun ja perhe-elämään liittyvästä perusteesta. Harkinnassa on otettava samalla huomioon maahantulokiellon määrittämisen taustalla olevat perusteet. Siten esimerkiksi yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden taikka kansallisen turvallisuuden perusteella määrättyjen maahantulokiellojen osittainen peruuttaminen muun henkilökohtaisen syyn perusteella voidaan katsoa tulevan harvoin kyseeseen.

8.2.3 Maahantulokiellon peruuttamista koskeva hakemus käytännössä

Maahantulokiellon peruuttamista haetaan yleensä hakemuslomakkeella, mutta sitä voi hakea myös vapaamuotoisella kirjallisella selvityksellä, josta tulisi ilmetä lomakkeessa pyydetyt tiedot.

Hakemuksen liitteenä on oltava:

1. Kuitti maksusta tai oikeusapupäätöksestä, joka kattaa myös maahantulokiellon peruuttamisasian.
- Jos hakemuksen liitteenä on maksukuitin sijasta oikeusapupäätös, on sen soveltumista käsittelymaksun osoituksena arvioitava tapauskohtaisesti ja tarvittaessa selvitettävä, esimerkiksi hakijan asiamieheltä, mihin oikeusapulain lainkohtaan maksuttomuus perustuu. Jos oikeusapupäätökselle on kirjattu esimerkiksi, että myönnetty oikeusapu vapauttaa saajan velvollisuuden suorittaa käsittelymaksu pääasiassa käsittelevässä viranomaisessa, katsotaan lähtökohtaisesti kattavan myös maahantulokiellon peruuttamisesta tehtävän hakemuksen käsittelymaksun. Kyse tulee olla nimenomaisesti samasta rikosoikeudenkäyntiin liittyvästä pääasiasta, jota varten maahantulokiellon osittaista peruuttamista on haettu.
2. Kopio matkustusasiakirjasta.
3. Kirjalliset selvitykset muuttuneista olosuhteista tai tärkeästä henkilökohtaisesta syystä. Jos asianomaiselle henkilölle määrätty maahantulokielto on rikosperusteinen, on hakemuksen liitteeksi aina toimitettava hänen asuinmaansa rikosrekisteriote. Puolestaan Suomeen oikeudenkäyntiin kutsutun on aina toimitettava hakemuksensa liitteeksi tuomioistuimen kutsu oikeudenkäyntiin saapumisesta.

Esimerkkejä

- 1. Maahantulokielto päättyy hakemuksen vireilläolon aikana.** Jos maahantulokielto on jo päätynyt, tehdään maahantulokiellon peruuttamishakemukseen raukeamispäätös, jossa on myös valitusoikeus.
- 2. Maahantulokielto ei ole vielä voimassa.** Jos maahantulokielto ei ole vielä astunut voimaan, asia ei estä maahantulokiellon peruuttamisesta tehdyn hakemuksen ratkaisemista.
- 3. Maahantulokiellosta tehty valitus on hallintotuomioistuimen käsiteltävänä.** Jos maahantulokiellosta tehdyn valituksen käsittely on edelleen kesken hallintotuomioistuimessa, tulisi tuomioistuimen päätöksen antamista odottaa kohtuullinen aika ennen kuin Maahanmuuttovirasto ratkaisee hakemuksen. Kohtuullisen ajan arvioinnissa on otettava aina huomioon se, että ulkomaalaislain 10 luvun perusteella määrätyn maahantulokiellon peruuttamista koskeva hakemus on ratkaistava kuuden kuukauden sisällä hakemuksen vireyttämisestä lukien.
- 4. Maahantulokiellosta tehty valitus on hallintotuomioistuimen käsiteltävänä ja maahantulokielloon määrätty on hakenut maahantulokiellon osittaista peruuttamista.** Esimerkistä 3 poiketen tässä tapauksessa ei ole perusteltua odottaa kohtuullista aikaa ennen kuin Maahanmuuttovirasto ratkaisee hakemuksen, vaan hakemuksesta annetaan päätös tavanomaisesti.

8.2.4 Koko Euroopan unionia ja Schengen-aluetta koskeva aiemmin määrätty maahantulokielto ja vapaa liikkuvuus (kolmannen maan kansalainen)

Jos kolmannen maan kansalaiselle on määrätty Schengen-aluetta koskeva maahantulokielto, jonka peruuttamista hän hakee, ja sen yhteydessä ilmenee luotettavasti (esimerkiksi asiakirjaselvityksin), että hakijalla on ulkomaalaislain mukainen perheenjäsen, joka on unionin kansalainen, tulee asiassa selvittää, sovelletaanko häneen ulkomaalaislain 9 luvun vai 10 luvun säännöksiä maahantulokiellon peruuttamisesta.

Asiassa on huomioitava erityisesti, onko ulkomaalaisen oleskelu Schengen-alueella ollut laillista (ja siten asiassa on käytetty vapaata liikkuvuutta) vai laitonta.

Esimerkiksi, henkilö ilmoittaa maahantulokiellon peruuttamishakemuksessa, että hän on avioitunut unionin kansalaisen kanssa tai hänelle on syntynyt unionin kansalainen lapsi maahantulokiellon määräämisen jälkeen. Jos henkilö on maahantulokiellon määräämisen jälkeen poistunut kolmanteen maahan ja maahantulokielto on voimassa, hänen oleskelunsa on joka tapauksessa ollut laitonta eikä asiaan enää maahantulokiellon peruuttamisasiassa vaikuttaisi se, että henkilöllä on unionin kansalaisen perheenjäsen jäsenvaltioiden alueella.

Jos maahantulokiellon peruuttamishakemuksen yhteydessä ilmenee, että hakijalla on ollut unionin kansalainen perheenjäsen jo ennen maahantulokiellon määräämistä, asiassa on merkitystä sillä, kuuluiko henkilö jo tuolloin vapaan liikkuvuuden piiriin eli oliko oleskelu laillista/laitonta. Jos maahantulokiellon peruuttamiselle kokonaan ei ole perusteita ja oleskelu oli tuolloin laillista, peruutetaan muuttuneiden olojen vuoksi Schengen-aluetta koskeva maahantulokielto osittain ja muutetaan maahantulokielto koskemaan vain Suomea. On huomioitava, että asiassa ei tällöin olla määräämässä uutta maahantulokieltoa vaan jo olemassa oleva maahantulokielto muutetaan kansalliseksi. Jos maahantulokielto on määrätty alun perin toistaiseksi voimassa olevana, muutetaan se samalla määräaikaiseksi ja arvioidaan määräaikaisen maahantulokiellon pituutta asiakkaan olosuhteet huomioiden. Määräaikaisen maahantulokiellon katsotaan alkavan siitä, kun olosuhdemuutos on tapahtunut (esimerkiksi unionin kansalaisen lapsen syntymäpäivä tai vihkimispäivä).

Unionin kansalaisen perheenjäsenen maahantuloa ei voida rajoittaa muilla kuin yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen perustuvilla syillä. Jos Schengen-aluetta koskeva maahantulokielto on määrätty ulkomaalaislain 9 lukua soveltaen 150 § mukaisesti muista kuin yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen perustuvista syistä ja hakija hakee maahantulokiellon peruuttamista, jonka yhteydessä luotettavasti ilmenee, että hän on unionin kansalaisen perheenjäsen, häneen tulee soveltaa ulkomaalaislain 10 lukua ja maahantulokielto tulee peruuttaa kokonaan.

8.3 Suomen määräämä maahantulokielto ja oleskelulupahakemus

Jos ulkomaalainen hakee oleskelulupaa, maahantulokiellon peruuttamista ei tarvitse hakea erikseen, vaan Maahanmuuttovirasto arvioi asian viran puolesta oleskelulupahakemuksen käsittelyn yhteydessä. Tässä tapauksessa on kuitenkin syytä ottaa huomioon se, että ulkomaalaislain 36 a §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan oleskelulupaa ei myönnetä, jos ulkomaalainen on määrätty maahantulokieltoon Suomeen. Tällöin viran puolesta suoritettava

maahantulokiellon peruuttamisharkinta tulee arvioida ulkomaalaislain 36 e §:ssä tarkoitetun oleskeluluvan epäämisen kohtuuttomuudesta käsin. Säännöksen mukaan poiketen siitä, mitä 36 ja 36 a - 36 d §:ssä on säädetty, oleskelulupa voidaan kuitenkin myöntää, jos oleskeluluvan epääminen olisi kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta eikä myöntämättä jättäminen ole tarpeen yleisen lainkuuliaisuuden, maahanmuuton hallinnan tai sisäisen turvallisuuden vuoksi.

Jos oleskelulupaa hakeneella henkilöllä on Suomen määräämä maahantulokielto, joka peruutetaan ja oleskelulupa myönnetään ulkomaalaislain 36 e §:n perusteella, sovellettaviin säännöksiin tulee lisätä muiden soveltuvien pykälien lisäksi ulkomaalaislain 150 c §. Tosiseikkoihin tulee kirjata lyhyesti tiedot maahantulokiellon kestosta ja miksi maahantulokielto on määrätty, sekä esitetyt perusteet maahantulokiellon peruuttamiselle ja oleskeluluvulle. Siten tulisi myös ilmetä se, ettei hakija ole esimerkiksi syylistynyt tai häntä ei epäillä uusista rikoksista. Johtopäätöksissä on todettava, että asiassa on ilmennyt muuttuneiden olojen tai tärkeän henkilökohtaisen syyn vuoksi perusteet peruuttaa maahantulokielto. Tämän jälkeen päätöksellä todetaan, millä perusteella (esim. perheside) hakijalle on myönnetty oleskelulupa.

Jos maahantulokieltoon määrätty oleskeluluvan hakija on myös jättänyt erillisen hakemuksen maahantulokieltonsa peruuttamisesta, se käsitellään samanaikaisesti oleskelulupahakemusasian kanssa.

8.4 Maahantulokiellon peruuttaminen ja oikeuskäytäntö

KHO on ennakkopäätöksessään KHO:2016:86 arvioinut ulkomaalaislain 170 §:n 2 momentissa tarkoitettua muutosta oloissa tai tärkeää henkilökohtaista syytä suhteessa niihin perusteisiin, joilla maahantulokielto oli henkilölle alun perin määrätty.

KHO totesi tapauksessa, että arvioitaessa, voidaanko maahantulokielto peruuttaa ulkomaalaislain 170 §:n perusteella muuttuneiden olosuhteiden vuoksi, lähtökohdan muodostavat ne perusteet, joiden perusteella maahantulokielto on henkilölle määrätty. Muutoksenhakija oli karkotettu Suomesta ja määrätty maahantulokieltoon rikollisen toiminnan vuoksi.

Muutoksenhakija oli syylistynyt vuosina 2000 - 2007 toistuvasti rikoksiin, mukaan lukien huumausaine- ja väkivaltarikoksiin, joista hänet oli tuomittu useisiin vankeusrangaistuksiin. KHO:n mukaan muutoksenhakijan käyttäytyminen oli siten ilmentänyt välinpitämättömyyttä suhtautumista lain kieltoihin sekä siihen vaaraan, jonka hänen tekonsa ovat aiheuttaneet yhteiskunnan ja muiden yksilöiden turvallisuudelle. Muutoksenhakija oli kertomansa mukaan asunut vuodesta 2008 lähtien Ruotsissa, josta hänet oli siirretty Suomeen vuonna 2013 suorittamaan vankeusrangaistusta. KHO arvioi, että näissä olosuhteissa ei voitu antaa ratkaisevaa merkitystä sille seikalle, ettei muutoksenhakija ollut syylistynyt Suomessa rikoksiin enää vuoden 2007 jälkeen.

Muutoksenhakijan puoliso oli vuonna 2013 muuttanut takaisin Suomeen sen jälkeen, kun muutoksenhakija oli siirretty Suomeen suorittamaan vankeusrangaistustaan. KHO katsoi näissä olosuhteissa, että muutoksenhakija oli ulkomaalaislain 153 §:n 4 momentissa tarkoitettulla tavalla seurannut puolisoaan vuonna 2013 Suomeen, vaikka muutoksenhakijan siirtyminen Suomeen oli alun perin johtunut muusta syystä kuin yhteisen perhe-elämän viettämisestä. Muutoksenhakijaan, joka on unionin kansalaisen perheenjäsen, oli näin ollen

sovellettava ulkomaalaislain 10 luvun säännöksiä unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeudesta mukaan lukien 170 §, jossa säädetään unionin kansalaisen perheenjäsenelle määrättävästä maahantulokiellosta ja sen peruuttamisesta. Siten KHO katsoi hallinto-oikeuden soveltaneen päätöksessään virheellisesti muutoksenhakijaan asiassa ulkomaalaislain 150 §:ää.

Siten KHO:n mukaan muutoksenhakijan voitiin edelleen katsoa muodostavan ulkomaalaislain 156 §:n 1 momentissa ja 170 §:n 1 momentissa sekä tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla todellisen, välittömän ja riittävän vakavan uhan yleiselle järjestykselle ja yleiselle turvallisuudelle. Lisäksi KHO huomautti päätöksellään, että vaikka edellä tarkoitettu arvio ei voi vapaan liikkuvuuden direktiivin ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan perustua yksinomaan rikoksiin, ei tämä tarkoita, ettei muutoksenhakijan aiempaa rikollisuutta olisi tullut jättää huomioimatta päätöksenteossa. Maahanmuuttovirasto oli suorittanut 18.11.2013 muutoksenhakijan asiassa tapauskohtaisen arvion, joka oli perustunut ainoastaan hänen omaan käyttäytymiseensä.

KHO katsoi, ettei asiassa ollut ilmennyt ulkomaalaislain 170 §:n 2 momentissa tarkoitettua muutosta oloissa tai tärkeää henkilökohtaista syytä, joiden vuoksi muutoksenhakijalle vuonna 2009 määrätty maahantulokiello olisi tullut tältä osin peruuttaa. Maahanmuuttovirasto oli ottanut huomioon muutoksenhakijan vuonna 2012 saaman Ruotsin kansalaisuuden peruuttamalla muutoksenhakijalle koko Schengen-alueita koskevana määrätyn maahantulokiellon ja määräämällä maahantulokiellon olemaan voimassa ainoastaan kansallisena, Suomea koskevana. KHO arvioi tapauksessa, että muutoksenhakijan ja aviopuolisonsa oli mahdollista viettää yhteistä perhe-elämää Ruotsissa, eikä muutoksenhakijan Ruotsin kansalaista puolisoa pakotettu lähtemään unionin alueelta. Muutoksenhakijan oli mahdollista maahantulokiellosta huolimatta jatkaa yhteydenpitoa lapseensa puhelimitse tai muilla tavoin. Siten Maahanmuuttoviraston päätös ei rajoittanut lapsen etua taikka Euroopan ihmisoikeussopimuksessa suojattua perhe-elämää enemmän kuin oli välttämätöntä.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2022:77 maahantulokiellon osittaista peruuttamista.

Asiassa oli kysymys maahantulokiellon peruuttamisesta määrääjäksi tärkeän henkilökohtaisen syyn vuoksi. Viron kansalainen oli hakenut hänelle määrätyn maahantulokiellon osittaista peruuttamista osallistuakseen noin neljä kuukautta kestäväan rikosoikeudenkäyntiin kärjäoikeudessa vastaajan asemassa. Maahanmuuttovirasto oli peruuttanut maahantulokiellon vain niiden yksittäisten istuntopäivien osalta, joina muutoksenhakija oli veloitettu saapumaan istuntoon sakon uhalla.

KHO totesi, että muutoksenhakijalle määrätyn maahantulokiellon tarkoituksena oli suojata Suomen yhteiskunnan olennaisia etuja siltä todelliselta, välittömältä ja riittävän vakavalta uhalta, jonka muutoksenhakija oli käyttäytymisellään osoittanut muodostavansa. Tähän nähden maahantulokiellon osittaisellekin peruuttamiselle ja muutoksenhakijan Suomessa oleskelun sallimiselle oli oltava painavat syyt. Muutoksenhakija oli hakenut maahantulokiellon peruuttamista määrääjäksi osallistuakseen vastaajana kärjäoikeuden rikosoikeudenkäyntiin. Muutoksenhakija oli nimenomaisesti ilmoittanut, ettei hän ollut luopunut oikeudestaan osallistua henkilökohtaisesti rikosasiansa käsittelyyn. Ottaen

huomioon asian merkitys muutoksenhakijalle, hänen oikeuttaan osallistua rikosasiassa itseään koskevaan käräjäoikeuden pääkäsittelyyn kokonaisuudessaan oli pidettävä erityisen painavana seikkana asian harkinnassa. Maahanmuuttoviraston olisi näin ollen tullut peruuttaa maahantulokielto siten, että muutoksenhakija olisi voinut henkilökohtaisesti osallistua jokaiseen käräjäoikeuden pääkäsittelyn istuntopäivään.

KHO katsoi, ettei oikeudenistuntoon valmistautumiseen sen sijaan liittynyt sellaista henkilökohtaisen läsnäolon vaatimusta, joka muodostaisi oikeudenistuntoon osallistumiseen verrattavaa painavaa syytä muutoksenhakijan Suomessa oleskelulle. Tärkeänä henkilökohtaisena syynä maahantulokiellon peruuttamiselle ei myöskään voitu pitää yksinomaan sitä, että oikeudenistuntoon matkustamisesta aiheutui kustannuksia ja vaivaa. Nämä ja muut tapauskohtaiset olosuhteet, kuten koronapandemian aiheuttamat mahdolliset poikkeukselliset rajoitukset matkustamiseen, olisi kuitenkin huomioitava arvioitaessa, oliko maahantulokiellon peruuttamatta jättäminen näiltä osin suhteellisuusperiaatteen mukaista kaikkien päivien osalta, joilta maahantulokieltoa ei peruutettu. KHO:n mukaan Maahanmuuttoviraston päätöksissä ei ilmennyt tällaista tapauskohtaista harkintaa.

Siten KHO katsoi, ettei Maahanmuuttovirasto ollut riittävällä tavalla ottanut huomioon muutoksenhakijan esittämiä perusteita maahantulokiellon peruuttamiselle eikä tehnyt asianmukaista harkintaa hallintolain 6 §:n ja ulkomaalaislain 5 §:n mukaisesti. Näin ollen hallinto-oikeuden ei myöskään olisi tullut hylätä muutoksenhakijan valitusta.

KHO on myös ennakkopäätöksessään KHO:2016:86 arvioinut ulkomaalaislain 170 §:n 2 momentin mukaisen määräjän merkitystä.

KHO totesi tapauksessa, että Maahanmuuttovirasto ei ollut tehnyt päätöstä muutoksenhakijan asiassa ulkomaalaislain 170 §:n 2 momentin mukaisessa määräajassa eli kuuden kuukauden kuluttua hakemuksen tekemisestä. KHO mukaan määräjän ylittäminen ei kuitenkaan ole sinänsä peruste poiketa niistä edellytyksistä, mitä on yleisesti säädetty maahantulokiellon peruuttamiselle. KHO antoi tapauksessa painoarvoa myös sille, että asiassa ei ollut myöskään ilmennyt, että viivästyksestä olisi aiheutunut muutoksenhakijalle kohtuuttomana pidettävää haittaa, joka olisi otettava huomioon asiaa ratkaistaessa.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2015:19 käännytetyn ja maahantulokielloon määrätyn maasta omatoimisen poistumisen merkitystä suhteessa vapaaehtoiseen poistumiseen ja maahantulokiellon voimassa oloon.

KHO totesi ratkaisussa, että A:lle oli lähtökohtaisesti tullut määrätä maahantulokielto yhtäältä ulkomaalaislain 150 §:n 1 momentin kuin myös paluudirektiivin 11 artiklan 1 kohdan mukaan, sillä A:lle ei oltu myönnetty vapaaehtoiselle paluulle aikaa. A oli omatoimisesti poistunut Suomesta IOM:n avustuksella. Näin ollen maahantulokiellon määrittämiselle ei ollut KHO:n mukaan estettä pelkästään siitä syystä, että hän oli poistunut maasta omatoimisesti eikä hänen poistamiseensa ole käytetty pakkokeinoja. Kyse ei ollut ulkomaalaislain 147 a §:ssä tarkoitettusta vapaaehtoisesta paluusta.

9 Palautuskielto

9.1 Palautuskielto periaatteena

Palautuskiellon eli non-refoulement-periaatteesta on säädetty Suomen perustuslain 9 §:n 4 momentissa ja ulkomaalaislain 147 §:ssä. Perustuslakisäännöksen mukaan ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Ulkomaalaislain 147 §:n mukaan ketään ei saa käännättää, karkottaa tai pääsyn epäämisen seurauksena palauttaa alueelle, jolla hän voi joutua kuolemanrangaistuksen, kidutuksen, vainon tai muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohteeksi, eikä alueelle, jolta hänet voitaisiin lähettää sellaiselle alueelle.

Epäinhimillisen kohtelun käsittely on jätetty 147 §:stä tietoisesti pois, sillä se sisältyy ihmisarvoa loukkaavan kohtelun käsitteen sisään, kuten perustuslain säännöksessään. Luvan myöntämisen taustalla voi olla aseellinen selkkaus tai ympäristökatastrofi, mutta ne eivät kuitenkaan sisälly palautuskieltojen piiriin. Aseellinen selkkaus ja ympäristökatastrofi ovat tilanteita, jotka estävät henkilöiden turvallisen paluun. Tältä osin lainsäätäjän tarkoituksena ei ole ollut säätää ulkomaalaislain 147 §:ssä perustuslain 9 §:n 4 momenttia pidemmälle menevää palautuskieltoa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaan ketään ei saa kiduttaa eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla. Soveltamiskäytännössä tästä säännöksestä on johdettu myös palautuskielto, vaikka se sanamuotonsa mukaan kieltää vain kiduttamisen kyseessä olevassa maassa. Sopimuksen 15 artiklan 1 kohdassa mahdollistetaan poikkeaminen yleissopimuksen mukaisista velvoitteista tietyissä tilanteissa. Artiklan 2 kohdan mukaan poikkeusmahdollisuus ei kuitenkaan koske sopimuksen 3 artiklaa, joten tältä osin Suomen perustuslain palauttamiskiello ei tiukenna sitä, mihin Suomi on jo kansainvälisesti sitoutunut (Ks. HE 28/2003 vp, s. 208).

Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen 3 artiklan mukaan mikään sopimusvaltio ei saa karkottaa, palauttaa tai luovuttaa ketään toiseen valtioon, jos on perusteltu syy uskoa, että hän olisi siellä vaarassa joutua kidutetuksi. Ratkaistessaan, onko tällainen syy olemassa, toimivaltaiset viranomaiset ottavat huomioon kaikki asiaan vaikuttavat seikat, esimerkiksi sen, tapahtuuko kyseisessä valtiossa jatkuvasti törkeitä tai laajamittaisia ihmisoikeusloukkauksia (Ks. HE 28/2003 vp, s. 208). Menestyksellinen vetoaminen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaan edellyttää todennäköisyyttä, että henkilöä uhkaa toisessa maassa säännöksessä tarkoitettu kohtelu. Lisäksi uhan on oltava yksilöllinen, eikä esimerkiksi maan yleisten olosuhteiden voida katsoa johtavan 3 artiklan rikkomiseen. Ratkaiseva ajankohta arvioida loukkauksen todennäköisyyttä on maastapoistamishetkellä. Siten ratkaisevaa ei ole palautuskiellon vastaiset tapahtumat menneisyydessä, jos sille ei olisi enää todennäköisyyttä maastapoistamishetkellä (Ks. Nykänen 2014, s. 15; Aer 2016, s. 199. Ks. Myös Kallio 2018, s. 505).

Luonteeltaan absoluuttinen 3 artikla asettaa esimerkiksi valtioille maastapoistamisharkintaan velvoitteita, jotka poikkeuksellisesti saattavat estää maasta poistamisen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä on kuitenkin vahvistettu valtioiden oikeus lähtökohtaisesti päättää alueelleen saapumisesta ja siellä oleskelusta. Artiklan loukkaus edellyttää siten tietyn vakavuustason ylittämistä. Artiklan mahdollista loukkausta tutkitaan

ihmisoikeustuomioistuimessa suhteessa tulevaisuuteen eli siihen, mitä kotimaahan palauttamisesta seuraisi. Maasta poistettavan henkilön tilanne on otettava huomioon sellaisena kuin se on tuomioistuinkäsittelyn aikana. Siten tilanne voi poiketa kansallisen käsittelyn aikana vallinneesta. Artiklan loukkaus voi tulla arvioitavaksi esimerkiksi palauttamisen kohdemaan viranomaisten toimien, maan väkivallan tai muun sellaisen kaltoin kohtelun takia, jota viranomaiset eivät pysty estämään. Arvioitaviksi saattavat tulla esimerkiksi erilaisiin etnisiin ryhmiin sekä naisiin tai alaikäisiin lapsiin alkuperämaassa kohdistetut toimenpiteet tai alkuperämaan kulttuuriset ilmiöt, kuten kunniamurhat. Myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan I osaston ihmisarvoa koskevat artikkelit 1 - 5 (oikeus elämään; oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen; kidutuksen sekä epäinhimillisen tai halventavan rangaistuksen ja kohtelun kielto; orjuuden ja pakkotyön kielto) voidaan katsoa luovan samanlaisia velvoitteita kuin edellä selostettu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artikla.

Edellä mainittujen oikeudellisten normien ilmaisema palautuskielto on ehdoton eikä siitä ole mahdollista poiketa, vaikka palautettava henkilö olisi syyllistynyt vakaviin rikoksiin, jos palauttaminen johtaisi niissä tarkoitetun kohtelun vaaraan. Tästä erillisenä asiana on se, jos ulkomaalainen päättää vapaaehtoisesti palata takaisin kotimaahansa.

Palautuskiellon soveltaminen voi viime kädessä johtaa ulkomaalaisen maassa oleskelun sallimiseen, vaikka haetun oleskeluluvan tai kansainvälisen suojelun saamisen edellytykset eivät täyttyisi (Ks. HE 2/2016 vp, s. 4). Käytännössä maassa oleskelu sallitaan lähinnä ulkomaalaislain 51, 52 tai 89 §:ssä tarkoitetuilla oleskeluluvilla.

Myös maastapoistettavan terveydentila voi poikkeuksellisesti vaikuttaa palautuskieltoperiaatteen arviointiin. Tuolloin tulee selvittää ulkomaalaisen mahdollisuus saada riittävää hoitoa kotimaassaan. Lähtökohtaisesti ainoastaan terveydenhuollon parempi taso Suomessa verrattuna kotimaahan, ei kuitenkaan ole esteenä maasta poistamiselle. Yksittäistapauksessa voi kuitenkin olla tarpeen arvioida myös, mahdollistaako maasta poistettavan henkilön terveydentila päätöksen täytäntöönpanon. Jos ulkomaalaisen maasta poistaminen estyy yksinomaan terveydellisistä syistä, hänen tulisi hakea tilanteesta riippuen joko ulkomaalaislain 51 tai 52 §:ssä tarkoitettua lupaa. Käytännössä ensimmäiseksi mainittu luonteeltaan tilapäinen oleskelulupa voi tulla kysymykseen, jos ulkomaalaisen maasta poistuminen estyy tilapäisestä terveydellisestä syystä. Puolestaan viimeiseksi mainittu jatkuvan luonteisen oleskeluluvan myöntäminen yksilöllisestä inhimillisestä syystä tulee kysymykseen, jos oleskeluluvan epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta hänen terveydentilansa vuoksi, kun erityisesti otetaan huomioon olosuhteet, joihin hän joutuisi kotimaassaan, tai hänen haavoittuva asemansa.

Hallintolain 31 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Käännyttämisessä, karkottamisessa ja pääsyn epäämisessä on kyse viranomaisaloitteisesta asiasta, jolloin selvityksen hankkiminen kuuluu viranomaiselle. Lähtökohtana voidaan pitää sitä, että asianosaisen kuulemisen yhteydessä hän itse vetoaa niihin seikkoihin, jotka voivat muodostaa palautuskiellon tarkoittamat olosuhteet. Tällöin maasta poistamispäätöksestä päättävällä virkahenkilöllä on oltava käsitys kohdemaan poliittisesta ja ihmisoikeustilanteesta niin, että hän pystyy asianosaisen esittämän selvityksen perusteella toteamaan, ettei maasta poistaminen ole palautuskiellon periaatteen vastainen.

Ehdoton palautuskielto vaikuttaa myös maasta poistamista koskevien päätösten täytäntöönpanoon. Palautuskiellon osoittavat seikat voivat käydä ilmi vasta maastapoistamispäätöksen tekemisen jälkeen. Ulkomaalaislain 202 §:n 1 momentin mukaan lainvoimaista päätöstä tai päätöstä, joka ulkomaalaislain mukaan on muutoin pantavissa täytäntöön, ei saa panna täytäntöön, jos on syytä epäillä, että ulkomaalaisen palauttaminen alkuperämaahan tai muuhun maahan saattaa hänet 147 §:ssä tarkoitettuun vaaraan.

Maasta poistamista koskevassa päätöksenteossa palautuskiellolla on erityistä merkitystä ennen kaikkea niissä tilanteissa, joissa henkilö ei ole hakenut kansainvälistä suojelua. Puolestaan kansainvälistä suojelua hakevien kohdalla mahdollisuus palata kotimaahan tutkitaan jo siinä vaiheessa, kun ratkaistaan kansainvälisen suojelun tarve (Ks. Aer 2016, s. 299 - 300). Siten kansainvälisen suojelun yhteydessä tehtävässä maastapoistamispäätöksessä ei ole lähtökohtaisesti kyse sellaisesta tilanteesta, johon palautuskiellon edellytykset soveltuisivat (Ks. Kallio 2018, s. 506).

Ulkomaalaisen maasta poistaminen ei ole mahdollista, jos päätöksen täytäntöönpano johtaa palautuskiellon rikkomiseen.

9.2 Palautuskiellon arviointi käytännössä

Suomen rajalla tai alueella viranomaiselle esitetty hakemus, jonka perusteena on tarve saada kansainvälistä suojelua, käsitellään turvapaikkamenettelyssä. Ihmisoikeuksiensa vaarantumiseen vetoavan ulkomaalaisen katsotaan hakevan turvapaikkaa, jollei hän nimenomaan muuta ilmoita (Ks. UlkL 94 §).

Kansainvälistä suojelua koskeva hakemus on jätettävä poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle maahan saavuttaessa tai mahdollisimman pian sen jälkeen. Jos kansainvälistä suojelua koskeva hakemus tehdään Maahanmuuttoviraston henkilöstölle, hakija on ohjattava jättämään hakemus poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle. Hakemus voidaan jättää myöhemminkin, jos olosuhteet ulkomaalaisen kotimaassa tai pysyvässä asuinmaassa ovat hänen Suomessa ollessaan muuttuneet, ulkomaalainen on vasta myöhemmin voinut esittää selvitystä hakemuksensa tueksi taikka siihen on muu perusteltu syy (Ks. UlkL 95 §).

Palautuskiellon loukkaamisen mahdollisuus tutkitaan Suomessa lähtökohtaisesti turvapaikkamenettelyssä. Maastapoistamis- tai oleskelulupa-asiansa yhteydessä ihmisoikeuksiensa vaarantumiseen vetoavat henkilöt ohjataan turvapaikkamenettelyyn, mikä käytännössä toteutetaan tiedottamalla heitä tästä mahdollisuudesta kirjallisesti vastinepyynnön yhteydessä tai muussa vaiheessa asian käsittelyprosessia.

Palautuskielto on kuitenkin otettava aina huomioon ja siihen on otettava kantaa maasta poistamista koskevassa päätöksenteossa. Kun kyse on kansainvälisen suojelun hakemuksesta, palautuskiellon arviointi kytkeytyy tiukemmin itse asiaprosessiin ja tulee useimmiten arvioitua implisiittisesti turvapaikkaprosessin sisällä. Kansainvälisen suojelun hakemukseen liittymättömässä maastapoistamisharkinnassa palautuskiellon arvioinnin rooli on erilainen. Käännyttämis- ja karkottamisharkinnassa tehdään ensin johtopäätös siitä, tuleeko henkilö poistaa maasta, ja tämän arviointiin vaikuttaa muun muassa kokonaisharkinta. Jos johtopäätöksenä on se, että henkilö tulee poistaa

maasta, arvioidaan vasta tämän jälkeen, muodostaako palautuskielto ehdotonta estettä maasta poistamiselle.

Mikäli ulkomaalainen ei saamastaan ohjeistuksesta huolimatta jätä hakemusta kansainvälisen suojelun saamiseksi ja asiassa on viitteitä mahdollisuuteen joutua palautuskiellon tarkoittaman kohtelun kohteeksi, arvioi Maahanmuuttovirasto sen käytettävissä olevin tiedoin ulkomaalaisen olosuhteita suhteessa palautuskieltoon. Tällaisia viitteitä voivat olla esimerkiksi vastineessa kerrotut seikat tai kansalaisuusvaltion tiedetysti heikko humanitaarinen tilanne tai turvallisuustilanne.

Käytännössä olisi erittäin harvinaista, että palautuskieltoon liittyvät seikat voisivat viime kädessä muodostaa esteen maasta poistamiselle edellä mainitun kaltaisessa tilanteessa. Tällainen tilanne voisi tulla vastaan, kun kyseessä on äärimmäisen korkean väkivallan lähtömaa tai maastapoistettavalla olisi sellaisia erittäin vakavia terveydellisiä haasteita ja lisäksi henkilökohtaisia ominaisuuksia, että heikon humanitaarisen tilanteen valtiossa ei olisi mahdollista hankkia riittävää hoitoa, jolloin kyseeseen voisi tulla EIS 3 artiklan mukainen ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

Jos asianosainen vetoaa vastineessaan tai kuulemisessa ihmisoikeuksien vaarantumiseen maastapoistamisen seurauksena, hänelle kerrotaan (tai lähetetään selvityspyyntö) mahdollisuudesta saattaa halutessaan kansainvälisen suojelun tarve tutkittavaksi turvapaikkamenettelyssä. Vastinelomakkeen täyttäneen henkilön voidaan lähtökohtaisesti katsoa olevan tietoinen oikeasta menettelystä eikä erillistä selvityspyyntöä tarvitse yleensä lähettää tilanteissa, joissa henkilölle on jo lomakkeella kerrottu mahdollisuudesta jättää kansainvälistä suojelua koskeva hakemus. Tästä poikkeuksena on tilanteet, joissa vaikuttaa siltä, että vastinelomakkeen täyttäneellä henkilöllä on asiasta puutteellinen ymmärrys tai palautusmaan tilanne on vastinelomakkeen täyttämisen jälkeen merkittävästi huonontunut siten, että Maahanmuuttovirasto arvioi koko maassa vallitsevan äärimmäisen korkea/korkea mielivaltaisen väkivallan aste. Koska palautuskiellon osalta kyse on henkilön perustavaa laatua olevasta ihmisoikeudesta, korostuu viranomaisen neuvontavelvollisuus epäselvissä tilanteissa ja erillisen selvityspyynnön lähettäminen tällöin on perusteltua.

Jos maasta poistamiseen liittyvään ihmisoikeuksiensa vaarantumiseen vetoavaa henkilöä ei aiemmin ole jo neuvottu oikeasta menettelystä, neuvotaan häntä matalalla kynnyksellä oikeasta menettelystä.

Jos palautusmaassa on Maahanmuuttoviraston arvion mukaan alueita, joilla mielivaltaisen väkivallan taso on äärimmäisen korkealla tasolla tai korkealla tasolla, tulee maastapoistamispäätökseen liittää palautuskieltoa koskeviin perusteluihin muun ohella kyseistä maata koskeva maatietokappale. Jos maastapoistamispäätös tehdään turvapaikkamenettelyn ulkopuolella, palautuskieltoarvioinnin yhteydessä on riittävää, että maasta poistamista ja maatietoa tarkastellaan suhteessa koko siihen valtioon, johon asianosaisen palauttamista harkitaan. Siten maatietoa ei tarkastella suhteessa tiettyyn yksittäiseen valtion alueeseen, koska turvapaikkamenettelyn ulkopuolella ei ole mahdollista tutkia ja määritellä henkilölle kotipaikkaa/kotialuetta kansainvälisen suojelun arvioinnin kannalta eikä myöskään mahdollista tutkia sisäisen paon mukaista mahdollisuutta asettua asumaan muille palautusmaan alueille.

Jos henkilö on hakenut aiemmin Suomesta kansainvälistä suojelua ja Maahanmuuttovirastossa on tehty aineellisesti tutkittu päätös, voi tähän seikkaan viitata maastapoistamispäätöksellä.

Paluudirektiivi velvoittaa jäsenvaltiota tekemään laittomasti maassa olevalle kolmannen maan kansalaiselle palauttamispäätöksen tai myöntämään (hakemuksesta) oleskeluluvan. Palautuskielto ei ole harkinnanvarainen seikka, vaan se estää ulkomaalaisen maastapoistamisen tietylle alueelle. Paluudirektiivin ohella myös ulkomaalaislaki edellyttää sen mukaista eli laillista oleskelua Suomessa. Siten laittomasti maassa oleskelevaa ja palauttamiskieltoon maastapoistamenettelyssä vetoavaa tulisi lähtökohtaisesti jo varhaisessa vaiheessa neuvoo hakeutumaan turvapaikanhakijaksi.

Pääsääntöisesti palautuskieltoon vetoavaa henkilöä ei ole tarpeen ohjata useampaan kertaan turvapaikkamenettelyyn vastinelomakkeella. Ohjausta voi kuitenkin harkita uudestaan, jos vastinelomakkeen täyttäneellä henkilöllä on asiasta puutteellinen ymmärrys tai palautusmaan tilanne on vastinelomakkeen täyttämisen jälkeen merkittävästi muuttunut siten, että Maahanmuuttovirasto arvioi koko maassa vallitsevan äärimmäisen korkea tai korkea mielivaltaisen väkivallan aste. Koska palautuskiellon osalta kyse on henkilön perustavaa laatua olevasta ihmisoikeudesta, korostuu viranomaisen neuvontavelvollisuus epäselvissä tilanteissa ja erillisen selvityspyynnön lähettäminen on tällöin perusteltua. Jos maasta poistamiseen liittyvään ihmisoikeuksiensa vaarantumiseen vetoavaa asiakasta ei aiemmin ole jo neuvottu oikeasta menettelystä, on häntä neuvottava matalla kynnyksellä oikeasta menettelystä.

Jos ihmisoikeuksiensa vaarantumiseen vetoava ulkomaalainen ei Maahanmuuttoviraston käsittelyssä olevan asian yhteydessä antamasta neuvonnasta huolimatta hae kansainvälistä suojelua, voi tässä tapauksessa lähtökohtaisesti olettaa, että kyseessä on asianosaisen oma tietoinen valinta, eikä tilanteessa siten ole mahdollista suorittaa esimerkiksi turvapaikkamenettelyn mukaista kattavaa tutkintaa. Tämän jälkeenkään annettava maastapoistamispäätös ei poista asianosaisen mahdollisuutta hakea myöhemmin kansainvälistä suojelua Suomesta.

[Asianosaisen väite yksilöllisestä turvallisuushasta](#)

Yksiköllisiin turvallisuushätiin liittyviä tai niitä vastaavia väitteitä tutkitaan ja arvioidaan turvapaikkamenettelyssä. Tällöin maastapoistamispäätöstä perustellaan siten, että asianosainen on esittänyt turvallisuutensa vaarantumiseen liittyvän väitteen, mutta sitä ei ole tutkittu, koska hän ei ole hakenut kansainvälistä suojelua Maahanmuuttoviraston neuvonnasta huolimatta. Siten hänen voidaan saamansa neuvonnan perusteella katsoa olevan tietoinen, että väitteiden tutkittavaksi saattaminen edellyttää kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen vireyttämistä.

[Asianosaisen väitteet liittyvät palautusmaan yleiseen turvallisuustilanteeseen](#)

Lähtökohtaisesti katsotaan, ettei henkilö ole tietoisesti hakenut kansainvälistä suojelua eikä asiaa turvapaikkamenettelyn ulkopuolisessa maastapoistamispäätöksessä perustella perusmuotoilua laajemmin.

Jos kyseessä olevan palautusmaan tilanne on Maahanmuuttovirastossa arvioitu heikoksi tai epävakaaaksi, on päätöksentekoa ja päätöksen perustelua kuitenkin tarkasteltava tapauskohtaisemmin. Jos asianosaisen kotimaassa/palautusmaassa on sen kaikilla alueilla arvioitu esiintyvän

äärimmäisen korkea mielivaltaisen väkivallan aste, ei maastapoistamispäätöstä tule tehdä. Jos henkilö ei ole jo saamastaan neuvonnasta huolimatta hakenut kansainvälistä suojelua, henkilöä on tällaisessa tilanteessa syytä neuvoa vielä uudestaan hakemaan suojelua. Paluudirektiivin ja ulkomaalaislain näkökulmasta tarkasteltuna kolmannen maan kansalaiselle on myönnettävä hakemuksesta oleskelulupa, jollei hänelle tehdä palauttamispäätöstä. Oleskeluluvan on kuitenkin vastattava ulkomaalaisen maassa oleskelun tosiasiallista tarkoitusta. Hallitun maahantulon näkökulman ohella on myös perusteltua painottaa sitä, että yleisesti oleskeluluvan saaminen on ulkomaalaisen edunmukaista, vaikkei oleskeluluvan peruste vastaisikaan hänen henkilökohtaista näkemystään Suomessa oleskelunsa tarkoituksesta. Oleskeluluvalla ja mahdollisella ulkomaalaislain 6 luvussa tarkoitetulla asemalla voi olla huomattavia vaikutuksia ulkomaalaisen oikeuksiin, esimerkiksi laillisen työnteon tai muutoin lupa-asioihin liittyvien oleskeluaikaedellytysten näkökulmasta.

9.3 Palautuskielto kansallisessa ja kansainvälisessä oikeuskäytännössä

Edellä arvioidusti palautuskiellossa on kyse perus- ja ihmisoikeudesta. Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan sisältöä ei ole kovinkaan täsmällisesti ilmaistu itse sopimuksessa. Siten siinä tarkoitetun palautuskiellon täsmällisempi sisältö määräytyy Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Euroopan unionin tuomioistuimen antamien ratkaisujen ohjausvaikutuksella. Samoin kuin myös kansallisella tasolla korkeimman hallinto-oikeuden antamista ennakkopäätöksistä.

9.3.1 Palautuskielto ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö

EIT on ratkaisussaan 18.6.2013 Halimi v. Itävalta ja Italia arvioinut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan soveltamisalaa vastuunmäärittämisasetuksen mukaisissa tapauksissa.

EIT totesi muun ohella tuomiossaan, että valtioilla on kansainvälisen oikeuden mukainen oikeus valvoa ulkomaalaisten maahantuloa, maassa oleskelua ja maasta poistamista. Toisaalta EUT on tuonut esiin, että tätä harkintavaltaa rajoittaa maastapoistamistilanteessa erityisesti juuri Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan määräys. Jos on esitetty vahvoja perusteita sen puolesta, että henkilöllä, jos hänet poistetaan maasta, on todellinen riski joutua kidutuksen tai epäinhimillisen taikka halventavan kohtelun tai rangaistuksen kohteeksi vastaanottavassa valtiossa, sopimuksen 3 artikla muodostaa esteen palautukselle. Henkilön taloudellisen aseman ja sosiaalisten elinolosuhteiden merkittävä huonontuminen käännättämisen johdosta ei sellaisenaan riko 3 artiklaa, jos asiassa ei ole poikkeuksellisen pakottavia humanitaarisia perusteita käännättämistä vastaan.

EIT on ratkaisussaan 4.11.2014 Tarakhel v. Sveitsi tarkastellut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan edellyttämän vakavuuden luonnetta.

EIT katsoi tapauksessa, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan tarkoittama kohtelu edellyttää aina tietynasteista vakavuutta. Vakavuustason arvioinnissa tulee ottaa aina huomioon kunkin tapauksen erityiset olosuhteet, jolloin myös sukupuoli, iällä tai uhrin terveydentilalla voi olla merkitystä arvioinnissa. Turvapaikanhakijat, ja erityisesti lapset turvapaikanhakijoina,

tarvitsevat erityistä suojelua haavoittuvana ihmisryhmänä. Unionin vastaanottodirektiivin säännökset ovat yksi osoitus tämän suojelutarpeen huomioimisesta. Turvapaikanhakijoiden käännättämisessä vastuunmäärittämisasetuksen mukaisesti toiseen EU:n jäsenvaltioon tulee ottaa huomioon toisaalta vastaanottavan valtion vastaanotto-olosuhteet, ja toisaalta hakijan erityiset olosuhteet.

Tapauksessa EIT katsoi, että kyseessä olleessa tapauksessa hakijaperheessä oli lapsia, oli ennen palauttamista varmistettava, että perhe sijoitetaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa lasten iät huomioon ottaviin, lapsiperheille sopiviin olosuhteisiin.

EIT käsitteli ratkaisussaan 28.3.2013 I.K. v Itävalta tshetshenialaisen vuonna 1976 syntyneen miehen tapausta muun ohella Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan valossa arvioiden yhtäältä hänen terveydentilaansa ja toisaalta sitä, olisiko hän vaarassa joutua kotimaassaan epäinhimillisesti kohdelluksi.

EIT totesi (kohdat 69 ja 72 - 75), että EIS 3 artikla perusti karkottamiskiellon, jos vahvoin perustein voitiin epäillä, että henkilö joutui karkotettuna artiklassa tarkoitetun kielletyn kohtelun vaaraan. Valittaja oli kertonut eri kerroilla johdonmukaisesti kaltoin kohtelun vaarasta. Vaaraa voitiin eri selvitysten valossa pitää tietystä määrin uskottavana. Asianomaisen äidille oli myönnetty turvapaikka, eivätkä viranomaiset olleet missään vaiheessa vertailleet näitä juttuja keskenään. Siten EIT arvion mukaan ei ollut näytetty, että kaltoin kohtelun vaara olisi valittajan kohdalla harkittu perusteellisesti kotimaisella tasolla.

Tuomioistuin totesi (kohdat 77-78), että valittajan isän toiminta Tshetsenian turvajoukoissa ja myöhempi murha oli katsottu näytetyksi hänen äitinsä jutussa. Äidin kohdalla oli myös katsottu, ettei tämä voinut muuttaa Venäjän muihin osiin. Ei ollut perusteita katsoa, että tätä kysymystä tuli arvioida toisin valittajan kohdalla.

EIT katsoi Tshetsenian turvallisuustilanteen osalta (kohdat 79 - 86), että maakohtaisten raporttien mukaan aseellisten joukkojen aktiivisuuden ja yleisen väkivallan taso oli viime vuosina vähentynyt Tshetseniassa Dagestaniin verrattuna. Kuitenkin kapinalliset ryhmät ja turvajoukot syylistyivät edelleen säännöllisesti ihmisoikeusrikkomuksiin rankaisemattomuuden ilmapiirissä. Kosto ja sukulaisten kollektiivinen rankaisu oli käytäntönä. Siten EIT:n arvion mukaan tuoreimmat arviotkaan eivät olleet omiaan hälventämään epäilyjä siitä, että valittaja olisi vaarassa joutua kohdelluksi 3 artiklassa tarkoitetun tavoin epäinhimillisesti. Mitä tuli asianomaisen terveydentilaan, hänellä oli todettu post-traumaattinen stressi ja masennus. EIT:n oikeuskäytännön mukaan huono terveydentila saattoi vain hyvin poikkeuksellisissa oloissa estää karkottamisen. EIT ei ollut havainnut, että valittajan kohdalla olisi olemassa mainitunlaisia poikkeuksellisia syitä. Joka tapauksessa valittaja oli 3 artiklan kieltämien kaltoin kohtelun vaarassa ja artiklaa siten rikottaisiin, jos hänet karkotettaisiin Venäjälle.

EIT arvioi tapauksessa Paposhvili v. Belgia 13.12.2016 vakavasti sairaan henkilön maasta poistamista suhteessa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaan.

Ihmisoikeustuomioistuin totesi asiassa D. v. Yhdistynyt kuningaskunta 2.5.1997 antamaansa tuomioon ja asiassa N. v. Yhdistynyt kuningaskunta 27.5.2008 antamaansa tuomioon viitaten, että ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan loukkaus saattaa olla käsillä paitsi silloin, kun maasta poistettavaa henkilöä välittömästi uhkaa kuolema, myös sellaisissa erittäin poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa vakavasti sairaan henkilön maasta poistamista vastaan on pakottavia humanitaarisia syitä. Ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa tarkoitetun palautuskiellon voidaan katsoa soveltuvan tilanteisiin, joissa on perusteltua syytä epäillä, että vakavasti sairaan, joskaan ei välittömässä kuolemanvaarassa olevan henkilön maasta poistaminen johtaisi tarkoituksenmukaisen hoidon tai sen tosiasiallisen saatavuuden puutteen vuoksi todelliseen vaaraan vakavan, nopean ja peruuttamattoman terveydentilan heikentymisen aiheuttamasta voimakkaasta kärsimyksestä tai merkittävästä elinajan ennusteen lyhentymisestä johtuen. Tällaista vaaraa koskeva väite on tutkittava huolellisesti, ja palauttamisen ennakoitavissa olevat seuraukset on arvioitava sekä kohdevaltion yleinen tilanne että maasta poistettavan henkilön yksilölliset olosuhteet huomioon ottaen.

9.3.2 Palautuskielto ja Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö

EUT määritteli ratkaisussaan M.S.S v. Belgia ja Kreikka (C-411/10) selkeät kriteerit sille, milloin jäsenvaltiolle syntyy velvollisuus jatkaa vastuuperusteiden selvittämistä, ellei se käytä vastuunmäärittämisasetuksen 3 artiklan 2 kohdan nojalla harkintavaltaansa käsitellä hakemus itse. Tuomion jälkeen EUT on jatkanut samankaltaista linjaa kriteereiden osalta, Ks. esim. Abubacarr Jawo v. Saks (C-163/17); C.K. ym. v. Slovenia (C-578/16); ja X v. Alankomaat (C-392/22).

EUT asetti ratkaisussa kaksi (aineellinen edellytys ja näyttöä koskeva edellytys) edellytystä sen arvioimiselle siitä, milloin jäsenvaltiolle syntyy velvollisuus jatkaa vastuuperusteiden selvittämistä. Ensinnäkin aineellinen edellytys on, että jäsenvaltion turvapaikkamenettelyssä ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto-olosuhteissa on oltava systeemisiä puutteita. Kyse ei siten voi olla yksittäistä hakijaa koskevasta tilanteesta, vaan systeemisistä puutteista, joiden tulee olla nimenomaan turvapaikkamenettelyssä ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto-olosuhteissa. EUT ei velvoittanut asiaa käsittelevää jäsenvaltiota arvioimaan vastaanottavan valtion yleistä terveydenhoito- tai sosiaalihuoltoturvajärjestelmää.

Tuomioistuin asetti aineelliselle kriteerille myös vähimmäistason, jonka mukaan ei olisi vastuunmäärittämisasetuksen tavoitteiden ja järjestelmän mukaista, että vähäisinkin direktiivien 2003/9, 2004/83 tai 2005/85 rikkominen riittäisi estämään turvapaikanhakijan siirtämiseen tavallisesti toimivaltaiseen jäsenvaltioon. Jos jokaisesta näiden direktiivien yksittäisten säännösten rikkomisesta, johon toimivaltainen jäsenvaltio syyllistyy, pitäisi seurata se, että jäsenvaltio, jossa turvapaikkahakemus on tehty, ei voisi siirtää hakijaa kyseiseen ensimmäiseen valtioon, tämä vaikuttaisi niin, että vastuunmäärittämisasetuksen III luvussa mainittuihin toimivaltaisen jäsenvaltion määrittelyperusteisiin lisättäisiin uusi poissulkemisperuste, jonka mukaan sen, että jokin jäsenvaltio syyllistyisi edellä mainittujen direktiivien sääntöjen vähäiseen rikkomiseen, vaikutuksena voisi olla jäsenvaltion vapautuminen edellä mainitun asetuksen mukaisista velvoitteista. Tällainen seuraus tekisi kyseisten velvoitteiden sisällön tyhjäksi ja vaarantaisi

unionissa jätetyn turvapaikkahakemuksen käsittelemiseen toimivaltaisen jäsenvaltion nopean määrittämisen tavoitteen.

Toiseksi unionin tuomioistuin katsoi näyttöä koskevan edellytyksen täyttyneeksi silloin, kun jäsenvaltiot eivät voi olla tietämättömiä systeemisistä puutteista.

Unionin tuomioistuimen julkisasiamies esitti samassa asiassa analyysinsä. Julkisasiamies katsoi, ettei vastuunmäärittämisasetuksen perustana olevaa jäsenvaltioiden keskinäisen luottamuksen periaatetta saada kyseenalaistaa tarkastelemalla systemaattisesti kussakin turvapaikkahakemusmenettelyssä, täyttävätkö muut jäsenvaltiot yhteisen eurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän mukaiset velvollisuutensa. Näyttövaatimus on asetettu tasolle, jossa on yleisesti tullut tunnetuksi, ettei turvapaikanhakijoita voi siirtää asianomaiseen jäsenvaltioon. Tällaisen tilanteen olemassaolo voidaan päätellä UNHCR:ltä, Kansainväliseltä Punaiselta Ristiltä ja komissiolta saatavista tiedoista sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä. Tilanteen olemassaolon arvioinnissa voidaan ottaa huomioon myös muiden luotettavien ja objektiivisten tahojen laatimat ja yleisesti tiedossa olevat raportit.

EUT on asiassa C-163/17 (Jawo) sekä yhdistetyissä asioissa C-297/17, C-318/17 ja C-438/17 (Ibrahim ja Magamov) arvioinut toimeentuloetuuksien merkitystä suhteessa vastaanottavan jäsenvaltion paluulosuhteisiin.

EUT:n asioissa Ibrahim ja Magamadov annetun tuomion mukaan menettelydirektiivin 33 artiklan 2 kohta ei estä jäsenvaltiota jättämästä pakolaisaseman myöntämisestä koskevaa hakemusta tutkimatta sillä perusteella, että toinen jäsenvaltio on myöntänyt hakijalle toissijaista suojelua, kun hakijan ennakoitavissa olevat elinolot toissijaisen suojelun saajana tässä toisessa jäsenvaltiossa eivät altista häntä vakavalle vaaralle siitä, että häntä kohdellaan epäinhimillisesti tai halventavasti perusoikeuskirjan 4 artiklassa tarkoitettuihin tavoin. Siitä seikasta, että toissijaista suojelua saaville ei myönnetä mainitussa jäsenvaltiossa toimeentuloetuuksia tai etuudet ovat huomattavasti pienempiä kuin muissa jäsenvaltioissa, mutta heitä ei kuitenkaan kohdella tältä osin toisin kuin kyseisen jäsenvaltion kansalaisia, voidaan päätellä, että hakija altistuisi siellä tälle vaaralle, vain jos tästä seikasta seuraa, että hakija on erityisen haavoittuvan asemansa vuoksi tahdostaan ja tekemistään valinnoista riippumatta äärimmäisessä aineellisessa puutteessa.

9.3.3 Palautuskielto ja korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntö

KHO arvioi ennakkopäätöksessään KHO:2018:87 palautuskieltoa suhteessa muussa kuin kansalaisuusvaltiossa koettuihin oikeudenloukkauksiin.

Nigerian kansalainen A oli hakenut Suomessa turvapaikkaa häntä Espanjassa uhkaavien oikeudenloukkausten perusteella. Maahanmuuttovirasto oli jättänyt hakemuksen tutkimatta ja käännänyt A:n Espanjaan. Hallinto-oikeus kumosi Maahanmuuttoviraston päätöksen muun ohella sillä perusteella, että A:n kertoman perusteella hänen oli katsottava hakeneen kansainvälistä suojelua Suomesta suhteessa Espanjaan siellä kokemansa kohtelun perusteella. Koska

kysymys ei ollut kansainvälisen suojelun hakemisesta suhteessa A:n kotimaahan, A:n turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa oleva valtio ei määräytynyt hallinto-oikeuden mukaan vastuunmäärittämisasetuksen mukaisesti eikä hakemusta ollut voitu jättää tutkimatta ulkomaalaislain 103 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella.

Tapauksessa KHO totesi, että kansainvälisen suojelun piiriin eivät lähtökohtaisesti kuulu ulkomaalaisen oleskelumaassa tapahtuneet oikeudenloukkaukset. Tilanne olisi kuitenkin ollut KHO:n mukaan toinen, jos nämä kansalaisuusvaltion ulkopuolella koetut oikeudenloukkaukset olisivat samalla osoitus valittajaa hänen kansalaisuusvaltiossa uhkaavasta vainosta tai vakavasta vaarasta.

KHO katsoi palautuskiellon kuitenkin olevan kansainvälisen suojelun antamista laajempi, ja palautuskieltoa sovelletaan vakiintuneesti myös palauttaessa ulkomaalainen muuhun kuin hänen kansalaisuusvaltioonsa (Ks. KHO:2009:22, KHO:2015:100 ja KHO 2016:53). KHO totesi, että Maahanmuuttoviraston päätöksen mukaan huolimatta siitä, että A:n kansainvälistä suojelua koskeva hakemus on jätetty tutkimatta, asianmukaisesti tutkinut kysymyksen siitä, uhkaako A:ta Espanjaan palautettuna ihmisarvoa loukkaava kohtelu sekä myös sen, mikä merkitys on asiassa annettava sille, että A on Suomessa otettu ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Maahanmuuttovirasto oli lisäksi katsonut, että ihmiskaupan uhreilla on Espanjassa tosiasiallinen mahdollisuus päästä ihmiskaupan uhreille tarkoitettujen tukitoimien piiriin. KHO katsoi, ettei asiassa ilmennyt perusteita arvioida toisin palautuskiellon asettamia vaatimuksia eikä palautuskiellon osalta käännätykselle ollut esteitä. Siten KHO kumosi Helsingin hallinto-oikeuden päätöksen, jolla Maahanmuuttoviraston asiassa tekemä päätös on kumottu. Maahanmuuttoviraston päätös saatettiin voimaan.

KHO arvioi ennakkopäätöksessään KHO 13.6.2017/2863 tahdosta riippumattoman psykiatrisen sairaanhoidon ja palautuskiellon välistä suhdetta.

Valittaja A oli käräjäoikeudessa todettu syylliseksi murhaan ja jätetty syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta. Hänet oli määrätty tahdosta riippumattomaan psykiatriseen hoitoon. Koska teoista oli säädetty enimmäisrangaistuksena elinkautinen vankeus, A:n karkottamiselle oli ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 kohdan mukainen peruste, sekä lisäksi 3 kohdan mukainen peruste, koska A oli käyttäytymisellään osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle.

Asiassa oli selvitetty, että A:lla oli mahdollisuus saada riittävää asianmukaista psykiatrista hoitoa kotimaassaan. Asiassa ei ollut ilmennyt ulkomaalaislain 147 §:n palautuskieltoa koskevan harkinnan osalta sellaisia seikkoja, joiden vuoksi häntä ei voitaisi karkottaa kotimaahansa hänen terveydentilastaan tai muista yksilöllisistä seikoista johtuen.

KHO katsoi tapauksessa, että psykiatrisessa sairaalassa tapahtuva tahdosta riippumaton psykiatrinen hoito ei ollut sinänsä esteenä karkottamisesta koskevan päätöksen tekemiselle. Karkottamisen täytäntöönpano kuitenkin edellytti, että ennen kotimaahan palauttamista Suomessa annettava tahdosta riippumaton hoito lopetetaan mielenterveyslaissa säädetyn mukaisesti.

KHO arvioi ennakkopäätöksessään KHO:2017:72 matkareitin ja palautuskiellon välistä suhdetta.

Maahanmuuttovirasto oli 13.7.2016 hylännyt Afganistanin kansalaisen vuonna 1992 syntyneen hazartaustaisen miehen (A) turvapaikkaa ja oleskelulupaa koskevan hakemuksen sekä päättänyt käännättää hänet Afganistaniin. Helsingin hallinto-oikeus hylkäsi A:n valituksen turvapaikan osalta. Hallinto-oikeus kumosi Maahanmuuttoviraston päätöksen muilta osin ja palautti asian Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

Hän oli kotoisin Afganistanin alueelta, jossa hän ei ajantasaisen maatietouden perusteella ollut kansainvälisen suojelun tarpeessa. Tältä osin KHO ei myöntänyt A:lle valituslupaa. Sen sijaan asiassa tuli Maahanmuuttoviraston valituksesta ratkaistavaksi, oliko asiassa esitetty merkittäviä perusteita uskoa, että Kabulin ja A:n kotialueen välisellä matkareitillä vallitsevan aseellisen selkkauksen mielivaltaisen väkivallan aste oli saavuttanut niin korkean tason, että A joutuisi Kabulista kotialueelleen palatessaan todelliseen vaaraan kärsiä ulkomaalaislain 88 §:n 1 momentin johdantokappaleessa ja 3 kohdassa tarkoitettua vakavaa haittaa.

Edellä mainitun matkareitin osalta KHO otti asiassa huomioon, että Kabulista pystyi matkustamaan hakijan kotialueelle useita vaihtoehtoisia maareittejä sekä sisäistä lentomahdollisuutta hyödyntäen. Asiassa esitetyn maatiedon perusteella KHO arvioi, ettei A:n voitu katsoa olevan pelkästään hazartaustansa vuoksi kansainväliseen suojeluun oikeuttavalla tavalla talibanien mielenkiinnon kohteena matkustaessaan Kabulista kotialueelleen. KHO katsoi Maahanmuuttoviraston päätöksen ja sen valituksessa esitetyn maatietouden perusteella hakijan kaltaisten henkilöiden, joilla on kotialueelleen siteitä ja jotka tuntevat alueen, yleensä voivan matkustaa alueella ilman välikohtauksia. Asiaa ei ollut myöskään syytä arvioida toisin sillä perusteella, että reittivaihtoehtoihin voi sisältyä matkan pituuteen ja reitin vaikeakulkuisuuteen liittyviä toteuttamisvaikeuksia. KHO kumosi hallinto-oikeuden päätöksen ja saattoi Maahanmuuttoviraston päätöksen voimaan.

KHO arvioi ennakkopäätöksessään KHO:2016:53, estikö perus- ja ihmisoikeussäännöksiä sekä ulkomaalaislain 147 §:n mukainen palautuskielto muutoksenhakijana olleen Afganistanin kansalaisen siirron Unkariin, joka oli vastuunmäärittämisasetuksen perusteella vastuussa muutoksenhakijan turvapaikkahakemuksen käsittelystä ja joka oli ilmoittanut hyväksyvänsä muutoksenhakijan siirron.

KHO totesi, että Euroopan unionin yhteinen turvapaikkajärjestelmä perustui jäsenvaltioiden keskinäiseen luottamukseen ja oletamaan siitä, että lähtökohtaisesti Dublin III -asetuksen perusteella turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa oleva valtio kunnioitti turvapaikanhakijan perusoikeuksia niin, että tämä voitiin palauttaa sinne ilman hakemuksen aineellista tutkimista palauttavassa valtiossa. Olettama ei kuitenkaan ollut kumoamaton, vaan vastuunmäärittämisasetuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaan siitä tuli poiketa, mikäli oli perusteltuja syitä katsoa, että alun perin vastuussa olevaksi nimetyn jäsenvaltion turvapaikkamenettelyssä ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto-olosuhteissa oli kyseisessä kohdassa tarkoitettuja systeemisiä puutteita.

Vaikka kynnys edellä tarkoitettua lähtökohdasta eli vastuunmäärittämisasetuksen mukaisesta siirrosta poikkeamiseen on korkea, viittasivat KHO:n mukaan oikeuskäytäntö ja muu aineisto vahvasti siihen, että

Unkarissa on havaittavissa vastuunmäärittämisasetuksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja systeemisistä puutteita. Lisäksi KHO otti tapauksessa huomioon pakolaisoikeudellisessa näyttöarvioinnissa merkityksellisen benefit of the doubt –periaatteen sekä perus- ja ihmisoikeusmyönteisen tulkinnan periaatteen, ja siten epävarma tilanne oli ratkaistava muutoksenhakijan eduksi. KHO katsoi, että tuolloin ajantasainen maatietous huomioon otettuna ei ollut mahdollista luotettavasti varmistua siitä, että muutoksenhakijan palauttaminen Unkariin ei riko Euroopan unionin perusoikeuskirjan 4 artiklaa tai Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa. Vaikka KHO korosti Unkariin palauttamista koskevan tilanteen olevan mahdollisesta arvioitavissa myös toisin, katsoi se, että kansainvälistä suojelua koskeva hakemus on vastuunmäärittämisasetuksen 3 artiklan 2 kohdan perusteella käsiteltävä Suomessa. Siten KHO kumosi hallinto-oikeuden ja Maahanmuuttoviraston päätökset, ja asia palautettiin Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

KHO arvioi ennakkopäätöksessään KHO:2009:22, merkitsikö irakilaisen turvapaikanhakijan palauttaminen Kreikkaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa asetettujen vaatimusten loukkaamista.

KHO katsoi tapauksessa, että Kreikan turvapaikkamenettelyssä oli ilmennyt vakavia puutteita, KHO katsoi erityisesti EIT:n päätöksen 2.12.2008 K.R.S v. Yhdistynyt kuningaskunta valossa, että käytettävissä olevien tietojen mukaan Kreikka ei nykyisellään palauta kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita pakolla muun muassa Iraniin tai Irakiin. Kyseessä olevassa päätöksessä EIT katsoi, ettei Yhdistynyt kuningaskunta riko Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa käännyttäessään iranilaisen turvapaikanhakijan Kreikkaan. Lisäksi Kreikka oli ilmoittanut Suomelle käsittelevänsä sille kuuluvien velvoitteiden mukaisesti A:n turvapaikkahakemuksen sekä vahvistanut, että A:lla tulee olemaan mahdollisuus kääntyä ihmisoikeustuomioistuimen puoleen siinä tapauksessa, että Kreikka päättää hylätä hänen turvapaikkahakemuksensa ja käännyttää hänet Irakiin. Tapauksessa ei ilmennyt aihetta epäillä, että A:lle ei Kreikassa annettaisi käytännön mahdollisuutta kääntyä asiassa tarvittaessa ihmisoikeustuomioistuimen puoleen tai että hän ei muutoin kykenisi tähän.

KHO arvioi ennakkopäätöksessään KHO:2008:90 palautuskieltoa kolmannen maan kansalaisen kohdalla, joka oli asunut suuren osan elämästään Suomessa.

Perhesiteen perusteella oleskeluluvan Suomesta 10- tai 12 vuotiaana saanut Somalian Somalimaasta lähtöisin oleva Somalian kansalainen oli Suomessa syyllistynyt jatkuvasti rikoksiin, ja siten A:n maasta karkottamiselle oli olemassa ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdissa tarkoitetut perusteet. Tämän jälkeen KHO arvioi muun ohella sitä, loukkaisiko A:n karkottaminen tämän kotimaahan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa ja ulkomaalaislain 147 §:ää eli ns. palautuskieltoa.

KHO katsoi tuolloin, että käytettävissä olevien tietolähteiden mukaan tilanne Somalimaassa on jo pitkään ollut rauhallinen, eivätkä Etelä- ja Keski-Somalian levottomuudet olleet levinneet sinne. Ratkaisussa todettiin alueella olevan muun muassa oma hallinnon järjestelmä, poliisivoimat ja tuomioistuinjärjestelmä sekä pääkaupungissa kansainvälinen lentokenttä. UNHCR katsoi tammikuussa 2004 antamassaan ja marraskuussa 2005 vahvistamassaan kannanotossa, että

Somalimaasta turvattomuutta paenneet henkilöt voivat turvallisesti palata kotiseudulleen. Edellä mainittujen seikkojen valossa KHO katsoi, ettei A:n väite taistelujen jatkumisesta koko Somalian alueella pitänyt paikkansa. KHO kuitenkin piti todennäköisenä sitä, että ulkomailta kotimaahansa palanneena hän tulisi kohtaamaan ainakin jonkinasteisia vaikeuksia ja syrjintää.

Tapauksessa A kertoi kuuluvansa Ishaak-klaaniin, jonka jäsenet muodostavat enemmistön Somalimaan väestöstä. Kansainvälisen siirtolaisjärjestön IOM:n 11.5.2007 päivätyn raportin mukaan jokainen Ishaak-klaaniin kuuluva henkilö, vaikka ei olisi koskaan asunutkaan Somalimaassa ja vaikka hänellä ei olisi sukulaisia alueella, voi muuttaa Somalimaahan sekä saada oman klaaninsa suojelua ja tukea sekä integroitua ilman esteitä. Näissä olosuhteissa KHO arvioi A:n väitteet yksinomaan klaanista irtautumisen perusteella koston kohteeksi joutumisen vaaran seikaksi, jolle ei voida antaa asiassa enemmälti merkitystä. KHO myös totesi, että myös EIT:n oikeuskäytännöstä ilmenee, että Somalimaan ja Puntmaan alueilta olevien ja klaani- tai perheyhteyksiä omaavien henkilöiden karkottaminen näille alueille ei sellaisenaan perusta heille EIS 3 artiklassa kielletyn kohtelun vaaraa. Tästä KHO teki johtopäätöksen, ettei A:n maasta karkottaminen olisi myöskään ulkomaalaislain 147 §:n vastaista.

10 Pakenemisen vaara

Maahanmuuttovirasto arvioi pakenemisen vaaran olemassaoloa maastapoistamispäätösten yhteydessä. Samassa harkitaan, annetaanko hakijalle mahdollisuus poistua maasta vapaaehtoisesti. Pakenemisen vaaran olemassaolo on este vapaaehtoisen paluun ajan määrittämiselle. Pakenemisen vaaran arvioinnissa täytäntöönpanoviranomaisilla on suurempi rooli kuin Maahanmuuttovirastolla, niissäkin tapauksissa, joissa Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen ulkomaalaisen maasta poistamisesta (Ks. HE 143/2024 vp, s. 83).

Täytäntöönpanoviranomaisen suurempi rooli käy ilmi esimerkiksi hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta, jonka mukaan kielteisen päätöksen tiedoksiannon yhteydessä poliisi käy maastapoistettavan henkilön kanssa maasta poistamista koskevan puhuttelun, jonka tavoitteena on arvioida ulkomaalaisen maasta poistumiseen liittyvät järjestelyt sekä mahdollinen saattajien asettamistarve. Jos maastapoistamispuhuttelussa ilmenee, että kielteisen päätöksen saanut turvapaikanhakija ei ole halukas poistumaan maasta päätöksestä huolimatta tai ilmenee seikkoja, joiden perusteella voidaan epäillä, että maasta poistettava aikoo piiloutua poliisilta, poliisilla on mahdollisuus käyttää ulkomaalaislain perusteella turvaamistoimia (Ks. HE 64/2016 vp, s. 7. Ks. myös HE 143/2024 vp, s. 18 - 19).

Paluudirektiivin 3 artiklan 7 kohdan mukaan "pakenemisen vaaralla" tarkoitetaan sitä, että yksittäistapauksessa on lainsäädännössä määritellyin objektiivisin perustein syytä olettaa, että palauttamismenettelyn kohteena oleva kolmannen maan kansalainen saattaa paeta. Hallituksen esityksen mukaan kyse on siitä, että ulkomaalainen saattaa paeta välttääkseen viranomaisten toimet, jotka liittyvät ulkomaalaisen maahantulon tai maassa oleskelun selvittämiseen tai hänen maasta poistamisensa täytäntöönpanon turvaamiseen tai muutoin maasta poistamisen valvontaan. Pakenemisen vaara tulee siis arvioitavaksi erilaisissa tilanteissa (Ks. HE 143/2024 vp, s. 82). Keskeistä

pakenemisen vaaran arvioinnissa on henkilön kokonaistilanteen huomioon ottaminen sekä noudattaa ulkomaalaislain 5 §:n mukaista suhteellisuusperiaatetta (Ks. HE 134/2013 vp, s. 18; HE 143/2024 vp, s. 83).

Pakenemisen vaarasta on säädetty ulkomaalaislain 121 a §:ssä. Pakenemisen vaaran olemassaolo arvioidaan yksilöllisen kokonaisharkinnan perusteella. Jäljempänä esitettyjen pakenemisen vaaran arviointikriteerien tyhjentävästä ilmaisutavasta huolimatta pakenemisen vaaran toteaminen edellyttää usein useamman perusteen täyttymistä. Paluukäsikirjan mukaan on vältettävä automaattisia oletuksia, esimerkiksi siitä, että laitton maahantulo tai asiakirjojen puuttuminen merkitsee aina pakenemisen vaaraa. Arvioinnissa on otettava huomioon ulkomaalaisen ikä, terveydentila ja sosiaaliset olosuhteet sekä muut asiaankuuluvat tekijät, joilla voi olla välitön vaikutus pakenemisen vaaran arvioinnissa. Arviointi voi tietyissä tapauksissa johtaa päätelmään, että pakenemisen vaaraa ei ole, vaikka yksi tai useampi kansallisessa lainsäädännössä vahvistettu peruste täyttyy.

Ulkomaalaislain 121 a §:n 2 ja 3 momentissa on esitetty tyhjentävä luettelo pakenemisen vaaran arviointiperusteista, jotka on otettava huomioon maastapoistamismenettelyn kaikissa vaiheissa. Luettelon arviointiperusteet osoittavat pakenemisen vaaran olemassaoloa. Säännöstä koskevien esitöiden mukaan ne vastaavat pitkälti tuomioistuinten aiempaa oikeuskäytäntöä turvaamistoimia määrittäessä. Pykälän 2 momentin seitsemän kohtaa ovat painavampia perusteita pakenemisen vaaran olemassaolosta ja sitä kautta, turvaamistoimia haettaessa, vanhempia yksittäisiä perusteita säilöönoton edellytysten täyttymiselle. Pykälän 4 momentin mukaan ulkomaalainen voi kumota oletettaman pakenemisen vaarasta. Pakenemisen vaaran olemassaolon osoittamista ja kumoamista arvioidaan eri lähtökohdista 2 ja 3 momentin seikkojen osalta. Ensimmäiseksi mainittuun on listattu seikkoja, joiden perusteella on yleisesti vahva oletus pakenemisen vaaran olemassaolosta. Kyseisissä tilanteissa ulkomaalaiselle asetetaan näyttötaakka oletuksen kumoamiseksi hänen tapauksessaan. Sitä vastoin 3 momentissa tarkoitettujen seikkojen osalta viranomaisella on ensisijaisesti vastuu perustella, että pakenemisen vaara on olemassa (HE 143/2024 vp, s. 84 - 85).

Ulkomaalaislain 121 a §:n 2 momentin 1 - 7 kohtien mukaan, jos ulkomaalainen ei muuta osoita, pakenemisen vaaran oletetaan lähtökohtaisesti yksittäistapauksessa olevan kyseessä, jos jokin alla mainituista seikoista toteutuu:

1. **Väärennetyt asiakirjat tai tuhonnut olemassa olevia asiakirjoja** (Ks. Ulkl 121 a § 2 mom. 1k): Jos ulkomaalainen on esittänyt väärennetyjä asiakirjoja tai tuhonnut olemassa olevia asiakirjoja.
 - Asiakirjoilla tarkoitetaan esimerkiksi matkalippuja tai matkustusasiakirjoja.
2. **Sormenjälkien ottamisesta kieltäytyminen** (Ks. Ulkl 121 a § 2 mom. 2 k): Jos ulkomaalainen on kieltäytynyt sormenjälkiensä ottamisesta.
 - Tällöin hänen voidaan arvioida pyrkivän välttelemään jäljen jättämistä EU:n ja Schengenin tietojärjestelmiin (Ks. HE 143/2024 vp, s. 84).
3. **Maahantulokiellon noudattamatta jättäminen** (Ks. Ulkl 121 a §2 mom. 3 k): Jos ulkomaalainen on jättänyt noudattamatta hänelle määrättyä voimassa olevaa maahantulokieltä.

- Käytännössä noudattamatta jättämisen perusteella voidaan arvioida hänen pyrkivän välttelemään maasta poistamista uudemmankin kerran (Ks. HE 143/2024 vp, s. 84).
- 4. Yhteistyöstä kieltäytyminen maastapoistamismenettelyn aikana** (Ks. Ulkl 121 a § 2 mom. 4 k): Jos ulkomaalainen kieltäytyy 145 a §:ssä säädetystä velvollisuudesta tehdä yhteistyötä toimivaltaisen viranomaisen kanssa maastapoistamismenettelyn aikana.
- Yhteistyövelvoite koskee maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanoa, ja siten se on täytäntöönpanosta vastuussa olevien viranomaisten, poliisin ja rajatarkastusviranomaisen vastuulla (Ks. HE 143/2024 vp, s. 91).
 - Yhteistyövelvoitteesta kieltäytymisellä voidaan katsoa hallintovaliokunnan mietinnön perusteella olevan erityistä merkitystä suhteessa palautusten tehostamiseen (Ks. HaVM 2/2025 vp, s. 3). Puolestaan tämän voidaan katsoa korostavan toimivaltaisten viranomaisten velvollisuutta olla myöntämättä vapaaehtoiselle paluulle aikaa ja määrätä maahantulokielto samassa yhteydessä.
 - Yhteistyövelvoitteen tarkoituksena on helpottaa täytäntöönpanoviranomaisten työtä, kun ulkomaalainen myötävaikuttaa palauttamisen toteuttamiseksi vaadittavien asiakirjojen hankinnassa. Tämä on erityisten tärkeää mahdollisessa tunnistamisessa, jonka hänen kotimaansa viranomaiset vaativat matkustusasiakirjan myöntämiseksi (Ks. HE 143/2024 vp, s. 90).
 - Yhteistyövelvoitteen laiminlyönnistä johtuvan pakenemisen vaaran käsillä olo tulee kyseeseen lähinnä päätöksen tiedoksiannon jälkeen, joten käytännössä tämän kyseessä olevan perusteen arvioinnin suorittaa lähinnä poliisi tai rajatarkastusviranomainen.
 - Ulkomaalaislain 145 a §:n mukaan ulkomaalaiselle on annettava maasta poistamista koskevan päätöksen tiedoksiannon yhteydessä tieto hänen velvollisuudestaan tehdä yhteistyötä ja velvollisuuden noudattamatta jättämisen mahdollisista seuraamuksista.
- 5. Maastapoistamismenettelyn väkivaltainen vastustaminen** (Ks. Ulkl 121 a § 2 mom. 5 k): Jos ulkomaalainen vastustaa väkivaltaisesti maastapoistamismenettelyä.
- 6. Turvaamistoimien riittämättömyys** (Ks. Ulkl 121 a § 2 mom. 6 k): Jos 118 – 120 ja 120 a §:ssä tarkoitettua turvaamistoimea on käytetty, mutta se on osoittautunut riittämättömäksi.
- 7. Aikomus jättää noudattamatta maasta poistamiseen liittyviä toimenpiteitä** (Ks. Ulkl 121 a § 2 mom. 7 k): Jos ulkomaalainen on nimenomaisesti ilmaissut, ettei hän aio noudattaa maasta poistamiseen liittyviä toimenpiteitä.

Ulkomaalaislain 145 a §:ssä tarkoitettu yhteistyövelvoitteesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 15.4 Velvollisuus tehdä yhteistyötä.](#)

Turvaamistoimista tarkemmin:

[Linkki: Luku 21 Ulkomaalaislaissa säädetty turvaamistoimet.](#)

Ulkomaalaislain 121 a §:n 3 momentin 1 - 7 kohtien mukaan pakenemisen vaaran voidaan myös olettaa olevan olemassa, jos jokin seuraavista seikoista toteutuu:

1. **Uusien yhteistietojen ilmoittamatta jättäminen** (Ks. Ulkl 121 a § 3 mom. 1 k):
Jos ulkomaalainen on vaihtanut asuinpaikkaansa ilmoittamatta uusia yhteistietojaan viranomaiselle.
 - Tällä tarkoitetaan erityisesti ulkomaalaislain 207 §:n mukaisen velvollisuuden laiminlyöntiä. Säännöksen mukaan se, jonka asiaa viranomainen käsittelee, on velvollinen ilmoittamaan yhteystietonsa ja niiden muutokset. Pykälää koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan yhteistiedoilla tarkoitetaan tässä asiayhteydessä erityisesti henkilön osoitetietoja, joita tarvitaan asian käsittelyssä ja tiedoksiantovaiheessa. Myös muut yhteystiedot, kuten puhelin- tai sähköpostiosoitteet, tulisi ilmoittaa viranomaiselle asian sujuvan ja joutuisan käsittelyn turvaamiseksi (Ks. HE 28/2003 vp, s. 244). Siten pakenemisen vaaran arvioinnin kannalta painoarvoa tulisi antaa nimenomaisesti asuinosoitetiedoille, mutta kokonaisarvioinnissa voi antaa painoarvoa myös asian käsittelyssä ja tiedoksiannossa olennaisten yhteystietojen ilmoittamatta jättämiselle, jos sillä katsottaisiin olevan merkitystä esimerkiksi maastapoistamisasian käsittelyn, tiedoksiannon tai täytäntöönpanon näkökulmista.
2. **Henkilöllisyyden todistavien asiakirjojen puuttuminen** (Ks. Ulkl 121 a § 3 mom. 2 k): Jos ulkomaalaiselta puuttuvat hänen henkilöllisyytensä todistavat asiakirjat.
 - Arvioitaessa pakenemisen vaaraa kansainvälisen suojelun hakijoiden osalta, on tärkeää välttää automaattisia oletuksia pakenemisen vaaran olemassaolosta. Asiakirjojen puuttumiselle voi olla hyväksyttävä syy. Esimerkiksi jos kansainvälistä suojelua hakeva on Suomeen tullessaan kadottanut matkalla matkustusasiakirjansa, ei tätä voida pitää suoraan osoituksena pakenemisen vaarasta. Tilanne on eri, jos lupaprosessin aikana Suomen viranomaiselle esitetty matkustusasiakirja katoaa kesken maastapoistamismenettelyn. Henkilöllisyyden todistavien asiakirjojen puuttuminen ei myöskään välttämättä osoita pakenemisen vaaraa silloin, jos kyseessä on sellaisen maan kansalainen, joka ei pysty itsestään riippumattomista syistä esittämään viranomaisille Suomen hyväksymiä henkilöllisyysasiakirjoja (Ks. HE 143/2024 vp, s. 85).
3. **Vapaaehtoiselle poistumiselle määrätyn määräajan ja 149 b §:n mukaisen siirtymisvaatimuksen noudattamatta jättäminen** (Ks. Ulkl 121 a § 3 mom. 3-4 k): Jos ulkomaalainen on jättänyt noudattamatta maastapoistamispäätöstä vapaaehtoiselle paluulle myönnetyn määräajan kuluessa tai hän ei ole siirtynyt toiseen jäsenvaltioon 149 b §:ssä mukaisesta vaatimuksesta.
 - Nämä voivat olla osoitus siitä, ettei ulkomaalainen tule noudattamaan maastapoistamismenettelyn muitakaan vaiheita (Ks. HE 143/2024 vp, s. 85).

4. **Saapunut laittomasti jäsenvaltioiden alueelle ja luvaton liikkuminen toisen jäsenvaltion alueelle** (Ks. UlkL 121 a § 3 mom. 5-6 k): Jos ulkomaalainen on tullut jäsenvaltioiden alueelle laittomasti tai liikkunut luvattomasti toisen jäsenvaltion alueelle.
- Laiton maahantulo ja luvaton liikkuminen toisen jäsenvaltion alueelle voivat osoittaa säännöksistä piittaamattomuutta (Ks. HE 143/2024 vp, s. 85).
5. **Toisen jäsenvaltion maastapoistamispäätös** (Ks. UlkL 121 a § 3 mom. 7 k): Jos toinen jäsenvaltio on tehnyt päätöksen poistaa ulkomaalainen maasta.

Kokonaisharkinta: Pakenemisen vaaran arvioinnin perustana on objektiiviset perusteet. Arvioinnissa tulee korostaa kokonaisharkinnan merkitystä (Ks. HE 143/2024 vp, s. 101).

11 Yleinen järjestys ja yleinen turvallisuus

11.1 Yleisen järjestyksen ja yleisen turvallisuuden vaarantaminen

Ulkomaalaislain 147 a §:n 2 momentin mukaan aikaa vapaaehtoiseen paluuseen ei määrätä, jos henkilön katsotaan olevan vaaraksi yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle taikka kansalliselle turvallisuudelle. Perustuslain 22 §:n mukaisesti julkisen vallan on turvattava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään korostanut, että valtion tulee pyrkiä takaamaan kansallinen turvallisuus sekä yleinen järjestys kaikissa olosuhteissa (Ks. PeVL 15/2022 vp, kappale 8; Ks. myös HE 29/2024 vp, s. 41).

Verratessa kolmansien maiden kansalaisten maahantulon estämistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamisen osalta EU:n kansalaisten nauttimaan vapaaseen liikkuvuuteen voidaan todeta, että kolmansien maiden kansalaisten kohdalla liikkumisen rajoittamista voidaan tulkita laajasti, kun taas vapaan liikkuvuuden soveltamisen piiriin kuuluvien ulkomaalaisten liikkumisvapauden rajoittamista on tulkittava suppeammin (Ks. esim. HE 28/2003 vp, s. 40 ja 216; EYT asiassa 41/74 van Duyn).

11.2 Yleisen järjestyksen ja yleisen turvallisuuden sisällöstä

Ulkomaalaislakia koskevassa hallituksen esityksessä on todettu maahantulon edellytyksiä koskevan lain 11 §:ää koskevien yksityiskohtaisten perusteluiden kohdalla, että yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen katsotaan kuuluvaksi kaikki sellainen toiminta, jolla pyritään takaamaan yhteiskunnan jäsenille turvallinen ja viihtyisä elin- ja toimintaympäristö sekä torjumaan ja selvittämään rikoksia ja oikeudenloukkauksia että ennaltaehkäisemään ja poistamaan häiriöitä (Ks. HE 28/2003 vp, s. 40; Ks. myös HE 29/2024 vp, s. 15). Puolestaan ulkomaalaislain muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä, jolla paluudirektiivi esitettiin pantavaksi täytäntöön, on todettu, että yleinen järjestys

tai turvallisuus käsitteenä määräytyisi vastaavasti kuin se on ulkomaalaislain muissa säännöksissä maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksiin liittyen määritelty (Ks. HE 208/2010 vp, s. 22). Käsitteitä "yleinen järjestys" ja "yleinen turvallisuus" ei ole säädetty tyhjentävästi lainsäädännön tasolla, vaan kyse on muun ohella oikeuskäytännöstä tulevan ohjausvaikutuksen perusteella tapahtuvasta hallitusta jatkuvasta kehittämisestä. Tämä käy ilmi esimerkiksi hallintovaliokunnan mietinnöstä, jonka mukaan kyseessä olevat (itsenäiset) käsitteet saavat sisältönsä EU-lainsäädännön ja sitä koskevan oikeuskäytännön kautta, joka kehittyy koko ajan, eikä valiokunta tästä syystä ole katsonut perustelluksi määritellä niitä lain tasolla (Ks. HaVM 2/2025 vp, s. 4).

EUT:n (esim. C-143/09 Tsakouridis, tuomio 23.11.2020, EU:C:2020:708, kohdat 43 ja 44) oikeuskäytännöstä ilmenee, että käsitteeseen "yleinen turvallisuus" kuuluvat jäsenvaltion sisäinen turvallisuus ja sen ulkoinen turvallisuus ja että näin ollen valtion elinten tai sen julkisten peruspalvelujen toimintaan tai väestön eloonjäämiseen kohdistuva uhka, ulkosuhteiden tai kansojen rauhanomaisen rinnakkaiselon vakavan häiriintymisen vaara tai sotilaallisiin etuihin kohdistuva uhka voivat vaikuttaa yleiseen turvallisuuteen (Ks. HE 143/2024 vp, s. 41 - 42). Edellä todetusti yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantaminen ei ole kytketty vain koskemaan rikosepäilyjä tai -tuomioita, vaan esimerkiksi riippuvuus huumausaineista tai vakava mielenterveyshäiriö voi uhata yleistä järjestystä ja turvallisuutta (Ks. HE 28/2003 vp, s. 215). Tosin tällaisiin tilanteisiin voi liittyä myös rikollista käyttäytymistä.

Oikeuskäytännössä on myös katsottu, että jäsenvaltio voi yleisellä järjestyksellä perusteltuja rajoituksia asettaessaan ottaa huomioon sen, että asianomainen henkilö kuuluu sellaiseen ryhmään tai järjestöön, joiden toimintaa jäsenvaltio pitää yhteiskunnalle vahingollisena, vaikka sitä ei ole kielletty (Ks. Asia 41/74, Van Duyn 4.12.1974; Ks. myös Helsingin HAO 26.10.2001, 01/0738/3).

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2021:121 erityisesti rikosepäilyn merkitystä arvioitaessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamista.

KHO totesi, että arvioitaessa sitä, muodostaako henkilö ulkomaalaislaissa tarkoitetun vaaran yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle, on suoritettava tapauskohtainen harkinta. Jotta henkilön voitaisiin katsoa vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta, on asiassa oltava kyse yhteiskunnan perustavanlaatuihin etuihin vaikuttavasta todellisesta, välittömästä ja riittävän vakavasta uhasta. Arvio henkilön muodostamasta uhasta perustuu arvioon henkilön käyttäytymisestä tulevaisuudessa. Henkilön ei voida katsoa olevan vaaraksi yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle vain sillä perusteella, että hän on epäiltynä rikoksena rangaistavasta teosta tai on saanut tällaisesta teosta rikostuomion, vaan arvion on perustuttava tapauskohtaiseen harkintaan, jossa on otettava huomioon myös muut olosuhteet, kuten teon laatu ja vakavuus sekä teosta kulunut aika. Mikäli kysymys on vasta epäilyn asteella olevasta teosta, myös rikosepäilyn uskottavuudella on merkitystä. Päätöksestä pitää tällöin käydä riittävällä tavalla ilmi, mitä rikosepäilyä koskevaa selvitystä on saatu ja miten sitä on arvioitu.

KHO katsoi, ettei se, että rikosasia on vasta epäilyn asteella Maahanmuuttoviraston tehdessä päätöstään, ole sellaisenaan este katsoa henkilön muodostavan vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Kuitenkin, kun kysymys on rikosepäilystä, myös rikosepäilyyn liittyvällä yleisellä uskottavuudella on merkitystä.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessä KHO:2021:102 aiemmin määrätyn ja sittemmin jo päättyneen maahantulokiellon merkitystä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden näkökulmasta.

Tapauksessa hakijan perhesideperusteinen oleskelulupa oli hylätty yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamisen perusteella. Hänet oli aikaisemmin karkotettu kotimaahansa hänen syylistyttyään törkeään huumausainerikokseen. Hänelle määrätty maahantulokielto oli päättynyt.

KHO katsoi, että uuden oleskeluluvan myöntämistä harkittaessa on tullut ottaa huomioon hakijan karkottamisen perusteena olleet seikat. Maahantulokiellon päättyminen ei merkinnyt, ettei sen perusteena olleilla seikoilla olisi merkitystä haettaessa uutta oleskelulupaa. Vaikka oleskeluluvan myöntämiselle oli yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen perustuva este, asiassa tuli suorittaa myös ulkomaalaislain 66 a §:n mukainen kokonaisharkinta ja siinä ottaa huomioon lapsen etu.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2015:18 yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamisen edellytyksiä.

Tapauksessa KHO katsoi A:n vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta, sillä A oli syylistynyt useisiin seksuaalirikoksiin, joista yksi oli ollut törkeä ja joista hänet oli tuomittu yhteiseen 2 vuoden 2 kuukauden vankeusrangaistukseen. Kaikki hänen rikoksensa olivat kohdistuneet toisen henkilön ruumiilliseen koskemattomuuteen.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2008:90 käsitettä "vaaraksi yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle".

Tapauksessa Somalian Somalimaasta lähtöisin ollut A oli harjoittanut Suomessa jatkuvaa rikollista toimintaa, joka suurelta osin oli kohdistunut sivullisiin ihmisiin ja siten aiheuttanut vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle ja joka ei asiakirjojen mukaan ollut päättynyt Ulkomaalaisviraston (nyk. Maahanmuuttovirasto) päätettyä karkottaa hänet kotimaahansa. Tapauksessa karkottamista puoltavana seikkana oli KHO:n mukaan se, että hän oli jatkuvasti syylistynyt rikoksiin Suomessa oleskellessaan. A:n Ulkomaalaisviraston päätöksestä tarkemmin ilmenevien rikosten joukossa oli muun muassa lukuisia ryöstöjä, pahoinpitelyjä ja varkauksia. Osa rikoksista oli arvioitu törkeäksi, ja useat niistä olivat kohdistuneet sivullisiin. A oli jatkanut rikoksiin syylistymistä Ulkomaalaisviraston päätöksen jälkeen, ja häntä epäiltiin KHO:n ennakkopäätöksen antamisen hetkellä muun muassa pahoinpitelystä, ryöstöstä ja varkauksista.

11.3 Yleisen järjestyksen vaarantaminen itsenäisenä käsitteenä

Käsite "yleinen järjestys" edellyttää EUT:n ratkaisukäytännön mukaan sitä, että kyse on paitsi yhteiskuntajärjestyksen häiriintymisestä, jota kaikki lain rikkominen merkitsee, myös yhteiskunnan perustavanlaatuisen etuun vaikuttavasta todellisesta, välittömästä ja riittävän vakavasta uhasta (Ks. C-601/15 kohta 65. Ks. myös HE 143/2024 vp, s. 81).

Komission tekemässä paluukäsikirjassa on katsottu, että jäsenvaltio voi määrittäessään yleistä järjestystä ottaa huomioon rikokset samoin kuin vakavat hallinnolliset rikkomukset (esim. väärennetyjen henkilöllisyyspapereiden toistuva käyttö, maahanmuuttolain toistuvat ja tahalliset rikkomukset). Edellä mainitun kaltaisten näkökohtien ei voi kuitenkaan katsoa muodostavan automaattisesti ja itsessään uhkaa yleiselle järjestykselle. Siten kyse on yksilöllisestä kokonaisharkinnasta (Ks. HE 143/2024 vp, s. 94 - 95).

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta on arvioitu EUT:n oikeuskäytäntöä (Ks. C-554/13 Zh ja O, kohdat 50, 52 ja 57). Esityksessä on arvioitu, että EUT on käytännössään korostanut jokaisen tapauksen tutkimista erikseen ja oikeasuhtaisuuden periaatetta. Pelkästään se, että kolmannen maan kansalainen on epäiltynä rikoksesta, voi yhdessä muiden yksittäistapausta koskevien seikkojen kanssa olla perusteena toteamukselle vaarasta yleiselle järjestykselle paluudirektiivin 7 artiklan 4 kohdassa tarkoitettulla tavalla. Jäsenvaltiot ovat pääosin vapaita määrittelemään kansallisten tarpeidensa mukaisesti yleisen järjestyksen käsitteen asettamat vaatimukset, eikä paluudirektiivin 7 artikla tai minkään muunkaan direktiivin säännöksen perusteella voida katsoa, että rikostuomio olisi tässä yhteydessä tarpeen (Ks. HE 143/2024 vp, s. 41). Lisäksi ulkomaalaislain ja ns. opiskelija-tutkijalain koskevan hallituksen esityksen (Ks. HE 26/2024 vp, s. 27) tavoitteissa on arvioitu vilpillisen toiminnan merkitystä yhteiskunnassa:

"Pyrkimyksenä on entistä määritetöisemmin estää oleskeluluvan saaminen esimerkiksi viranomaisia harhauttamalla tai väärää tietoa antamalla. Esityksen yleisenä tavoitteena on korostaa maahantulon hallintaa ja parantaa sitä kautta yhteiskunnan sisäistä turvallisuutta."

EUT:n oikeuskäytännön ja siitä kansallisen lainsäätäjän tekemien johtopäätösten sekä lainsäädännöllisten tavoitteiden valossa yleisen järjestyksen vaarantaminen on käsitteenä varsin laaja. Se ei ole kuitenkaan sidottu yksinomaan rikolliseen toimintaan tai epäilyyn sellaisesta. Siten sen itsenäistä merkitystä tulisi voida tarkastella ulkomaalaisasioissa toimivaltaisten viranomaisten toimintaa ohjaavien periaatteiden valossa eli tutkimalla ulkomaalaislain 1 §:ssä säädettyä lain tarkoitusta, joka tarkoittaa muun ohella hallitun maahantulon edistämistä niin turvallisuuden kuin järjestyksen osalta. Näin ollen esimerkiksi ulkomaalaisen tekemä ansiotyö tai elinkeinotoiminnan harjoittaminen Suomessa ilman lakiin perustuvaa oikeutta häiritsee yhteiskuntajärjestystä, mutta tästä erillisenä asiana on se, että voidaanko henkilön laittoman työnteon tai elinkeinotoiminnan perusteella katsoa yhä jatkossakin vaarantavan yleistä järjestystä.

Lähtökohtaisesti olisi katsottava, että esimerkiksi laitton ansiotyö tai elinkeinotoiminnan harjoittaminen ei riitä osoittamaan ulkomaalaisen käytöksestä sellaista vaarapotentiaalia, että hän tulisi myös toimimaan näin jatkossakin (luvattomasta työstä. Ks. Kallio 2016, s. 7). Tilanne voi olla kuitenkin toinen, jos ulkomaalainen on esimerkiksi ensin hakenut osaratkaisua edellyttävän työnteon perusteella oleskelulupaa ja saaden toistuvasti kielteisen osapäätöksen, ja tämän jälkeen käy ilmi, että hän aloittanut työnteon samalla työnantajalla, josta hän oli saanut aiemmin useamman kielteisen päätöksen. Tällöin kyseessä voisi katsoa olevan kyse tietoisesta ratkaisusta häiritä hallittua maahantuloa. Muina huomioitavina seikkoina voisi olla esimerkiksi 40 §:n 1 momentin vastaisen oleskelun pituus, aiemmalla toiminnalla osoitettu piittaamattomuus maahantuloa ja maassa oleskelua koskevasta

lainsäädännöstä tai Suomen viranomaisten päätöksistä ja määräyksistä. Näin ollen ratkaisevaa on se, voidaanko ulkomaalaisen aiemman henkilökohtaisen käyttäytymisen perusteella katsoa olemassa sellainen todellinen, välitön ja riittävän vakava uhka suhteessa yhteiskunnan perustavanlaatuihin etuihin.

11.3.1 Euroopan unionin tuomioistuin: Z.Zh ja I.O. (C-554/13, EU:C:2015:377) "vaaraksi yleiselle järjestykselle"

Euroopan unionin tuomioistuimen antamat ratkaisut ovat keskeinen EU-oikeudellinen oikeuslähde, sillä unionin tuomioistuimen antama ennakkoratkaisu on asetettava myös muun kuin sitä pyytäneen tuomioistuimen ratkaisun pohjaksi. Näin ollen unionin tuomioistuimella on eritoten ennakkoratkaisujen kautta unionin oikeutta kehittävä rooli. Tästä syystä on perusteltua tarkastella käsitettä "vaaraksi yleiselle järjestykselle" unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisujen valossa. Unionin tuomioistuin on ennakkoratkaisussa C-55/13 arvioinut käsitettä "vaaraksi yleiselle järjestykselle" itsenäisenä käsitteenä.

11.3.1.1 Päähuomiot ennakkoratkaisusta

Ensimmäisen kysymyksen osalta

- Jäsenvaltio on velvollinen arvioimaan käsitettä "vaara yleiselle järjestykselle" tapauskohtaisesti voidakseen tarkastaa, merkitseekö asianomaisen kolmannen maan kansalaisen oma käyttäytyminen todellista ja välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle.
- Päätösharkinta on tehtävä tapauskohtaisesti ja objektiivisin perustein, ja harkinnassa olisi otettava huomioon muitakin seikkoja kuin pelkkä laitton oleskelu.
- Rikosepäily tai rikostuomio ei voi yksinään osoittaa sitä, että kyseinen kolmannen maan kansalainen katsotaan olevan vaaraksi yleiselle järjestykselle paluudirektiivin 7 artiklan 4 kohdassa tarkoitetulla tavalla.
- Jäsenvaltion on kuitenkin mahdollista todeta, että yleiseen järjestykseen kohdistuu vaara rikostuomion yhteydessä, vaikkei tuomio olisikaan lainvoimainen.
- Myös pelkkä rikosepäily voi olla riittävä osoitus, jos se muiden tapausta koskevien tosiseikkojen kanssa yhdessä osoittaa toteutumisen vaarasta yleiselle järjestykselle.
- Jäsenvaltiot ovat pääosin vapaita määrittelemään kansallisten tarpeidensa mukaisesti yleisen järjestyksen asettamat vaatimukset eikä paluudirektiivin 7 artiklan eikä minkään sen muunkaan säännöksen perusteella voida katsoa, että rikostuomio olisi tässä yhteydessä tarpeen.

Toisen kysymyksen osalta

- Paluudirektiivin 7 artiklan 4 kohtaa on tulkittava siten, että kun kyse on jäsenvaltion alueella laittomasti oleskelevasta kolmannen maan kansalaisesta, joka on epäiltyä kansallisen oikeuden mukaan rikoksena rangaistavasta teosta tai on saanut tällaisesta teosta rikostuomion, muilla seikoilla, kuten tällaisen teon laadulla ja vakavuudella, teosta kuluneella ajalla sekä sillä, että kyseinen kansalainen oli tullessaan kansallisten viranomaisten pidättämäksi, oli poistumassa kyseisen jäsenvaltion alueelta –

voi olla merkitystä arvioitaessa sitä, onko kyseinen kansalainen vaaraksi yleiselle järjestykselle mainitussa säännöksessä tarkoitetulla tavalla.

- Edellä mainitun arvioinnin yhteydessä on mahdollisesti merkitystä myös kullakin seikalla, joka liittyy rikosepäilyn uskottavuuteen.
- Käsite "vaara yleiselle järjestykselle" paluudirektiivin 7 artiklan 4 kohdan valossa: on merkitystä kullakin sellaisella kolmannen maan asianomaisen kansalaisen tilanteeseen liittyvällä tosiseikalla tai oikeudellisella seikalla.
- Käsite "vaara yleiselle järjestykselle" ei ole välttämättä yhteneväinen rikostuomion perusteena olevien arviointien kanssa, sillä EUT:n mukaan "kaikki lain rikkominenhan häiritsee yhteiskuntajärjestystä –, että kyse on yhteiskunnan perustavanlaatuihin etuihin vaikuttavasta todellisesta, välittömästä ja riittävän vakavasta uhkasta.

Kolmannen kysymyksen osalta

- Oikeus tulla kuulluksi: ennen palauttamispäätöksen tekemistä seuraa toimivaltaisille kansallisille viranomaisille velvollisuus antaa asianomaiselle mahdollisuus esittää kantansa palauttamistaan koskevista yksityiskohtaisista säännöistä.

Oikeudesta tulla kuulluksi tarkemmin:

[Linkki: Luku 13 Kuuleminen maastapoistamisasiassa.](#)

11.3.1.2 Ennakkoratkaisu ja kansallinen lainsäädäntö

Ennakkoratkaisu tuo vahvasti esille sen, että paluudirektiivin 7 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua käsitettä "vaaraksi yleiselle järjestykselle" ei ole yhtäältä määritelty direktiivin 3 artiklassa eikä myöskään muuallakaan direktiivissä. Siten unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisun keskiössä on jäsenvaltiolle jätetty harkintavalta suhteessa direktiivissä useastikin viitattuihin Euroopan unionin yleisiin periaatteisiin, kuten suhteellisuusperiaatteeseen (Ks. Paluudirektiivin johdanto-osan 2, 6, 11 ja 24 perustelukappaleesta ja 5 artikla). Unionin tuomioistuin onkin käytännössä kaikkien ennakkoratkaisukysymysten osalta korostanut tapauskohtaisuutta. Tämä koskee yhtäältä käsitteen "vaaraksi yleiselle järjestykselle" arviointia kussakin tapauksessa kuin toisaalta sitä, ettei aina tietyissä tilanteissa tulisi kategorisella tavalla maasta poistaminen ilman vapaaehtoiselle poistumiselle varattua aikaa.

Itse käsitteen arvioinnin kohdalla on pidettävä suhteellisen selkeänä sitä, miten vaaran arvioinnin tulisi tapahtua. Paluudirektiivin 7 artiklan 4 kohdan sanamuoto "on vaaraksi" viittaa tuomioistuimen edellä tarkemmin selostamalla tavalla siihen, että kolmannen maan kansalainen muodostaa tällaisen vaaran maastapoistamispäätöksen tekohetkellä. Kyse on siis ajankohtaisen uhka-arvion tekemisestä. Puolestaan tämän vaara-arvion on perustuttava yksinomaan maastapoistamisharkinnan kohteena olevan kolmannen maan kansalaisen henkilökohtaiseen käyttäytymiseen, mitä tuomioistuin on ennakkoratkaisussaan vaikuttanut painottavan käyttämällä läpi ennakkoratkaisunsa sanamuotoa "asianomainen kolmannen maan kansalainen".

Unionin tuomioistuin ei kovin seikkaperäisesti ottanut kantaa siihen, mitä tapauskohtainen harkinta konkreettisesti tarkoittaa silloin, kun kolmannen maan kansalaisen on jo katsottu vaarantavan yleistä järjestystä, mutta harkittavana on vapaaehtoiselle poistumiselle annettavan ajan määrittäminen. Vapaaehtoisesta paluusta on säädetty kansallisessa lainsäädännössä

ulkomaalaislain 147 a §:ssä, jonka 2 momentin mukaan aikaa vapaaehtoiseen paluuseen ei määrätä, jos henkilön katsotaan olevan vaaraksi yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle taikka kansalliselle turvallisuudelle. Edellä mainitun pykälän velvoittavuudesta huolimatta varsinainen päätös maasta poistamisesta on kuitenkin aina harkinnanvarainen toimenpide. Maasta poistamista harkitsevan viranomaisen on arvioitava ensin, onko kolmannen maan kansalaisen maasta poistamiselle olemassa ulkomaalaislain mukainen peruste. Sen jälkeen on vielä suoritettava ulkomaalaislain 146 §:n mukainen punninta kyseiseen yksittäistapaukseen liittyvien tosiseikkojen välillä, ja arvioitava toisiinsa nähden esimerkiksi yleistä etua ja perhe-elämän suojaa.

Unionin tuomioistuimelle esitetyt ennakkoratkaisukysymykset ovat koskeneet yleisen järjestyksen vaarantamista, mutta ne ovat koskeneet lähinnä tapauksia, jonka huomiotavana tosiseikkana olisi rikosepäily tai rikostuomio. Tästä huolimatta tuomioistuimen ennakkoratkaisukysymysten tarkastelusta on johdettavissa, että paluudirektiivin 7 artiklan 4 kohdassa tarkoitettu "vaara yleiselle järjestykselle" voi saada jäsenvaltion harkinnan myötä sisältönsä myös muunlaisesta toiminnasta. Tätä tulkintaa tukee muun ohella se, että unionin tuomioistuin on todennut ennakkoratkaisussaan kaiken lain rikkomisen häiritsevän yhteiskuntajärjestystä. Se, että tämä häiritseminen vaarantaisi yleisen järjestyksen edellyttää, että kyse on yhteiskunnan perustavanlaatuisen etuun vaikuttavasta todellisesta, välittömästä ja riittävän vakavasta uhasta.

Tuomioistuin on asettanut käsitteen tulkinnalliseksi lähtökohdaksi sen, että sitä tulisi arvioida itsenäisesti ja yhtenäisesti, sille yleiskielessä tavallisesti annetun merkityksen mukaisesti huomioiden asiayhteyden. Tämän kaltaisin säännöin suoritettava tulkinta kuuluu jäsenvaltiolle, mitä rajoittaa edellä esitetyllä tavalla Euroopan unionin yleiset periaatteet. Edellä esitetystä tulkinnallisesta lähtökohdasta arvioituna Suomen kansallinen lainsäädäntö on antanut paluudirektiivin 7 artiklan 4 kohdassa tarkoitetulle yleisen järjestyksen vaarantamiselle rikosoikeutta laajemman merkityksen siten, että kattaa kaiken sellaisen toiminnan, jolla pyritään takaamaan yhteiskunnan jäsenille turvallinen ja viihtyisiä elin- ja toimintaympäristö sekä torjumaan ja selvittämään rikoksia ja oikeudenloukkauksia että ennaltaehkäisemään ja poistamaan häiriöitä (Ks. HE 28/2003 vp, s. 40). Kansallinen lainsäätäjä on niin ikään vahvistanut edellä mainitun myös paluudirektiivin kansallisen täytäntöönpanon yhteydessä, että yleinen järjestys käsitteenä määräytyisi vastaavasti kuin se on ulkomaalaislain muissa säännöksissä maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksiin liittyen (Ks. HE 208/2010 vp, s. 22). Myös ulkomaalaislain esitöissä on viitattu Euroopan unionin tuomioistuimen asiassa C-554/13 antaman ratkaisun jälkeen komission laatimaan paluukäsikirjaan, jossa on katsottu, että jäsenvaltio voi määrittäessään yleistä järjestystä ottaa huomioon rikokset samoin kuin vakavat hallinnolliset rikkomukset (Ks. HE 143/2024 vp, s. 94 - 95).

12 Kansallisen turvallisuuden vaarantaminen

Kansallisen turvallisuuden vaarantaminen ei rajoitu tiettyihin rikostunnusmerkistöihin täyttäviin tekoihin. Kyse on siten kaikenlaisesta valtioon kohdistuvasta laittomasta toiminnasta (Ks. HE 28/2003; Ks. myös HE 47/1990). Kansallisessa turvallisuudessa on kyse koko suomalaisen yhteiskunnan yhteisestä turvallisuudesta ja Suomen suvereniteetista. Käsitteenä kansallinen turvallisuus on dynaaminen ja määrittyy sekä ajassa että suhteessa Suomen muuttuvaan uhka- ja toimintaympäristöön. Kansallista turvallisuutta kuvataan usein siihen kohdistuvien uhkien kautta. Nämä ovat uhkia, jotka vaikuttavat koko suomalaiseen yhteiskuntaan, kuten esimerkiksi terrorismi, vakoilu ja vieraan

valtion vahingollinen toiminta. Myös hybridivaikuttaminen, kyberuhat ja kriittisen infrastruktuurin suojaaminen kytkeytyvät kansalliseen turvallisuuteen. Suojelupoliisi tekee kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi yhteistyötä Maahanmuuttoviraston kanssa. Yhteistyö liittyy erityisesti maahantulon ja maassa oleskelun sekä kansalaisuuden myöntämisen edellytysten selvittämiseen. Tässä tarkoituksessa Suojelupoliisi voi antaa omaan toimialaansa liittyviä lausuntoja Maahanmuuttovirastolle päätöksenteon tueksi. Lisäksi Suojelupoliisi tekee tiedonvaihto- ja muuta yhteistyötä Maahanmuuttoviraston kanssa. Paluudirektiivissä käytetyssä "valtion turvallisuuden vaarantamisessa" ja ulkomaalaislaissa käytetyssä "kansallisen turvallisuuden vaarantamisessa" on kyse yhtäläisistä asioista (Ks. HE 26/2024 vp, s. 55 ja 76).

Arvio siitä, muodostaako henkilö vaaran kansalliselle turvallisuudelle, perustuu aina tapauskohtaiseen harkintaan. Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan käsitteen "kansallinen turvallisuus" piiriin kuuluvat jäsenvaltion sisäinen turvallisuus ja sen ulkoinen turvallisuus, ja näin ollen valtion elinten tai sen julkisten peruspalvelujen toimintaan tai väestön eloonjäämiseen kohdistuva uhka, ulkosuhteiden tai kansojen rauhanomaisen rinnakkaiselon vakavan häiriintymisen vaara tai sotilaallisiin etuihin kohdistuva uhka voivat vaikuttaa yleiseen turvallisuuteen (Ks. esim. tuomio asiassa C-72/22 PPU ECLI:EU:C:2022:505, kohta 88 oikeustapausviittauksineen). Kansalliselle turvallisuudelle aiheutuva uhka, kuten esimerkiksi terrorismi, vakoilu ja vieraan valtion vahingollinen toiminta, vaikuttaa siten koko suomalaiseen yhteiskuntaan. Myös hybridivaikuttaminen, ja kyberuhat sekä kriittisen infrastruktuurin suojaaminen kytkeytyvät kansalliseen turvallisuuteen (Ks. HE 29/2024 vp, s. 33 - 34; Ks. myös HE 30/2024 vp).

Arvio siitä, että henkilö muodostaa uhkan kansalliselle turvallisuudelle, voi perustua erilaisiin lähteisiin, kuten, esim. Suojelupoliisin Maahanmuuttovirastolle antamaan lausuntoon. Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen mahdollisten lisätietojen, kuten asiassa annettujen toisten viranomaisen lausuntojen, sekä muun asiassa esitetyn tiedon perusteella.

13 Kuuleminen maastapoistamisasiassa

13.1 Oikeus tulla kuulluksi

Hyvän hallinnon takeet turvataan perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan lailla. Näihin takeisiin voidaan lukea kuuluviksi kaikki menettelylliset perusoikeudet. Perusoikeus hyvään hallintoon sisältää oikeuden tulla kuulluksi hallintoasiaa käsiteltäessä. Oikeus tulla kuulluksi sisältyy myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 41 artiklaan. Sen mukaan henkilöllä on oikeus tulla kuulluksi ennen kuin häntä vastaan ryhdytään yksittäiseen toimenpiteeseen, joka vaikuttaa häneen epäedullisesti.

Viranomaisen velvollisuudesta kuulla asianosaista on säädetty hallintolain 34 §:ssä, jonka mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selvityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Hallintolain 11 § mukaan asianosainen on se, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee. Maastapoistamisasioiden osalta erityissääntelyä on ulkomaalaislain 145 §:ssä. Kuulemisen laiminlyönti on hallinnollinen

menettelyvirhe, jonka perusteella päätös tulisi mitä todennäköisimmin kumotuksi valitusmenettelyssä.

Ulkomaalaislain 145 §:n mukaan ulkomaalaiselle ja hänen Suomessa olevalle aviopuolisolleen tai tähän rinnastettavalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi häntä koskevassa pääsyn epäämistä, käännättämistä, karkottamista tai maahantulokiellon määrittämistä koskevassa asiassa. Kuulemisen käytännön toteuttamisesta ei ole säädetty laissa. Kuuleminen on mahdollista toteuttaa esimerkiksi suullisesti tai asianosainen voi antaa selvityksensä kirjallisesti (Ks. HE 28/2003 vp, s. 207).

Kuuleminen on suoritettava asianmukaisella ja myöhemmin todennettavissa olevalla tavalla. Maastapoistamisasioissa asianosaisia kuullaan lähtökohtaisesti kirjallisesti, mutta kuuleminen voidaan järjestää myös suullisesti, esimerkiksi kuultavan asemasta ja kielitaidosta johtuen. Jokaiselle asianosaiselle tulee lähettää erillinen vastinepyyntö. Asianosaisille lähetetyt vastinepyynnot sekä niihin saadut vastaukset tallennetaan UMA-järjestelmään. Viranomaisen on varmistuttava siitä, että kuultava ymmärtää kuulemisessa käytetyn kielen. Ulkomaalainen voi käyttää kuulemisessa myös asiamiestä.

Turvapaikkatutkinnassa, joka koskee hakijan henkilöllisyyden, matkareitin ja maahantulon selvittämistä, turvapaikanhakijaa kuullaan mahdollisesta käännättämisestä ja maahantulokiellosta. Jos hakija on peruuttanut turvapaikkahakemuksen ennen turvapaikkatutkintaa, on häntä kuultava käännättämis- ja maahantulokiellopäättöksen tekemistä varten.

Hallintolain 34 §:n 2 momentin mukaan asian saa ratkaista kuulematta, jos:

1. vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti perusteettomana;
2. asia koskee palvelussuhteeseen tai vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista;
3. asia koskee hakijan ominaisuuksien arviointiin perustuvan edun myöntämistä;
4. kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle, yleiselle turvallisuudelle taikka ympäristölle; tai
5. hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista tai kuuleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

Euroopan unionin tuomioistuin on arvioinut Bouldjlida-tapauksessa (C-249/13 (2013)) laittomasti maassa oleskelevan kuulemisessä huomioitavia seikkoja:

Tapauksessa unionin tuomioistuin totesi, ettei viranomainen ole velvollinen varoittamaan laittomasti maassa oleskelevaa kolmannen maan kansalaista ennen kuulemistä aikeestaan poistaa ulkomaalainen maasta, ilmoittamaan hänelle päätöksen perustavista seikoista, tai antamaan hänelle harkinta-aikaa huomautusten esittämiseen. Unionin tuomioistuimen mukaan on riittävää, että ulkomaalaisella on mahdollisuus esittää tehokkaasti ja tosiasiallisesti näkemyksensä oleskelunsa laittomuudesta ja niistä syistä, jotka kansallisen oikeuden perusteella voivat olla perusteena sille, ettei maasta poistamiseen ryhdytä.

13.2 Kuulemisen toteuttaminen

Maahanmuuttovirasto pyytää maasta poistettavalta vastinetta, jos maastapoistamisasia tulee vireille Maahanmuuttoviraston omasta aloitteesta (esimerkiksi tilanteissa, joissa ollaan harkitsemassa oleskeluluvan tai kansainvälisen suojelun myöntämättä jättämistä, oleskeluluvan peruuttamista tai maastapoistaminen on vireytetty rikosperusteisesti). Pääsääntöisesti kuuleminen suoritetaan varaamalla mahdollisuus kirjallisen vastineen antamiseen.

Toisaalta esimerkiksi turvapaikkamenettelyssä mahdollisesta maasta poistamisesta ja maahantulokieltoon määrittämisestä kuullaan turvapaikkapuhuttelun yhteydessä. Kansainvälisestä suojelusta uusintahakemuksen jättäneeltä hakijalta poliisi jo hakemusta vastaanottaessaan kysyy mielipidettä hakijalta vastaavista seikoista uudelleen. Puolestaan perheenjäsenille vastinepyynnöt lähetetään kirjallisesti.

Maahanmuuttovirasto voi myös pyytää uutta vastinetta, jos edellisen vastineen saamisesta on kulunut pitkä aika (lähtökohtaisesti yli kuusi kuukautta), aikaisempi vastine ei ole riittävä päätöksenteolle, ulkomaalaisen olosuhteet ovat muuttuneet tai asiassa on saatu sellaista uutta selvitystä, jolla saattaa olla vaikutusta asian ratkaisuun. Uusi vastine on kuitenkin mahdollista jättää pyytämättä, jos esimerkiksi rekisteritarkastusten perusteella asianosaisen tilanteessa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia ja kuuden kuukauden aikarajasta ei ole kulunut merkittävän pitkää aikaa. Tässä asiayhteydessä merkittävän pitkänä aikana voitaisiin pitää esimerkiksi neljää kuukautta.

Jos ulkomaalainen on vankilassa, vastinepyyntö tehdään UMA-järjestelmässä ja toimitustavaksi valitaan sähköposti. Vastinepyyntö lähetetään kyseisen vankilan sähköpostiosoitteeseen sähköpostilla ja vankilan henkilökuntaa pyydetään välittämään asiakirja ulkomaalaiselle. Lisäksi vankilan henkilökunnalta tulisi pyytää kuittaus siitä, milloin vastinepyyntö on vangille toimitettu, jotta määräaika voitaisiin laskea. Mikäli ei ole tiedossa, onko asianosainen edelleen suorittamassa vankeusrangaistusta, tulisi asiasta olla yhteydessä Rikosseuraamuslaitokseen.

Jos ulkomaalaisella on asiamies, tulee kopio vastinepyynnöstä lähettää myös hänelle.

Ulkomaalainen voi antaa vastineensa haluamallaan kielellä. Vastine voidaan antaa siihen tarkoitettulla viranomaislomakkeella tai vapaamuotoisesti ja se on toimitettava annetussa määräajassa Maahanmuuttovirastoon.

Ulkomaalainen voi annetun määräajan puitteissa pyytää lisää aikaa vastineen antamiselle. Lisää aikaa voidaan myöntää, jos viranomainen katsoo tähän olevan perusteltu syy. Jos ulkomaalainen ei toimita pyydettyä vastinetta tai ei halua lausua asiassa suullisesti, tämä ei estä maastapoistamisasian ratkaisemista. Asianosaisen antama vastine tulee kuitenkin aina ottaa huomioon asiaa ratkaistaessa, jos sellainen on saapunut viranomaiseen ennen päätöksen tekemistä. Tällöin vastinepyynnön toimittamiselle annettu määräaika velvoittaa viranomaista pidättäytymään päätöksen tekemisestä siihen saakka, kunnes määräaika on kulunut tai asianosainen on käyttänyt hänelle varatun tilaisuuden tulla kuulluksi.

13.3 Perheenjäsenen kuuleminen

Pääsääntöisesti Maahanmuuttovirasto kuulee ulkomaalaisen perheenjäsentä kirjallisesti. Kuultavalle tai tämän huoltajalle lähetetään vastinepyyntö postitse väestötietojärjestelmässä olevaan osoitteeseen tavallisena kirjeenä ja vastineen antamiselle varataan aikaa yleensä 7 - 14 vuorokautta. Kuuleminen voidaan poikkeuksellisesti toteuttaa myös suullisesti, jolloin kuultavan kanta kirjataan pöytäkirjaan. Kuultavalle ilmoitetaan, että hänen puolisonsa maastapoistamista ja maahantulokielloon määräämistä harkitaan. Samalla hänelle ilmoitetaan perusteet mahdolliselle maasta poistamiselle.

Maahanmuuttovirasto voi myös pyytää uutta vastinetta, jos edellisen vastineen saamisesta on kulunut pitkä aika (lähtökohtaisesti yli kuusi kuukautta), aikaisempi vastine ei ole riittävä päätöksenteolle, asian ratkaisuun liittyvät olosuhteet ovat muuttuneet tai asiassa on saatu sellaista uutta selvitystä, jolla saattaa olla vaikutusta asian ratkaisuun. Uusi vastine on kuitenkin mahdollista jättää pyytämättä, jos esimerkiksi rekisteritarkastusten perusteella asianosaisen tilanteessa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia ja kuuden kuukauden aikarajasta ei ole kulunut merkittävän pitkää aikaa.

Perheenjäsen voi antaa vastineensa haluamallaan kielellä. Vastine voidaan antaa siihen tarkoitetulla viranomaislomakkeella tai vapaamuotoisesti ja se on toimitettava annetussa määräajassa Maahanmuuttovirastoon. Perheenjäsen voi annetun määräajan kuluessa perustellusta syystä pyytää lisäaikaa vastineen toimittamiseen. Jos perheenjäsen ei toimita pyydettyä vastinetta tai ei halua lausua asiassa suullisesti, tämä ei estä maastapoistamisasian ratkaisemista.

13.3.1 Puolison kuuleminen

Ulkomaalaislain 145 §:n mukaan pääsyn epäämisen-, käännyttämisen-, karkottamisen ja maahantulokielloasioissa on kuultava ulkomaalaisen Suomessa oleskelevaa aviopuolisoa tai tähän rinnastettavaa henkilöä. Siten ulkomailla olevalle aviopuolisolle tai tähän rinnastettavalle henkilölle ei tarvitse varata tilaisuutta tulla kuulluksi.

Kolmannen maan kansalaisten osalta perheenjäsenet on määritelty ulkomaalaislain 37 §:ssä. Perheenjäseneksi katsotaan aviopuoliso sekä samaa sukupuolta oleva henkilö, jos parisuhde on kansallisesti rekisteröity. Käytännössä samaa sukupuolta olevien henkilöiden kansallisesti rekisteröity parisuhde rinnastuu aviopuolisona olemiseen ilman säännöksen 2 momentin mukaisia lisäedellytyksiä (Ks. HE 198/2005 vp, s. 10). Aviopuolisoihin rinnastetaan myös jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolesta riippumatta. Tällaisen rinnastuksen edellytyksenä on, että he ovat asuneet vähintään kaksi vuotta yhdessä. Asumisaikaa ei kuitenkaan edellytetä, jos henkilöillä on yhteisessä huollossa oleva lapsi tai jos on muu painava syy.

Unionin kansalaisten osalta perheenjäsenet on määritelty ulkomaalaislain 154 §:ssä. Perheenjäseneksi katsotaan ulkomaalaisen aviopuoliso. Aviopuolisoihin rinnastetaan jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta, jos he ovat asuneet vähintään kaksi vuotta yhdessä, jolloin heidän välisensä suhde rinnastetaan avioliittoon. Kahden vuoden yhdessä asumista ei kuitenkaan edellytetä, jos yhteisessä taloudessa asuvilla on lapsi yhteisessä huollossa tai jos on muu painava syy.

Jos väestötietojärjestelmän mukaan ulkomaalaisella on ulkomaalaislain mukainen puoliso, mutta maasta poistettavan mukaan he ovat eronneet, kyseistä perheenjäsentä ei ole tarvetta kuulla.

13.3.2 Lapsen kuuleminen

Ulkomaalaislain 6 §:n 2 momentin mukaan ennen kaksitoista vuotta täyttäneestä lasta koskevan päätöksen tekemistä on lasta kuultava, jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipiteet tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lapsen kuulemisessa ja tämän mielipiteen selvittämisessä ei ole kyse samasta asiasta. Lapsen mielipiteen selvittämiselle ei ole säännelty ikäraja eli se tulisi selvittää aina, kun se on mahdollista.

Myös nuorempaa kuin kaksitoista vuotta täyttäneestä lasta voidaan kuulla, jos hän on niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota. Harkittaessa alaikäisen kuulemistä on korostettava lapsen edun merkitystä ja selvitettävä, poikkeako lapsen etu mahdollisesti huoltajan edusta. Ilmeisen tarpeetonta alaikäisen kuuleminen olisi tietyissä hakemusasioissa, joissa lapsen huoltaja on tehnyt omasta ja lapsen puolesta hakemuksen, eikä lapsen edun voi katsoa olevan ristiriidassa huoltajan edun kannalta (Ks. HE 28/2003 vp, s. 120).

Käytännössä 15 vuotta täyttäneellä lapsella on itsenäinen puhevalta, joten hänelle tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi koskien hänen tai hänen huoltajansa mahdollista maastapoistamista ja maahantulokieltoon määräämistä. Lapselle itselleen osoitetaan erillinen vastinepyyntö. 12 - 14 vuotta täyttäneiden osalta kuuleminen tapahtuu pääsääntöisesti heidän huoltajansa kautta siten, että lapsen huoltajia kuullaan siitä, miten lapsen tai hänen toisen huoltajansa mahdollinen maastapoistaminen ja maahantulokieltoon määrääminen vaikuttaisi lapsen etuun ja vastinekirjeessä mainitaan, että lapsi voi myös halutessaan lausua asiassa.

Jos lapsi on huostaanotettu, pyydetään asiassa sosiaalihuollon lausunto koskien lapsen tai tämän huoltajan mahdollista maastapoistamista ja maahantulokieltoon määräämistä. Lisäksi se voi olla muutoinkin perusteltua lapsen edun selvittämiseksi.

Lapsen ja tämän laillisen edustajan kuulemisesta maastapoistamismenettelyssä käsitellään tarkemmin Maahanmuuttoviraston antamassa Ohjeessa lapsen asian käsittelystä - Lapsen etu -ohje (MIGDno-2024-2927).

13.4 Kuuleminen poliisin tai rajatarkastusviranomaisen esityksen johdosta ja siihen liittyvät erityispiirteet

Jos maastapoistamisasia on tullut vireille poliisin tai rajatarkastusviranomaisen esityksen johdosta, asiassa sovelletaan samoja ohjeita kuin luvuissa 13.1, 13.2 ja 13.3. Näiden lisäksi asiassa on huomioitava alla mainitut.

Asiassa ulkomaalaiselle varataan tilaisuus tulla kuulluksi maastapoistamista ja maahantulokieltoa koskevan esityksen johdosta. Näissä tilanteissa Maahanmuuttoviraston päättäessä pääsyn epäamisestä, käännästämisestä tai karkottamisesta, pyytää se poliisia tai rajatarkastusviranomaista suorittamaan kuulemisen, jos sitä ei ole vielä suoritettu tai jos maasta poistamista koskevan esityksen liitteenä jo oleva kuuleminen ei ole riittävä päätöksenteolle tai, jos ulkomaalaisen olosuhteet ovat muuttuneet tai on saatu sellaista uutta selvitystä, jolla saattaa olla vaikutusta asian ratkaisuun.

Maahanmuuttovirasto voi tietyissä tilanteissa myös itse kuulla ulkomaalaista tai hänen perheenjäsentään. Pääsääntöisesti Maahanmuuttovirasto kuulee ulkomaalaisen aviopuolisoa tai tähän rinnastettavaa kirjallisesti. Kun vastinetta pyydetään muulta kuin maastapoistamisharkinnan kohteena olevalta, mukaan ei liitetä poliisin tai rajatarkastusviranomaisen tekemää esitystä henkilön maasta poistamiseksi.

Ulkomaalaiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi nimenomaan siitä maastapoistamismenettelystä, jota hänen kohdallaan on esitetty. Jos esimerkiksi poliisi, rajatarkastusviranomainen tai Maahanmuuttovirasto on aiemmin erheellisesti käyttänyt ns. käännättämisasiasta kuulemiseen tarkoitettua lomaketta vaikka kyseessä on karkottaminen, on asianosaista kuultava uudelleen karkottamisesta.

Jotta kuuleminen olisi suoritettu hyväksyttävällä tavalla, henkilön tulee saada lukea tai hänelle tulee lukea esitys ennen kuin hän antaa vastineensa. Muussa tapauksessa asiassa joudutaan pyytämään vastinetta uudelleen. Näin ollen vastine ei voi olla päivätty ennen maastapoistamisesityksen päiväystä. Kuuleminen on suoritettava asianmukaisella ja myöhemmin todennettavissa olevalla tavalla. Pääsääntöisesti kuuleminen suoritetaan varaamalla mahdollisuus kirjallisen vastineen antamiseen. Poikkeuksellisesti poliisi tai rajatarkastusviranomainen voi suorittaa kuulemisen myös suullisesti, jolloin kuulemisesta tehdään pöytäkirja.

Ulkomaalaiselle ilmoitetaan vastinepyynnön tiedoksiannossa, että hänelle varataan tilaisuus antaa vastine (kirjallinen selitys) maasta poistamista ja maahantulokiellon määräämistä koskevassa asiassa. Ulkomaalaiselle ilmoitetaan, että hänet voidaan maastapoistamisen yhteydessä määrätä maahantulokieltoon, joka voi olla joko Suomea tai koko Schengen-alueetta ja Euroopan unionia koskeva ja maahantulokielto voidaan määrätä määräajaksi tai toistaiseksi. Unionin kansalaisten osalta asiassa mainitaan vain Suomea koskeva maahantulokielto.

Ulkomaalaiselta tiedustellaan myös, onko hänellä siteitä Suomessa, Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueella tai Schengen-alueella. Samalla ulkomaalaiselta kysytään, onko hänellä voimassa olevaa oleskelulupaa johonkin Euroopan unionin jäsenvaltioon tai Schengen-valtioon. Jos ulkomaalaisella on toisen jäsenvaltion myöntämä oleskelulupa, häneltä tiedustellaan, millä perusteella oleskelulupa on myönnetty ja pyydetään toimittamaan kopio oleskelulupakortin molemmista puolista. Näissä tilanteissa ja, jos asiassa ei olla tekemässä vaatimusta siirtä, häntä tulee kuulla maasta poistamisesta sekä kansalaisuusvaltion että oleskeluvaltion osalta.

Jos ulkomaalaisella on voimassa oleva viisumi toiseen jäsenvaltioon, asiassa tulee tiedustella hänen kantaansa mahdolliseen viisumin kumoamiseen.

Mikäli ulkomaalainen ei anna vastinettaan maastapoistamisesityksen tiedoksiannon yhteydessä, annetaan ulkomaalaiselle aikaa toimittaa vastineensa Maahanmuuttovirastolle. Vastineen antamiselle varataan aikaa lähtökohtaisesti 7 - 14 vuorokautta, muun muassa vastinepyynnön toimittamistavasta riippuen. Jos ulkomaalainen ilmoittaa alustavassa vastineessaan aikovansa täydentää vastinetta 7 päivän kuluessa, päätös voidaan tehdä vasta, kun määräaika on kulunut. Harkinnanvaraisesti voidaan vastineen toimittamiselle antaa pidempi määräaika tai sitä voidaan vastineen antajan pyynnöstä pidentää perustellusta syystä. Vastine voidaan kirjoittaa siihen varatulle lomakepohjalle tai antaa erillisenä asiakirjana. Ulkomaalaiselle

ilmoitetaan, että ellei vastinetta toimiteta määräajassa, asia voidaan siitä huolimatta ratkaista.

13.5 Kuuleminen ja oleskelulupahakemus

Jos ulkomaalainen on hakenut Suomessa ensimmäistä oleskelulupaa, häntä on myös tällöin kuultava mahdollisesta käännyttämisestä ja maahantulokieltoon määrittämisestä, jos oleskeluluvan myöntämisen edellytykset eivät täyty.

Jos Suomessa ensimmäistä oleskelulupaa hakevalle ei myönnetä oleskelulupaa ja hän oleskelee edelleen Suomessa, hänet määrätään lähtökohtaisesti samalla käännyttäväksi Suomesta, ellei hänellä ole muuta Suomessa oleskeluun oikeuttavaa lupaa. Hakijalla on oikeus tulla kuulluksi käännyttämisestä. Käytännössä ulkomaalainen voi jo oleskelulupahakemuslomakkeessa siihen varatussa osiossa tai erillisellä käännyttämisvastinelomakkeella ilmoittaa kantansa em. asioihin, jolloin hänet on kuultu ulkomaalaislain 145 §:ssä edellytetyllä tavalla. Tarvittaessa ulkomaalaista voidaan kuitenkin kuulla uudelleen, jos esimerkiksi oleskelulupahakemus on ollut vireillä kauan tai jos ulkomaalaisen tilanne on muuttunut niin, että vastine on tarkoituksenmukaista pyytää uudelleen esimerkiksi uuden avioliiton tai lapsen saamisen vuoksi.

Jos ulkomaalainen ei ole oleskelulupahakemuslomakkeessa siihen varatussa kohdassa ottanut kantaa mahdolliseen maasta poistamiseensa eikä hän ole toimittanut lomaketta hakemuksen jättämisen yhteydessä, tulee Maahanmuuttoviraston kuulla häntä mahdollisesta maasta poistamisesta. Pääsääntöisesti asiasta kuullaan muiden mahdollisesti pyydettävien liitteiden ohella.

Jos tämän jälkeen ulkomaalainen ei lähetä Maahanmuuttovirastolle vapaamuotoista vastinettaan tai käännyttämisvastinelomaketta, katsotaan, että hän ei ole käyttänyt hänelle varattua tilaisuutta tulla kuulluksi. Edellä mainitun on käytävä ilmi päätökseltä. Jos lomakkeen jättämisestä on kulunut yli kuusi kuukautta ja hakijan tilanne on muuttunut käsittelyn aikana, tulisi häneltä tällöin joka tapauksessa pyytää uusi vastine. Vastine voi tapauskohtaisesti olla yli kuusi kuukautta vanha, jos asianosaisen tilanteessa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia. Sitä, ettei tilanteessa ole tapahtunut olennaisia muutoksia, voi perustella ainakin saatujen rekisteritietojen perusteella.

[Jatkolupaa/pysyvää/P-EU oleskelulupaa koskeva hakemus](#)

Ulkomaalaislain 60 §:n 2 momentin mukaan jatkolupaa, pysyvää oleskelulupaa ja pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupaa haetaan Suomessa. Siten lähtökohtaisesti jatkolupaa haettaessa maastapoistamismenettelyksi valikoituu maasta karkottaminen, ellei hakija poistu maasta oleskelulupahakemuksen vireyttämisen jälkeen ja hänen oleskelulupansa olisi umpeutunut ennen kuin hän palaa takaisin Suomeen.

Pääsääntöisesti ulkomaalaista kuullaan mahdollisesta karkottamisesta samalla kun häneltä pyydetään muita asian käsittelyyn tarvittavia liitteitä ja selvityksiä ellei myönteinen päätös vaikuta todennäköiseltä jo siinä vaiheessa. Vastinepyynnössä on aihetta mainita, millä perusteella karkottamista harkitaan (esimerkiksi, jos oleskelulupaa ei myönnetä ja/tai, että henkilö on syylistynyt rikoksiin Suomessa). Samalla ulkomaalaiselta kysytään hänen siteistään Suomeen ja koti-/asuinmaahan sekä mahdollisista oleskeluluvista muiden jäsenvaltioiden alueelle. Jos ulkomaalaisella on oleskelulupa toisen jäsenvaltion alueelle, häneltä tiedustellaan, millä perusteella oleskelulupa on myönnetty ja

pyydetään toimittamaan kopio oleskelulupakortin molemmista puolista. Näissä tilanteissa ja, jos asiassa ei olla tekemässä vaatimusta siirtyä, häntä tulee kuulla maasta poistamisesta sekä kansalaisuusvaltion että oleskeluluvan myöntäneen oleskeluvaltion osalta.

Jos vastineen toimittamisesta on kulunut yli kuusi kuukautta ja hakijan tilanne on muuttunut käsittelyn aikana, tulisi häneltä tällöin joka tapauksessa pyytää uusi vastine. Vastine voi tapauskohtaisesti olla yli kuusi kuukautta vanha, jos asianosaisen tilanteessa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia. Sitä, ettei tilanteessa ole tapahtunut olennaisia muutoksia, voidaan perustella ainakin saatujen rekisteritietojen perusteella. Jos asianosaisen olosuhteet (esimerkiksi uusi avioliitto tai lapsen saaminen) ovat muuttuneet edellisen vastineen saamisen jälkeen, maastapoistamiskuuleminen tulee tehdä uudelleen, vaikkei asiassa olisikaan kulunut kuutta kuukautta viimeisimmän vastineen saamisesta.

Jos ulkomaalaisella on väestötietojärjestelmästä ilmeneviä tai muutoin on tiedossa, että hänellä on ulkomaalaislain mukaisia perheenjäseniä Suomessa, tulee myös heitä kuulla asianmukaisesti.

Perheenjäsenen kuulemisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 13.3 Perheenjäsenen kuuleminen.](#)

13.6 Kuuleminen ja uusi selvitys

Edellä selostetusti hallintolain 34 §:n mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Kuulemisen perustehtävät ovat asianosaisen oikeusturvan takaaminen, päätöksenteon tasapuolisuuden turvaaminen, vuorovaikutteisuuden tukeminen asian käsittelyssä sekä viranomaisen selvityskeinona toimiminen.

Lähtökohtana on se, että asianosaiselle varataan tilaisuus tulla kuulluksi sen jälkeen, kun vaatimukset on asiassa esitetty ja tarvittavat selvitykset on hankittu. On kuitenkin mahdollista, että kuulemisen jälkeen tulee viranomaisen tietoon sellaista uutta selvitystä, joka voisi vaikuttaa asian ratkaisuun. Tämän perusteella viranomaisen on arvioitava, tulisiko asianosaiselle varata tilaisuus tulla kuulluksi näistä uusista seikoista. Uuden kuulemistarpeen voi aiheuttaa esimerkiksi lapsen toisen huoltajan esittämä väite, johon asianosainen itse ei ole ottanut kantaa antamassaan vastineessa ja heidän intressinsä ovat erisuuntaisia.

Kuulemisvelvoite koskee myös viranomaisen toimesta asian käsittelyn kuluessa hankittuja uusia lisäselvityksiä, joilla voi olla merkitystä ratkaisun kannalta asiassa (Ks. esim. EAOA 21.4.2005 D 2685/4/03).

Hallintolain 34 §:n ja ulkomaalaislain 145 §:n näkökulmasta kyse ei ole siitä, onko asianosainen tietoinen uuden selvityksen vaikutuksesta asiansa käsittelyyn. Kyse on ennemminkin siitä, että asianosaiselle on turvattava mahdollisuus lausua mielipiteensä häntä koskevassa asiassa, jos sillä voi olla merkitystä päätöksenteossa.

Tilanteessa, jossa on täysin selvää, ettei uudesta selvityksestä kuuleminen vaikuttaisi millään tavalla päätösharkintaan, voisi se olla hallintolain 34 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettulla tavalla ilmeisen tarpeetonta. Kuulemisvelvoitteesta voi poiketa vain hyvin painavista syistä, jolloin "ilmeisen tarpeettomuuden" kohdalla on arvioitava, vaarantuuko asianosaisen oikeusturva, jos häntä ei kuulla asiaan saadun uuden selvityksen osalta.

Viranomaisen on harkittava uuden selvityksen painoarvoa suhteessa kuulemisen tarpeellisuuteen. Jos on selvää, että kuuleminen tapahtuisi niin ikään muodon vuoksi ilman minkäänlaista konkreettista vaikuttamismahdollisuutta, voitaisiin kuuleminen tällaisessa tilanteessa katsoa ilmeisen tarpeettomaksi. Jos uuden selvityksen vaikutuksesta jäisi kuitenkin minkäänlaista epäilyä, olisi asianosaista syytä kuulla.

Hallintolain 34 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan asian saa ratkaista asianosaista kuulematta, jos kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle, yleiselle turvallisuudelle taikka ympäristölle. Säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan oikeuskäytännössä asianosaisen kuulematta jättämisestä on pidetty yleensä perusteltuna silloin, kun asianosaisen aikaisemmista toimista tai tulevan päätöksen sisällöstä voidaan perustellusti päätellä asianosaisen pyrkivän vaikeuttamaan tai estämään päätöksen tekemistä esimerkiksi aineistoa tuhoamalla tai piileskelemällä. Säännöksen taustalla on ajatus tärkeän yleisen tai yksityisen edun huomioon ottamisesta viranomaisen päätöksenteossa (Ks. HE 72/2002 vp, s. 90). Siten asiassa saadun uuden selvityksen näkökulmasta hallituksen esityksessä tarkoitettuina seikkoina voitaisiin ulkomaalaisasioissa pitää esimerkiksi pakenemiseen, yleiseen järjestykseen, yleiseen turvallisuuteen, kansalliseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen liittyvän vaaran käsillä oloa ulkomaalaislaissa tarkoitettulla tavalla.

Pakenemisen vaarasta, yleiseen järjestykseen, yleiseen turvallisuuteen, kansalliseen turvallisuuteen ja kansanterveyteen liittyvästä vaarasta tarkemmin:

[Linkki: Luku 6.2.1.3 Kansanterveys.](#)

[Linkki: Luku 10 Pakenemisen vaara.](#)

[Linkki: Luku 11 Yleinen järjestys ja yleinen turvallisuus.](#)

[Linkki: Luku 12 Kansallisen turvallisuuden vaarantaminen.](#)

Tilanteessa, jossa asia on ratkaistu hallintolain 34 §:n 2 momentin nojalla kuulematta, on tämä perusteltava päätöksellä. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet siihen, että asia on ratkaistu kuulematta asianosaista sekä mainittava tavanomaisella tavalla hallintolain 34 §:n 2 momentti kuin muutkin sovelletut säännökset (Ks. HL 45 §).

13.7 Yhdenvertaisuusvaltuutetun kuuleminen

Yhdenvertaisuusvaltuutetulla on oikeus pyynnöstään tulla kuulluksi ulkomaalaisen karkottamista tai turvapaikanhakijaa koskevassa asiassa. Asian ratkaiseva viranomainen voi tapauskohtaisesti asettaa kohtuullisen määräajan lausunnon antamiselle (Ks. Ulkl 209 §). Kuuleminen järjestetään vasta siinä vaiheessa, kun kaikki selvitykset asian ratkaisemista varten on hankittu, jolloin yhdenvertaisuusvaltuutetulle varataan tarvittaessa tilaisuus tutustua niihin ja antaa lausuntonsa asiasta. Lausunnoissa on keskitytty arvioimaan turvapaikka-asioissa myönteisen päätöksen mahdollisuuksia ja karkottamisasioissa karkottamispäätösten edellytysten täyttymistä (Ks. HE 28/2003 vp, s. 245). Yhdenvertaisuusvaltuutetulla on rajoitettu lukuoikeus UMA-järjestelmään.

14 Päätösten perusteluvelvollisuus ja kieli

14.1 Viranomaisen selvittämisvelvollisuus

Ulkomaalaislain 7 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen on huolehdittava asian selvittämisestä. Asianosaisen on esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista ja muutoinkin myötävaikutettava oman asiansa selvittämiseen. Viranomaisen on osoitettava asianosaiselle, mitä lisäselvitystä asiassa tulee esittää. Selvityspyynnön tulee olla yksilöity sekä oikeassa suhteessa niihin selvitysketjuun, jotka asianosaisella on hänen olosuhteensa huomioon ottaen käytettävissään. Ulkomaalaislain säännös viranomaiselle kuuluvasta selvittämisvelvollisuudesta vastaa hallintolain säännöksiä viranomaisen selvittämisvelvollisuudesta. Se korostaa hallintolain lähtökohtaa, jonka mukaan viranomaisen tulee huolehtia siitä, että asia tulee selvitettyksi (Ks. HE 28/2003 vp, s. 120 - 121).

Hallintolain 31 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Säännöksen yksityiskohtaisista perusteluista käy ilmi, että sen tarkoituksena on korostaa virallisperiaatteen noudattamista ja pyrkimystä aineellisen totuuden saavuttamiseen asettamalla viranomaisen velvollisuudeksi huolehtia asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä. Esityksen mukaan asian riittävällä selvittämisellä tarkoitetaan sitä, että viranomainen hankkii sellaiset tiedot ja selvitykset, joilla se arvioi olevan merkitystä asian ratkaisemiselle. Selvittämisen asianmukaisuus puolestaan korostaa viranomaiselle kuuluvaa menettelyjohtovaltaa ja huolellisuutta selvityksen hankkimisesta. Viranomainen voi hankkia selvityksen itse viran puolesta toisilta viranomaisilta tai se voi pyytää selvitystä asianosaiselta. Viranomaisen on myös mahdollista pyytää ulkopuolista tahoa esittämään selvitystä. Selvityksen laajuus ja tarve tulee harkita tapauskohtaisesti (Ks. HE 72/2002 vp, s. 86).

Ulkomaalaislain 7 §:n 2 momentti sisältää myös asianosaisen selvittämisvelvollisuutta koskevan perussäännöksen. Asianosaiselle kuuluvalla myötävaikuttamisella tarkoitetaan pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan lähinnä sitä, että asianosainen pyrkii viranomaisen kanssa vilpittömään yhteistyöhön siten, että asian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot saadaan tuotua mahdollisimman kattavasti ja totuudenmukaisesti esille (Ks. HE 28/2003 vp, s. 120 - 121).

14.2 Oikeus saada perusteltu päätös

Hallintolain 45 §:n 1 momentin mukaan päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset. Tässä yhteydessä seikat ja selvitykset tarkoittavat nimenomaisesti päätöksen perusteena olevien tosiseikkojen esittämistä. Päätöksen perusteleminen toimii viranomaistoiminnan laaduntakeena siten, että se käyttää harkintavaltaansa oikeusjärjestyksen mukaisella tavalla. Hallintolain 45.1 §:n mukaisella tavalla perusteltu päätös välittää asianosaiselle tiedon ratkaisuun johtaneista perusteista, ja tätä kautta hän voi arvioida esimerkiksi muutoksenhaun tarpeellisuutta (Ks. HE 72/2003 vp, s. 100).

Maasta poistamisen perusteet on lueteltu tyhjentävästi ulkomaalaislaissa. Perusteluvelvollisuuden kannalta päätöksessä on kiinnitettävä huomiota kokonaisharkinnassa vaikuttaviin seikkoihin. Perustelujen merkitys korostuu, jos

päätöksen lopputulos on asianosaisen kannalta kielteinen. Tällöin pelkkä viittaus sovellettuun säännökseen tai sen toistaminen ei ole riittävää (Ks. HE 72/2002 vp, s. 108). Perusteluissa on yksilöidysti todettava, mitkä seikat on katsottu selvitetyn ja mikä merkitys niille on päätöksessä annettu. Jotta kyse olisi tosiasiallisesta kokonaisharkinnasta, päätöksestä tulisi käydä ilmi päätöksessä olevaa johtopäätöstä vastaan ja puolesta puhuvat seikat.

14.3 Maastapoistamismenettelyssä käytettävä kieli

14.3.1 Maastapoistamisasian käsittelyvaiheessa käytettävä kieli

Kielilain 10 §:n 1 momentin mukaan valtion viranomaisessa jokaisella on oikeus käyttää suomea tai ruotsia. Viranomaisen on lisäksi järjestettävä asiassa kuultavalle mahdollisuus tulla kuulluksi omalla kielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Tässä yhteydessä kielelliset oikeudet on muotoiltu kansalaisuuteen katsomatta jokaisen, jonka oma kieli on suomi tai ruotsi, oikeudeksi. Vastaanottajan kielen selvittämisestä ei kuitenkaan saisi aiheutua viranomaiselle kohtuutonta lisätyötä (Ks. HE 92/2002 vp, s. 70 - 71 ja 82).

Jos ulkomaalainen on ilmoittanut väestötietojärjestelmään joko suomen tai ruotsin kielen asiointikielekseen, tulee viranomaisen yleensä käyttää tätä kieltä, jollei se käytä ulkomaalaisen vastaanottajan omaa kieltä tai muuta, ulkomaalaiselle suunnatussa tiedottamisessa käytettävää vierasta kieltä (Ks. HE 92/2002 vp, s. 82).

Ulkomaalaislain 203 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta ja kääntämisestä, jos ulkomaalainen ei osaa kielilain mukaan viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä; taikka hän ei vammaisuutensa tai sairautensa vuoksi voi tulla ymmärretyksi:

1. turvapaikkamenettelyssä käsiteltävässä asiassa;
2. käännättämisestä tai maasta karkottamista koskevassa asiassa; tai
3. asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta.

Pykälän 2 momentin mukaan viranomainen voi asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä muussa kuin edellä selostetuissa asioissa.

Viranomaisen velvollisuus huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä ei koske aineistoa, joka ei vaikuta asian käsittelyyn (Ks. Ulkl 203 § 4 mom.).

Ulkomaalaislaki turvaa asianosaiselle laajemman oikeuden viranomaisen järjestämään tulkitsemiseen ja kääntämiseen, sillä hallintolain vastaavassa pykälässä velvollisuus rajoittuu lähtökohtaisesti viranomaisen aloitteesta vireillä tuleviin asioihin (Ks. HL 26 §). Hallintolain esitöiden perusteella "tulkitsemisellä" ja "kääntämisellä" ei tarkoiteta ammatillista tulkkausta ja kääntämistä. Siten viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä itse tai turvautua ulkopuoliseen apuun. Jos viranomainen ei itse huolehdi kääntämisestä, se voi teettää käännöksen käännöstoimistossa tai muulla laillistetulla kielenkääntäjällä. Esityksen mukaan viranomaisen käännös voi olla myös lyhennelmä asiakirjan sisällöstä. Asiakirja olisi kuitenkin aina tulkettava tai käännettävä niin laajasti, että asianosaiselle käy ilmi sen keskeinen sisältö ja ne tiedot, joilla saattaa olla tai on ollut merkitystä asian ratkaisemiselle (Ks. HE 72/2002 vp, s. 77).

14.3.2 Päätöksen kieli

Kielilain 2 §:n 1 momentin mukaan kielilain tarkoituksena on turvata perustuslain 17 §:ssä säädetty jokaisen oikeus käyttää viranomaisessa omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia. Päätökset annetaan kuitenkin yleensä suomen kielellä, ellei asianomainen nimenomaisesti pyydä ruotsinkielistä päätöstä tai ellei viranomainen kielilain 12 §:n perusteella toisin päättä.

Kielilain 12 §:n 1 momentin mukaan hallintoasian käsittelykielenä on kaksikielisessä viranomaisessa asianosaisen kieli. Jos asianosaiset ovat erikielisiä tai jos kaikki asianosaiset eivät asian vireille tullessa ole viranomaisen tiedossa, viranomainen päättää käytettävästä kielestä asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen. Jos kielivalintaa ei voida tehdä tällä perusteella, käytetään viranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kieltä.

Kielilain 12 §:ssä hallintoasialla tarkoitetaan hallintolain mukaisessa järjestyksessä käsiteltävää asiaa, joka koskee yhden tai useamman asianosaisen oikeutta, etua tai velvollisuutta ja joka voi johtaa hallintopäätöksen tekemiseen. Hallintoasialla ei tarkoiteta viranomaisen yleistä toimintaa, kuten neuvontaa ja tiedottamista. Säännös koskee sekä yksityishenkilön vireillepanemia että viranomaisaloitteisia asioita (Ks. HE 92/2002 vp, s. 74).

Esimerkkejä päätöksen kielen määräytymisestä:

- Päätöksen kieli määräytyy yleensä **väestötietojärjestelmässä** olevan tiedon perusteella. Jos väestötietojärjestelmän asiointikieleksi on merkitty suomi, päätös on tehtävä suomeksi. Jos vastaavasti asiointikieleksi on merkitty ruotsin kieli, on päätös tehtävä ruotsiksi. Vaikka asiointikieleksi on mahdollista valita myös englanti, päätös tehdään kuitenkin vain suomen tai ruotsin kielellä.
- Jos **väestötietojärjestelmästä ei käy ilmi asiointikieltä**, määrittyy päätöksessä käytettävä kieli tällöin saatavien muiden tietojen perusteella. Jos asianosainen on esimerkiksi toimittanut vastineensa ruotsin kielellä ja kokonaistilanne huomioiden vaikuttaa siltä, että hän asioi myös tällä kielellä, tehdään maastapoistamispäätös ruotsin kielellä.
- Jos **Ahvenanmaan** poliisi on esittänyt Maahanmuuttovirastolle ulkomaalaisen maasta poistamista, on esityksen johdosta tehtävä päätös annettava lähtökohtaisesti ruotsin kielellä. Samoin myös tilanteessa, jossa asianosainen ulkomaalainen asuu väestötietojärjestelmän tietojen perusteella Ahvenmaan maakunnan alueella. Päätösten ruotsinkielisyys johtuu Ahvenanmaan itsehallinnollisesta asemasta. Ahvenanmaan itsehallintolain 36 §:ssä säädetyn mukaan maakunta on ruotsinkielinen, sekä maakunnassa valtion viranomaisten virkakieli on ruotsi. Edellä selostetusta on säädetty poikkeus Ahvenanmaan itsehallintolain 37 §:ssä, jonka mukaan Suomen kansalaisella on omassa asiassaan oikeus käyttää maakunnassa toimivassa tuomioistuimessa ja muussa valtion viranomaisessa suomen kieltä. Vuoden 2000 perustuslakiuudistuksen perusteella tämän oikeuden voidaan katsoa koskevan myös Ahvenanmaan maakunnan alueella oleskelevia ulkomaalaisia, eikä vain Suomen kansalaisia (Ks. perustuslaki 17 §; HE 73/1993 vp, s. 88 - 89).
- **Ruotsin kansalaiselle** päätös tulee tehdä yleensä ruotsin kielellä. Tämä johtuu siitä, että Ruotsin kansalaisen asema on muodostunut sellaiseksi, että hänen kielelliset oikeutensa ovat johdettavissa yhtäältä perustuslaista (jokaisen oikeus käyttää suomen tai ruotsin kieltä) ja toisaalta Ruotsin

kansalaisten osalta erikseen kielellisiä oikeuksia on turvattu kääntämisen ja tulkitsemisen osalta sopimuksella Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välillä Pohjoismaiden kansalaisten oikeudesta käyttää kieltään muussa Pohjoismaassa (ns. Pohjoismainen kielisopimus, SopS 11/1987) (Ks. HE 92/2002 vp, s. 15). Jos Ruotsin kansalainen on kuitenkin ilmoittanut väestötietojärjestelmään asiointikielekseen suomen kielen ja kokonaistilanne huomioiden vaikuttaa siltä, että hän asioi myös tällä kielellä, tehdään maastapoistamispäätös suomen kielellä.

14.3.3 Päätöksen tulkitseminen tai kääntäminen

Ulkomaalaislain 203 §:n 5 momentin mukaan asianosaisella on oikeus saada häntä koskevasta päätöksestä tieto äidinkielellään tai kielellä, jota hänen perustellusti voidaan olettaa ymmärtävän. Tieto päätöksestä annetaan tulkitsemalla tai kääntämällä. Tällä oikeudella ei ole vaikutusta viranomaisen velvollisuuteen tehdä päätökset joko suomen tai ruotsin kielellä.

Tyypillisesti asianosainen saa tiedon maastapoistamispäätöksestä tiedoksiannon yhteydessä, esimerkiksi poliisin tai rajatarkastusviranomaisen tulkitsemisella tai kääntämisellä. Tiedoksiantomerkinnässä on merkittävä näkyviin kieli, jolle päätös tulkittu. Myös mahdollisen tulkin/tulkitsijan on allekirjoitettava päätös tiedoksiannon yhteydessä. Maahanmuuttoviraston tekemästä päätöksestä on lähetettävä jäljennös tiedoksiantomerkintöineen Maahanmuuttovirastoon.

15 Maastapoistamispäätöksen tiedoksianto

15.1 Oikeus saada päätös tiedoksi ja tiedoksiantotavat

Hallintolain 54 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on annettava tekemänsä päätös viipymättä tiedoksi asianosaiselle ja muulle tiedossa olevalle, jolla on oikeus hakea siihen oikaisua tai muutosta valittamalla. Viranomaisen on annettava tiedoksi myös sellainen päätös, johon liittyy muutoksenhakukielto.

Ulkomaalaisen maasta poistamisessa sovelletaan aina ulkomaalaislakia. Ulkomaalaislain 204 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaislain perusteella tehtyjen päätösten tiedoksianto toimitetaan tavallisena tai todisteellisenä tiedoksiantona taikka yleistiedoksiantona ulkomaalaislaissa säädetyllä tavalla. Maasta poistamisen tiedoksiantoon sovelletaan muutoin hallintolakia, jollei ulkomaalaislaissa toisin säädetä.

15.1.1 Tavallinen tiedoksianto

Ulkomaalaislain 205 §:n 1 momentin mukaan tavallinen tiedoksianto toimitetaan kirjeellä vastaanottajalle. Vastaanottajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Asian katsotaan kuitenkin tulleen Maahanmuuttoviraston tietoon kirjeen saapumispäivänä. Tavallista tiedoksiantoa saadaan käyttää päätöksessä, jotka ovat hakijalle myönteisiä.

Jos päätösharkinta päättyy siihen, ettei ulkomaalaista poisteta maasta, tai maastapoistamisasia raukeaa – voi tiedoksiantomenettelynä käyttää tavallista tiedoksiantoa. Jos päätösharkinnassa päädytään ulkomaalaisen maasta poistamiseen, on tiedoksiantoon käytettävä todisteellista tiedoksiantoa.

Todisteellisesta tiedoksiannosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 15.1.2 Todisteellinen tiedoksianto.](#)

[Linkki: Luku 15.2 Tiedoksianto maastapoistettavalle.](#)

[Linkki: Luku 15.3 Tiedoksianto karkotetun tai käännytetyn perheenjäsenelle.](#)

...

Ulkomaalaislain 205 §:ää koskevan hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan myönteisen oleskelulupapäätöksen tiedoksiantaminen tehdään tavallisessa tiedoksiantomenettelyssä eli kirjeitse. Sen sijaan hakijan kannalta kielteinen päätös on annettava todisteellisesti tiedoksi. Esityksessä on jatkettu toteamalla, että tämä noudattaa hallintolain periaatetta eli sitä, että todisteellista tiedoksiantamista käytetään silloin, kun kyse on hakijaa velvoittavasta päätöksestä tai todisteellinen tiedoksianto on hakijan oikeuksien kannalta tarpeellista (Ks. HE 2/2016 vp, s. 7 - 8). Edellä kerrottu hallintolain periaate käy ilmi hallintolain 60 §:stä. Sen mukaan tiedoksianto on toimitettava postitse saantitodistusta vastaan, jos se koskee velvoittavaa päätöstä, jonka tiedoksisaannista alkaa kulua muutoksenhakuaja tai muu vastaanottajan oikeuteen vaikuttava määräaika. Samaa voidaan käyttää myös, jos se on muusta syystä tarpeen asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi.

Maastapoistamispäätös sisältää maastapoistetulle velvollisuuden poistua päätöksen mukaisesti maasta ja päätöksen tiedoksiannosta alkaa kulua muutoksenhakuaja. Tällöin viranomainen ei voi antaa päätöstä tiedoksi Suomessa oleskelevalle maastapoistetulle tavallista tiedoksiantoa käyttäen, vaan tiedoksianto on suoritettava todisteellisesti. Raukeamispäätökset annetaan tiedoksi tavallisena tiedoksiannona. Myös tilanteessa, jossa asianosainen on poistunut maasta maastapoistamispäätöksen antamisen jälkeen, voidaan päätös antaa hänelle tiedoksi tavallisella tiedoksiannolla. Jos asianosainen oleskelee ulkomailla, eikä viranomaisella ole hänen yhteistietojaan, annetaan päätös tiedoksi yleistiedoksiannolla.

Muutoksenhausta tarkemmin:

[Linkki: Luku 17 Muutoksenhaku maastapoistamisasiassa.](#)

15.1.2 Todisteellinen tiedoksianto

Ulkomaalaislain 205 §:n 2 momentin mukaan tiedoksianto on muutoin kuin myönteisissä päätöksissä toimitettava postitse saantitodistusta vastaan. Päätös voidaan myös luovuttaa tiedoksiannon vastaanottajalle tai tämän edustajalle. Tiedoksiannosta on tällöin tehtävä kirjallinen todistus, josta käyvät ilmi tiedoksiannon toimittaja ja vastaanottaja sekä tiedoksiannon ajankohta. Jos viranomainen katsoo siihen olevan aihetta, tiedoksianto voidaan toimittaa haastetiedoksiannona. Haastetiedoksiantoon sovelletaan, mitä oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään. Haastetiedoksiannon toimittaa poliisi tai rajatarkastusviranomainen (Ks. Ulkl 205 § 3 mom.).

Kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa tiedoksianto on toimitettava aina todisteellisesti siten kuin 2 ja 3 momentissa säädetään. Tiedoksiannon toimittaa Maahanmuuttovirasto tai Maahanmuuttoviraston pyynnöstä poliisi, jos se voi tarkoituksenmukaisesti huolehtia tiedoksiantotehtävästä. Jos on tehty päätös hakijan maasta poistamiseksi, tiedoksiannon toimittaa poliisi tai poliisin pyynnöstä Maahanmuuttovirasto, jos se voi tarkoituksenmukaisesti huolehtia tiedoksiantotehtävästä.

Jos tiedoksiannon vastaanottaja piileskelee tai välttelee tiedoksisaantia taikka hänen olinpaikastaan ei muutoin ole tietoa, sovelletaan hallintolain 61 §:n säännöksiä sijaistiedoksiannosta.

Sijaistiedoksiannosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 15.1.3 Sijaistiedoksianto.](#)

Ulkomaalaislain 205 §:n perusteella ulkomaalaisen maasta poistamiseksi tehdyn maastapoistamispäätöksen tiedoksianto tulisi aina suorittaa todisteellisella tiedoksiannolla. Todisteellisen tiedoksiannon tavat on kuvattu 205 §:n 2 ja 3 momentissa. Näitä ovat lainvalmisteluaineiston mukaan tiedoksi antaminen postitse saantitodistusta vastaan, päätöksen luovuttaminen viranomaisessa asianosaiselle tai tämän edustajalle sekä haastetiedoksianto. Haastetiedoksiantoa käytettäisiin käytännössä vain tilanteissa, joissa siihen on erityistä syytä. Tarvetta haastetiedoksiantoon on erityisesti niissä päätöksissä, joihin sisältyvä käännettäminen voidaan panna täytäntöön ennen valitusajan umpeutumista. Hallituksen esityksen mukaan tällaisissa tapauksissa on olemassa erityinen riski, että päätöksensaaaja pakoilee viranomaisia eikä maasta poistamista saada pantua täytäntöön tehokkaasti. Tarve haastetiedoksiantoon tulisi arvioida aina tapauskohtaisesti (Ks. HE 2/2016 vp, s. 15 - 16).

Näin ollen lainvalmisteluaineiston perusteella ulkomaalaisen maasta poistamisen, joista erityisesti tilanteet, joissa karkotetulle tai käännetyille on myönnetty aika vapaaehtoiselle paluulle, on viranomaisen harkinnan perusteella annettavissa tiedoksi kaikilla todisteellisen tiedoksiannon muodoilla. Vakiintuneessa hallintokäytännössä on kuitenkin yleensä katsottu aiheelliseksi, että ulkomaalaisen maasta poistamiseksi annetut päätösten tiedoksiannot suorittaa poliisi, joka yleensä luovuttaa toimitiloissaan päätöksen maastapoistettavalle. Joka tapauksessa on päätöksen tiedoksi antavan viranomaisen harkinnassa, toteuttaako se tiedoksiannon postitse saantitodistusta vastaan, luovutetaanko päätös viranomaisessa asianosaiselle tai tämän edustajalle. Poliisi ja rajatarkastusviranomainen voi harkinnallaan käyttää haastetiedoksiantoa.

Tiedoksiantavan viranomaisen on otettava huomioon antaessaan päätöstä tiedoksi se, mitä on säädetty ulkomaalaislain 203 §:ssä tulkitsemisesta ja kääntämisestä.

Ulkomaalaislain 203 §:ssä tarkoitettusta tulkitsemisesta ja kääntämisestä tarkemmin:

[Linkki: Luku 14.3.3 Päätöksen tulkitseminen ja kääntäminen.](#)

15.1.3 Sijaistiedoksianto

Hallintolain 61 §:n mukaan, jos todisteellisen tiedoksiannon vastaanottajaa tai tämän edustajaa ei tavoiteta, asiakirja voidaan luovuttaa suljettuna kirjeenä suostumusta vastaan:

1. vastaanottajan kanssa samassa taloudessa asuvalle viisitoista vuotta täyttäneelle henkilölle;
2. vastaanottajan työnantajalle tai työnantajan edustajalle;

3. jos vastaanottaja harjoittaa elinkeinoa pysyvässä toimipaikassa, tämän yrityksen palveluksessa olevalle henkilölle; taikka
4. vastaanottajana olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa olevalle toimihenkilölle.

Sijaistiedoksiannosta on tehtävä kirjallinen todistus, josta käy ilmi tiedoksiannon toimittaja ja kenelle asiakirja on luovutettu sekä tiedoksiannon ajankohta. Jäljennös tiedoksiantotodistuksesta on viipymättä lähetettävä tiedoksiannon vastaanottajalle.

Tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen kolmantena päivänä sijaistiedoksiantoa koskevan tiedoksiantotodistuksen osoittamasta päivästä. Sijaistiedoksiantoa ei voida toimittaa, ellei tiedoksiannon vastaanottajan voida otaksua saavan asiakirjaa haltuunsa kohtuullisessa ajassa.

15.1.4 Yleistiedoksianto

Yleistiedoksiannosta on säädetty hallintolain 62 §:ssä. Säännöksen mukaan yleistiedoksiannossa asiakirja pidetään määrätyn ajan vastaanottajan nähtävillä viranomaisessa. Asiakirjan nähtävillä asettamisesta on ilmoitettava yleisessä tietoverkossa viranomaisen verkkosivuilla ja tarpeen vaatiessa sellaisessa sanomalehdessä, josta vastaanottajan voidaan otaksua parhaiten saavan tiedon. Jos ilmoitusta ei voida tietoliikennehäiriöiden tai muun tähän rinnastettavan syyn vuoksi julkaista viranomaisen verkkosivuilla, asiakirjan nähtävillä asettamisesta on ilmoitettava myös virallisessa lehdessä.

Ilmoituksesta on käytävä ilmi, mitä asia koskee sekä maininta siitä, missä ja mihin ajankohtaan saakka asiakirja pidetään nähtävillä. Ilmoituksessa on lisäksi mainittava ajankohta, jona se on julkaistu viranomaisen verkkosivuilla ja todettava, että tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä kyseisestä julkaisemisajankohdasta. Jos ilmoitusta ei ole voitu julkaista viranomaisen verkkosivuilla, ilmoituksessa on todettava tiedoksisaannin tapahtuneen seitsemäntenä päivänä ilmoituksen julkaisemisesta virallisessa lehdessä.

15.2 Tiedoksianto maastapoistettavalle

Käännyttämis- tai karkottamispäätöksen tiedoksiantotapa riippuu päätösharkinnan lopputuloksesta. Jos päätösharkinnassa päädytään ulkomaalaisen karkottamiseen tai käännyttämiseen, on päätös annettava tiedoksi aina todisteellisesti. Vakiintuneen hallintokäytännön mukaisesti yleensä poliisi antaa maastapoistamispäätökset tiedoksi asianosaiselle. Muussa tapauksessa voidaan käyttää tavallista tiedoksiantoa tai yleistiedoksiantoa. Pääsyn epäämispäätös annetaan tiedoksi luovuttamalla asianomaiselle kolmannen maan kansalaiselle vakiomuotoinen päätöslomake, johon henkilön on merkittävä kuittaus päätöksen vastaanottamisesta (Ks. Schengenin rajasäännöstö 14 artiklan 2 kohta). Toisin sanoen maasta poistamista koskeva päätös, jossa päädytään ulkomaalaisen maasta poistamiseen, annetaan aina tiedoksi todisteellisesti. Tämä tarkoittaa, että vastaanottajan on kuitattava saaneensa päätös tiedoksi.

Maahanmuuttoviraston tekemän maastapoistamispäätöksen tiedoksiannon toimittaa Suomessa yleensä ulkomaalaisen oleskelupaikkakunnan poliisi tai asiaa hoitava poliisi- tai rajatarkastusviranomainen. Rajatarkastusviranomainen ei kuitenkaan anna tiedoksi kansainvälistä suojelua koskevia päätöksiä.

Maahanmuuttovirasto toimittaa maasta poistamista koskevat tiedoksi annettavat päätökset UMan välityksellä maasta poistamisesta vastuussa olevalle viranomaiselle. Maahanmuuttoviraston virkahenkilön on huolehdittava, että UMan kautta lähtee tiedoksiantopyyntö edellä mainitulle viranomaiselle. Pyyntöä tehnyt Maahanmuuttoviraston virkahenkilö voi tarvittaessa jättää kommentin tietopyynnön sisältävään UMan diaariin, jos tiedoksiantoon sisältyy jotain erityisesti huomioitavia asioita, esimerkiksi alkuperäisten asiakirjojen palauttaminen.

Poliisin tai rajatarkastusviranomaisen tekemän maastapoistamispäätöksen tiedoksiannon toimittaa yleensä päätöksen tehnyt tai täytäntöönpanosta vastaava viranomainen. Mikäli ulkomaalaisen olinpaikka on tuntematon eikä häntä tavoiteta päätöksen tiedoksiantoa varten, on hänet etsintäkuulutettava. Tiedoksiannosta huolehtivan viranomaisen on myös lähtökohtaisesti huolehdittava mahdollisten muiden ulkomaalaisasioissa annettujen päätösten tiedoksiannosta samassa yhteydessä, kun he antavat maastapoistamispäätöksen tiedoksi.

Annettaessa päätöstä tiedoksi maastapoistettavalle, on päätöksen liitteenä oltava valitusosoitus. Maasta poistamista koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (Ks. Ulkl 190 §:n 1 mom.). Toimivaltaisesta hallinto-oikeudesta säädetään ulkomaalaislain 192 ja 193 §:ssä. Pääsyn epäämistä koskevan päätöksen muutoksenhaku on tehtävä kansallisen lainsäädännön mukaisesti, joten epäämispäätökseenkin on liitettävä valitusosoitus. Lisäksi pääsyn epäämispäätöksen yhteydessä on annettava kirjallinen tieto yhteyspisteistä, jotka voivat antaa tietoja edustajista, jotka ovat toimivaltaisia toimimaan kolmannen maan kansalaisen puolesta (Ks. Schengenin rajasäännöstö 14 artiklan 3 kohta).

Päätöksen tiedoksiannon yhteydessä ulkomaalaiselta on tiedusteltava, onko hän halukas poistumaan maasta ennen kuin päätös saavuttaa täytäntöönpanokelpoisuuden. Jos ulkomaalainen ilmoittaa kahden todistajan läsnä ollessa suostuvansa maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanoon, tulee hänen allekirjoittaa päätökseen sitä koskeva merkintä (Ks. Ulkl 202 §:n 2 mom.). Todistajat vahvistavat allekirjoituksellaan merkinnän. Suostumus ei poista ulkomaalaiselta muutoksenhakuoikeutta. Päätöksen tiedoksiantajan on varmistettava, että ulkomaalainen on ymmärtänyt päätöksen sisällön ja sen vaikutukset.

Maastapoistamisasiassa tehdyn raukeamispäätöksen (ulkomaalaisen olinpaikkaa ei tiedetä ja on todennäköistä, että hän ei oleskele enää Suomessa) antaa tiedoksi maasta poistamista harkinnut viranomainen postitse tavallisella kirjeellä, jos ulkomaalaisella väestötietojärjestelmän mukaan on Suomessa voimassa oleva osoite ja hänen tiedetään ymmärtävän päätöksessä käytettyä kieltä (suomi, ruotsi). Jos poliisi tai rajatarkastusviranomainen on tehnyt Maahanmuuttovirastolle esityksen ulkomaalaisen maasta poistamiseksi, saatetaan raukeamispäätös myös esityksen tehneen viranomaisen tietoon.

Jos ulkomaalainen, joka on kolmannen maan kansalainen, on ilmoittanut Suomen viranomaisille ulkomaisen osoitteensa, tulee asiassa esittää tiedoksiantopyyntö Suomen ulkomaan edustustolle. Tiedoksiantopyyntöä ei kuitenkaan tehdä, jos ulkomaalaisen maasta poistamiseen sovelletaan ulkomaalaislain 10 luvun säännöksiä (kuuluu vapaan liikkuvuuden piiriin).

[Maastapoistamisen tiedoksianto käytännössä](#)

Jos Maahanmuuttovirasto on omasta aloitteestaan päättänyt ulkomaalaisen maasta poistamisesta, päätöksen yhteydessä tehdään UMA-järjestelmän kautta tiedoksiantopyyntö asianosaisen oleskelupaikkakunnan pääpoliisiasemalle tai asiaa muutoin hoitavalle poliisi- tai rajatarkastusviranomaiselle.

Jos on ratkaistu yhtä aikaa oleskelulupa- tai kansainvälisen suojelun harkinta-asia, poliisi antaa myös sen tiedoksi. Jos asianosaisella on täytäntöönpanematon maastapoistamispäätös eikä tämän jälkeen ole annettu uutta päätöstä maasta poistamisesta, poliisi antaa tälle tiedoksi myös mahdolliset uudet kielteiset päätökset.

Jos on tehty päätös, ettei asianosaista käännytetä/karkoteta, päätös voidaan lähettää hänelle tiedoksi tavallista tiedoksiantoa käyttäen, esimerkiksi kirjeitse (e-kirje), tai sähköpostitse, jos hän on antanut tähän suostumuksensa sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 19 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Sähköisestä tiedoksiannosta tarkemmin Maahanmuuttoviraston Ohjeessa päätöksen tiedoksiannosta (MIG-Dno-2022-2234).

Maastapoistettava poistunut maasta ennen päätöksen tiedoksiantoa

Jos poliisilta tai muuta kautta tulee tieto, että asianosainen on poistunut Suomesta, mutta päätös käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta on ehditty jo tehdä, tiedoksiantopyyntö voidaan tehdä asianosaisen kotimaan tai hänen kotimaassaan asioita hoitavalle Suomen edustustolle. Samalla on tarkistettava, onko asianosaisesta riittävät yhteystiedot UMAssa. Jos edellä mainitun toimenpiteen suorittanut virkahenkilö ei ole ollut maastapoistamisasiassa esittelijänä, tulee asiasta välittää tieto myös maastapoistamispäätöksen esitelleelle Maahanmuuttoviraston virkahenkilölle. Vaikka Suomen edustusto olisi suorittanut maastapoistamispäätöksen tiedoksiantamisen, on Maahanmuuttoviraston virkahenkilön huolehdittava tarpeellisten tiedoksiantomerkintöjen tekemisestä UMA-järjestelmään. Pyyntöä edustustolle ei kuitenkaan tule esittää tilanteessa, jossa ulkomaalainen kuuluu vapaan liikkuvuuden direktiivin soveltamisen piiriin.

Tilanteessa, jossa henkilö on poistunut maasta jo ennen kuin päätös maasta poistamisesta annettiin, tulisi päätös korjata hallintolain 50 §:n nojalla. Tämä johtuu siitä, ettei ulkomailla oleskelevalle henkilölle ole mahdollista tehdä maastapoistamispäätöstä.

Tiedoksianto voidaan suorittaa myös ulkomaan saantitodistuskirjeellä. Näin on toimittava erityisesti silloin, kun asiaan liittyy sellaisia asioita, joita edustustot eivät hoida (esim. jatkoluvat, pysyvät luvat, EU-rekisteröinnit). Näissä asioissa ulkomaan saantitodistuskirjeen lähettäminen on tiedoksiannon pääasiallinen menettely. Jos asianosainen on poistunut koko Euroopan unionin ja Schengen-alueelta, tulee aikaisemmin lähetetty palauttamista koskeva kuulutus tarvittaessa poistaa, sekä tarvittaessa muuttaa asia maahantulokieltokuulutukseksi. Näin menetellään myös silloin, kun poliisi ei ole tavoittanut hakijaa.

Sähköisestä hakemuksesta tehty oleskelulupaa koskeva päätös ja sen yhteydessä tehty maastapoistamispäätös voidaan tiedoksiantaa sähköisesti, jos on selvää, että hakija on poistunut Suomesta. Asiassa on käytettävä harkintaa, koska maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano jää tekemättä. Jos tieto henkilön maasta poistumisesta ei tullut poliisilaitokselta, tulee myös poliisilaitokselle ilmoittaa heille aikaisemmin osoitetun tiedoksiantopyynnön

sulkemisesta ja henkilön maasta poistumisesta. Tässä tilanteessa myös aikaisemmin lähetetty palauttamista koskeva kuulutus tulee tarvittaessa poistaa.

Tiedoksianto EU-kansalaiselle ja hänen perheenjäsenelleen

Ulkomaalaislain 201 a §:n 5 momentin mukaan käännättämistä tai maasta karkottamista koskevan päätöksen tiedoksiannossa on ilmoitettava aika, jonka kuluessa käännetyt tai maasta karkotetut on poistuttava maasta. Tämän ajan on oltava vähintään yksi kuukausi päätöksen tiedoksiantamisesta, jollei maasta poistamiselle ole perusteltua kiireellistä syytä. Tänä aikana päätöstä ei voida panna täytäntöön viranomaistoimin. Hallituksen esityksen mukaan perusteltu kiireellinen syy voi olla esimerkiksi se, että henkilön maassaolo muodostaa uhan yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle (Ks. HE 205/2006 vp, s. 44).

Jos ulkomaalaisen maasta poistamiseen on sovellettu ulkomaalaislain 10 luvun säännöksiä, on otettava huomioon, ettei tiedoksianto voi missään olosuhteissa antaa edustuston tehtäväksi.

Tiedoksianto asiamiehelle ja ilmoitus päämiehelle toimitetusta tiedoksiannosta

Yksityishenkilölle osoitettu tiedoksianto voidaan toimittaa myös hänen asiamiehelleen eli henkilölle, jolla on valtuus toimia päämiehensä nimissä ja ottaa päämiestään koskeva tiedoksianto vastaan. Jos tiedoksianto toimitetaan valtuutetun sijaan hänen päämiehelleen, hallintolain 56 §:n 3 momentin mukaan valtuutetulle on ilmoitettava päämiehelle toimitetusta tiedoksiannosta. Käytännössä Maahanmuuttovirasto ilmoittaa valtuutetulle todisteellisen tiedoksiannon toimittamisesta, kun tiedoksianto on toimitettu, ja tavallisen tiedoksiannon toimittamisesta, kun kirje tai sähköinen viesti on lähetetty. Ilmoitus ei sisällä tietoa päätöksen tai muun asiakirjan sisällöstä vaan ainoastaan tiedon siitä, mikä asiakirja on kyseessä, ja milloin tiedoksianto on toimitettu.

Yksityishenkilön ja tämän laillisen edustajan tiedoksiantoon liittyvistä asioista tarkemmin Maahanmuuttoviraston Ohjeessa päätöksen tiedoksiannosta (MIGDno-2022-2234).

15.3 Tiedoksianto maastapoistettavan perheenjäsenelle

Hallintolain 54 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on annettava päätös tiedoksi sellaiselle taholle, jolla on oikeus hakea siihen oikaisua tai muutosta valittamalla. Jos asiassa katsotaan, että perheenjäsenellä on valitusoikeus, tulee tällöin päätös antaa kyseiselle perheenjäsenelle tiedoksi, ellei laissa ole toisin säädetty. Perheenjäsenellä ei ole kuitenkaan oikeutta saada tiedoksi vastuunmäärittämisasetukseen perustuvia päätöksiä.

Prosessiekonomisista syistä Maahanmuuttovirasto tekee maastapoistamispäätöksen samassa yhteydessä, kun se tekee esimerkiksi kielteisen päätöksen oleskelulupa- tai kansainvälistä suojelua koskevaan hakemukseen, päätöksen oleskeluluvan peruuttamisesta tai kansainvälisen suojelun harkinta-asiassa. Samoin menetellään EU-rekisteröinti- ja oleskelukorttiasioissa.

Perhesideperusteisissa oleskelulupahakemuksissa myös perheenjäsen on asianosainen ja hänellä on oikeus saada oleskelulupa- sekä maastapoistamispäätös tiedoksi kokonaisuudessaan. Jos kyse on muusta kuin perhesideperusteisesta hakemuksesta, mutta siinä on huomioitu Zambrano-

periaate ja sen yhteydessä riippuvuussuhteen on katsottu olevan olemassa, syntyy perheenjäsenelle sitä kautta valitusoikeus ja päätös on annettava tiedoksi myös perheenjäsenelle. Koska Zambrano-periaate huomioidaan elimellisesti oleskelulupapäätöksessä eikä niinkään maastapoistamisharkinnassa, jää kyseisen lupaprosessin harkittavaksi, mitkä osat päätöksistä käytännössä annetaan perheenjäsenelle tiedoksi. Perheenjäsenen tiedoksisaantioikeus on mahdollista toteuttaa esimerkiksi luomalla päätöksestä ote, johon kootaan relevantti sisältö varsinaisesta päätöksestä ja kyseinen ote annetaan perheenjäsenelle tiedoksi todisteellisesti.

Oleskelulupa-asiassa asianosaisena olevalle perheenjäsenelle päätös annetaan todisteellisella tiedoksiannolla kokonaisuudessaan. Samoin toimitaan erillisten maastapoistamispäätösten kanssa silloin, kun asiassa on arvioitu olevan käsillä Zambrano-periaatteen mukainen riippuvuussuhde. Yleensä päätös annetaan perheenjäsenelle tiedoksi postitse saantitodistusta vastaan. Kuitenkin tilanteissa, jossa esimerkiksi poliisin kutsumana maastapoistettava saapuu yhdessä perheenjäsenensä kanssa tiedoksiantotilaisuuteen, voi tällöin poliisi samalla antaa maastapoistamispäätöksen tai siitä mahdollisesti laaditun otteen tiedoksi myös maastapoistettavan perheenjäsenelle.

Todisteellisesta tiedoksiannosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 15.1.2 Todisteellinen tiedoksianto.](#)

On tilanteita, joissa kaikki perheenjäsenet päätetään poistaa maasta samaan valtioon, mutta jokaiselle perheenjäsenelle tehdään oma päätös. Otteen tekeminen ja tiedoksiantaminen ns. ristiin ei ole tarpeen sellaisissa tapauksissa, joissa kaikille perheenjäsenille tehdään maastapoistamispäätös samaan valtioon. Jos sen sijaan päätetään perheenjäsenten maasta poistamisesta eri valtioihin, tehdään otteet ja annetaan ne tiedoksi.

15.4 Velvollisuus tehdä yhteistyötä

Velvollisuudesta tehdä yhteistyötä on säädetty ulkomaalaislain 145 a §:ssä. Säännöksen mukaan ulkomaalaisen on tehtävä yhteistyötä toimivaltaisten viranomaisten kanssa maastapoistamismenettelyn kaikissa vaiheissa. Säännöstä ei sovelleta ulkomaalaiseen, jonka maasta poistamiseen sovelletaan ulkomaalaislain 10 luvun säännöksiä. Ulkomaalaisen velvollisuutena on:

1. ilmoittaa kaikki seikat, jotka ovat tarpeen hänen henkilöllisyytensä todentamiseksi;
2. ilmoittaa kauttakulkumaat matkareitillään Suomeen;
3. olla tavoitettavissa koko menettelyn ajan; ja
4. esittää kotimaansa viranomaiselle pyyntö saada voimassa oleva matkustusasiakirja ja myötävaikuttaa kotimaansa viranomaisten suorittamaan matkustusasiakirjan myöntämistä koskevaan tunnistamiseen.

Ulkomaalaiselle on annettava maasta poistamista koskevan päätöksen tiedoksiannon yhteydessä tieto hänen velvollisuudestaan tehdä yhteistyötä ja velvollisuuden noudattamatta jättämisen mahdollisista seurauksista.

Yhteistyövelvoitteen taustalla on palauttamisen täytäntöönpanon varmistaminen. Yhteistyövelvoitteella korostetaan oman toiminnan merkitystä asiansa edistämisessä. Hallituksen esityksessä onkin todettu, että myös maahantulokieltoa koskevan sääntelyn tiukentamisen yhteydessä korostuu yksilön oman käyttäytymisen merkitys. Kielteisen oleskelulupapäätöksen ja

maastapoistamispäätöksen saanut henkilö voi välttää maahantulokiellon poistumalla maasta omaehtoisesti hänelle annetun vapaaehtoisin paluun aikana. Ulkomaalaislain 145 a §:ssä säädetty yhteistyövelvoite vastaa pitkälti turvapaikanhakijalle kuuluvaa velvoitetta tehdä yhteistyötä toimivaltaisten viranomaisten kanssa turvapaikkamenettelyn yhteydessä.

Yhteistyövelvoitteessa ei ole kyse turvaamistoimen määrittämisestä.

Yhteistyövelvoitetta tehostaa se, että se on myös yksi pakenemisen vaaran arviointiperusteista, ja siten velvoitteen noudattamatta jättäminen voi johtaa myös maahantulokiellon määräämiseen (Ks. HE 143/2024 vp, s. 7, 52 ja 90 - 91). Hallintovaliokunta on mietinnössään korostanut palautusten tehostamisen näkökulmasta etenkin nimenomaista velvoitetta tehdä yhteistyötä toimivaltaisten viranomaisten kanssa (Ks. HaVM 2/2025 vp, s. 3).

On tärkeä varmistaa, että ulkomaalaiselle annetaan tietoa seurauksista, joita yhteistyövelvoitteen noudattamatta jättämisestä voi aiheutua suhteessa esimerkiksi pakenemisen vaaran arviointiin tai mahdollisuuteen määrätä säilöön otosta taikka jatkaa sitä. Viranomaisen tehtävänä on maastapoistamispäätöksen tiedoksiannon yhteydessä kertoa palautettavalle yhteistyövelvoitteesta ja sen noudattamatta jättämisen seurauksista (Ks. HE 143/2024 vp, s. 91).

Yhteistyövelvoitteen noudattamatta jättämistä koskevasta menettelystä tai sen toteavasta tahosta ei ole säädetty erikseen. Kyse ei siten ole itsenäisestä menettelystä, vaan sen toteaminen on osa pakenemisen vaaran arviointia esimerkiksi säilöön ottamisen yhteydessä. Tämä arviointi on maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanoa valmistelevan viranomaisen vastuulla. Erillistä päätöstä asiasta ei tehtäisi (Ks. HE 143/2024 vp, s. 91). Näin ollen yhteistyöstä tiedottaminen ja sen arvioinnin suorittaa lähtökohtaisesti poliisi tai rajatarkastusviranomainen.

Ulkomaalaislain 145 a §:ssä tarkoitetun yhteistyövelvoitteen noudattamatta jättämisen mahdollisista seuraamuksista tarkemmin:

[Linkki: Luku 3.2.2 Toimivaltaisen viranomaisen velvoite määrätä maahantulokiello ja siitä poikkeaminen yksittäistapauksessa.](#)

[Linkki: Luku 3.2.5 Maahantulokiellon määrääminen erillisellä päätöksellä - vapaaehtoisin paluun aikaa ei ole noudatettu tai peruste maahantulokiellon määräämiseen on tullut esiin vasta maastapoistamispäätöksen jälkeen.](#)

[Linkki: Luku 10 Pakenemisen vaara.](#)

15.5 Tiedottaminen yhdenvertaisuusvaltuutetulle

Tiedottamisesta yhdenvertaisuusvaltuutetulle on säädetty ulkomaalaislain 208 §:ssä. Säännöksen mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetun tietoon on saatettava ulkomaalaislain mukaiset päätökset, jotka koskevat oleskeluluvan myöntämistä kansainvälisen suojelun tai tilapäisen suojelun perusteella taikka ulkomaalaisen käännättämistä, maasta karkottamista tai pääsyn epäämistä. Tämän tietoon on viipymättä saatettava myös ulkomaalaisen säilöönottoa ja lapsen asumisvelvollisuutta koskevat päätökset. Yhdenvertaisuusvaltuutetun pyynnöstä hänen tietoonsa on saatettava muutkin ulkomaalaislain mukaiset päätökset sekä ulkomaalaislain 152 b §:ssä tarkoitetun maasta poistamisen täytäntöönpanon valvonnan edellyttämät tarpeelliset tiedot. Tiedottaminen toteutetaan käytännössä siten, että yhdenvertaisuusvaltuutetulla on lukuoikeus UMA-järjestelmään, missä kyseiset päätökset ovat luettavissa. Valtuutetun

oikeudesta saada tietoja säädetään yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain 4 §:ssä.

16 Maastapoistamispäätöksen täytäntöönpano

Maastapoistamispäätöksen panee täytäntöön aina joko poliisi tai rajatarkastusviranomainen. Täytäntöönpanosta vastuussa oleva viranomaislainen harkitsee tarkan maastapoistamisajankohdan, joka on määritettävissä sen jälkeen, kun päätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi ja matkajärjestelyt on tarvittaessa saatu sovittua vastaanottavan valtion kanssa. Ajankohdan määrittymiseen tai sen siirtymiseen voi lisäksi vaikuttaa esimerkiksi palautuskielto tai hallintotuomioistuimen päätös lykätä täytäntöönpanoa. Maasta poistamista voi lykätä myös ulkomaalaisen terveydentila tai harvemmin toimiva lentoyhteys. Lentokoneen kapteeni voi kieltäytyä ottamasta henkilöä matkustajaksi kansainvälisen ilmailuliikenteen turvallisuutta koskevien määräysten perusteella, jos henkilöllisyys on epäselvä (Ks. HE 208/2010 vp, s. 4). Kapteeni voi myös kieltäytyä ottamasta henkilöä matkustajaksi silloin, jos hän käyttäytyy häiritsevästi.

Tarkemmin käännyttämis- ja karkottamispäätöksen täytäntöönpanosta poliisihallituksen ohjeessa käännyttämistä ja maasta karkottamista koskevan päätöksen täytäntöönpanosta (POL-2021-67956).

16.1 Karkottamis- ja käännyttämis­päätöksen täytäntöönpano muussa kuin kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa

16.1.1 Karkottamispäätöksen täytäntöönpano

Ulkomaalaislain 200 §:ssä on säädetty karkottamispäätöksen täytäntöönpanosta muussa kuin kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa. Säännöksen 1 pykälän mukaan päätöstä karkottamisesta muussa kuin kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa, johon saa hakea muutosta valittamalla, ei saa panna täytäntöön ennen kuin asia on lainvoimaisesti ratkaistu, ellei korkein hallinto-oikeus toisin määrää. Siten hallinto-oikeuden päätöksen ei tarvitse olla lainvoimainen, jotta karkottamispäätös voitaisiin panna täytäntöön (Ks. HE 24/2018 vp, s. 27 - 28).

Päätös maasta karkottamisesta, joka on tehty ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 - 4 kohdan tai 4 momentin perusteella, voidaan panna täytäntöön aikaisintaan 30 päivän kuluttua siitä, kun päätös on annettu tiedoksi, jollei hallinto-oikeus toisin määrää. Päätöstä maasta karkottamisesta ei kuitenkaan saa panna täytäntöön ennen kuin 198 b §:n 2 momentissa (Ks. luku 16.5) tarkoitettu hakemus on ratkaistu. Pykälän 2 momentin taustalla on karkottamispäätöksen täytäntöönpanon nopeuttaminen sellaisten henkilöiden osalta, jotka esimerkiksi käyttäytymisellään vaarantavat muiden turvallisuuden (Ks. HE 24/2018 vp, s. 21).

Päätös maasta karkottamisesta, joka perustuu 51 §:ssä (maasta poistumisen estymisestä ks. luku 5) tarkoitetun tilapäisen oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä olevan perusteen poistumiseen, voidaan panna täytäntöön aikaisintaan kahdeksantena päivänä sen jälkeen, kun päätös on annettu tiedoksi hakijalle, jollei hallinto-oikeus toisin määrää. Ennen täytäntöönpanoa on varmistuttava siitä, että määräaikaan on sisältynyt vähintään viisi arkipäivää (Ks. Ulkl 200 § 5 mom.).

16.1.2 Käännyttämispäätöksen täytäntöönpano

Muusta kuin kansainvälistä suojelua koskevan käännyttämispäätöksen täytäntöönpanosta on säädetty ulkomaalaislain 201 §:ssä. Sen mukaan päätöstä käännyttämisestä muussa kuin kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää. Jos asiassa tarvitaan valituslupa korkeimmalta hallinto-oikeudelta, valitus ei estä täytäntöönpanoa, ellei korkein hallinto-oikeus toisin määrää. Siten käännyttämispäätösten täytäntöönpanokelpoisuus poikkeaa karkottamispäätösten täytäntöönpanosta. Käännyttämispäätöksissä pääsääntönä on, että ne ovat tiedoksiannosta lähtien täytäntöönpanokelpoisia, ja tästä tehtävät poikkeukset koskevat lähinnä kansainvälistä suojelua hakeneita henkilöitä (Ks. HE 24/2018 vp, s. 16).

Säännöstä sovelletaan kokonaisuudessaan rajatarkastusviranomaisen tai poliisin tekemiin käännyttämispäätöksiin sekä Maahanmuuttoviraston päätöksiin siltä osin kuin kysymyksessä ei ole kansainvälistä suojelua hakeneen ulkomaalaisen käännyttäminen.

16.1.3 Maasta karkottamis- ja käännyttämispäätösten yhteiset säännökset

Päätöstä käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta ei saa panna täytäntöön 147 a §:n perusteella vapaaehtoiselle paluulle annetun määräajan kuluessa. Täytäntöönpano on kuitenkin sallittu, jos on olemassa pakenemisen vaara tai henkilön katsotaan olevan vaaraksi yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle (Ks. Ulkl 202 §).

Ulkomaalaislain 202 §:n 1 momentin mukaan lainvoimaista päätöstä tai päätöstä, joka on ulkomaalaislain mukaan jo muutoin pantavissa täytäntöön, ei saa panna täytäntöön, jos on syytä epäillä, että ulkomaalaisen palauttaminen alkuperämaahan tai muuhun maahan saattaa hänet 147 §:ssä tarkoitettuun vaaraan.

Palautuskiellosta tarkemmin:

[Linkki: Luku 9 Palautuskielto.](#)

16.2 Käännyttämis- ja karkottamispäätöksen täytäntöönpano kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa

Käännyttämis- ja karkottamispäätöksen täytäntöönpanosta kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa on säädetty ulkomaalaislain 200 a §:ssä. Säännöksen 1 momentin mukaan, jos ulkomaalainen on hakenut oleskelulupaa kansainvälisen suojelun perusteella, päätöstä käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta, johon saa hakea muutosta valittamalla, ei saa panna täytäntöön ennen kuin asia on lainvoimaisesti ratkaistu, ellei jäljempänä 200 a §:ssä toisin säädetä. Jos asiassa tarvitaan valituslupa korkeimmalta hallinto-oikeudelta, valitus ei estä täytäntöönpanoa, ellei korkein hallinto-oikeus toisin määrää.

16.2.1 Maasta poistamisen täytäntöönpano sekä hakemuksen peruuttaminen, hakemuksen tutkimatta jättäminen, ilmeisen perusteeton hakemus ja nopeutettu menettely

16.2.1.1 Hakija on peruuttanut kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen, hakemus on jätetty tutkimatta tai käsitelty nopeutetussa menettelyssä

Edellä luvussa 16.2 selostetun ulkomaalaislain 200 a §:n 1 momentin mukaisesta pääsäännöstä on pykälässä säädetty useampia poikkeuksia.

[Hakija on peruuttanut kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksensa tai se on jätetty tutkimatta](#)

Tilanteissa, joissa hakija on peruuttanut hakemuksensa ulkomaalaislain 95 b §:ssä tarkoitetulla tavalla tai se on jätetty tutkimatta 103 §:n 2-4 kohdan nojalla, päätös käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta voidaan panna täytäntöön sen jälkeen, kun se on annettu hakijalle tiedoksi, jollei hallinto-oikeus toisin määrää (Ks. Ulkl 200 a § 2 mom.)

Ulkomaalaislain 103 §:n 2-4 kohdan perusteella annetuilla päätöksillä tarkoitetaan tilanteita, joissa kansainvälistä suojelua koskeva hakemus on jätetty tutkimatta, koska hakija:

- voidaan lähettää toiseen valtioon, joka vastuuvaltion määrittämisestä annetun neuvoston asetuksen mukaan on vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä;
- on saanut kansainvälistä suojelua toisessa EU:n jäsenvaltiossa, johon hänet voidaan lähettää; taikka
- on tehnyt uusintahakemuksen, joka ei täytä ulkomaalaislain 102 §:n 3 momentissa säädettyjä edellytyksiä hakemuksen tutkittavaksi ottamiselle.

[Päätös, joka on tehty turvallisesta turvapaikkamaasta tulleen ulkomaalaisen käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta](#)

Päätös, joka on tehty turvallisesta turvapaikkamaasta tulleen ulkomaalaisen käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta 103 §:n 1 kohdan perusteella. Tämän osalta on yksinomaan riittävää se, että kansainvälistä suojelua koskeva hakemus on jätetty tutkimatta 103 §:n 1 kohdan perusteella, koska hakija on saapunut sellaisesta 99 §:ssä määritellystä turvallisesta turvapaikkamaasta tai 99 a §:ssä määritellystä turvallisesta kolmannesta maasta, jonne hänet voidaan palauttaa (Ks. Ulkl 200 a § 3 mom.)

[Hakemus on käsitelty nopeutetussa menettelyssä](#)

Sellaisen hakijan käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta, jonka hakemus on käsitelty nopeutetussa menettelyssä 104 §:n 1 momentin 1 - 7 tai 9 kohdan nojalla ja katsottu 101 §:n nojalla ilmeisen perusteettomaksi, voidaan panna täytäntöön aikaisintaan kahdeksantena päivänä sen jälkeen, kun päätös on annettu tiedoksi hakijalle, jollei hallinto-oikeus toisin määrää. Täytäntöönpanoa ennen on varmistauduttava siitä, että määräaikaan on sisältynyt vähintään viisi arkipäivää (Ks. Ulkl 200 a § 3 mom.).

Ulkomaalaislain 200 a §:n 4 momentin mukaan päätöstä käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta ei saa panna täytäntöön 200 a §:n 2 ja 3 momentissa

säädetyllä tavalla ennen kuin 198 b §:n 1 momentissa tarkoitettu täytäntöönpanoa koskeva hakemus ratkaistu.

Ulkomaalaislain 198 b §:n 1 momentin mukaan, jos päätös käännättämisestä tai maasta karkottamisesta on tehty 95 b, 101 tai 103 §:n nojalla, täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä koskeva hakemus on tehtävä seitsemän päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu tiedoksi hakijalle. Määräaikaan sisältyy vähintään viisi arkipäivää.

Tarkemmin kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen peruuttamisesta ja hakemuksen tutkimatta jättämisestä käsitellään Maahanmuuttovirasto Ohjeessa kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä - Turvapaikkaohje (MIGDno-2024-2943).

16.2.1.2 Ensimmäinen uusintahakemus

Ensimmäinen uusintahakemus, joka ei täytä 102 §:n 3 momentissa säädetyjä tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä, ei estä aikaisemman hakemuksen perusteella tehdyn lainvoimaisen käännättämispäätöksen tai karkottamispäätöksen täytäntöönpanoa, jos uusintahakemuksen tarkoituksena on vain tämän päätöksen välittömän täytäntöönpanon estäminen tai viivästyttäminen (Ks. Ulkl 200 a § 8 mom.).

Välittömän täytäntöönpanon arvioimiseksi on hakijalle annettu tieto maastapoistamisjärjestelyjen aloittamisesta. Annetun tiedon sisältö ja sen antamisen ajankohdan on oltava yksiselitteisesti hakemuksen alustavan tutkinnan suorittavan Maahanmuuttoviraston ja päätöksen täytäntöönpanosta vastaavan poliisin saatavilla, ja tietojen tulee olla jälkikäteen todennettavissa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että nämä seikat on oltava kirjattuna UMA-järjestelmään. Poliisin tulisi kirjata poliisiasian tietojärjestelmään yksiselitteisesti hakijalle annetut tiedot maastapoistamisjärjestelyjen aloittamisesta, annetun tiedon sisällöstä, antamisen ajankohdasta ja mahdollisen uusintahakemuksen jättämisestä. Poliisiasian tietojärjestelmään kirjatut tiedot tallennetaan UMassa uusintahakemusasian diaariin, jolloin ne ovat käytettävissä kaikilla asiaa käsittelevillä, myös muutoksenhaussa.

Arvioitaessa täytäntöönpanokelpoisuutta, kun hakija on jättänyt uusintahakemuksen sen jälkeen, kun maastapoistamisjärjestelyjen aloittamisesta on ilmoitettu, on otettava huomioon, onko hakijalla ollut tosiasiaa mahdollisuus jättää uusintahakemus aiemmin. Tällöin on otettava huomioon myös se, milloin hakija on saanut tiedon uusista perusteista tai seikoista. Lähtökohtaisesti mitä pidempi aika hakijalla on ollut mahdollisuus jättää uusintahakemus ja mitä lähempänä hakijan tiedossa olevaa maasta poistamista hakemus jätetään, sitä perustellumpaa on katsoa, että hakemus on jätetty vain välittömän täytäntöönpanon estämiseksi tai viivästyttämiseksi. Kaikissa tilanteissa on kuitenkin otettava huomioon ehdoton palautuskielto (ks. luku 9 Palautuskielto). Aiemman maastapoistamis päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus edellyttää aina, että uusintahakemus ei täytä tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä.

Tarkemmin uusintahakemukseen liittyviä kysymyksiä käsitellään Maahanmuuttoviraston Ohjeessa kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä - Turvapaikkaohje (MIGDno-2024-2943).

16.2.1.3 Toinen uusintahakemus

Ulkomaalaislain 200 a §:n 5 momentin mukaan toisen 102 §:ssä tarkoitetun uusintahakemuksen jättäminen ei estä aikaisempaan uusintahakemukseen muun kuin 95 b §:n nojalla tehdyn lainvoimaisen käännyttämispäätöksen tai karkottamispäätöksen täytäntöönpanoa.

Säännöksen osalta on huomattava, että aikaisempaan uusintahakemukseen on voitu tehdä muukin päätös kuin tutkimatta jättäminen, kunhan kyse ei ole 95 §:n mukaisesta hakemuksen peruuttamisesta. Toisella uusintahakemuksella tarkoitetaan toista tai myöhempää uusintahakemusta. Uuden maastapoistamispäätöksen tekemättä jättäminen kyseisen uusintahakemuksen kohdalla ei myöskään edellytä sitä, että uusintahakemus pitäisi jättää tutkimatta, vaan maastapoistamispäätös on mahdollista jättää tekemättä myös esimerkiksi aineellisesti tutkitun uusintahakemuksen yhteydessä, jos ulkomaalaislain 146 §:n mukainen kokonaisharkinta tai 147 §:n mukaisen palautuskiellon mukaiset seikat ei edellytä uuden maastapoistamispäätöksen tekemistä. Uuden maastapoistamispäätöksen (ns. moninkertainen maastapoistamispäätös) antaminen ulkomaalaislain 146 §:n mukaisen kokonaisharkinnan perusteella on erittäin poikkeuksellista.

Moninkertaisiin maastapoistamispäätöksiin liittyvistä kysymyksistä tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.13 Yksi maastapoistamispäätös pääsääntönä ja siitä poikkeaminen.](#)

Tarkemmin toiseen uusintahakemukseen liittyviä kysymyksiä käsitellään Maahanmuuttoviraston Ohjeessa kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä - Turvapaikkaohje (MIGDno-2024-2943).

16.2.1.4 Maahanmuuttoviraston uusintahakemuspäivystys

Maahanmuuttovirasto järjestää uusintahakemuspäivystyksen kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneen hakijan maastapoistamisen yhteydessä, jos on mahdollista, että hakijan jättäessä maastapoistamisen yhteydessä uusintahakemuksen hakijan maasta poistamista voitaisiin jatkaa, jos uusinta hakemusta ei oteta tutkittavaksi. Tällaisissa ulkomaalaislain 200 a §:n 5 - 8 momenttien mukaisissa tapauksissa hakijalle ei tehdä enää uutta maastapoistamispäätöstä uusintahakemukseen tehtävän päätöksen yhteydessä. Uusintahakemuspäivystyksen tarkoituksena on toteuttaa menettelydirektiivin 41 artiklan vaatimusta siitä, että jäsenvaltiot voivat tehdä poikkeuksen oikeudesta jäädä jäsenvaltion alueelle ainoastaan silloin, kun määrittävä viranomainen katsoo, että palauttamispäätös ei johda suoraan tai epäsuorasti palauttamiseen, joka loukkaisi kansainväliseen ja unionin oikeuteen perustuvia kyseisen jäsenvaltion velvoitteita.

Uusintahakemuspäivystys järjestetään yhteistyössä Helsingin poliisilaitoksen kanssa. Päivystys voidaan ajoittaa mihin vuorokauden aikaan tahansa. Päivystyksessä seulotaan etukäteen tulevista poliisin järjestämistä saatetuista palautuksista ne tapaukset, joihin päivystysjärjestely soveltuu. Jos hakija haluaa päivystyksen aikana jättää uusintahakemuksen, päivystävä Maahanmuuttoviraston virkahenkilö tekee päätöksen siitä, ovatko hakijan esittämät uudet perusteet tai seikat sellaisia, joiden vuoksi hakemuksen tutkintaa olisi jatkettava ja hakijan maasta poistamisesta luovuttava.

Vain Maahanmuuttovirastolla on toimivalta arvioida, milloin uusintahakemus ei täytä tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä. Tämän

johdosta Maahanmuuttovirastolla on toimivalta arvioida, milloin uusintahakemus ei estä maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanoa.

Tarkemmin uusintahakemuspäivystyksestä Maahanmuuttoviraston Ohjeessa kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä - Turvapaikkaohje (MIGDno-2024-2943).

16.2.1.5 Lakkautettu tai peruutettu pakolais-/toissijaisen suojelun asema

Jos päätös maasta karkottamisesta tehdään ulkomaalaiselle, jonka pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema peruutetaan tai lakkautetaan, päätöstä, johon saa hakea muutosta valittamalla, ei saa panna täytäntöön ennen kuin asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Jos asiassa tarvitaan valituslupa korkeimmalta hallinto-oikeudelta, valitus ei estä täytäntöönpanoa, ellei korkein hallinto-oikeus toisin määrää. Sellaisen pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen karkottamisesta, jolla on pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema, säädetään 200 §:n 2 momentissa (Ks. UlkL 200 a § 9 - 10 mom.).

16.3 Unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan sekä perheenjäsenensä maasta poistamisen täytäntöönpano

Unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan sekä hänen perheenjäsenensä maasta poistamisen täytäntöönpanosta on säädetty ulkomaalaislain 201 a §:ssä. Säännös on jaettu karkottamista ja käännättämistä koskevan päätöksen täytäntöönpanoon. Lisäksi maastapoistamisperusteella on merkitystä sen suhteen, milloin maastapoistamispäätös tulee täytäntöönpanokelpoiseksi. Lisäksi näillä maastapoistamismenettelyillä on myös yhteisiä säännöksiä, jotka käsitellään tämän luvun loppuosassa.

Unionin kansalaiseen rinnastettava henkilö

Ulkomaalaislain 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan unionin kansalaiseen rinnastettavalla henkilöllä tarkoitetaan Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalaista.

Käännättämispäätöksen täytäntöönpano

Ulkomaalaislain 201 a §:n 1 momentin mukaan käännättämistä koskeva päätös voidaan panna heti täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää, jos joku käännytetään 167 §:n 1 kohdan tai 169 §:n 1 momentin perusteella ja asia on perustellusti kiireellinen.

Ulkomaalaislain 201 a §:n 2 momentin mukaan, jos joku käännytetään 167 §:n 2 tai 3 kohdan perusteella, käännättämistä koskeva päätös voidaan panna täytäntöön aikaisintaan 30 päivän kuluttua siitä, kun päätös on annettu käännetyille tiedoksi. Jos 167 §:n 3 kohdan perusteella tehty päätös perustuu siihen, että sen, jota päätös koskee, katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta, ja asia on perustellusti kiireellinen, päätös voidaan heti panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää.

Karkottamispäätöksen täytäntöönpano

Ulkomaalaislain 201 a §:n 3 momentin mukaan, jos joku karkotetaan maasta 168 §:n tai 169 §:n 2 momentin perusteella, karkottamista koskeva päätös, johon voi hakea muutosta valittamalla, voidaan panna täytäntöön sen jälkeen,

kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Jos asiassa tarvitaan valituslupa korkeimmalta hallinto-oikeudelta, valitus ei estä täytäntöönpanoa, jollei korkein hallinto-oikeus toisin määrää.

Jos päätös karkottamisesta on tehty sillä perusteella, että karkotettavan katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta 156 §:ssä säädetyin edellytyksin, päätös voidaan panna täytäntöön aikaisintaan 30 päivän kuluttua siitä, kun se on annettu tiedoksi, jollei hallinto-oikeus toisin määrää. Jos asiassa on haettu täytäntöönpanon keskeyttämistä tai kieltämistä, päätöstä ei kuitenkaan saa panna täytäntöön ennen kuin tätä asiaa koskeva hakemus on ratkaistu (Ks. UlkL 201 a § 4 mom.). Kyse on poikkeuksesta 3 momentissa ilmaistusta pääsäännöstä, jonka mukaan karkottamista koskeva päätös, joka on tehty 168 tai 169 §:n 2 momentin perusteella, voidaan panna täytäntöön sen jälkeen, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

Ulkomaalaislain 201 a §:n 4 momentissa on viitattu nimenomaisesti ulkomaalaislain 156 §:ään, jonka 1 momentin mukaan unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksenä on, että heidän ei katsota vaarantavan yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta. Saman pykälän 2 momentissa on määritelty yleiset kriteerit 1 momentissa tarkoitettujen seikkojen arvioinnille. Puolestaan 168 §:n 2 - 4 momenteissa on säädetty korkeammat kriteerit maastapoistamisedellytysten täyttymiselle vapaan liikkuvuuden direktiivin soveltamisen piiriin kuuluvan ulkomaalaisen osalta, jolla on pysyvä oleskeluoikeus, myönnetty pysyvä oleskelukortti, unionin kansalainen on laillisesti oleskellut maassa edelliset kymmenen vuotta, tai kyse on alaikäisestä unionin kansalaisesta. Kyse on vapaan liikkuvuuden direktiivin 28 artiklassa tarkoitetusta suojasta maasta poistamista vastaan, joka on tarkoitettu koskemaan nimenomaisesti maastapoistamispäätöstä, ei sen täytäntöönpanoa. Direktiivin 31 artiklan 2 kohdan mukaan, jos maastapoistamispäätöstä koskevan muutoksenhaun yhteydessä haetaan väliaikaismääräystä kyseisen päätöksen täytäntöönpanon keskeyttämiseksi, ei alueelta poistamista saa suorittaa ennen kuin on tehty väliaikaismääräystä koskeva päätös, paitsi jos:

- karkottamispäätös perustuu aikaisemmin annettuun oikeuden päätökseen;
- asianomaisilla henkilöillä on aikaisemmin ollut mahdollisuus hakea muutosta; tai
- maastapoistamispäätös perustuu 28 artiklan 3 kohdan mukaisiin yleistä turvallisuutta koskeviin pakottaviin syihin.

Kyse on siis tilanteista, joissa maastapoistamispäätös voitaisiin panna täytäntöön ilman, että hallintotuomioistuin olisi vielä ehtinyt ratkaista täytäntöönpanon keskeyttämistä koskevan hakemuksen väliaikaismääräyksellä. Tyhjentävän listauksen viimeiseksi mainitussa tilanteessa on viitattu ("yleistä turvallisuutta koskeviin pakottaviin syihin") direktiivin 28 artiklan 3 kohtaan, jossa on määritelty vain unionin kansalaisille kuuluva suoja maasta poistamista vastaan, tilanteessa, jossa hän on joko oleskellut vastaanottavassa jäsenvaltiossa edelliset kymmenen vuotta, tai hän on alaikäinen. Näin ollen direktiivin 31 artiklan 2 kohdasta on johdettavissa ainakin seuraavat johtopäätökset:

- Unionin kansalainen, joka on alaikäinen/oleskellut laillisesti maassa edelliset kymmenen vuotta ja hänen maastapoistamispäätös perustuu yleiseen turvallisuuteen liittyviin pakottaviin syihin, voidaan soveltaa ulkomaalaislain 201 a §:n 4 momentissa säädettyä menettelyä.

- Direktiivin 28 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu suoja maasta poistamista vastaan on tarkoitettu tehokkaimmaksi mahdolliseksi vapaasta liikkuvuudesta johdettavaksi suojaksi. Siten ulkomaalaislain 201 a §:n 4 momentissa säädetyn voidaan katsoa tulevan sovellettavaksi myös silloin, kun unionin kansalaisella on pysyvä oleskeluoikeus tai hänen perheenjäsenelleen on myönnetty pysyvä oleskelukortti.
- 31 artiklan 2 kohdan perusteella voitaisiin periaatteessa sallia yleisesti vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluvan henkilön maasta poistamisen täytäntöönpano, vaikka päätöksen täytäntöönpanon keskeyttämistä tai kieltämistä koskevaa hakemusta ei olisi vielä ratkaistu. Tämä ei ole kuitenkaan Suomessa mahdollista, sillä 201 a §:n 4 momentissa on selkeästi ilmaistu, että tällainen täytäntöönpanon keskeyttämistä tai kieltämistä koskeva päätös tulee aina olla ratkaistu ennen kuin täytäntöönpanon on mahdollista toteuttaa.

Pykälän 4 momentti koskee sekä kolmansien maiden kansalaisia että EU-kansalaisia ja heihin rinnastettavia (Ks. HE 24/2018 vp, s. 20. Ks. myös HaVM 10/2018 vp, s. 3-4).

Käännyttämis- ja karkottamispäätöksen täytäntöönpanon yhteiset säännökset

Käännyttämistä tai maasta karkottamista koskevan päätöksen tiedoksiannossa on ilmoitettava aika, jonka kuluessa käännytetyn tai maasta karkotetun on poistuttava maasta. Tämän ajan on oltava vähintään yksi kuukausi päätöksen tiedoksi antamisesta, jollei maasta poistumiselle ole perusteltua kiireellistä syytä. Tänä aikana päätöstä ei voida panna täytäntöön viranomaistoimin (Ks. Ulkl 201 a § 5 mom.). Perusteltu kiireellinen syy voi olla esimerkiksi se, että henkilön maassaolo muodostaa uhan yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle (Ks. HE 24/2018 vp, s. 31. Ks. myös HE 205/2006 vp, s. 44).

Jos käännyttämistä tai maasta karkottamista koskeva päätös pannaan täytäntöön yli kahden vuoden kuluttua sen tekemisestä, päätöksen täytäntöönpanevan viranomaisen on varmistettava päätöksen tehneeltä viranomaiselta, että maasta poistettavan yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle aiheuttama uhka on edelleen todellinen, ja arvioitava, ovatko olosuhteet karkottamispäätöksen tekemisen jälkeen muuttuneet (Ks. Ulkl 201 a § 6 mom.).

Ulkomaalaislain 201 a §:n 6 momentin tilanteessa päätöksen tehneen viranomaisen ollessa Maahanmuuttovirasto, tekee se täytäntöönpanevan viranomaisen pyynnöstä asiassa harkinnan ja ilmoittaa kirjallisen kannanottonsa (lausunto/sähköposti) täytäntöönpanevalle viranomaiselle. Päätöksen täytäntöönpanevan viranomaisen on itse arvioitava, ovatko olosuhteet maastapoistamispäätöksen jälkeen muuttuneet siten, että päätöstä ei tulisi panna täytäntöön.

Maahanmuuttoviraston kannanotto ei ole valituskelpoinen päätös, vaan täytäntöönpanon päättämisessä huomioitava selvitys.

16.4 Suostumus täytäntöönpanoon

Ulkomaalaislain 202 §:n 2 momentin mukaan käännyttämistä ja maasta karkottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön ennen kuin päätös on saanut lainvoiman, jos käännytetty tai maasta karkotettu kahden

esteettömän todistajan läsnä ollessa ilmoittaa suostuvansa päätöksen täytäntöönpanoon ja allekirjoittaa päätökseen tästä tehdyn merkinnän.

Samana säännöksen 2 momentin mukaan maasta karkottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön ennen kuin päätös on saanut lainvoiman, jos maasta karkotettu kahden esteettömän todistajan läsnä ollessa ilmoittaa suostuvansa päätöksen täytäntöönpanoon ja allekirjoittaa päätökseen tästä tehdyn merkinnän.

16.5 Maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä koskeva hakemus

Täytäntöönpanoa koskevasta hakemuksesta on säädetty ulkomaalaislain 198 b §:ssä. Jos päätös käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta on tehty 95 b, 101 tai 103 §:n perusteella, täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä koskeva hakemus on tehtävä seitsemän päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu tiedoksi hakijalle. Määräaikaan sisältyy vähintään viisi arkipäivää.

Jos päätös karkottamisesta on tehty 149 §:n 1 momentin 2 - 4 kohtien tai 4 momentin perusteella, täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä koskeva hakemus on tehtävä 30 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu tiedoksi hakijalle.

Hallinto-oikeus voi ratkaista täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä koskevan hakemuksen ilman viranomaisen toimittamia asiakirjoja, jos asian ratkaisemiseksi tarpeelliset seikat käyvät ilmi valituskirjelmästä tai muutoin (Ks. Ulkl 199 § 1 mom.). Ulkomaalaislain 199 §:n 3 momentin mukaan korkein hallinto-oikeus voi 1 momentissa säädetyn edellytyksin ratkaista täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä koskevan hakemuksen ilman asiassa kertyneitä asiakirjoja.

Hallinto-oikeuden päätökseen täytäntöönpanon kieltämisestä tai keskeyttämisestä koskevassa asiassa ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla (Ks. Ulkl 199 § 2 mom.).

Ulkomaalaislain 198 b §:n 1 momentissa tarkoitettua hakemusta koskeva päätös on tehtävä seitsemän päivän kuluessa. Määräaikaan sisältyy vähintään viisi arkipäivää (Ks. Ulkl 199 § 4 mom.).

16.6 Omaehtoinen maasta poistuminen ennen täytäntöönpanokelpoista maastapoistamispäätöstä

16.6.1 Oleskeluoikeudesta maastapoistamispäätöksen antamisen jälkeen

Ulkomaalaislain mukaan ulkomaalainen, joka jättäessään oleskelulupahakemuksen oleskelee maassa laillisesti 40 §:n 1 momentissa säädetyn mukaisesti, saa laillisesti oleskella maassa, kunnes kyseiseen hakemuksen on tehty päätös. Kansainvälistä suojelua hakeva saa laillisesti oleskella maassa, kunnes hakemukseen on tehty päätös, jollei 201 §:n 7 - 9 momentista muuta johdu. Ulkomaalaisen oikeudesta oleskella maassa maastapoistamispäätöksen jälkeen säädetään 13 luvussa (Ks. Ulkl 40 § 3 - 5 mom.).

Näin ollen kansainvälistä suojelua hakevalta ei edellytetä laillista oleskelua maassa hakemuksen jättöhetkellä. Oleskeluoikeutta ei ole kuitenkaan silloin, jos kyseessä on 200 a §:n 5 - 7 kohdassa säädetty uusintahakemustilanne, jossa uusi

hakemus ei estä aikaisemmin lainvoimaisen käännättämisspätöksen täytäntöönpanoa. Näissä tilanteissa uuden kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tekeminen ei laillista ulkomaalaisen oleskelua uusintahakemuksen käsittelyn ajaksi. Oleskeluoikeudesta ja liikkumisvapaudesta rajamenettelyn aikana säädetään ulkomaalaislain 104 b §:ssä. Hakijan ei rajamenettelyssä katsota saapuneen Suomen alueelle, mikä tarkoittaa myös sitä, että hänen laillinen oleskelunsa rajamenettelyn ajan ja siten liikkumisvapautensa on rajattu rajalle, kauttakulkualueelle, tai näiden läheisyydessä olevaan vastaanottokeskukseen. Rajamenettelyssä oleva hakija ei siis voi vedota oleskelunsa laillisuuteen, jos hän poistuu rajamenettelyssä määritellyltä alueelta ilman että hänelle on annettu tähän oikeus (Ks. HE 143/2024 vp, s. 75; HE 30/2024 vp, s. 22).

Siten ulkomaalaislain 13 luvun mukaisen oleskeluoikeuden aikana tehty oleskelulupahakemus ei estä aikaisemmin tehdyn maastapoistamispätöksen täytäntöönpanoa, kun oikeus oleskella 13 luvun säännösten perusteella lakkaa (Ks. HE 143/2024 vp, s. 75).

16.6.2 Omaehtoinen maasta poistuminen ja maastapoistamispätöksen täytäntöönpanokelpoisuus

16.6.2.1 Yleistä hallintopätöksen täytäntöönpanokelpoisuudesta

Karkottamis- ja käännättämisspätös sen lain mukaisesta perusteesta huolimatta sisältää aina ulkomaalaiselle osoitetun velvoitteen poistua maasta. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että velvoitteen, kiellon tai rajoituksen sisältävän hallintopätöksen toteuttaminen ei vaadi varsinaisia täytäntöönpanotoimia, jos asianosainen noudattaa päätöstä vapaaehtoisesti (Ks. Mäenpää 2021, s. 355). Tarvittaessa viranomaisilla on kuitenkin käytettävissä myös erityisiä hallinnollisia täytäntöönpanokeinoja, joilla päätöksen toteuttamista voidaan tehostaa käyttämällä hallintopakkoa (Ks. Mänttä 2021; Kulla 2018, s. 354 - 367; Laakso - Suviranta - Tarukannel 2006, s. 284 - 293; Ks. myös Mäenpää 2021, s. 355). Turvaamistoimilla varmistetaan vapauksia ja oikeuksia rajoittavan hallintopätöksen toteuttaminen (hallintopätöksen toteuttamisesta. Ks. Mäenpää 2021, s. 356).

Omaehtoinen maasta poistuminen käännättämisspätöksen kohdevaltioon ei ole mahdollista ns. Dublin-siirroissa, koska tästä on säädetty tietty kummankin maan viranomaisten välinen siirtomenettely (Ks. Vastuumäärittämisasetus 29 - 32 artiklat; asetus 1560/2003 artiklat 7 - 10).

Dublin-siirroista tarkemmin:

[Linkki: Luku 19 Vastuumäärittämisasetus – Dublin III asetus.](#)

16.6.2.2 Omaehtoisen maasta poistumisen merkitys

Jos kolmannen maan kansalainen poistuu maasta kolmanteen maahan ennen kuin maastapoistamispätös olisi täytäntöönpanokelpoinen, katsotaan hänen noudattavan omaehtoisesti maastapoistumisvelvoitetta. Myös mahdollinen maahantulokiello astuu voimaan, kun kyseessä oleva henkilö on poistunut Schengenin ja Euroopan unionin alueelta kolmanteen maahan (ks. Maahanmuuttoviraston linjauspätös MIGDno-2025-466).

Paluudirektiivissä on asetettu lähtökohdaksi määrätä kolmannen maan kansalaiselle 7 - 30 päivän aika, jona hän voi poistua asianosaisen jäsenvaltion alueelta vapaaehtoisesti. Edellä mainittu ajanjakso ei sulje pois asianosaisen kolmannen maan kansalaisen mahdollisuutta poistua aikaisemmin (Ks. Paluudirektiivi 7 art.). Toisin sanoen vapaaehtoinen poistuminen ei ole sidoksissa vapaaehtoisesta paluun laskentaan (Ks. palauttamiskäsikirja kohta "6. vapaaehtoinen paluu"). Paluudirektiivi ei tältä osin anna jäsenmaakohtaista harkintaa. Siten myös esimerkiksi ulkomaalaislain 200 §:n 4 momentin sanamuotoa "Päätöstä maasta karkottamisesta ei saa panna täytäntöön 147 a §:n perusteella vapaaehtoiselle paluulle annetun määräajan kuluessa" on tulkittava paluudirektiivin valossa siten, että "panna täytäntöön" koskee vain viranomaisaloitteista toimintaa. Tätä mukailevasti lain valmisteluaineistossa (Ks. HE 208/2010 vp, s. 4) on myös todettu seuraavasti:

"Vapaaehtoisesta paluusta ulkomaalaislaissa ei ole nimenomaista säännöstä. Käytännössä vapaaehtoinen paluu tarkoittaa kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneen ja ilman vaadittavaa oleskelulupaa maassa oleskelevan henkilön kohdalla sitä, että palauttamispäätöstä täytäntöönpannassa ulkomaalaiselle annetaan mahdollisuus poistua maasta omaehtoisesti ilman saattajia."

Puolestaan paluudirektiivin suosituksia koskevan palauttamiskäsikirjan mukaan siirtymistä yhden jäsenvaltion kansalliselta alueelta toisen jäsenvaltion alueelle ei voida pitää vapaaehtoisena paluuna. Vapaaehtoisesta paluun määritelmä edellyttää aina paluuta kolmanteen maahan (Ks. palauttamiskäsikirja kohta 1.3 Palauttaminen).

Dublin-siirtopäätöksen osalta on vakiintuneesti katsottu, että henkilö saa poistua itsenäisesti kotimaahansa tai muuhun kolmanteen valtioon, jonne hänellä on oleskeluoikeus, sillä edellytyksellä, että hän poistuu hyvissä ajoin ennen siirtoajan päättymistä ja poliisi valvoo poistumisen. Muussa tapauksessa poliisi laittaa siirtopäätöksen täytäntöön, jotta vältetään riski siitä, että vastuu henkilöstä siirtyisi vastuunmäärittämisasetuksella tarkoitetulla tavalla Suomelle, koska siirtoa ei ole toteutettu.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2015:19 käännytetyn ja maahantulokieltoon määrätyn omatoimisen maasta poistumisen merkitystä suhteessa vapaaehtoiseen poistumiseen ja maahantulokiellon voimassaoloon.

KHO totesi ratkaisussa, että A:lle oli lähtökohtaisesti tullut määrätä maahantulokielto yhtäältä ulkomaalaislain 150 §:n 1 momentin kuin myös paluudirektiivin 11 artiklan 1 kohdan mukaan, sillä A:lle ei oltu myönnetty vapaaehtoiselle paluulle aikaa. A oli omatoimisesti poistunut Suomesta IOM:n avustuksella. Näin ollen maahantulokiellon määräämiselle ei ollut KHO:n mukaan estettä pelkästään siitä syystä, että hän oli poistunut maasta omatoimisesti eikä hänen poistamiseensa ole käytetty pakkokeinoja. Kyse ei ollut ulkomaalaislain 147 a §:ssä tarkoitettusta vapaaehtoisesta paluusta.

KHO:2015:19 perusteella tilanteissa, joissa henkilö: on poistunut maasta maastapoistamispäätöksen jälkeen omaehtoisesti tai hän olisi oikeissa poistua maasta oma-aloitteisesti maastapoistamispäätöksen jälkeen, esimerkiksi avustetusti, ei ole kyse ulkomaalaislain 147 a §:ssä tarkoitettusta vapaaehtoisesta paluusta. Siten tällaisessa tilanteessa maahantulokieltoa ei tulisi jättää määräämättä tai harkita jo määrätyn maahantulokiellon peruuttamista, jos on olemassa tai on ollut olemassa perusteet määrätä

maahantulokielto ulkomaalaislain 150 §:n 2 momentin perusteella. Myöskään maahantulokiellon osalta KHO ei antanut merkitystä sille, että käännytetty oli poistunut maasta omatoimisesti eikä myöskään sille, ettei maasta poistamisessa käytetty pakkokeinoja.

Ulkomaalaislain 147 a §:ssä säädetystä vapaaehtoisesta paluusta tarkemmin:

[Linkki: Luku 2.7 Vapaaehtoinen paluu.](#)

Ulkomaalaislain 150 §:n 2 momentissa tarkoitetun maahantulokiellon määräämisestä ja maahantulokiellon peruuttamisesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 3.2.2 Toimivaltaisen viranomaisen velvoite määrätä maahantulokielto ja siitä poikkeaminen yksittäistapauksessa.](#)

[Linkki: Luku 8.2 Hakemus maahantulokiellon peruuttamiseksi.](#)

16.6.2.3 Karkotetun tai käännytetyn omaehtoinen maasta poistuminen ja hallintotuomioistuimen määräys täytäntöönpanon keskeyttämiseksi

Ulkomaalaislain 200 § ja 201 §:n perusteella hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus voivat määrätä ulkomaalaisen maasta karkottamisen tai käännyttämisen keskeyttäväksi. Kyse on kuitenkin täytäntöönpanoviranomaisille osoitetusta määräyksestä, eikä keskeyttämisestä annettu määräys velvoita karkotettua tai käännytettyä henkilöä. Siten kyseessä olevalla henkilöllä on lähtökohtaisesti itsemääräämisoikeutensa perusteella oikeus poistua maasta.

Paluudirektiivin soveltamisalaan kuuluvien kolmannen maan kansalaisten kohdalla tulee tilannetta tarkastella analogisesti suhteessa ulkomaalaislain 201 a §:ssä säädettyyn. Kyseessä olevan pykälän 5 momentin mukaan unionin kansalaiselle ja häneen rinnastettavalle sekä hänen perheenjäsenelleen varataan lähtökohtaisesti tiedoksiannosta vähintään kuukauden pituinen ajanjakso poistua maasta, eikä tuona aikana käännyttämistä tai maasta karkottamista koskevaa päätöstä voida panna täytäntöön viranomaisitoimin. Siten olisi kansallisen ja EU-lainsäädännön mukaisen systematiikan vastaista katsoa asian olevan eri tavoin paluudirektiivin soveltamisessa, sillä vapaaseen liikkuvuuteen tehtäviä rajoituksia on vakiintuneesti tulkittu suppeammin suhteessa sen ulkopuolella oleviin kolmannen maan kansalaisiin.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO:2017:165 turvapaikanhakijan vapaaehtoisen paluun merkitystä.

Tapauksessa KHO katsoi, että ulkomaalaislain 147 §:ssä säädetty palautuskielto ei voi tulla sovellettavaksi eikä päätöksen täytäntöönpano kiellettäväksi, jos muutoksenhakija on vapaaehtoisesti palannut alueelle, johon nähden hän on hakenut kansainvälistä suojelua.

KHO:2017:165 päätöksen perusteella on pääteltävissä, että täytäntöönpanon kieltämisen/keskeyttämisen perustavanlaatuisena tavoitteena on estää Suomessa oleskelevan ulkomaalaisen viranomaisaloitteinen pakotäytäntöönpano. Siten välipäätöksellä annettulla varsinaisella kiellollakaan ei voi vaikuttaa siihen, jos karkotettu päättää poistua maasta, vaikka hallinto-oikeus/KHO olisi nimenomaisesti kieltänytkin täytäntöönpanon.

16.7 Maastapoistettavan terveydentilan huomioiminen

Karkotettavan tai käännytettävän terveydentila on seikka, joka huomioidaan kokonaisharkinnassa päätöstä tehdessä. Terveydentilalla on merkitystä kuitenkin myös täytäntöönpanovaiheessa. Sekä kotimaaisessa että eurooppalaisessa oikeuskäytännössä on katsottu, että vaikka lähtökohtaisesti ainoastaan terveydenhuollon parempi taso verrattuna kotimaahan ei ole esteenä maasta poistamiselle, voi maasta poistettavan terveydentilalla olla vaikutusta päätöksen täytäntöönpanoon.

KHO on arvioinut ennakkopäätöksessään KHO 13.6.2017 t 2863 karkotetun terveydentilan huomioimista täytäntöönpanovaiheessa.

Tapauksessa oli kyse paranoidista skitsofreniaa sairastavan henkilön karkottamisesta Turkkiin. KHO piti MedCOI-kyselyn avulla tehtyä selvitystä hoidon saatavuudesta Turkissa riittävänä ja katsoi, että asiassa oli selvitetty, että karkotettavalla oli mahdollisuus saada asianmukaista psykiatrista hoitoa kotimaassaan. Psykiatrisessa sairaalassa tapahtuva tahdosta riippumaton psykiatrinen sairaanhoito ei ollut KHO:n mukaan sinänsä esteenä karkottamista koskevan päätöksen tekemiselle. Karkottamisen täytäntöönpano kuitenkin edellytti, että ennen kotimaahan palauttamista Suomessa annettava tahdosta riippumaton hoito lopetetaan.

Euroopan unionin tuomioistuin on arvioinut asiassa C-578/16 PPU – C.K. siirrettävän terveydentilan merkitystä Dublin III -asetuksen mukaisessa turvapaikanhakijan siirtämisessä.

Olosuhteissa, joissa turvapaikanhakijalla on erityisen vakava psyykinen tai fyysinen sairaus, ja siirto aiheuttaa todellisen ja todetun riskin siitä, että asianomaisen terveydentila heikkenee merkittävästi ja korjaantumattomasti, tämä siirto merkitsee perusoikeuskirjan 4 artiklassa tarkoitettua epäinhimillistä ja halventavaa kohtelua. Siirron suorittavan jäsenvaltion viranomaisten, ja tarvittaessa tuomioistuinten, on hälvennettävä kaikki perustellut epäilyt siirron vaikutuksesta asianomaisen terveydentilaan toteuttamalla tarvittavat varotoimet, jotta siirto sujuu olosuhteissa, joissa siirrettävän terveydentila suojataan asianmukaisesti ja riittävästi. Siinä tapauksessa, että mainitut varotoimet eivät riitä varmistamaan, että siirto ei aiheuta todellista riskiä siirrettävän terveydentilan merkittävästä ja korjaamattomasta heikkenemisestä, viranomaisten on lykättävä tämän henkilön siirron täytäntöönpanoa kunnes hänen terveydentilansa sen sallii.

Lisäksi EUT muistutti ennakkoratkaisussaan, että Dublin III -asetuksen 29 artiklan 1 kohdan mukaan hakijan siirto pyynnön esittäneestä jäsenvaltiosta hakemuksen käsittelystä vastuussa olevaan jäsenvaltioon tapahtuu "heti kun se on käytännössä mahdollista". EUT:n mukaan soveltamisasetuksen 9 artiklasta ilmenevällä tavalla, turvapaikanhakijan terveydentilaa pidetään nimenomaan aineellisenä seikkana, joka oikeuttaa siirron lykkäämisen.

EUT mukaan, jos näyttää siltä, että asianomaisen turvapaikanhakijan terveydentila ei tule lyhyellä tähtäimellä paranemaan tai että menettelyn lykkääminen pitkäksi ajaksi saattaisi heikentää asianomaisen tilaa, pyynnön esittänyt jäsenvaltio voi päättää käsitellä itse hänen hakemuksensa käyttäen Dublin III -asetuksen 17 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua harkintavaltalauseketta (Ks. vastaavasti tuomio 30.5.2013, Halaf, C 528/11, EU:C:2013:342, 38 kohta). EUT kuitenkin huomautti asian olevan niin, että mainittua säännöstä luettaessa

perusoikeuskirjan 4 artiklan valossa, ei tässä EUT ratkaisevana olleen tapauksen mukaisessa tulkita siten, että se merkitsisi tälle jäsenvaltiolle velvollisuutta soveltaa sitä näin.

17 Muutoksenhaku maastapoistamisasiassa

17.1 Valitus

Ulkomaalaislaissa tarkoitettuun Maahanmuuttoviraston päätökseen, esimerkiksi maastapoistamispäätökseen saa hakea muutosta valittamalla. Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa. Rajatarkastusviranomaisen, poliisin tai Maahanmuuttoviraston Schengenin rajasäännösten perusteella tekemään päätökseen pääsyn epämisestä saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään. (Ulkl 190 §).

Ulkomaalaislaissa ei ole erityissääntelyä valitusperusteista. Siten ulkomaalaisasioissa tulee noudatettavaksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 13 §:n 1 momentin mukainen yleissäännös, jonka mukaan valituksen saa tehdä, sillä perusteella, että päätös on lainvastainen. Oikeus valituksen tekemiseen on turvattava myös tilanteessa, jossa maasta poistaminen pannaan täytäntöön välittömästi päätöksen antamisen jälkeen. Tällöin valitus on mahdollista tehdä ulkomailta käsin.

17.2 Toimivaltainen hallinto-oikeus

Toimivaltainen käsittelemään ulkomaalaislain 190 §:ssä tarkoitetun valituksen on se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä päätöksen tehneen viranomaisen toimialue tai toimipaikka sijaitsee. Jos päätöksen tehneen viranomaisen toimialue käsittää koko maan, toimivaltainen hallinto-oikeus on se, jonka tuomiopiirin alueella asianosainen asuu (Ks. Ulkl 192 § 1 mom.).

Pykälän 2 momentin mukaan perhesiteen perusteella myönnettävää oleskelulupaa koskevassa asiassa toimivaltainen hallinto-oikeus on se, jonka tuomiopiirin alueella oleva perheenjäsen tai asiassa muutoin kuultava perheenjäsen asuu. Jos tällaisia perheenjäseniä asuu Suomessa eri tuomiopiireissä, toimivaltainen hallinto-oikeus on Helsingin hallinto-oikeus. Siten jos kielteisen perhesidehakemuksen yhteydessä päätetään myös hakijan maasta poistamisesta, määräytyy toimivaltainen hallinto-oikeus 192 §:n 2 momentin perusteella.

Ulkomaalaislain 192 §:n 4 momentin perusteella Helsingin hallinto-oikeus käsittelee lähtökohtaisesti ulkomailta asuvan henkilön valituksen.

Hallinto-oikeuden on käsiteltävä kiireellisesti valitus, joka koskee ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 - 4 kohdan tai 4 momentin perusteella tehtyä karkottamispäätöstä. Samoin kiireellisenä on käsiteltävä valitus, joka koskee karkottamispäätöstä, joka on tehty sillä perusteella, että karkotettavan katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai turvallisuutta ulkomaalaislain 156 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

17.3 Toimivaltainen hallinto-oikeus kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa

Ulkomaalaislain 193 § sisältää erityissääntelyä yllä selostettuun toimivaltaisen hallinto-oikeuden määräytymiseen. Säännöksen mukaan poiketen siitä, mitä 192 §:ssä säädetään, toimivaltainen hallinto-oikeus määräytyy pykälän 2 momentissa säädetyllä tavalla, jos Maahanmuuttoviraston päätös koskee muun ohella maasta poistamista, maahantulokiellon määräämistä tai Suomessa myönnetyn matkustusasiakirjan peruuttamista ja päätös liittyy turvapaikkamenettelyssä tai tilapäistä suojelua koskevassa menettelyssä tehtyyn hylkäävään päätökseen, tai pakolaisaseman lakkauttamiseen ja siihen liittyvään pakolaisen matkustusasiakirjan peruuttamiseen tai toissijaisen suojeluaseman lakkauttamiseen ja siihen liittyvään muukalaispassin peruuttamiseen (Ks. Ulkl 193 §1 mom. 3 - 4 k).

Jos päätös on tehty Maahanmuuttoviraston turvapaikkayksikön:

- eteläisellä alueella, toimivaltainen hallinto-oikeus on Helsingin hallinto-oikeus;
- itäisellä alueella, toimivaltainen hallinto-oikeus on Itä-Suomen hallinto-oikeus;
- pohjoisella alueella, toimivaltainen hallinto-oikeus on Pohjois-Suomen hallinto-oikeus;
- läntisellä alueella, toimivaltainen hallinto-oikeus on Turun hallinto-oikeus.

Hallinto-oikeuden on käsiteltävä valitus 193 §:n 1 momentin 1-3 kohdassa tarkoitetussa asiassa kiireellisenä. Tarkemmat määräykset Maahanmuuttoviraston kansainvälisen suojelun osaston alueista annetaan Maahanmuuttoviraston työjärjestyksessä.

17.4 Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Valituksesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen on säädetty ulkomaalaislain 196 §:ssä. Ulkomaalaislaissa tarkoitettuun hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee lyhytaikaisen viisumin epäämistä, mitätöimistä tai kumoamista, ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Korkein hallinto-oikeus voi myöntää valitusluvan, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeudenkäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi tai jos luvan myöntämiseen on muu erityisen painava syy. Muissa kuin ennakkopäätöstä vaativissa tilanteissa korkein hallinto-oikeus voi myöntää valitusluvan, jos käsillä on esimerkiksi palautuskiellon rikkomisen tai varsin selvä muun oikeudenloukkauksen vaara. Siten "muu erityisen painava syy" mahdollistaa korkeimmalle hallinto-oikeudelle mahdollisuuden ihmisoikeuksien turvaamiseen edellä mainitun kaltaisissa tapauksissa (Ks. HE 32/2016 vp, s. 19).

Korkeimman hallinto-oikeuden on käsiteltävä valitus ulkomaalaislain 193 §:n 1 momentin 1 - 3 kohdassa tarkoitetussa asiassa kiireellisenä. Tämän lisäksi

korkeimman hallinto-oikeuden on käsiteltävä kiireellisenä valitus, joka koskee ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 2 - 4 kohdan tai 4 momentin perusteella tehtyä karkottamispäätöstä. Samoin kiireellisenä on käsiteltävä valitus, joka koskee karkottamispäätöstä, joka on tehty sillä perusteella, että karkotettavan katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai turvallisuutta 156 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Valituksen kiireellinen käsittely

Korkeimman hallinto-oikeuden on käsiteltävä valitus kiireellisenä seuraavissa tilanteissa:

1. Ulkomaalaislain 196 §:n 5 momentin perusteella valitusta, joka koskee 193 §:n 1 momentissa tarkoitettua asiaa, eli:
 - hakemusta turvapaikan tai toissijaisen suojelun perusteella myönnettävän oleskeluluvan saamiseksi;
 - tilapäisen suojelun saamiseksi tehdyn hakemuksen hylkäämistä;
 - maasta poistamista, maahantulokiellon määräämistä tai Suomessa myönnetyn matkustusasiakirjan peruuttamista ja päätös liittyy turvapaikkamenettelyssä tai tilapäistä suojelua koskevassa menettelyssä tehtyyn hylkäävään päätökseen.
2. Ulkomaalaislain 196 §:n 6 momentin perusteella valitusta, joka koskee 149 §:n 1 momentin 2-4 kohdan tai 4 momentin perusteella tehtyä karkottamispäätöstä, eli päätöstä, jossa:
 - **(rikosperusteisuus)** karkotetun on todettu syyllistyneen rikokseen, josta on säädetty enimmäisrangaistuksena vähintään yksi vuosi vankeutta taikka on todettu syyllistyneen toistuvasti rikoksiin (UlkL 149 § 1 mom. 2 k);
 - **(vaaraksi muiden turvallisuudelle)** karkotettu on käyttäytymisellään osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle (UlkL 149 § 1 mom. 3 k); taikka
 - **(kansallista turvallisuutta vaarantava toiminta)** karkotettu on ryhtynyt taikka on voitu aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusta syystä epäillä ryhtyvän Suomessa kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan (UlkL 149 § 1 mom. 4k.
 - **(yleinen järjestys/yleinen turvallisuus)** karkotettu on ulkomaalainen, jolle on Suomessa myönnetty P-EU-lupa, ja hänet on karkotettu, koska hän muodostaa yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle välittömän ja riittävän vakavan uhan (UlkL 149 § 4 mom.).
3. Ulkomaalaislain 196 §:n 6 momentin mukaan karkottamispäätöstä, joka on tehty sillä perusteella, että karkotettavan katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai turvallisuutta 156 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Valituksen tekeminen valituslupa-asiassa

Valituslupa-asiassa valitus ja valituslupahakemus toimitetaan korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Valituslupahakemuksessa on ilmoitettava syyt, joiden vuoksi hakija katsoo, että valitusluvan myöntämiseen on 196 §:n 4 momentissa

tarkoitettu peruste. Valitus ja valituslupahakemus voidaan toimittaa Suomen edustustolle, jos valittaja ei enää oleskele Suomessa. Säilöön otettu saa toimittaa valituksensa ja valituslupahakemuksensa säilöönottotilasta vastaavalle. Valituksen ja valituslupahakemuksen vastaanottaneen on viipymättä toimitettava ne korkeimmalle hallinto-oikeudelle (Ks. Ulkl 198 §).

17.5 Valitusoikeus

Valitusoikeudella tarkoitetaan sitä, kuka tai mikä taho voi saattaa hallintopäätöksen lainmukaisuuden hallintotuomioistuimen tutkittavaksi. Se voi perustua asianosaisasemaan tai muuhun laissa säädettyyn perusteeseen (Ks. Tarukannel - Jukarinen 1999, s. 156 - 179; Paso ym. 2015, 2. 117 - 124; Ks. myös Korsman - Paso 2021, s. 534).

Yleisestä valitusoikeudesta hallintopäätökseen nähden on säädetty oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 7 §:ssä. Säännöksen 1 momentin mukaan hallintopäätökseen saa hakea muutosta valittamalla se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeutta, velvollisuutta tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa ja se, jonka valitusoikeudesta laissa erikseen säädetään. Maastapoistamisasiassa valitusoikeus sillä henkilöllä, joka on veloitettu päätöksellä poistumaan maasta.

Korkein hallinto-oikeus on ennakkopäätöksessään (KHO:2025:50) katsonut oikeuskäytännössä aiemmin ilmaistusta kannasta poiketen, että hakijana olevan kolmannen maan kansalaisen perheenjäsenillä ei ollut itsenäistä oikeutta hakea muutosta hakijan maasta poistamista koskevaan Maahanmuuttoviraston päätökseen (vrt. KHO:2022:21). Perheenkokoajan itsenäinen valitusoikeus on selkeimmillään tilanteissa, jotka koskevat perhesideperusteisen oleskeluluvan hakemista ja tästä annetun päätöksen yhteydessä mahdollisesti annettavaa maastapoistamispäätöstä. Esimerkiksi perhesideperusteisen hakemuksen yhteydessä tehtävään maastapoistamispäätökseen on myös perheenkokoajalla valitusoikeus, sillä tällöin hallinto-oikeus voisi muutoksenhakua käsitellessään puuttua maastapoistamispäätöksen perusteena olevaan ratkaisuun, jolla lupaa ei ole myönnetty.

Edellä mainitusti korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksen perusteella on tulkitettu, että perheenjäsenellä ei ole oikeutta valittaa maastapoistamispäätöksestä tilanteessa, jossa hänellä ei olisi valitusoikeutta sen taustalla olevaan perusteeseen. Perhe-elämän suoja ja lapsen etu on kuitenkin tärkeää huomioida kaikessa maasta poistamista koskevassa menettelyssä ja päätöksenteossa (kuuleminen, hakijan kanssa tai oma-aloitteisesti toimittamien näkemysten tai selvitysten huomioiminen tms.), mutta tästä ei ole johdettavissa päähakijasta erillistä, itsenäistä muutoksenhakuoikeutta.

Valitusoikeutta arvioitaessa on otettava huomioon Zambrano-periaate, koska periaatteen mukainen johdettu oleskeluoikeus perustuu suoraan unionin oikeuteen ja Zambrano-periaatteen mukainen riippuvuussuhteen olemassaolo tarkoittaisi sitä, että myös henkilö, joka on Suomen kansalainen, joutuisi poistumaan Suomesta ja jäsenvaltioiden alueelta, jos hänen perheenjäsenelleen tehtäisiin maastapoistamispäätös. Siten tilanteessa, jossa hakijan ja Suomen kansalaisen välillä on Zambrano-periaatteen mukainen riippuvuussuhde, mutta tehtäisiin tästä huolimatta kielteinen päätös ja maastapoistamispäätös, valitusoikeus on myös perheenjäsenellä tai tämän laillisella edustajalla. Koska Zambrano-periaate huomioidaan jo

oleskelulupapäätöspuolella, prosessin päätettäväksi jää, mitä perheenjäsenelle tulisi käytännössä antaa tiedoksi.

Jos hakijan ja Suomen kansalaisen lapsen välillä katsotaan olevan Zambrano-periaatteen mukainen riippuvuussuhde, mutta tehtäisiin tästä huolimatta kielteinen päätös ja maastapoistamispäätös, on perheenjäsenellä tai tämän laillisella edustajalla valitusoikeus.

Maahanmuuttoviraston valitusoikeudesta on säädetty ulkomaalaislain 195 §:ssä. Sen mukaan Maahanmuuttovirastolla on oikeus valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä, jolla sen päätös on kumottu tai sitä on muutettu.

17.6 Päätöksen valituskelpoisuus ja valitusmenettely

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan valittamalla saa hakea muutosta päätökseen, jolla viranomainen on ratkaissut hallintoasian tai jättänyt sen tutkimatta. Valituskelpoinen päätös sisältää lopullisen asiaratkaisun tai asian tutkimatta jättämistä koskevat ratkaisut. Asian vireilläoloon liittyvät päätökset eivät ole valituskelpoisia. Siten varsinainen maastapoistamispäätös on valituskelpoinen.

Maahanmuuttoviraston tekemästä päätöksestä on toimitettava valituskirjelmä Maahanmuuttovirastolle, jonka on toimitettava oma lausunto ja asian ratkaisemisen perusteena olleet asiakirjat viipymättä hallinto-oikeudelle. Turvapaikka-asioissa valituskirjelmän saa toimittaa myös toimivaltaiselle hallinto-oikeudelle. Maahanmuuttoviraston on välittömästi valituksesta tiedon saatuaan toimitettava päätöksensä perusteena olevat asiakirjat hallinto-oikeuden käyttöön. Ulkomailla valituskirjelmän saa toimittaa Suomen edustustolle. Valituskirjelmän vastaanottaneen on huolehdittava siitä, että valituskirjelmä toimitetaan viipymättä päätöksen tehneelle viranomaiselle. Hallinto-oikeudelle on samalla ilmoitettava tehdystä valituksesta (Ks. Ulkl 197 §).

17.7 Muutoksenhaku ja Brexit

Erosopimus on täytäntöönpantu kansallisella tasolla ns. Brexit-lailla. Tässä laissa ei ole viittausta ulkomaalaislain muutoksenhakua koskeviin erityissäännöksiin eikä myöskään yleisviittausta ulkomaalaislakiin. Laissa ei myöskään ole omia erityissäännöksiä muutoksenhausta, vaan ainoastaan viittaus lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa. Tästä syystä erosopimuksen mukaista oleskeluoikeutta koskeviin päätöksiin haetaan muutosta kyseessä olevan lain mukaisesti. Siten valitukset toimitetaan suoraan hallinto-oikeuteen, ei Maahanmuuttovirastoon tai edustustoon, kuten oleskelulupa- tai maastapoistamisasioissa.

Oleskeluoikeutta koskevaan päätökseen haetaan siten muutosta eri tavalla kuin ulkomaalaislain mukaan tehtyyn maastapoistamispäätökseen. Tästä syystä maastapoistamispäätöstä ja kielteistä oleskeluoikeuspäätöstä ei voida tehdä samalla päätösasiakirjalla. Tällöin on mahdollista, että samaan aikaan, samaa henkilöä ja samoihin seikkoihin perustuviin päätöksiin haettaisiin muutosta kahdella eri tavalla.

18 Takaisinottosopimukset

18.1 Yleistä

Kansainvälisen oikeuden perusteella kukin valtio on velvollinen ottamaan vastaan omat kansalaisensa, mutta kaikki valtiot eivät tätä periaatetta noudata. Näin ollen käytännössä voi esiintyä tapauksia, joissa voidaan tehdä päätös ulkomaalaisen maasta poistamisesta, mutta vastaanottajavaltio ei välttämättä ota häntä vastaan.

Takaisinottosopimuksilla helpotetaan käytännön järjestelyjä maastapoistamisasioissa ja määrätään perusteista, joilla laittomasti oleskeleva voidaan siirtää toiseen sopimusvaltioon. Sopimusten mukaiset takaisinottopyynnot tekee lähtökohtaisesti maastapoistamispäätöksen tekevä viranomainen ja pyynnot tehdään pääsääntöisesti samassa yhteydessä maastapoistamispäätöksen kanssa. Takaisinottopyyntö tehdään sopimuksessa määritellyllä tavalla, yleensä kirjallisesti joko vakiolomakkeella tai vapaamuotoisesti.

Takaisinoton tulee perustua takaisinottosopimukseen tai vastaanottavan valtion hyväksyntään. Takaisinottosopimus sisältää säännökset omien kansalaisten takaisinotosta ja edellytykset, joiden perusteella sopimusvaltiot ottavat takaisin sekä kolmannen valtion kansalaiset että kansalaisuudettomat, sekä takaisinotossa ja kauttakulussa noudatettavat menettelysäännökset aikarajoihin.

Takaisinottosopimukset eivät ole peruste maasta poistamiselle, vaan ne ovat käytännön välineitä maasta poistamista koskevan päätöksen täytäntöönpanoon. Ne helpottavat käytännön yhteistyötä vastaanottavan valtion kanssa, koska niissä määritellään selkeät säännöt takaisinottoa koskevista edellytyksistä ja menettelyistä.

Suomi on tehnyt kahdenvälisiä takaisinottosopimuksia mutta myös Euroopan komissio on jäsenvaltioiden puolesta tehnyt yhteisiä takaisinottosopimuksia kolmansien valtioiden kanssa.

Siitä huolimatta, että takaisinottosopimuksia on runsas määrä, on sopimusten soveltaminen jäänyt suhteellisen vähäiseksi. Tämän perusteena voidaan katsoa olevan EU-oikeuden etusija sopimukseen nähden. Käytännössä viime vuosina takaisinottopyyntöjä on tehty lähinnä Virolle.

18.2 Suomen kahdenväliset takaisinottosopimukset

18.2.1 Takaisinottosopimukset ja -velvollisuudet käytännössä: Suomen ja Viron välinen takaisinottosopimus sekä EU-valtioiden takaisinottovelvollisuus

[Suomen ja Viron takaisinottosopimus](#)

Suomi on tehnyt takaisinottosopimuksen (SopS 70/1996) Viron kanssa. Käytännössä kyse on ainoasta takaisinottosopimuksesta, jonka perusteella on tehty viime vuosina takaisinottopyyntöjä.

Sopimuspuoli ottaa vastaan ilman muodollisuuksia oman maan kansalaisen. Ennakkoilmoituksia ei tarvitse tehdä.

Sopimuspuoli ottaa vastaan kolmannen maan kansalaisen etukäteisilmoituksen perusteella, kun maahantulosta on kulunut enintään 48 tuntia. Näissä tapauksissa on pystyttävä selkeästi osoittamaan, että henkilö on saapunut Virosta.

Sopimuspuoli ottaa vastaan pyynnön perusteella kolmannen maan kansalaisen, kun tämän maahantulosta on kulunut yli 48 tuntia.

Sopimuksen 4 artiklassa on lueteltu edellytykset ulkomaalaisen takaisinotolle:

1. Sopimuspuoli ottaa toisen sopimuspuolen pyynnöstä vastaan ulkomaalaisen, joka on saapunut toisen sopimuspuolen alueelle suoraan sopimuspuolen alueelta ja jonka maahan saapuminen tai maassa oleskelu ei täytä toisen sopimuspuolen lainsäädännössä säädettyjä määräyksiä. Tätä ei kuitenkaan sovelleta, jos ulkomaalaiselle on hänen maahantulonsa jälkeen myönnetty toisen sopimuspuolen oleskelulupa.
2. Sopimuspuoli ottaa toisen sopimuspuolen pyynnöstä vastaan ulkomaalaisen, joka laittomasti oleskelee toisen sopimuspuolen alueella ja jolla on sopimuspuolen voimassa oleva oleskelulupa tai muu viisumi kuin kauttakulkuviiisumi.
3. Sopimuspuoli ottaa toisen sopimuspuolen pyynnöstä vastaan myös kansalaisuutta vailla olevan ulkomaalaisen, joka on saapunut toisen sopimuspuolen alueelle sopimuspuolen myöntämän sellaisen matkustusasiakirjan turvin, joka oikeuttaa palaamaan matkustusasiakirjan myöntäneen sopimuspuolen alueelle tai joka on välittömästi ennen saapumistaan toisen sopimuspuolen alueelle voimassaolevan lainsäädännön mukaisesti tosiasiallisesti asunut sopimuspuolen alueella ja saapunut suoraan sopimuspuolen alueelta tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen.

Sopimuksen 6 artiklan mukaisesti takaisinottopyyntö on tehtävä kuuden kuukauden kuluessa, kun laitton maahantulo tai maassa oleskelu on todettu (käytännössä maastapoistamispäätöksen lainvoimaisuudesta lukien).

Sopimuksen 5 artiklan mukaisesti takaisinottopyyntöön on vastattava viipymättä, viimeistään kuitenkin 20 vuorokauden kuluessa pyynnön jättämisestä. Henkilö on tosiasiallisesti otettava vastaan viimeistään kolmen kuukauden kuluessa pyyntöön suostumisesta.

Käytännössä takaisinottopyyntö tehdään UMA-järjestelmässä (diaari 470), minkä jälkeen se lähetetään Viron toimivaltaisille viranomaisille sähköpostitse (Police and Border Guard Board). Viron vastaus saapuu yleensä muutaman päivän kuluessa ja se liitetään samaan asiaan.

EU-valtioiden takaisinottovelvollisuus

Schengenin yleissopimuksen 23 artiklan 2 kohdan perusteella laittomasti maassa oleskelevan ulkomaalaisen on siirryttävä sen sopimuspuolen alueelle, johon hänellä on oleskelulupa (ml. väliaikainen oleskelulupa). Jäsenvaltioiden välillä ei kuitenkaan ole takaisinottovelvollisuutta tilanteissa, joissa henkilöllä ei ole oleskeluoikeutta toisessa EU-maassa, ellei tästä velvollisuudesta ole erikseen säädetty takaisinottosopimuksella.

18.2.2 Muut takaisinottosopimukset

Suomi on laatinut useita kahdenvälisiä takaisinottosopimuksia. Näistä ainoana sopimuksena, jota käytännössä sovelletaan, on Suomen ja Viron välille solmittu takaisinottosopimus. Tässä luvussa käsitellään ne takaisinottosopimukset, joita ei ole viime vuosina sovellettu käytännössä.

Suomen ja Viron välillä solmitusta takaisinottosopimuksesta tarkemmin:

[Linkki: Luku 18.2.1 Takaisinottosopimukset ja -velvollisuudet käytännössä: Suomen ja Viron välinen takaisinottosopimus sekä EU-valtioiden takaisinottovelvollisuus.](#)

Pohjoismaat

Pohjoismaisen passintarkastussopimuksen (SopS 10/1958) 10 artikla sisältää ulkomaalaisen (ei siis sopimusvaltioiden kansalaisten) takaisinottoa ja täytäntöönpanoa koskevat säännökset.

Sopimuksen 10 artiklan 1 kohdan mukaan Pohjoismaat sopimusvaltioina ovat sitoutuneet ottamaan takaisin ulkomaalaisen:

1. joka on saapunut maahan ilman voimassa olevaa passia tai muuta sellaista henkilöllisyystodistusta, jonka sopimusvaltioiden asianomaiset viranomaiset ovat hyväksyneet passiksi;
2. jolta puuttuu säädetty maahantulo- tai työlupa saapumisvaltioon sekä siihen tai niihin pohjoismaisiin valtioihin, joissa ulkomaalainen aikoo käydä; tai
3. joka on merkitty jonkin sopimusvaltion karkotettujen ulkomaalaisten luetteloon ja jonka asianomaisen valtion olisi pitänyt käännyttää sen ulkorajalla ja joka on ilman lupaa tästä valtiosta matkustanut toiseen pohjoismaiseen valtioon.

Passintarkastussopimuksen 10 artiklan 2 kohdan mukaan jokainen sopimusvaltio sitoutuu myös ottamaan takaisin ulkomaalaisen, joka ilman voimassa olevaa passia ja ilman erityistä lupaa, milloin sellainen vaaditaan, on matkustanut suoraan asianomaisesta valtiosta toiseen pohjoismaiseen valtioon.

Edellä olevat takaisinottoa koskevat määräykset eivät koske ulkomaalaista, joka on oleskellut takaisin lähettämistä vaativassa valtiossa vähintään vuoden siitä ajankohdasta lukien, jolloin hän luvattomasti saapui maahan, tai joka luvattoman maahantulonsa jälkeen on saanut siellä oleskelu- ja/tai työluvan.

Takaisinottovelvollisuus edellyttää, että takaisinottopyyntö esitetään kuukauden kuluessa siitä, jolloin viranomaiset ovat saaneet tietää ulkomaalaisen olevan maassa.

Passintarkastussopimuksen 9 artiklan 2 kohdan mukaisesti, jos ulkomaalaisella, joka on karkotettu pohjoismaisesta valtiosta, on oleskelulupa toisessa pohjoismaisessa valtiossa, on tämä valtio velvollinen vaadittaessa vastaanottamaan ulkomaalaisen.

[Latvia, Liettua, Bulgaria ja Romania](#)

Suomi on tehnyt takaisinottosopimukset Latvian (SopS 16/1997), Liettuan (SopS 58/1997), Bulgarian (SopS 96/1998) ja Romanian (SopS 57/2001) kanssa.

Suomen ja Viron välisestä takaisinottosopimuksesta poiketen em. valtioiden kanssa on sovittu, että sopimusvaltiot ottavat kolmannen maan kansalaisen

vastaan, jos etukäteisilmoitus on tehty ennen kuin ulkomaalaisen maahantulosta on kulunut 72 tuntia. Muilta osin sopimusta sovellettaessa menetellään kuten Viron kanssa.

Sveitsi

Suomen ja Sveitsin välinen takaisinottosopimus on ollut voimassa vuodesta 2010 (SopS 66/2010).

Kosovo

Suomen ja Kosovon välinen takaisinottosopimus (SopS 53-54/2013) on ollut voimassa vuodesta 2013 lähtien.

18.3 EU-takaisinottosopimukset

EU voi perustamissopimuksensa nojalla tehdä EU:n ulkopuolisten maiden kanssa sopimuksia, jotka koskevat näiden maiden kansalaisten palauttamista unionin alueelta koti- tai lähtömaihinsa. Nämä EU:n tekemät takaisinsopimukset kattavat kaikki jäsenmaat, jolloin erillisiä kahden välisiä sopimuksia ei tarvita.

Tällä hetkellä EU:lla on voimassa oleva takaisinottosopimus seuraavien valtioiden ja itsehallintoalueiden kanssa:

Albania (2006), Armenia (2014), Azerbaidžan (2014), Bosnia-Hertsegovina (2008), Georgia (2011), Hongkong (2004), Kap Verde (2014), Macao (2004), Moldova (2008), Montenegro (2008), Pakistan (2010), Pohjois-Makedonia (2008), Serbia (2008), Sri Lanka (2005), Turkki (2014), Ukraina (2008), Valko-Venäjä (2020) ja Venäjä (2007).

Komissio käy tämän lisäksi takaisinottosopimusneuvotteluja useiden muiden kolmansien maiden kanssa.

EU:n ja Venäjän välinen takaisinottosopimus

Takaisinottosopimuksen perusteella Venäjä ottaa jäsenvaltioiden pyynnöstä takaisin kaikki henkilöt, jotka eivät täytä tai eivät enää täytä maahantulon tai oleskelun edellytyksiä, jos esitetään näyttö siitä, että asianomainen henkilö on Venäjän kansalainen.

Venäjä ottaa takaisin myös kaikki kolmansien maiden henkilöt tai kansalaisuudettomat henkilöt, jotka eivät täytä tai eivät enää täytä maahantulon tai oleskelun edellytyksiä, jos voidaan esittää näyttö siitä, että asianomaisella henkilöllä on Venäjän myöntämä voimassa oleva viisumi, asianomaisella henkilöllä on Venäjän myöntämä voimassa oleva oleskelulupa tai asianomainen henkilö on saapunut laittomasti jäsenvaltioiden alueelle suoraan Venäjän alueelta.

Takaisinotettavan henkilön siirtäminen edellyttää takaisinottopyynnön esittämistä pyynnön vastaanottavalle valtiolle. Takaisinottopyyntöä ei kuitenkaan tarvita, jos asianomaisella henkilöllä on voimassa oleva passi, viisumi tai oleskelulupa.

Takaisinottopyyntö on esitettävä vastaanottavalle valtiolle viimeistään 180 kalenteripäivän kuluttua siitä päivästä, jona pyynnön esittävän valtion viranomainen on saanut tietää, että kolmannen maan kansalainen tai kansalaisuudeton henkilö ei täytä tai ei enää täytä maahantulon tai oleskelun edellytyksiä. Määräaika pyyntöön vastaamiselle on 25 kalenteripäivää. Perustellusta pyynnöstä määräaikaa voidaan pidentää.

Jos henkilö on otettu kiinni pyynnön esittävän valtion rajavöhykkeellä sen jälkeen, kun hän on ylittänyt rajan laittomasti suoraan pyynnön vastaanottavan valtion alueelta, pyynnön esittävä valtio voi esittää takaisinottopyynnön kahden päivän kuluessa asianomaisen henkilön kiinniotosta (nopeutettu menettely). Nopeutetussa menettelyssä esitettyyn pyyntöön on vastattava kahden työpäivän kuluessa.

Henkilö on siirrettävä 90 kalenteripäivän kuluessa myöntävän vastauksen saapumisesta. Jos siirto tapahtuu nopeutetussa menettelyssä, asianomainen henkilö on siirrettävä kahden työpäivän kuluessa. Määräaikaa voidaan perustellusta pyynnöstä pidentää.

Suomen osalta menettelyssä toimivaltaisia viranomaisia ovat Maahanmuuttovirasto, poliisi ja Rajavartiolaitos.

18.4 Takaisinottopyynnön tekeminen

Vastaanottavat valtiot edellyttävät yleensä, että maasta poistettavista ilmoitetaan viipymättä. On huomattavaa, että vaikka Suomen viranomaisilla on ilman määräaikaa mahdollisuus panna maastapoistamispäätös täytäntöön, toisilla valtioilla ei ole muissa kuin vastuunmäärittämisasetukseen perustuvissa tapauksissa velvollisuutta ottaa ulkomaalaista vastaan, ellei Suomi ole solminut kyseessä olevan valtion kanssa takaisinottosopimusta.

Kansainvälisen käytännön mukaan valtiot yleensä ottavat henkilön takaisin, jos hänet palautetaan seuraavalla mahdollisella kulkuvälineellä. Myöhempi palauttaminen edellyttää välitöntä ilmoittamista sille valtiolle, josta ulkomaalainen on saapunut. Tästä syystä poliisin tai rajatarkastusviranomaisen tulee muissa kuin Pohjoismaisen passintarkastussopimuksen ja vastuunmäärittämisasetuksen mukaisissa käännyttämistapauksissa olla suoraan yhteydessä sen valtion viranomaisiin, johon ulkomaalainen aiotaan käännyttää, jollei käännyttäminen tapahdu välittömästi.

Kukin valtio on kansainvälisen tapaoikeuden perusteella velvollinen ottamaan omat kansalaisensa takaisin ilman erillistä sopimusta ja ilman määräaikaa. Tätä eivät kuitenkaan kaikki valtiot noudata.

19 Vastuunmäärittämisasetus - Dublin III asetus

19.1 Vastuunmäärittämisasetuksen soveltaminen laittomasti maassa oleskelevaan henkilöön

Vastuuvaltion määrittämisestä annetulla asetuksella (2013/604/EU, jälj. vastuunmäärittämisasetus) eli ns. Dublin-menettelyssä säädetään siitä, missä maassa kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman turvapaikkahakemus käsitellään. Kansainvälistä suojelua kokevan hakemuksen käsittelystä vastuussa oleva valtio määräytyy asetuksessa lueteltujen perusteiden mukaan. Kaikki Euroopan unionin jäsenvaltiot sekä Norja, Islanti, Sveitsi ja Liechtenstein soveltavat vastuunmäärittämisasetusta. Kun kyse on laittomasti maassa oleskelevasta henkilöstä, häneen soveltuu vain takaisinottomenettely vastuunmäärittämisasetuksen 24 artiklan mukaisesti. Tilanteessa on silloin jo aiemmin määritetty vastuuvaltio, mitä ei voida tehdä laittomasti oleskelevan henkilön kohdalla.

Jos henkilö on hakenut kansainvälistä suojelua jossain toisessa valtiossa ennen Suomeen tuloa, määritellään Dublin-menettelyssä hakemuksen käsittelystä vastuussa oleva valtio. Jos menettelyssä päädytään siihen, että Suomi ei ole vastuussa hakemuksen käsittelystä, ulkomaalainen siirretään hakemuksen käsittelystä vastuussa olevaan valtioon. Vastuunmäärittämisasetuksen 18 artiklan mukaan hakemuksen käsittelystä vastuussa oleva valtio on velvollinen ottamaan takaisin henkilön, jonka:

- kansainvälistä suojelua koskevaa hakemusta käsitellään vastuussa olevassa valtiossa, joka on käsittelyn kuluessa peruuttanut hakemuksensa; tai
- hakemus on hylätty, ja joka oleskelee toisessa jäsenvaltiossa ilman oleskelulupaa.

Siten kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelee vain yksi valtio. Dublin-menettely perustuu jäsenvaltiota suoraan sovellettavaan asetukseen, eikä siitä ole mahdollista säätää toisin kansallisen lainsäädännön perusteella. Vastuun lakkaamiseen ja siirtymiseen soveltuvat samat säännöt kuin turvapaikanhakijoiden kohdalla.

On tärkeää korostaa sitä seikkaa, ettei Dublin-menettelyssä ole kyse palauttamisesta paluudirektiivin tarkoittamalla tavalla, vaan kyse on takaisin viemisestä tai siirtämisestä. Tämä käy ilmi vastuunmäärittämisasetuksen 24 artiklan 2 kohdasta. Sen mukaan, kun jälkimmäinen jäsenvaltio pyytää ensin mainittua jäsenvaltiota ottamaan takaisin asianomaisen henkilön, paluudirektiivissä vahvistettuja sääntöjä ei sovelleta. Siten paluudirektiivi tulee sovellettavaksi vasta silloin, kun kansainvälisen suojelusta vastuussa olevan valtion toimivaltainen viranomainen harkitsee maastapoistamispäätöksen tekemistä kolmanteen maahan.

Vastuunmäärittämisasetuksen 1 artiklan mukaisesti menettelyä sovelletaan kolmannen maan kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden jättämiin kansainvälistä suojelua koskeviin hakemuksiin. Asetuksen soveltamisen ulkopuolelle jäävät EU-jäsenvaltioiden kansalaiset, eikä sitä myöskään oikeuskäytännön perusteella sovelleta EU:n jäsenvaltiossa kansainvälistä suojelua saaneisiin (Ks. esim. C-36/17 ja C-616/19. Ks. myös KHO 13.7.2016/3151). Asetusta ei sovelleta myöskään sellaisiin kansalaisuudettomiin henkilöihin, jotka asuvat pysyvästi jäsenvaltiossa, kuten esimerkiksi Virossa tai Latviassa pysyvästi asuvat kansalaisuudettomat venäläistäustaiset henkilöt.

Vastuunmäärittämisasetus on erityissäännös, ja se saa tästä syystä etusijan suhteessa paluudirektiiviin. Tällöin myös vastuunmäärittämisasetuksen mukainen käännyttäminen on ensisijainen. Taustalla on ajatus siitä, että yhdessä jäsenvaltiossa kesken oleva turvapaikkamenettely tosiasiallisesti estää henkilön palauttamisen kotimaahan.

19.2 Vastuussa olevan jäsenvaltion määrittäminen

Jos laittomasti maassa tavattu henkilö ilmoittaa olevansa turvapaikanhakijana toisessa maassa tai asiasta saadaan tieto muuta kautta, poliisi tai rajatarkastusviranomainen voi tehdä Eurodac-asetuksen (603/20213/EU) 17 artiklan mukaisen sormenjälkivertailun (Eurodac CAT3 -vertailu). Vertailun tekeminen on perusteltua varsinkin silloin, kun henkilön maastapoistamispäätöstä valmistellaan ja hän vastustaa kotimaahansa palauttamista vedoten turvallisuuteensa ilman, että hakee kansainvälistä

suojelua. Tällöin on otettava huomioon ulkomaalaislain 94 §:n 2 momentissa säädetty, jonka mukaan ihmisoikeuksiensa vaarantumiseen vetoavan ulkomaalaisen katsotaan hakevan turvapaikkaa, jollei hän nimenomaan muuta ilmoita.

Kummassakin, Eurodac CAT3 -vertailun tekemiseksi sekä takaisinottopyynnön tekemiseksi vastuunmäärittämisasetuksen 24 artiklan soveltamisessa, tehtävässä menettelyissä on otettava huomioon yhdistettyjen asioiden tuomio C-228/21, C-254/21, C-297/21, C-315/21, C-328/2, josta seuraa:

1. Velvollisuus antaa asetuksen 1560/2003 16 a artiklan 2 kohdassa tarkoitettu liite X. Siinä olevan yhteisen esitteen avulla kaikille kansainvälistä suojelua hakeville henkilöille on tarkoitus kertoa Dublin III -asetuksen ja Eurodac-asetuksen säännöksistä. Liitteessä X on kaksi osaa, A ja B. Sen A osaan on otettu sitä yhteistä esitettä koskeva malli, joka on tarkoitettu kaikille kansainvälistä suojelua hakeville näiden tilanteesta riippumatta. Liitteen B osassa on sitä yhteistä esitettä koskeva malli, joka on lisäksi tarkoitettu annettavaksi asianomaiselle henkilölle kaikissa niissä tapauksissa, joissa jäsenvaltio katsoo, että jokin muu jäsenvaltio saattaisi olla vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä.
2. Dublin III -asetuksen 5 artiklaa on tulkittava siten, että velvollisuutta pitää siinä tarkoitettu henkilökohtainen puhuttelu on noudatettava sekä silloin, kun kyse on Dublin III asetuksen 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta ensimmäisestä kansainvälistä suojelua koskevasta hakemuksesta ja sen 21 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta vastaanottomenettelystä, että silloin, kun kyse on kansainvälistä suojelua koskevasta myöhemmästä hakemuksesta ja Eurodac-asetuksen 17 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kaltaisesta tilanteesta eli tilanteista, jotka saattavat johtaa Dublin III -asetuksen 23 artiklan 1 kohdassa ja 24 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin takaisinottomenettelyihin. Henkilökohtainen puhuttelu voidaan jättää pitämättä vain Dublin III -asetuksen 5 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa.

Ennen Eurodac-vertailun tekemistä henkilölle on Eurodac-asetuksen 29 artiklan mukaan lähetettävän jäsenvaltion on ilmoitettava 9 artiklan 1 kohdan, 14 artiklan 1 kohdan tai 17 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan kuuluvalla henkilölle sellaisella kielellä, jota tämä ymmärtää tai jota tämän kohtuudella oletetaan ymmärtävän, kirjallisesti ja tarvittaessa suullisesti seuraavat tiedot:

- a) direktiivin 95/46/EY 2 artiklan d alakohdassa tarkoitettua rekisterinpitäjän ja hänen mahdollisen edustajansa henkilöllisyys;
- b) tarkoitus, johon hänen tietojansa Eurodacissa käytetään, mukaan lukien kuvaus asetuksen (EU) N:o 604/2013 tavoitteista mainitun asetuksen 4 artiklan mukaisesti, ja helposti ymmärrettävässä muodossa selkeällä ja yksinkertaisella kielellä esitetty selitys siitä, että jäsenvaltioilla ja Europolilla on pääsy Eurodaciin lainvalvontatarkoituksessa;
- c) tietojen vastaanottajat;
- d) 9 artiklan 1 kohdan tai 14 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan kuuluvan henkilön velvollisuus suostua sormenjälkiensä ottamiseen;
- e) oikeus tutustua häntä itseään koskeviin tietoihin ja oikeus pyytää häntä koskevien virheellisten tietojen oikaisua tai häntä koskevien lainvastaisesti käsiteltyjen tietojen poistamista sekä oikeus saada tietoja näiden oikeuksien käyttöä koskevista menettelyistä, rekisterinpitäjän ja

30 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen kansallisten valvontaviranomaisten yhteystiedot mukaan luettuina.

Tiedot annetaan sitä varten laaditulla esitteellä, joka on saatavilla Maahanmuuttoviraston internet-sivuilla.

Jos Eurodac-vertailussa selviää, että henkilö on aiemmin hakenut kansainvälistä suojelua toisessa valtiossa, Maahanmuuttoviraston on esitettävä takaisinottopyyntö toiselle valtiolle. Vertailun tehneen poliisin tai rajatarkastusviranomaisen on tässä tapauksessa oltava viipymättä yhteydessä Maahanmuuttovirastoon. Tieto aiemmasta kansainvälistä suojelua koskevasta hakemuksesta voidaan saada myös muuta kautta kuin Eurodac-vertailun kautta, kuten esimerkiksi henkilöllä olevasta turvapaikanhakijan kortista tai asiakirjoista, joista selviää, että hän on aiemmin hakenut kansainvälistä suojelua. Tällöin Maahanmuuttovirasto voi esittää takaisinottopyynnön. Jos pyyntöä ei tehdä kahden kuukauden kuluessa Eurodac-vertailutuloksen saamisesta tai kolmen kuukauden kuluessa päivästä, jolloin saatiin tieto, että jokin toinen jäsenvaltio saattaa olla vastuussa asianomaisesta henkilöstä, henkilölle tulee antaa mahdollisuus jättää kansainvälistä suojelua koskeva hakemus.

Jos Maahanmuuttovirastolle tehdyssä käännättämisesityksessä ilmenee viitteitä, että henkilö olisi hakenut toisesta valtiosta kansainvälistä suojelua, eikä Eurodac-vertailua ole tehty, Maahanmuuttovirasto pyytää esityksen tehnyttä viranomaista suorittamaan sen.

Vastuunmäärittämisasetuksen 24 artiklan 4 kohdan mukaan, jos asetuksen 18 artiklan 1 kohdan d alakohdassa tarkoitettu henkilö, jonka kansainvälistä suojelua koskevasta hakemuksesta on tehty lopullinen hylkäävä päätös yhdessä jäsenvaltiossa, oleskelee toisen jäsenvaltion alueella ilman oleskelulupaa, viimeiseksi mainittu jäsenvaltio voi joko pyytää ensin mainittua jäsenvaltiota ottamaan takaisin asianomainen henkilö tai toteuttaa paluudirektiivin mukainen palautusmenettely. Siten, jos tällaiseen henkilöön sovelletaan paluudirektiiviä, henkilölle voidaan lähtökohtaisesti tehdä myös maastapoistamispäätös kotimaahan.

Jos toinen valtio hyväksyy Maahanmuuttoviraston esittämän takaisinottopyynnön, Maahanmuuttovirasto ottaa ulkomaalaislain 210 §:n perusteella maasta poistamista ja maahantulokieltoa koskevan asian ratkaistavakseen, ellei poliisi tai rajaviranomainen ole jo esittänyt Maahanmuuttovirastolle henkilön käännättämistä.

Unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään vahvistanut, että pyyntömenettelyä on noudatettava myös tilanteessa, jossa henkilö on palannut jäsenvaltion alueelle sen jälkeen, kun hänet on sieltä aiemmin poistettu. Määräaika pyynnön tekemiselle ei voi alkaa kulua ennen kuin pyynnön tekevä jäsenvaltio on tullut tietoiseksi ko. henkilön oleskelusta alueellaan esim. Eurodac-vertailun perusteella. Aiempaa turvapaikkahakemusta koskevan valitusprosessin vireilläolo ei estä pyyntömenettelyn aloittamista. Mikäli pyyntömenettelylle säädetyt määräajat ehtivät kulua loppuun ennen menettelyn aloittamista, on asianosaiselle henkilölle annettava mahdollisuus jättää uusi kansainvälistä suojelua koskeva hakemus. Mikäli hän sellaisen jättää, on valtio, jossa hän hakemuksen jätti, vastuussa hakemuksen käsittelystä. Mikäli asianosainen henkilö ei käytä mahdollisuutta jättää uusi kansainvälistä suojelua koskeva hakemus, voi jäsenvaltio, jossa hän oleskelee, edelleen tehdä takaisinottopyynnön (Ks. EUT C-360/16, kohdat 2 - 6).

Käännyttämispäätöstä ei voi tehdä ennen kuin vastuu turvapaikkahakemuksen käsittelystä on asetuksen mukaisesti määritetty (Ks. EUT C-360-16).

19.3 Vastuunmäärittämisasiasetuksen soveltaminen – henkilö hakenut oleskelulupaa muun kuin kansainvälisen suojelun perusteella

Jos henkilön oleskelulupahakemus hylätään ja hänen käännyttämisestään päätetään, voi vastuunmäärittämisasiasetus tulla sovellettavaksi. Eurodac CAT3 -vertailun tekeminen edellyttää, että henkilö on laittomasti maassa. Niissä tilanteissa, joissa oleskelulupahakemus hylätään ja päätetään käännyttämisestä, henkilön ulkomaalaislain 40 §:n 3 momentin mukainen laillinen oleskelu päättyy päätöksentekoon. Tällöin Eurodac CAT3 -vertailu voidaan tehdä jo siinä vaiheessa, kun käännyttämispäätöksen tekemistä valmistellaan ja on tiedossa, ettei henkilölle myönnetä oleskelulupaa.

Eurodac CAT3 -vertailua ei tule tehdä kaikille oleskelulupaa hakeville vaan sen tekeminen edellyttää perustetta. Eurodac CAT3 -vertailun tekeminen voi olla perusteltua silloin, kun henkilö on kertonut tai muutoin on tiedossa, että hän on hakenut toisesta jäsenvaltiosta kansainvälistä suojelua ja on ilmeistä, ettei hakemusta ole vielä ratkaistu lopullisella päätöksellä, tai henkilö ei hae kansainvälistä suojelua, mutta vastustaa palauttamista lähtömaahansa väittäen olevansa siellä vaarassa. Turvallisuuteensa vetoavaa henkilöä tulee ensisijaisesti ohjata hakemaan kansainvälistä suojelua ja ihmisoikeuksiensa vaarantumiseen vetoavan katsotaan hakevan turvapaikkaa, jollei hän nimenomaan muuta ilmoita. Eurodac CAT3 -vertailun osumatuloksen saamisesta alkaa kulumaan määräaika takaisinottopyynnön esittämiselle. Vertailua ei siten tule tehdä ennen kuin oleskelulupa-asia on ratkaistavissa. Maahanmuuttovirasto ei itse suorita Eurodac CAT3 -vertailua vaan pyytää paikallispoliisia suorittamaan sen. Niissä tilanteissa, joissa oleskelulupaa hakeneen käännyttämispäätös tehdään vastuunmäärittämisasiasetuksen perusteella, päätetään käännyttämisestä lähtökohtaisesti erillisellä päätöksellä samaan aikaan oleskelulupaa koskevan päätöksen kanssa.

19.4 Vastuunmäärittämisasiasetuksen 27 artiklan mukaisten oikeussuojakeinojen vaikutus siirtopäätöksiin

Vastuunmäärittämisasiasetuksen 27 artiklassa on säädetty oikeussuojakeinoista. Artiklan 1 kohdan mukaan hakijalla tai muulla 18 artiklan 1 kohdan c tai d alakohdassa tarkoitettulla henkilöllä on oltava oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoin niin, että hänellä on mahdollisuus hakea muutosta siirtopäätökseen tai sen uudelleen käsittelyä tuomioistuimessa sekä tosiseikkojen että oikeudellisten seikkojen osalta. Jäsenvaltioiden on säädettävä kohtuullisesta määräajasta, jonka aikana asianomainen henkilö voi käyttää oikeuttaan tehokkaisiin suojakeinoin (27 art. 2 kohta).

Vastuunmäärittämisasiasetuksen 27 artiklan 3 kohdan mukaan siirtopäätöksiin kohdistuvien muutoksenhaun ja uudelleen käsittelyä koskevien hakemusten osalta jäsenvaltioiden on kansallisessa laissaan säädettävä, että:

- a) muutoksenhaku tai uudelleen käsittely antaa asianosaiselle henkilölle oikeuden jäädä asianomaiseen jäsenvaltioon, kunnes muutoksenhaun tai uudelleen käsittelyn tulos on selvillä;

- b) siirto lykkääntyy automaattisesti tietyn kohtuullisen ajan, jonka kuluessa tuomioistuimen on päätettävä tarkasteltuaan asiaa perusteellisesti, onko muutoksenhaulla tai uudelleen käsittelyllä lykkäävä vaikutus; tai
- c) asianosaisella henkilöllä on mahdollisuus pyytää kohtuullisen ajan kuluessa tuomioistuinta lykkäämään siirtopäätöksen täytäntöönpanoa, kunnes hänen muutoksenhakunsa tai uudelleen käsittelyn tulos on selvillä. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että käytettävissä on tehokkaat oikeussuojakeinot, lykkäämällä siirtoa, kunnes päätös ensimmäisestä lykkäyspyynnöstä on tehty. Päätös siirtopäätöksen täytäntöönpanon lykkäämisestä on tehtävä kohtuullisen ajan kuluessa siten, että lykkäyspyyntöä voidaan tarkastella perusteellisesti. Päätös siirtopäätöksen täytäntöönpanon lykkäämättä jättämisestä on perusteltava.

Jäsenvaltiot voivat säätää, että toimivaltaiset viranomaiset voivat viran puolesta lykätä siirtopäätöksen täytäntöönpanoa, kunnes muutoksenhaun tai uudelleen käsittelyn tulos on selvillä (27 art. 4 kohta). Suomessa ei menetellä tällä tavoin, sillä Suomen kansallinen lainsäädännössä ei ole näin säädetty.

Suomi on ottanut osaksi kansallista lainsäädäntöään edellä esitetystä vastuunmäärittämisasetuksen 27 artiklan 3 kohdan a - c alakohdienten mukaisista vaihtoehtoista c alakohdan osaksi kansallista lainsäädäntöään seuraavasti:

- Ulkomaalaislain 201 §:n 4 momentin mukaan, jos päätös käännyttämisestä on tehty 95 b §:n taikka 103 §:n 2, 3 tai 4 kohdan nojalla, päätös voidaan panna täytäntöön sen jälkeen, kun se on annettu hakijalle tiedoksi, jollei hallinto-oikeus toisin määrää.
- Ulkomaalaislain 198 b §:n 1 momentin mukaan, jos päätös käännyttämisestä on tehty 95 b, 101 tai 103 §:n nojalla, täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä koskeva hakemus on tehtävä seitsemän päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu tiedoksi hakijalle. Määräaikaan sisältyy vähintään viisi arkipäivää.
- Ulkomaalaislain 199 §:n 4 momentin mukaan 198 b §:n 1 momentissa tarkoitettua hakemusta koskeva päätös on tehtävä seitsemän päivän kuluessa. Määräaikaan sisältyy vähintään viisi arkipäivää.

Edellä esitettyjä säännöksiä sovelletaan, vaikka ulkomaalaislaissa on yleisluontoisesti viitattu turvapaikkahakemukseen. Säännöksiä sovelletaan, sillä vastuunmäärittämisasetuksen 27 artiklassa tarkoitettuja tehokkaita oikeussuojakeinoja tulee soveltaa myös laittomasti maassa oleskelevia henkilöitä koskevien siirtopäätösten täytäntöönpanossa.

KHO on ennakkopäätöksellään KHO:2023:121 arvioinut YK:n lapsen oikeuksien komitean yksilövalituksen perusteella esittämän pyynnön pidättäytyä maasta poistamisen täytäntöönpanosta suhteessa vastuunmäärittämisasetuksen 27 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun siirtopäätöksen muutoksenhakuun.

Tapauksessa samaan perheeseen kuuluneet Syyrian kansalaiset olivat hakeneet Suomesta kansainvälistä suojelua. Maahanmuuttovirasto jätti hakemukset tutkimatta ja teki turvapaikanhakijoita koskevan vastuunmäärittämisasetuksen mukaisen siirtopäätöksen Tanskaan.

Turvapaikanhakijat tekivät yksilövalituksen YK:n lapsen oikeuksien komitealle. Komitea pyysi Suomea pidättäytymään maasta poistamisen täytäntöönpanosta, minkä vuoksi Maahanmuuttovirasto ilmoitti Tanskalle siirron lykkäytymisestä. Hallinto-oikeus katsoi, ettei täytäntöönpanon kieltämiselle ollut ilmennyt syytä. Hallinto-oikeus kumosi Maahanmuuttoviraston päätöksen ja palautti asian sille uudelleen käsiteltäväksi, koska vastuunmäärittämisasetuksessa tarkoitettu siirron määräaika kuusi kuukautta oli asian hallinto-oikeuskäsittelyn aikana umpeutunut ja vastuu hakemusten käsittelystä oli siirtynyt Suomelle.

KHO:ssa oli Maahanmuuttoviraston valituksen johdosta ratkaistavana, oliko lapsen oikeuksien komitean täytäntöönpanoa koskevalla pyynnöllä siirron määräajan alkamista lykkäävä vaikutus vastuunmäärittämisasetuksen nojalla. KHO totesi, että lykkäävä vaikutus liittyy nimenomaan vastuunmäärittämisasetuksen 27 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun siirtopäätökseen kohdistettuun muutoksenhakuun. KHO katsoi siten, että yksilövalitusta tai sen johdosta annettua väliaikaista toimenpidettä ei voida pitää vastuunmäärittämisasetuksen tarkoittamana siirtopäätökseen kohdistuvana muutoksenhakuna, jolla on lykkäävä vaikutus.

KHO katsoi myös, että lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen valitusmenettelyä koskevan valinnaisen pöytäkirjan 11 artiklan mukaan lapsen oikeuksien komitean kannanotot eivät ole kansainvälisoikeudellisesti sitovia, mutta sopimusvaltion on otettava ne asianmukaisesti huomioon. Vaikka komitean esittämät väliaikaiset toimenpiteet eivät näin ollen automaattisesti aiheuta kansallisen päätöksen täytäntöönpanon lykkäystä tai keskeytystä, ne on kuitenkin muiden asian tosiseikkojen ja olosuhteiden ohella otettava asianmukaisesti huomioon harkittaessa täytäntöönpanon kieltämisen tarvetta.

KHO hylkäsi Maahanmuuttoviraston valituksen. Hallinto-oikeuden päätöksen lopputulosta ei muutettu.

19.5 Vastuunmäärittämisasetukseen perustuva siirtäminen (ns. Dublin käännyttäminen)

Ulkomaalaislain 103 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan kansainvälistä suojelua koskeva hakemus voidaan jättää tutkimatta, jos hakija voidaan lähettää toiseen valtioon, joka vastuuvaltion määrittämisestä annetun neuvoston asetuksen mukaan on vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä. Vaikka ulkomaalaislain säännösten mukaan vastuunmäärittämisasetukseen perustuva lähettäminen toteutetaan käännyttämispäätöksellä, kyseessä ei ole tosiasiallisesti maastapoistamispäätöksen tekemisestä, vaan siirtopäätöksestä.

Turvapaikanhakija, joka käännytetään vastuunmäärittämisasetuksen perusteella tehdyllä päätöksellä, tulee käännyttää vastuuvaltioon määräajassa. Normaalisti käännyttäminen on pantava täytäntöön kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun toinen valtio on hyväksynyt vastuunsa. Maahanmuuttovirasto voi jatkaa siirtoaikaa ilmoituksella, joka tulee lähettää siirtoaajan kuluessa. Siirtoaikaa voidaan jatkaa 18 kuukauteen, jos hakija välttää siirron katoamalla tai 12 kuukauteen, jos hakija vangitaan. Tässä yhteydessä vangitseminen tarkoittaa rangaistusvankeutta tai tutkintavankeutta. Esimerkiksi EUT:n ennakkoratkaisussa C-231/21 on katsottu, että tahdonvastainen hoito ei ole vangitsemista. Tämän perusteella Suomessa on vakiintuneesti katsottu, ettei myöskään säilöönottoa, kiinniottoa tai pidättämistä pidetä vangitsemisena.

Jos hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus kieltää käännättämisen täytäntöönpanon, koko kuuden kuukauden siirtoaika voidaan lykätä siihen asti, kunnes päätös on taas täytäntöönpanokelpoinen. Siirtoaikaa voidaan jatkaa ja lykätä useammin kuin yhden kerran, mutta ei samalla perusteella peräkkäin. Jos käännättämistä ei laiteta täytäntöön edellä mainituissa ajoissa, vastuu hakijasta siirtyy Suomelle. Jos henkilöllä ei tällöin ole turvapaikka-asiaa tai sitä koskevaa muutoksenhakua vireillä, tulee henkilölle kertoa oikeudesta tehdä kansainvälistä suojelua koskeva hakemus. Jos henkilö ei hae kansainvälistä suojelua, hänet voidaan käännättää kotimaahansa.

...

Käännättämisen täytäntöönpanosta vastaavan viranomaisen tulee viipymättä ilmoittaa Maahanmuuttovirastolle, jos hakija katoaa tai vangitaan. Maahanmuuttovirasto saa tiedon täytäntöönpanokiellosta suoraan hallintotuomioistuimelta.

Ennen käännättämistä vastaanottavalle jäsenvaltiolle on ilmoitettava siirrosta. Ilmoitus tehdään sitä varten olevalla lomakkeella, jonka maasta poistamisesta vastaava viranomainen laatii, mutta Maahanmuuttovirasto lähettää.

Käännättämispäätöstä koskevaan muutoksenhakuun ja sen täytäntöönpanokelpoisuuteen soveltuu mitä luvussa 16.2 on todettu turvapaikanhakijoista, jotka käännytetään vastuunmäärittämisasetuksen perusteella. Käännättämisen täytäntöönpanosta vastaavan poliisin tai rajatarkastusviranomaisen on viipymättä ilmoitettava Maahanmuuttovirastolle, jos henkilö katoaa tai vangitaan. Maahanmuuttovirasto ilmoittaa siirron viivästymisestä vastaanottavalle valtiolle ja jatkaa siirtoaikaa.

Käännättämisen täytäntöönpanosta vastaavan viranomaisen tulee tarvittaessa ennen käännättämispäätöksen täytäntöönpanoa varmistua Maahanmuuttoviraston kautta siitä, että vastuu turvapaikkahakemuksen käsittelystä ei ole siirtynyt Suomelle määräaikojen ylittämisen seurauksena.

19.6 Määräajat säilössä otetun laittomasti maassa oleskelevan henkilön kohdalla

Jos henkilö on otettu säilöön vastuunmäärittämisasetuksen perusteella (UlkL 121 §:n 1 mom. 5 k), sovelletaan seuraavia vastuunmäärittämisasetuksen 28 artiklan mukaisia määräaikoja:

- Takaisinottopyyntö on esitettävä yhden kuukauden kuluessa hakemuksen jättämisestä.
- Jäsenvaltion, joka toteuttaa vastuunmäärittämisasetuksen mukaisen menettelyn, on pyydettävä kiireellinen vastaus. Tällainen vastaus on annettava kahden viikon kuluessa pyynnön vastaanottamisesta.
- Henkilö on siirrettävä vastuussa olevaan valtioon niin nopeasti kuin mahdollista ja viimeistään kuuden viikon kuluessa takaisinottopyynnön hyväksymisestä, tai siitä, kun määräaika vastaamiselle on päättynyt. Samoin myös tilanteessa, jossa uudelleen käsittelyllä ei ole enää lykkäävää vaikutusta 27 artiklan 3 kohdan mukaisesti.

Jos pyynnön esittänyt jäsenvaltio ei noudata vastaanotto- tai takaisinpyynnön esittämistä koskevia määräaikoja tai jos siirtoa ei toteuteta kuuden viikon määräajassa, henkilöä ei saa pitää säilössä. Tällöin asetuksen 21, 23, 24 ja 29

artikkelia sovelletaan vastaavasti edelleen (säilömääräaikojen laskemisen osalta tarkemmin Ks. Euroopan unionin tuomioistuimen päätös C-60/16 Amayr).

20 Rikoksentekijän luovuttaminen ja vankeusrangaistukseen tuomitun siirtäminen

20.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen

20.1.1 Yleistä

Rikoksen johdosta tapahtuvassa luovuttamisessa on kysymys vieraassa valtiossa rikoksesta epäillyn tai siitä tuomitun henkilön siirtämisestä kyseiseen valtioon oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa varten. Suomi voi luovuttaa rikoksesta epäillyn tai siitä tuomitun vieraaseen valtioon kansallisen lakinsa perusteella ilman kansainvälisoikeudellisen velvoitteen olemassaoloa.

Luovuttamista Suomesta säädellään rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetussa laissa (456/1970). Laki sisältää ainoastaan joitakin luovuttamista Suomeen koskevia säännöksiä. Vieraan valtion velvollisuus luovuttaa henkilö sekä siinä noudatettavat muodot ja menettelyt määräytyvät kansainvälisten sopimusten ja vieraan valtion lain mukaisesti.

Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden välillä noudatetaan rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa yleissopimusta. Yleissopimukseen on liittynyt myös joitakin neuvoston ulkopuolisia valtioita, kuten Israel, Korea ja Etelä-Afrikka.

Euroopan unionin jäsenvaltioiden välinen luovuttaminen perustuu eurooppalaista pidätysmääräystä (EAW) koskevaan Suomessa lailla (1286/2003) voimaan saatettuun puitepäätökseen.

Pohjoismaiden (Suomi, Ruotsi, Tanska, Norja ja Islanti) välillä noudatetaan niin ikään lailla (1383/2007) voimaan saatettua pohjoismaista pidätysmääräystä (NAW). Sekä EAW:tä että NAW:tä sovellettaessa luovuttamisesta Suomesta päättää Helsingin käräjäoikeus.

Suomi on lisäksi tehnyt kahdensivulisiä luovuttamissopimuksia muun muassa Yhdysvaltojen, Kanadan ja Australian kanssa.

20.1.2 Luovuttamismenettelyistä

Suomi voi luovuttaa rikoksesta epäillyn tai siitä tuomitun henkilön vieraaseen valtioon kansallisen lakinsa nojalla ilman kansainvälisoikeudellisen velvoitteen olemassaoloa. Luovuttaminen on tällöin kuitenkin harkinnanvaraista. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta päättää ja keskusviranomaisena toimii oikeusministeriö. EU:n jäsenvaltioiden ja pohjoismaiden välisestä luovuttamisesta päättää kuitenkin Helsingin käräjäoikeus syyttäjän esityksestä.

Rikoksen johdosta tapahtuvaan luovuttamiseen ei pääsääntöisesti liity maastapoistamispäätöksen tekemistä. Näissäkin tapauksissa maastapoistamispäätöksen tekeminen on kuitenkin mahdollista esimerkiksi silloin, jos luovutettava henkilö halutaan määrätä maahantulokieltoon.

Maahantulokielto on myös mahdollista määrätä erillisellä päätöksellä myöhemminkin, esimerkiksi oleskeluluvan peruuttamisen yhteydessä.

Luovuttaminen edellyttää tiettyjen vähimmäisedellytysten täyttymistä. Tällaisia ovat esimerkiksi epäillyn rikoksen vakavuusaste, kaksoisrangaistavuus ja tuomitun rangaistuksen pituus.

Kaksoisrangaistavuutta koskeva vaatimus edellyttää teon tai menettelyn olevan säädetty rangaistavaksi kummassakin valtiossa. Yleensä edellytetään lisäksi, että teosta tuomittava enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta. Luovuttaminen rangaistuksen täytäntöönpanoa varten puolestaan edellyttää, että tuomitun rangaistuksen tulee olla vähintään neljä kuukautta vankeutta.

Jos ulkomaalaista oltaisiin luovuttamassa tapahtuneen rikoksen johdosta ja hän vetoaa kotimaan olosuhteisiin (esim. huonot vankilaolosuhteet), tulee tällöin olla yhteydessä oikeusministeriöön siitä, että onko asiassa tehty luovutuspyyntö. Tässä yhteydessä oikeusministeriössä on yleensä selvitetty se seikka, johon luovutettava on vedonnut.

20.2 Vankeusrangaistukseen tuomitun siirtäminen

20.2.1 Yleistä

Vankeusrangaistukseen tuomittujen siirtämisellä kotivaltioihinsa tavoitellaan heidän yhteiskuntaan sopeuttamisensa edistämistä. Tämän mukaisesti vapautensa menettäneelle ulkomaalaiselle sallitaan mahdollisuus jatkaa rangaistuksensa suorittamista omassa sosiaalisessa ympäristössään.

Tuomitun siirtäminen edellyttää tuomitun tahdon lisäksi kummankin valtion suostumusta sekä täytäntöönpanovaltion kansalaisuutta. Muita edellytyksiä ovat tuomion lainvoimaisuus ja kaksoisrangaistavuus. Vieraassa valtiossa määrätyn seuraamuksen täytäntöönpanoa koskevassa asiassa ei ole enää sallittua tutkita, oliko henkilö syylistynyt siihen rikokseen, josta seuraamus määrättiin.

Tuomitun suostumuksesta riippumaton siirtäminen on mahdollista tuomittujen siirtämistä koskevan yleissopimuksen (SopS 13/1987) lisäpöytäkirjaan (SopS 42/2000) liittyneiden valtioiden välillä.

20.2.2 Siirtämismenettelystä

Tuomittujen siirtämistä koskevat säännökset ovat kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetussa laissa (21/1987). Kansainvälisoikeudelliset määräykset löytyvät tuomittujen siirtämistä koskevasta yleissopimuksesta. Suomi voi siirtää tuomitun kansallisen lakinsa nojalla ilman kansainvälisoikeudellisen velvoitteen olemassaoloakin, joskin vieras valtio yleensä edellyttää tällaisen velvoitteen olemassaoloa.

Tuomitun henkilön siirtämisestä Suomessa päättää oikeusministeriö. Siirtäminen Suomeen edellyttää, että henkilö on ilmaissut oikeusministeriölle halunsa saada jatkaa rangaistuksensa suorittamista Suomessa ja että hän on Suomen kansalainen tai hänellä on kotipaikkansa täällä. Lisäksi edellytetään, että teko, josta hänet on tuomittu, on tai olisi vastaavissa olosuhteissa tehtynä rangaistava Suomen lain mukaan.

Kun tuomittu on siirretty Suomeen, tapahtuu rangaistuksen täytäntöönpano Suomen lain mukaisesti. Näin ollen esim. ehdonalaiseen vapauteen pääseminen määräytyy Suomen lain mukaan.

Edellä selostettuja periaatteita noudatetaan myös siirrettäessä henkilö Suomesta kotivaltioonsa. Siirtopyyntöä tehtäessä rangaistuksesta on oltava vielä suoritettavana vähintään kuusi kuukautta. Käytännössä siirtomenettelyn hitaudesta johtuen suoritettavaa rangaistusta tulee olla jäljellä vähintään vuosi.

20.2.3 Siirtäminen suostumuksesta riippumatta

Tietyissä tilanteissa tuomitun siirtäminen on mahdollista ilman hänen suostumustaan. Kun henkilö on tuomittu vankeusrangaistukseen ja siihen johtaneen rikoksen vuoksi määrätty käännytettäväksi tai karkotettavaksi Suomesta, hänet voidaan siirtää kotivaltioonsa ilman suostumustaan. Tämä perustuu ajatukselle, että koska tuomitun ei sallita jäädä maahan rangaistuksen suorittamisen jälkeen, hänen yhteiskuntaan sopeuttamisensa kannalta on tarkoituksenmukaista siirtää hänet kotivaltioonsa jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Tuomitun suostumuksesta riippumaton siirtäminen on mahdollista tuomittujen siirtämistä koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjaan liittyneiden valtioiden välillä.

Tuomittujen siirtäminen Pohjoismaiden välillä ei perustu valtiosopimukseen, vaan kussakin Pohjoismaassa voimassa olevaan yhdenmukaiseen lainsäädäntöön. Suomessa sovelletaan lakia Suomen ja muiden Pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa (326/1963). Pohjoismaiset siirrot eivät edellytä tuomitun suostumusta. Toimivaltainen viranomais Suomessa on Rikosseuraamuslaitos.

Euroopan unionissa tuomittujen siirtäminen tapahtuu sitä koskevan puitepäätöksen nojalla. Lähes kaikki jäsenvaltiot ovat saattaneet puitepäätöksen edellyttämät lainsäädäntötoimenpiteet kansallisesti voimaan. Suomessa voimaan saattaminen tapahtui säätämällä laki tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta (1169/2011). Toimivaltainen viranomais on Rikosseuraamuslaitos.

21 Ulkomaalaislaissa säädetyt turvaamistoimet

21.1 Turvaamistoimien yleiset edellytykset

Ulkomaalaislain 117 a §:n mukaan ulkomaalaiseen voidaan kohdistaa 118 - 120, 120 a, 120 b, 121 ja 122 §:ssä tarkoitettu turvaamistoimi, jos se on välttämätöntä ja oikeasuhtaista:

1. hänen maahantulonsa tai maassa oleskelunsa edellytysten selvittämiseksi taikka hänen jättämänsä kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen perusteiden määrittämiseksi;
2. hänen maasta poistamistaan koskevan päätöksen valmistelemiseksi tai täytäntöönpanon turvaamiseksi taikka muutoin maasta poistumisen valvomiseksi.

Ulkomaalaislain 7 luvussa tarkoitetun turvaamistoimen määrää poliisi tai rajatarkastusviranomainen. Myös Maahanmuuttovirasto voi määrätä ilmoittautumisvelvollisuuden (118 §) ja asumisvelvollisuuden (120 a §). Turvaamistoimen määrää Maahanmuuttoviraston ylijohtaja tai Maahanmuuttoviraston työjärjestyksessä määrätty esihenkilötehtävissä taikka vaativuudeltaan vastaavissa tehtävissä toimiva viraston virkahenkilö. Ulkomaalaiselle, johon turvaamistoimi kohdistetaan, on ilmoitettava turvaamistoimen peruste.

Turvaamistoimi on lähtökohtaisesti voimassa, kunnes maahantulon tai maassa oleskelun edellytykset on selvitetty taikka kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen perusteet on määritetty, maasta poistamista koskeva päätös on pantu täytäntöön taikka asian käsittely on muutoin päättynyt. Turvaamistoimi on kuitenkin heti määrättävä päätyttäväksi, jos se ei ole enää välttämätön päätöksenteon tai täytäntöönpanon turvaamiseksi.

21.2 Ilmoittautumisvelvollisuus

Ulkomaalaislain 118 §:ssä on säädetty ilmoittautumisvelvollisuudesta. Säännöksen mukaan ulkomaalainen voidaan velvoittaa ilmoittautumaan poliisiin tai rajatarkastusviranomaisen toimipisteessä taikka vastaanottokeskuksessa määräajoin. Jos vastaanottokeskuksessa ilmoittautumaan velvoitettu ulkomaalainen ei noudata ilmoittautumisvelvollisuuttaan, on vastaanottokeskuksen ilmoitettava velvollisuuden laiminlyönnistä välittömästi velvoitteen määränneelle viranomaiselle.

21.3 Muut velvollisuudet

Muista ulkomaalaiselle turvaamistoimina määrättävistä velvollisuuksista on säädetty ulkomaalaislain 119 §:ssä. Sen mukaan ulkomaalainen voidaan määrätä luovuttamaan matkustusasiakirjansa ja matkalippunsa poliisiin tai rajatarkastusviranomaisen haltuun taikka ilmoittamaan poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle paikka, josta hän on tavoitettavissa. Jos ulkomaalainen tahallaan jättää noudattamatta edellä mainitun velvollisuuden, tuomitaan hänet ulkomaalaisrikkomuksesta sakkoon (Ks. UlkL 185 §).

21.4 Vakuuden asettaminen

Ulkomaalaislain 120 §:n mukaan ulkomaalainen voidaan velvoittaa asettamaan viranomaisen määräämä vakuus valtiolle oleskelu- ja paluukustannuksistaan. Vakuus on vapautettava tai palautettava, kun vakuus ei enää ole tarpeen ulkomaalaisen maahantulon tai maassa oleskelun edellytysten selvittämiseksi taikka maasta poistamista koskevan päätöksen valmistelemiseksi tai täytäntöönpanon turvaamiseksi. Muussa tapauksessa vakuus käytetään ulkomaalaisen oleskelu- tai paluukustannusten kattamiseen. Se osuus vakuudesta, jota ei käytetä näihin kustannuksiin, on välittömästi palautettava.

21.5 Asumisvelvollisuus

Asumisvelvollisuudessa on kyse turvaamistimesta. Asumisvelvollisuuden ja lapsen asumisvelvollisuuden määrittäminen edellyttää aina tapauskohtaista harkintaa. Asumisvelvollisuuden määrittämisessä on kyse yksinomaan

kansainvälistä suojelua hakeneille henkilöille määrättävästä turvaamistoimesta. Siten pääsääntöisesti poliisi tai rajatarkastusviranomainen voi määrätä asumisvelvollisuuden henkilölle, jonka turvapaikkaprosessi on vielä kesken tai joka on saanut kielteisen turvapaikkapäätöksen. Asumisvelvollisuuden määräämisestä lapselle määrää aina poliisi tai rajatarkastusviranomainen. Myös Maahanmuuttovirasto voi määrätä täysi-ikäiselle kansainvälisen suojelun hakijalle asumisvelvollisuuden. Maahanmuuttovirasto määrää asumisvelvollisuudesta lähinnä paluukeskusten yhteydessä, mutta ulkomaalaislain 117 a §:ää koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan kyse on myös laajamittaiseen maahantuloon varautumisesta (Ks. HE 143/2024 vp, s. 80).

Asumisvelvollisuuteen määrätty henkilö voidaan painavasta syystä vapauttaa tilapäisesti tästä velvollisuudesta.

21.5.1 Asumisvelvollisuuden määrääminen

Asumisvelvollisuuden määräämisestä ulkomaalaiselle on säädetty ulkomaalaislain 120 a §:ssä. Sen mukaan, jos 118-120 §:ssä tarkoitetut turvaamistoimet eivät ole riittäviä, kansainvälistä suojelua hakenut ulkomaalainen voidaan määrätä asumaan nimetyssä vastaanottokeskuksessa ja ilmoittautumaan siellä yhdestä neljään kertaa vuorokaudessa. Ilmoittautumiskertojen määrää päätettäessä tulee yksilöllisen arvioinnin perusteella varmistaa, että asumisvelvollisuuteen määrätyn oikeuksia ei rajoiteta enempää kuin se on välttämätöntä ja että turvaamistoimen tarkoitus toteutuu.

Asumisvelvollisuus on voimassa enintään 14 kuukautta asumisvelvollisuuden alkamisesta. Turvaamistoimen määrännyt viranomainen voi vastaanottokeskuksen johtajaa kuultuaan myöntää vastaanottokeskuksessa asumaan määrätylle ulkomaalaiselle luvan jättää tilapäisesti ilmoittautumatta painavan henkilökohtaisen syyn vuoksi. Jos vastaanottokeskuksessa asumaan määrätty ulkomaalainen ei noudata asumisvelvollisuuttaan, on vastaanottokeskuksen ilmoitettava velvollisuuden laiminlyönnistä välittömästi velvoitteen määränneelle viranomaiselle.

21.5.2 Asumisvelvollisuuden määrääminen lapselle

Asumisvelvollisuuden määräämisestä lapselle on säädetty ulkomaalaislain 120 b §:ssä. Säännöksen mukaan, jos ulkomaalaislain 122 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset lapsen säilöön ottamiselle täyttyvät, voidaan 15 vuotta täyttänyt ilman huoltajaa oleva kansainvälistä suojelua hakenut lapsi, jota koskeva päätös maasta poistamisesta on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, säilöön ottamisen sijasta määrätä asumaan nimetyssä vastaanottokeskuksessa ja ilmoittautumaan siellä yhdestä neljään kertaa vuorokaudessa. Ilmoittautumiskertojen määrää päätettäessä tulee yksilöllisen arvioinnin perusteella varmistaa, että asumisvelvollisuuteen määrätyn oikeuksia ei rajoiteta enempää kuin se on välttämätöntä ja että turvaamistoimen tarkoitus toteutuu. Vastaanottokeskukseen ja sen henkilökuntaan sovelletaan, mitä 120 a §:n 4 ja 5 momentissa säädetään.

Lapsen, jolle on määrätty lapsen asumisvelvollisuus, on oleskeltava vastaanottokeskuksen alueella. Turvaamistoimen määrännyt viranomainen voi vastaanottokeskuksen johtajaa kuultuaan myöntää lapselle luvan poistua tilapäisesti vastaanottokeskuksen alueelta painavan henkilökohtaisen syyn

vuoksi. Lapsi on päästettävä vapaaksi viimeistään yhden viikon kuluttua asumisvelvollisuuden alkamisesta. Lapsen asumisvelvollisuutta voidaan jatkaa enintään yksi viikko, jos se on välttämätöntä maasta poistamisen täytäntöönpanon turvaamiseksi. Jos lapsi ei noudata asumisvelvollisuuttaan, hänet voidaan ottaa säilöön 122 §:n 1 ja 3 momentissa säädettyjen edellytysten edelleen täyttyessä. Lapsen asumisvelvollisuuden määrittämiseen sovelletaan säilöön ottamisesta päättämisestä ja tuomioistuinkäsittelystä säädettyjä menettelyjä.

21.6 Säilöön ottaminen

21.6.1 Säilöön ottamisen edellytykset

Säilöön ottamisen edellytyksistä on säädetty ulkomaalaislain 121 §:ssä. Säilöön ottamisen perustavanlaatuisimpana edellytyksenä on se, ettei muita turvaamistoimia (Ks- UlkL 118 - 120 ja 120 a §) voi pitää riittävänä. Tämänkin jälkeen on tehtävä yksilöllinen arvio säilöön ottamisesta. Arviointikriteereistä on säädetty tyhjentävästi pykälän 1 momentin 1 - 8 kohdissa:

3. hänen henkilökohtaiset olosuhteensa tai muut olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua aiheuttaa olettaa, että on olemassa vaara, että hän pakenee taikka välttelee tai muulla tavalla vaikeuttaa huomattavasti itseään koskevaa päätöksentekoa tai maasta poistamistaan koskevan päätöksen täytäntöönpanoa;
4. säilöönotto on tarpeellinen hänen henkilöllisyytensä selvittämiseksi;
5. hän on syylistynyt tai hänen epäillään syylistyneen rikokseen ja säilöönotto on tarpeellinen maastapoistamispäätöksen valmistelun tai täytäntöönpanon turvaamiseksi;
6. hän on säilöön otettuna tehnyt uuden kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen lähinnä maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanon viivyttämiseksi tai häiritsemiseksi;
7. säilöönotto perustuu vastuuvaltion määrittämisestä annetun neuvoston asetuksen 28 artiklaan;
8. hänen henkilökohtaiset olosuhteensa ja muut olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua aiheuttaa olettaa, että hän muodostaa uhkan yleiselle järjestykselle, yleiselle turvallisuudelle tai kansalliselle turvallisuudelle;
9. säilöönotto on tarpeen 104 a §:ssä säädetyn rajamenettelyn soveltamiseksi, jotta menettelyn yhteydessä voidaan tehdä päätös hänen oikeudestaan tulla Suomen alueelle; taikka
10. hän on hakenut kansainvälistä suojelua ja on käyttäytymisellään aiheuttanut vastaanottokeskuksessa tai sen välittömässä läheisyydessä huomattavaa tai toistuvaa häiriötä yleiselle järjestykselle taikka osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle, ja poliisilain 2 luvun 10 §:n mukaiset toimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi.

21.6.2 Lapsen säilöön ottaminen

Lapsen säilöön ottamisesta on säädetty ulkomaalaislain 122 §:ssä. Säännöksen 1 momentin 1 - 3 kohtien mukaan edellytyksenä lapsen säilöön ottamiselle on, että 121 §:n 1 momentissa säädetty edellytys säilöön ottamiselle on yhä olemassa ja yksilöllisen arvioinnin perusteella todetaan 118 - 120, 120 a ja 120 b §:ssä tarkoitetut turvaamistoimet riittämättömiksi ja säilöönotto viimesijaisena

keinona välttämättömäksi; lasta on 6 §:n 2 momentin mukaisesti kuultu ennen päätöksen tekemistä; ja sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämälle virkasuhteessa olevalle sosiaalityöntekijälle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi.

Pykälän 2 momentin mukaan huoltajansa kanssa säilöön otettavan lapsen osalta edellytetään lisäksi, että säilöön ottaminen on välttämätöntä lapsen ja hänen huoltajansa välisen perheyhteyden ylläpitämiseksi. Huoltajansa kanssa säilöön otettu lapsi on päästettävä vapaaksi viimeistään kolmen kuukauden kuluttua säilöön ottamisesta. Säilössä pitoa voidaan kuitenkin jatkaa enintään kolmella kuukaudella 127 §:n 3 momentissa tarkoitettussa tilanteessa. Lisäksi 3 - 4 momenttien mukaan alle 15-vuotiaista ilman huoltajaa olevaa lasta ei saa ottaa säilöön. 15 vuotta täyttänyttä ilman huoltajaa olevaa kansainvälistä suojelua hakevaa lasta ei saa ottaa säilöön ennen kuin häntä koskeva maastapoistamispäätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi. Lapsi on päästettävä vapaaksi viimeistään 72 tunnin kuluttua säilöön ottamisesta. Erityisistä syistä säilössä pitoa voidaan jatkaa enintään 72 tunnilla.

21.6.3 Säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittaminen ja tuomioistuinkäsittely paluudirektiivissä tarkoitettussa hätätilanteessa

Ulkomaalaislain 123 b §:ssä on säädetty säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamisesta ja tuomioistuinkäsittelystä paluudirektiivissä tarkoitettussa hätätilanteessa. Säännöksen mukaan, jos kyseessä on paluudirektiivin 18 artiklassa tarkoitettu hätätilanne, jossa poikkeuksellisen suuri määrä palautettavia aiheuttaa säilöönottoyksiköiden tiloille tai toimivaltaisille viranomaisille odottamattoman suuria vaikeuksia, voidaan olla noudattamatta ulkomaalaislain 124 §:n 2 momentissa säädettyjä käsittelyaikoja, 123 a §:n 1 momentissa säädettyä säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamisesta, sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 11 §:n 3 momentissa säädettyä velvollisuutta tarjota erilliset majoitustilat säilöön otetuille perheille. Valtioneuvosto päättää yleisistunnossa edellä mainituista poikkeuksista.

Hätätilanteessa käräjäoikeuden on otettava säilöön ottamista koskeva asia käsiteltäväkseen viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Ilman huoltajaa olevan lapsen säilöön ottamista koskeva asia on otettava käsittelyyn viimeistään kahden vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Säilöön otettu ulkomaalainen voidaan hätätilanteessa sijoittaa säilöönottoyksikön sijasta muuhun soveltuvaan paikkaan. Sisäministeriö päättää, mitä tällaiset paikat ovat. Jos säilöön otettu ulkomaalainen on lapsi, hänet on kuitenkin aina sijoitettava säilöönottoyksikköön.

21.6.4 Säilöön ottamisesta päättäminen

Säilöön ottamisesta päättämisestä on säädetty ulkomaalaislain 123 §:ssä. Sen mukaan säilöön ottamisesta päättää poliisissa poliisilaitoksen, keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies ja Rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies tai vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Säilöön otetulle tai hänen lailliselle edustajalleen on ilmoitettava välittömästi kirjallisesti kielellä, jota hän ymmärtää tai jota hänen voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän, säilöön ottamisen peruste sekä annettava tietoa säilöön ottamista koskevan asian käsittelystä ja mahdollisuudesta saada oikeusapua.

22 Työnantajien yhteisvastuu palkatessa laittomasti maassa oleskelevia työntekijöitä

22.1 Yleistä

Työsopimuslain (55/2001) 11 a luvun 1 §:n mukaan kyseisen luvan säännöksiä sovelletaan työnantajaan, joka on ottanut ulkomaalaislain 3 §:n 2 a kohdassa tarkoitetun kolmannen maan kansalaisen, joka oleskelee maassa laittomasti. Säännöksiä sovelletaan myös työnantajan sopimuspuoleen ja muuhun sopimuspuoleen siten kuin 11 a luvussa muutoin säädetään.

22.2 Palauttamiskustannukset

Työsopimuslain 11 a §:n 5 momentissa on säädetty palauttamiskustannuksista. Säännöksen mukaan työnantaja, joka määrätään maksamaan 11 a §:n 3 momentissa tarkoitettu seuraamusmaksu, on velvollinen korvaamaan laittomasti maassa oleskelevan kolmannen maan kansalaisten työntekijöiden palauttamisesta aiheutuneet kustannukset tapauksissa, joissa palauttamismenettely on toteutunut edellyttäen, että työnantaja on omalla toiminnallaan vaikuttanut työntekijöiden maahantuloon tai maassaoloon.

Jos työnantaja on työsopimuslain mukaan velvollinen korvaamaan työntekijän palauttamisesta aiheutuneet kulut, on Maahanmuuttoviraston ennen asian ratkaisemista pyydettävä maasta poistamisen täytäntöönpanneelta viranomaiselta selvitystä palauttamiskustannuksista. Täytäntöönpanon suorittanut viranomainen käy ilmi UMA-järjestelmässä maastapoistamisasiaan tehdystä täytäntöönpanotoimenpiteestä.

Tarkemmin palauttamiskustannusten korvaamisesta on Ohjeessa työnantajan seuraamusmaksun määräämisestä (MIG-Dno-2023-2564).